

**TAĞAY MURAD'IN “MOMO YER QO'SHIG'I (ANA
TOPRAK TÜRKSÜ)”
ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR DİL İNCELEMESİ (DİL
İNCELEMESİ- METİN- AKTARMA)**

Zeliha ÖZYILDIRIM

Yüksek Lisans Tezi

**Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Dr. Öğr.
Üyesi Nursan ILDIRI**

2022 Her Hakkı

Saklıdır.

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI
ANA BİLİM DALI**

Zeliha ÖZYILDIRIM

Orcid: 0000-0001-5324-1885

**TAĞAY MURAD'IN “MOMO YER QO'SHIG'I (ANA TOPRAK
TÜRKSÜ)” ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR DİL İNCELEMESİ
(DİL İNCELEMESİ- METİN- AKTARMA)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Nursan ILDIRI

ERZURUM-2022

TEZ BEYAN BİLDİRİMİ

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esasları'nın ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum **"TAĞAY MURAD'IN "ANA TOPRAK TÜRKÜSÜ (MOMO YER QO'SHIG'I)" ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR DİL İNCELEMESİ (DİL İNCELEMESİ- METİN- AKTARMA)** adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

☐ Tezimin Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin düzenlenmesini ve erişime açılmasını düzenleyen 5. maddesinin 1. fıkrasına göre [*Ulusal Tez Merkezi, enstitü ve fakülteler tarafından Tez Otomasyon Sistemine yüklenen tezlerin bibliyografik bilgilerini kontrol eder, kataloglama kurallarına göre düzenler, konu başlıklarını belirler ve tam metin olarak internet üzerinden erişime açar.*] **basılı ve elektronik kopyalarına erişim izni verdiğimi onaylarım.**

İSTİSNAİ DURUMLAR*

☐ **Patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle (2 Yıl)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 1. fıkrasına göre teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle teze erişim, Enstitümüz Yönetim Kurulunun .../.../... tarih ve sayılı kararı ile 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ **Yeni Teknik, Materyal ve Metotların Varlığı (6 ay)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 2. fıkrasına göre teze yeni teknik, materyal ve metotlar kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içerdiği için tez danışmanının önerisi ve ana bilim dalının uygun görüşü üzerine Enstitümüz Yönetim Kurulunun .../.../... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

☐ **Ulusal Çıkar ve Güvenlik Durumu (Gizlilik Dereceli Çalışmalar)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin gizlilik dereceli tezler bahsini düzenleyen 7. maddesinin 1. fıkrasına göre bu teze erişim, ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendirdiği için Enstitümüzün uygun görüşü üzerine Üniversitemiz Yönetim Kurulunun .../.../... tarih ve sayılı kararı ile Üniversitemiz Yönetim Kurulu aksi karar verinceye kadar engellenmiştir.

31.08.2022

Zeliha ÖZYILDIRIM

Aslı Islak İmzalıdır.

* İstisnai durumlar danışmanın yazılı başvurusu ve Enstitü / Üniversite Yönetim Kurulunun onayı ile kabul edilir.

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dr. Öğr. Üyesi Nursan ILDIRI danışmanlığında Zeliha Özyıldırım tarafından hazırlanan “Tağay Murad’ın “Momo Yer Qo’shig’i (Ana Toprak Türküsü)” Adlı Eseri Üzerine Bir Dil İncelemesi (Dil İncelemesi-Metin-Aktarma)” başlıklı bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 31.08.2022

		Kabul / Ret – İmza
Jüri Başkanı	Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR Atatürk Üniversitesi	Aslı Islak İmzalıdır.
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Nursan ILDIRI Atatürk Üniversitesi	Aslı Islak İmzalıdır.
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Erhan GİRAY Artvin Çoruh Üniversitesi	Aslı Islak İmzalıdır.

Bu tezin *Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği*’nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Osman MERT
Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
KISALTMA VE İŞARETLER	IX
ÖN SÖZ	X
GİRİŞ	1
I. ÖZBEK TÜRKÇESİ	1
II. TAĞAY MURAD'IN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ	2
III. ANA TOPRAK TÜRKÜSÜ	4

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ (MORFOLOGİYA)

1.1. SÖZCÜK TÜRETİMİ (SO'Z YASALISHI)	7
1.1.1. Addan Ad Türetimi (Otdan ot yasovchi qo'shimchalar)	7
1.1.2. Addan Fiil Türetimi (Otdan fe'l yasovchi qo'shimchalar)	12
1.1.3. Fiilden Ad Türetimi (Fe'ldan ot yasovchi qo'shimchalar)	13
1.1.4. Fiilden Fiil Türetimi (Fe'ldan fe'l yasovchi qo'shimchalar)	16
1.2. SÖZCÜK TÜRLERİ (SO'Z TURKUMLARI)	17
1.2.1. Adlar (Otlar)	17
1.2.1.1. Anlam Bakımından Adlar	17
1.2.1.1.1. Özel İsimler (Atoqli Otlar)	18
1.2.1.1.1.1. Kişi	Adları
1.2.1.1.1.2. Hayvan	Adları
1.2.1.1.1.3. Millet, Devlet, Topluluk, Boy ve Aşiret Adları	18

1.2.1.1.1.4. Kıt'a, Ülke, Yer, Şehir, Irmak vb. Adları	18
1.2.1.1.1.5. Dil, Din, Mezhep ve Tarikat Adları	18
1.2.1.1.1.6. Kurum, Kuruluş, Dernek, Okul, Makam vb. Adları	18
1.2.1.1.1.7. Saray, Köşk, Villâ, Apartman, Otel, Cami, Gemi, Uçak, Sandal gibi Bina Araç ve Benzerlerine Cins Adlarından, Tarihî ve Coğrafi	
Adlardan veya Kişi Adlarından Alınarak Verilen Adlar	18
1.2.1.1.1.8. Gazete, Dergi, Ansiklopedi, Kitap, Roman vb. Adlar	18
1.2.1.1.2. Cins Adlar (Turdoş Otlar)	19
1.2.1.1.2.1. Somut Adlar (Aniq Otlar)	19
1.2.1.1.2.2. Soyut Adlar (Mavhum Otlar)	19
1.2.1.2. Yapı Bakımından Adlar	19
1.2.1.2.1. Basit Adlar (Sodda Otlar)	19
1.2.1.2.2. Türemiş Adlar (Yasama Otlar)	20
1.2.1.2.3. Birleşik İsimler (Qo'shma Otlar)	20
1.2.1.2.4. İkileme İsimler (Juft Otlar)	20
1.2.1.3. Sayı Kategorisi (Son kategoriyasi)	21
1.2.1.4. İsim Çekimleri	21
1.2.1.4.1. İyelik Kategorisi (Egalik kategoriyasi)	21
1.2.1.4.2. Aitlik Eki (Oidlik Qo'shimchasi)	22
1.2.1.4.3. Hâl Kategorisi (Kelishik kategoriyasi)	23
1.2.1.4.3.1. Yalın Hâl (Bosh kelishik)	23
1.2.1.4.3.2. İlgi Hâli (Qaratqich kelishigi)	23
1.2.1.4.3.3. Yükleme Hâli (Tushum kelishigi)	24
1.2.1.4.3.4. Yönelme Hâli (Jo'nalish kelishigi)	25

1.2.1.4.3.5. Bulunma Hâli (O‘rin-payt kelishigi)	26
1.2.1.4.3.6. Ayrılma Hâli (Chiqish kelishigi)	26
1.2.1.4.3.7. Vasita Hâli (Vosita Kelishigi)	27
1.2.1.4.3.8. Eşitlik Hâli (Tenglik Kelishigi)	27
1.2.1.4.3.9. Sınırlama Hâli Eki (Chegaralash Kelishigi)	27
1.2.1.4.3.10. Benzerlik Hâli (Oxshatish Kelishigi)	28
1.2.1.5.4. Soru Eki (Soroq Yuklamasi)	28
1.2.2. Zamirler (Olmoshlar)	28
1.2.2.1. Şahıs Zamirleri (Shaxs Olmoshlari)	28
1.2.2.2. Dönüşlük Zamiri (O‘zlik Olmoshi)	30
1.2.2.3. İşaret Zamirleri (Ko‘rsatish Olmoshlari)	31
1.2.2.4. Soru Zamirleri (Soroq Olmoshlari)	32
1.2.2.5. Belirsizlik Zamirleri (Belgilash olmoshlari)	33
1.2.2.6. Topluluk Zamirleri (Jemlesh- belgilash olmoshlari)	34
1.2.2.7. Olumsuzluk Zamirleri (Bo‘lishsizlik olmoshlari)	34
1.2.3. Sifatlar (Sifatlar)	35
1.2.3.1. Niteleme Sifatları (Asliy-holat sifatleri)	35
1.2.3.2. Belirtme Sifatları (Nisbiy sifatlar)	35
1.2.3.2.1. İşaret Sifatları (Ko‘rsatish Sifatleri)	35
1.2.3.2.2. Sayı Sifatları (Son sifatleri).....	36
1.2.3.2.2.1. Asıl Sayı Sifatları	36
1.2.3.2.2.3. Sıra Sayı Sifatları	36
1.2.3.2.2.4. Üleştirme Sayı Sifatları	36
1.2.3.2.2.5. Kesir Sayı Sifatları	36
1.2.3.2.3. Soru Sifatları (Soroq sifatleri)	37

1.2.3.2.4. Belirsizlik Sifatları (Belgilash sifatları)	37
1.2.3.3. Yapılarına Göre Sifatlar	37
1.2.3.3.1. Basit Sifatlar (Sodda sifatlar)	37
1.2.3.3.2. Birleşik Sifatlar (Qo'shma sifatlar)	38
1.2.3.3.3. Tamlama Sifatlar (Birikmali sifatlar)	38
1.2.3.3.4. İkileme Sifatlar (Juft Sifatlar)	38
1.2.3.3.5. Tekrar Sifatlar (Takroriy sifatlar)	38
1.2.2.4. Sıfatlarda Derecelendirme	39
1.2.2.4.1. Basit Derecelendirme (Oddiy daraja)	39
1.2.2.4.2. Karşılaştırmalı Derecelendirme (Qiyosiy daraja)	39
1.2.2.4.3. Pekiştirme- Kuvvetlendirme Derecesi (Orttirma daraja)	39
1.2.4. Zarflar (Ravishlar)	39
1.2.4.1. Yer-Yön Zarfları (O'rin ravishlari)	40
1.2.4.2. Zaman Zarfları (Payt ravishlari)	40
1.2.4.3. Durum Zarfları (Holat ravishlari)	40
1.2.4.4. Miktar Zarfları (Mikdor- daraja ravishlari).....	41
1.2.4.5. Soru Zarfları (Soroq ravishlari)	41
1.2.4.6. Zarflarda Derecelendirme (Ravishlarda daraja)	41
1.2.4.6.1. Karşılaştırmalı Derecelendirme (Qiyosiy daraja)	42
1.2.4.6.2. Pekiştirme- Kuvvetlendirme Derecesi (Orttirma daraja)	42
1.2.5. Edatlar (Ko'makchilar)	42
1.2.5.1. Asıl Edatlar (Sof ko'makchilar)	42
1.2.5.2. Edat Görevinde Kullanılan Kelimeler (Ko'makchi vazifasidagi so'zlar)	43
1.2.5.3. Edatların Hâl Ekleri ile Kullanımı (Ko'makchilarning kelishik qo'shimchalari bilan qo'llanishi)	44
1.2.5.3.1. Yalın Hâldeki İsim ile Kullanımı (Bosh kelishikdagi ot bilan qo'llanishi)	45
1.2.5.3.2. Yönelma Hâli Eki ile Kullanılan Edatlar (Jo'nalish	

kelishigidagi soʻz bilan keladigan koʻmakchilar).....	46
1.2.5.3.3. Chikma Hâli ile Kullanılan Edatlar (Chiqish kelishigidagi soʻz bilan keladigan koʻmakchilar)	46
1.2.6. Bağlaçlar (Bogʻlovchilar)	47
1.2.6.1. Kullanım Şekline Göre Bağlaçlar	47
1.2.6.1.1. Tek Hâlde Kullanılanlar (Yakka bogʻlovchilar)	47
1.2.6.1.2. Tekrar (Takroriy) Hâlinde Kullanılanlar.....	48
1.2.6.2. Cümle İçerisindeki Görevleri Bakımından Bağlaçlar	48
1.2.6.2.1. Denkleştirme Bağlaçları (Teng boʻglovchilar)	48
1.2.6.2.1.1. Birleştirici Bağlaçlar (Biriktiruvchi boʻglovchilar)	48
1.2.6.2.1.2. Zıtlık Bağlaçları (Zidlov bogʻlovchilari)	49
1.2.6.2.1.3. Ayırıştırıcı Bağlaçlar (Ayiruv bogʻlovchilari).....	49
1.2.6.2.1.4. Olumsuzluk Bağlaçları (Inkor bogʻlovchilari)	49
1.2.6.3. Yan Cümle (Açıklayıcı) Bağlaçları (Ergashtiruvchi bogʻlovchilar)	50
1.2.6.3.1. Açıklama Bağlaçları (Aniqlovchi bgʻlovchilar)	50
1.2.6.3.2. Sebep Bağlaçları (Sabab bogʻlovchilari)	50
1.2.6.3.3. Karşılaştırma Bağlaçları (Chogʻishtiruv bogʻlovchilari)	50
1.2.6.3.4. Amaç Bildiren Bağlaçlar (Maqsad bogʻlovchilari)	50
1.2.6.3.5. Şart Bağlaçları (Shart va toʻsiqsiz bogʻlovchilari)	51
1.2.7. Ünlemler (Undov soʻzlar)	51
1.2.7.1. His ve Heyecan Bildiren Ünlemler (His-hayajon undovlari) (Emotsional):	51
1.2.7.2. Emir ve Hitap Ünlemleri (Buyruq-xitob undovlari) (İmperativ):	52
1.2.7.3. Gösterme ve Vurgu Ünlemleri (Koʻrsatish, taʼkid undovlari):	52
1.2.7.4. Taklidî Ünlemler (Taqlid soʻzlar)	53
1.2.7.4.1. Ses Taklidî Sözcükler (Tovushga taqlid soʻzlar):	53
1.2.7.4.2. Durum Taklit Sözleri (Holatga taqlid soʻzlar):	53
1.2.8. Betim Sözcükler (Modal soʻzlar)	54

1.2.8.1. Düşüncenin Doğruluğuna İnanma (Fikrning aniqligiga ishonch):	54
1.2.8.2. Şüphe, Belirsizlik (Gumon, Noaniqlik):	54
1.2.8.3. Amaç, Talep, Şart (Maqsad, talab, shart):	54
1.2.8.4. Varlık, Onay (Mavjudlik, Tasdiq):	55
1.2.8.5. Özetleme (Yakunlash):	55
1.2.9. Fiil (Fe'l)	55
1.2.9.1. Anlam Bakımından Fiiller (Ma'nosiga ko'ra fe'l).....	55
1.2.9.1.1. Hareket Fiilleri (Harakat fe'l)	55
1.2.9.1.2. Nutuk-Konuşma Fiilleri (Gapirish fe'l)	56
1.2.9.1.3. Durum Fiilleri (Holat fe'l)	56
1.2.9.1.4. İş Fiilleri (Ish fe'l):	56
1.2.9.2. Yapı Bakımından Fiiller (Tuzilishga ko'ra fe'llar):	56
1.2.9.2.1. Basit Fiiller (Sodda fe'llar):	56
1.2.9.2.2. Türemiş Fiiller (Yasama fe'llar)	57
1.2.9.2.3. Birleşik Fiiller (Tarkibli fe'llar):	57
1.2.9.2.4. İkileme ve Tekrar Fiilleri (Juft va takroriy fe'llar)	57
1.2.9.3. Fiil Kategorisi (Fe'l kategoriyasi):	58
1.2.9.3.1. Çatı Kategorisi (Daraja (nisbat) Kategoriyasi):	58
1.2.9.3.1.1. Geçişli ve Geçişsiz Filler (O'timli va O'timsiz Fe'llar):	58
1.2.9.3.1.2. Etken Çatı (Aniq Nisbat):	59
1.2.9.3.1.3. Edilgen Çatı (Majhul Nisbat):	59
1.2.9.3.1.5. İşteş Çatı (Birgalik Nisbat):	60
1.2.9.3.2. Fiillerde Olumlu-Olumsuzluk Kategorisi (Bo'lishli-Bo'lishsiz Fe'llar):	61
1.2.9.3.3. Şahıs Ekleri (Shaxs qo'shimchalari)	62

1.2.9.3.3.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri (Olmosh mayli shaxs qo'shimchalari):	62
1.2.9.3.3.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri (Egalik mayli shaxs qo'shimchalari):	63
1.2.9.3.3.3. Emir Kipindeki Şahıs Ekleri (Buyruq mayli shaxs qo'shimchalari):	63
1.2.9.4. Zaman ekleri (Zamon qo'shimchalari)	64
1.2.9.4.1. Geçmiş Zaman (O'tgan zamon)	64
1.2.9.4.1.1. Görülen Geçmiş Zaman (Aniq o'tgan zamon)	64
1.2.9.4.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman (Uzoq o'tgan zamon)	65
1.2.9.4.2. Geniş Zaman (Hozirgi kelasi zamon):	67
1.2.9.4.3. Şimdiki Zaman (Hozirgi zamon):	69
1.2.9.4.4. Gelecek Zaman (Kelasi zamon)	71
1.2.10.5. Birleşik Zamanlar (Birlashik- Birlashgan Fe'l Mayli)	72
1.2.9.5.1. Hikâye (Hikoya)	72
1.2.9.5.2. Rivayet (Rivoyat):	74
1.2.9.6. Tasvir Filleri (Ko'makchi Fe'l):	75
1.2.9.6.1. Yeterlik	75
1.2.9.6.2. Süreklilik	75
1.2.9.6.3. Yaklaşma	76
1.2.9.6.4. Tezlik	76
1.2.9.7. Kip ekleri / Tasarlama Kipleri (Xabar maylidan boshqa mayllar):	77
1.2.9.7.1. Emir Kipi (Buyruq mayli)	77
1.2.9.7.2. İstek Kipi (İstak mayli)	78
1.2.9.7.3. Gereklilik Kipi (Keraklik mayli).....	79
1.2.9.7.4. Şart Kipi (Shart mayli)	80

1.2.10. Fiilimsiler	81
1.2.10.1. İsim-fiil ekleri (Harakat nomi)	81
1.2.10.2. Sıfat-fiil ekleri (Sifatdoshlar)	82
1.2.10.2.1. Geçmiş Zaman Sıfat-fiil ekleri (O'tgan zamon sifatdosh affikslari)	83
1.2.10.2.2. Şimdiki Zaman Sıfat-fiil ekleri (Hozirgi zamon sifatdosh affikslari)	83
1.2.10.2.3. Gelecek Zaman / Geniş Zaman Sıfat-fiil ekleri	84
1.2.10.3. Zarf-fiil ekleri (Ravishdoshlar)	85
1.2.11. Ek Fiil	87
1.2.11.1. Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı	87
1.2.11.2. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanı	87
1.2.11.3. Ek Fiilin Geniş Zamanı	88
1.2.11.4. Ek Fiilin Şartı	88

İKİNCİ BÖLÜM

ANA TOPRAK TÜRKÜSÜ

SONUÇ	270
KAYNAKÇA	273
ÖZGEÇMİŞ	276

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TAĞAY MURAD'IN "MOMO YER QO'SHIG'İ (ANA TOPRAK TÜRKÜSÜ)"
ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR DİL İNCELEMESİ (DİL İNCELEMESİ – METİN –
AKTARMA)

Zeliha ÖZYILDIRIM

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Nursan ILDIRI

2022, Sayfa: 291

Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Nursan ILDIRI (Danışman)

Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Erhan GİRAY

Tezimizin konusu Tağay Murad'ın "Ana Toprak Türküsü" (Momo Yer Qo'shig'i) adlı eserinin gramer özellikleri açısından incelemesidir. Çalışmamızın amacı Özbek edebiyatının önemli temsilcilerinden olan Tağay Murad'ın bu hikâyesini Türkiye Türkçesine kazandırmak, dil incelemesi yaparak gramer yapısını ortaya çıkarmak ve Özbek Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki benzer ve farklı yapıları ortaya koymaktır.

"Ana Toprak Türküsü" adlı tezimiz *Giriş, İnceleme, Metin-Aktarma* bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş kısmında Özbek Türkçesi hakkında bilgiler verilmiş, Tağay Murad'ın hayatı, eserleri ve edebî kişiliği üzerinde durulmuştur. *İnceleme* kısmında eser şekil bilgisi özellikleri bakımından incelenmiştir. *Metin-Aktarma* bölümünde eser önce Özbek latin alfabesine çevrilmiş ve daha sonra Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Çalışmamızın sonunda ise çalışma boyunca yararlandığımız kaynakların belirtildiği bir kaynakça bölümü bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tağay Murad, Özbek Türkçesi, Ana Toprak Türküsü.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

A LANGUAGE EXAMINATION ON TAĞAY MURAD'S "MOMO YER QO'SHIG'İ (MOTHER EART FOLK SONG)" (LANGUAGE EXAMINATION - TEXT - TRANSFER)

Zeliha ÖZYILDIRIM

Advisor: Assist. Prof. Dr. Nursan ILDIRI 2022,

Page: 291

Jury: Assist. Prof. Dr. Nursan ILDIRI (Advisor)

Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR

Assist. Prof. Dr. Erhan GİRAY

The subject of our thesis is the examination of Tagay Murad's story titled "Mother Earth Folk Song (Momo Yer Qo'shig'i)" in terms of grammatical features. The aim of our study is to include this story of Tagay Murad, one of the important representatives of Uzbek literature, to Turkey Turkish, to reveal the grammatical structure by examining the language, and to reveal the similar and different structures between Uzbek Turkish and Turkey Turkish.

Our thesis titled "Mother Earth Folk Song" consists of Introduction, Review, TextTransfer sections.

In the introduction, information about Uzbek Turkish is given, Tagay Murad's life, works and literary personality are focused on. In the review section, the work was examined in terms of shape information features. In the text-transfer section, the work was first translated into the Uzbek Latin alphabet and then transferred to Turkey Turkish.

At the end of our study, there is a bibliography section where the sources we used throughout the study are stated.

Keywords: Tagay Murad, Uzbek Turkish, Mother Earth Folk Song

KISALTMA VE İŞARETLER

Ø	:	<i>işaret veya ek yok</i>
/	:	<i>veya; sayfa – paragraf</i>
-	:	<i>Fiil kökü veya gövdesi</i>
+	:	<i>İsim kökü veya gövdesi</i>
tkl.	:	<i>Teklik</i>
çğl.	:	<i>Çoğul</i>
TT	:	<i>Türkiye Türkçesi</i>
ÖT	:	<i>Özbek Türkçe</i>
vd.	:	<i>Ve diğerleri</i>
şhs.	:	<i>Şahıs</i>
s.	:	<i>Sayfa sayısı</i>
TDK	:	<i>Türk Dil Kurumu</i>
Yay.	:	<i>Yayınevi</i>
Sf.	:	<i>Sıfat</i>
a.	:	<i>Ad</i>
zf.	:	<i>Zarf</i>

<i>ed.</i>	:	<i>Edat</i>
<i>f.</i>	:	<i>Fiil</i>
<i>ünl.</i>	:	<i>Ünlem</i>

ÖN SÖZ

Bu çalışmada Modern Özbek Edebiyatının önemli yazarlarından olan Tağay Murad'ın “Momo Yer Qo‘shig‘i” (Ana Toprak Türküsü) adlı eseri Türkiye Türkçesine aktarılmış ve metin şekil bilgisi bakımından incelenmiştir. Yapılan çalışma ile birlikte Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesi arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya çıkarılmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde Özbek Türkçesi hakkında genel bilgiler verilmiş, Tağay Murad'ın hayatı, edebî kişiliği, eserlerinden bahsedilmiş, çalışmanın temel unsuru olan “Ana Toprak Türküsü” adlı eserin içeriği üzerinde durulmuştur.

İnceleme bölümünde Tağay Murad'ın “Ana Toprak Türküsü” adlı eserinin şekil bilgisi özellikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmış, sözcük yapımından fiil zamanlarına varıncaya kadar metinde yer alan morfolojik unsurlar örnekler dikkate alınarak detaylı bir şekilde görünür hale getirilmeye çalışılmıştır. Örnekler verilirken kelimenin geçtiği kısım “bölüm/cümle numarası” olarak belirtilmiştir.

Eserin Özbek Latin alfabesi ile yazılı şekli esas alınmış, yetmiş altı bölümden oluşan eserin her bölümü için ayrı bir tablo oluşturulmuş, cümleler tablolara tek tek yazılmış ve her cümlenin karşısına Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmıştır. Eserin Türkiye Türkçesine aktarımı yapılırken büyük ölçüde metnin özüne bağlı kalınmaya çalışılmıştır.

Son olarak bu konuyu seçmemde yardımcı olan ve bu tezi büyük bir titizlikle yöneten, çalışma boyunca bu konudaki değerli fikirlerini esirgemeyen Özbek Türkçesi ile ilgili bilgilerimi borçlu olduğum tez danışmanım sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi Nursan ILDIRI'ya ve çalışmayı titizlikle okuyan saygıdeğer sayın hocam Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR'e sonsuz teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Erzurum 2022

Zeliha ÖZYILDIRIM

GİRİŞ

I. ÖZBEK TÜRKÇESİ

Özbek Türkçesi, Türk dilinin üç büyük grubundan biri olan Doğu Türkçesi (Karluk) grubunda yer alır ve Çağatay Türkçesinin devamı olarak kabul edilir.

Stefan Wurm bugün konuşulan Özbek Türkçesini dört ağıza dayandırır: (Coşkun, 2017: 28).

1. Kıpçak Özbekçesi,
2. Kuzey Özbekçesi,
3. Güney Özbekçesi,
4. Türkmenceleşmiş Özbekçe.

İlsa Laude Cirtautas, kuzeyde Kazakça ve Kırgızcaya yakınlık gösteren Kıpçak Özbek ağızları, batıda ve güneybatıda Türkmenlerle akraba Oğuz ağızları, doğu ve orta bölgelerinde Hive ve Ürgenç'in dışındaki bütün büyük şehirlerde ise Yeni Uygurca ise pek çok ortak özelliğe sahip "şehir şivesi" de denilen Özbek ağızlarının (Karluk grubu) konuşulduğunu ifade eder. (Coşkun, 2017:28: Cirtautas, 1976: 80'den).

Özbek Türkçesi 1929-30'dan 1937'ye kadar söyleyiş bakımından ünlü uyumunun korunduğu Kuzey Özbek ağızına, dilbilgisi ve söz varlığı yönünden de Taşkent ağızına dayanmaktaydı. Ancak 1937'den sonra yapılan değişiklikler neticesinde yazı dili, İrancalaşmış Taşkent ağızına, dilbilgisi ve söz varlığı bakımından da Fergana vadisi ağızına dayandırılmıştır. (Buran ve Alkaya, 2018: 149).

Özbek Türkleri;

1927'den itibaren *Arap* alfabesi,

1927-1930 yılları arası hem *Arap* hem *Latin* alfabesi. 1930 yılına kadar Latin alfabesine geçiş tamamlandı. (Coşkun, 2017: 27: Allworth, Asia, 1989: 80-81'den).

1927-1940 yılları arasında Türkistan'da yaşayan Özbek Türkleri, *Latin* alfabesini kullanmışlardır. (Ercilasun, 1976: 25).

1940 yılından sonra ise *Kiril* alfabesi kullanılmaya başlanmıştır.

1995-2010 yılları arasında ve şu anda da iki alfabe (Kiril ve Latin) kullanılmaktadır. (Yıldırım, 2012: 3).

Bugün kullanılan Kiril ve Latin alfabeleri şu şekildedir:

Özbek Kiril alfabesinde 34 harf ve bir de ses bildirmeyen yumuşatma işareti “Ъ” mevcuttur.

Latin kökenli yeni Özbek alfabesinde 26 harf ve 3 harf birikmesi bulunmaktadır:

“A-a, B-b, E-e, F-f, G-g, H-h, I-i, J-j, K-k, L-l, M-m, N-n, O-o, P-p, R-r, S-s, T-t, U-u, V-v, Y-y, Z-z, O‘-o‘, G‘- g‘, Sh- sh, Ch- ch, Ng- ng.”

II. TAĞAY MURAD’IN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

Günümüz Özbek Edebiyatında Tağay Murad, Özbek halkının Sovyet dönemi boyunca çektiklerini en başarılı biçimde dile getiren yazarların başında gelir. Hatta denebilir ki Tağay Murad bizzat bu amaçla dünyaya gelmiş, eline kalem almış gibidir. (Tolkun, 2015: 324).

Tağay Murad (Mengnorov) 1948 yılında Özbekistan’ın Surhanderya ili, Denav ilçesinin Hocasaat köyünde dünyaya gelir. Daha sonra Taşkent’e gelerek Taşkent Devlet Üniversitesinin Gazetecilik Fakültesi’ni bitirmiştir. Üniversiteyi tamamladıktan sonra Cumhuriyet radyosunda muharrir olarak (1972-1976) çalışır (Karimov vd., 1999:528).

Tağay Murad, 1973-1974 yılları arasında eski Sovyet ordusunda görevini yerine getirerek döner. 1976-1978 yıllarında ise “Özbekistan Sporcusu” gazetesinde tercüman, 1982-1984 yıllarında “Bilim ve Hayat” aylık dergisinde muharrir olarak görev yapar. 1985-1987 yıllarında Moskova’da M. Gorki adındaki Dünya Edebiyatı Enstitüsü’nde öğrenim görür (Karimov vd., 1999:528).

Yazarın 1976 yılında *Yulduzlar Mangu Yonadi* (Yıldızlar Ebediyen Parlar) kıssası adını üne kavuşturan ilk eseridir. Eserde güreş, güreşçi pehlivanlar arasında geçen mücadeleler, aralarındaki ilişkiler üzerinden Özbek halkının gelenekleri yasıtlmaktadır. Eserin başkahramanı olan Böri Pehlivan üzerinden onur, vicdan ve cesaret duyguları yüceltilir. Eserde aynı zamanda Böri Pehlivan’ın samimi aşkı ve bu aşkın dostu Nasim tarafından ayaklar altına alınışı işlenmektedir (Erdem, 2022:4).

Yazarın 1979 yılında kaleme aldığı ikinci hikâyesi olan *Ot Kishnagan Aqshom* (Atın Kişnediği Akşam) edebiyat dünyasında fırtınalar koparır ve tekrar Özbekistan Yazarlar Birliği tarafından yılın en iyi hikâyesi seçilir (Kartallıoğlu, 2000:2). Yazar, eserin başkahramanı “Tarlon” at üzerinden yapılan haksızlıkları, rejim baskısını, çifte

standardı öte yandan ise adaleti, insanlığı, ananneleri oldukça güzel ifade eder (Atila, 2021:9).

Yazarın 1980 yılında yayımlanan *Oydında Yurgan Odamlar* (Aydınlıkta Yürüyen İnsanlar) kıssasında *dönemim şartları yansıtılmıştır. İnsanların o dönemde dünyaya bakış şekillerine yer verilmiştir. Kendi küçük dünyalarında neler yaşadıkları, hangi zorluklarla baş ettikleri, geçimlerini nasıl sağladıkları eserde gözler önüne serilmiştir. Özellikle Özbek halkının yaşam tarzı eserdeki yerini almıştır. Tağay Murad'ın Aydınlıkta Yürüyen İnsanlar eseri 1980'de Şark Yıldızı dergisinde yayımlanmıştır. Eser Aybek Mükâfat Ödülü'ne layık görülmüştür. Yazar eseri Suî Allah Yar türbesinde çalıştığı dönemde kaleme almıştır* (Efe, 2020: 14).

Yetenekli bir tercüman olarak da bilinen Tağay Murad'ın 1974-1975 yıllarında J. London'un *Boyning Qizi* (Zenginin Kızı) dramasını ve E. Seton- Tompson'ın hayvanlar hakkındaki meşhur eseri *Yovvoyi Yo'rg'a* (Yabani Rahvan)'ı Özbek Türkçesine aktararak yayımlattırmıştır (Efe, 2020:10).

Tağay Murad'ın önemli eserlerinden biri de 1986-1991 yıllarında yazdığı *Otamdan Qolgan Dalalar* "Atamdan Kalan Topraklar"dır. Yazar, bu eseri yazabilmek için Sürhan'daki pamuk tarlalarında çalışır. Tek amacı ölümsüz bir eser ortaya çıkarmaktır (Efe, 2020:9). Pamuk yetiştiriciliği üzerinden, önce Çar sonra da Komünist dönem Rus emperyalizmini bütün cephe ve vahşetiyle göz önüne sermiştir. Romanın başkahramanı Dehkonkul'dur. Çilekeş Özbek halkının siması Dehkonkul karakteri ile tasvir edilir (Tolkun, 2015:326).

O yıllarda, Özbek aydınları Ruslar tarafından zincirlenir, hapse atılır ve Moskova'ya götürülür. Moskova'da sorgulanır ve zindanlara atılırlar. Tağay Murad, artık kendi düşmanlarını unuttur, halkına zulmeden Ruslara karşı düşmanlık beslemeye başlar. O, eziyet çeken Özbek halkının heykelini dikeceğine dair söz verir. (Kartallıoğlu, 2000: 204).

Moskova'ya gider. Orada mahkeme önlerinde beklemeye başlar. Tanıdıkları vasıtasıyla davalarla ilgili bilgi edinir. Özbekistan Yazarlar Birliği'nden hikâyeleri için kazandığı parayı, zindanlardan bilgi edinmek için harcar. Günlerce mahkemelerin etrafında dolanıp durur. Özbek halkının önde gelen aydınlarının yaka paça tutularak zindana atıldığını

görür. Moskova’da Özbek aydınlarının uğradığı zulmün üzüntüsüyle yaşar (Kartallıoğlu, 2000: 204).

Tağay Murad, roman ve hikâyelerinden dolayı 1985’te Özbekistan Yazar Birliği tarafından Aybek mükâfatına, 1994’te Özbek romancılığın kurucusu Abdullah Kadiri’nin doğumunun 100. yıldönümünde verilen mükâfata ve nihayet 1999’da Özbekistan Halk Yazarı unvanına layık görülür. (<https://ziyouz.uz/ozbek-ziyolilari/togay-murod/>)

Tağay Murad’ın kıssaları millî Özbek kıssalarıdır. Kıssalarındaki insanlara başka milletin kıyafetini giydirderseniz de Özbekliği anlaşılır. Onların davranışları da başka millete asla benzemez (Noraliyevna, 2010: 12). Tağay Murad anadilini son derece iyi bilir. Bütün renkleri ile ahenkleri ile bilir. (Noraliyevna, 2010: 13).

Tağay Murad eserlerinde halk kültürü unsurlarından sanatsal bir şekilde faydalanmıştır. O, meydana getirdiği halk hikâyesi, atasözü, türkü ve diğer sözlü halk geleneğinin örnekleri eserinin etkililiğini artırmak ve insancılığını sağlamaya hizmet etmiş. Murad kendi eserleri ile sözlü halk ürünlerinin öneminin hiçbir zaman yok olmayacağını, onları yazar ustalığı ile ilişkili olarak hep çağdaş nitelikli çalışmalarıyla ispatlamış oldu. (Noraliyevna, 2010: 14).

Tağay Murad’ın soluksuz eser yaratması, yeni yeni eserler yazması mümkündü. Ne yazık ki, zamansız ölüm onu aramızdan çok erken aldı. Ama Tağay Murad kendisini bu kısa ömründe büyük eserler yazarak bıraktı. (Noraliyevna, 2010: 20).

III. ANA TOPRAK TÜRKÜSÜ

Tağay Murad’ın 1985 yılında yazılan *Momo Yer Qo’shig’i* (Ana Toprak Türküsü) kıssası fikri ve üslubu ile diğerlerinden farklıdır. Hikâyede milli zeminden ayağı kayan, vatan toprağında yaşayıp yüreğinde vatan duygusu taşımayan insanların karakterleri batı edebiyatının kölesi olan yazar örneği Özbek ironisi ile tasvir edilir (<https://ziyouz.uz/ozbek-ziyolilari/togay-murod/>).

Tağay Murad’ın bu hikâyesinde de yazarlığına özgü doğallık, sadelik ön planda olmakla birlikte, kendini beğenmişlik ve sahte nezakete karşıdır. Yazar, gerçeği kendisi için saygıdeğer sıradan köy insanlarında arar. Onların sade, samimi hayat tarzını yüceltir. Basit işçilere olan dert ortaklığı duyguları esere yayılır (Karimov vd., 1999: 531).

“Ot kishnagan oqshom”, “Oydinda yurgan odamlar”, “Momo-Yer qo’shig’i”

hikâyeleri yayınlandıktan sonra şunu anladım ki onun ana toprağa, emekçi insana, dürüst ve iyimser kimseye, hakikatli ve inatçı kişilerle olan şefkatli muhabbete saygısı sonsuzmuş (Ahmedova vd., 2008:32).

Her şair veya yazar için doğduğu köyü, mahallesi bütün ömrü hatta seksen- yüz yıl yaşayıp yaşayıp yazsa da asla bitmeyen mevzu olarak kalır (Ahmedova vd., 2008:101). Ey dostlar! İlk defa Tağay Murad’dan sözleri olmayan bir şarkı dinledim. Bu “Momo Yer Qo‘shig‘i” idi. Onun içinde ne şarkı vardı ne de aşk. İçi keder dolu, öfke dolu idi.

Anladım ki Tağay Murad intikam alıyor. Düşmanlarımı da okurlarıma göstereceğim, dedi. İsimlerini söylemesem de kendileri tanır, dedi (Ahmedova vd., 2008:162).

Anladım ki acı ile de yazsa öfke ile de yazsa kendi dilinde, kendi kaleminde yazmış. Çünkü çavuş Arzıkulav’ı da tanıdım. Köyünü de tanıdım, çeşmesini de tanıdım (Ahmedova vd., 2008:163).

Tağay Murad bu eserinde Deha karakteri aracılığı ile kişinin öz vatanından kopmasını ve Batı hayranlığına bürünmesini tasvir eder. Eğitim için şehire giden Deha edebiyat, giyim ve yaşam tarzına kadar Batının kölesi olur. Eğitim sonunda köyüne döner ama kendisini oraya ait hissetmez, şehir ortamına dönmek ister.

Tağay Murad ‘ınbu hikâye ile okurlara öz vatan sevgisi ve bağlılığı aşıladığı ortadadır.

Eserin kahramanlarından Deha’nın babası Arzıkulav askere gider. Askerden öz dilinden kopmuş ve davranışları Özbek aile yapısına uymayacak davranışlar kazanarak döner. Babası ise bu durumu hoş karşılamaz ve oğlunun öz benliğine kavuşması için elinden geleni yapar.

Çavuş Arzıkulav, bir zamanlar gençlik döneminde yaşadığı hataya oğlunun kapılmasından korkar. Ve korktuğu gibi oğlu elinden kayıp gider. “*Vatan oğlu olur, Memleket meseleleriyle uğraşır, Biricik oğlu inatçı oldu, Biricik oğlu asi oldu*” (Murod, 1985:61).

Aile ve çocuk kavramı Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Çavuş Arzıkulav da oğlunun bir an önce aile kurmasını ister. *Çavuş Arzıkulav’ın da sevinci ikiye katlandı. Dileği kabul oldu. Nasip olursa oğlunu vakitlice evlendirir. Biricik oğlu ne kadar erken evlenirse o kadar erken çocuğu olur.* (Murod, 1985:6).

Her toplumda yer alan bir halk inanışı vardır. İnsanlar bu davranışların yerine getirilmediği takdirde başlarına kötü bir şey geleceğine inanırlar. Özbeklerde de halk inanışları karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan bir tanesi metnimizde yer alan çavuş Arzıkulav'ın mezarlığın önünden geçerken mezarlık tarafından baykuş ötmesi ve çavuş Arzıkulav'ın o anda yakalarına tükürmesi.

Halk kültürü içerisinde yer alan müjde verenlere hediye verilmesi metnimizde karşımıza çıkmaktadır. *“Biricik oğlu askerden gelecek oldu. Kapısından müjde eksik olmadı. Müjdeli haber getirenlerin birine kaftan hazırladı, birine kemer ördü, birine doppi giydirdi”* (Murod, 1985:1). *“Sonra, akşam vakti buzağıyı kucağıma alarak, Ortiqboylar’a vardım. Müjdeye karşılık bir kaftan aldım...”* (Murod, 1985:38).

Eserde Özbek Türklerinin hayatının çoğunluğunun pamuk tarlalarında geçtiği pamuk toplayıcılığından da bahsedilmiştir. *“Pamuk toplama işi başladı. “Beyaz altın” imeceliğe davet etti”* (Murod, 1985:11-21).

Eserin son bölümünde hayata veda eden Deha'nın yaşamında olduğu gibi ölümünde de ayağı ana topraklarından uzaktı.

BİRİNCİ BÖLÜM ŞEKİL BİLGİSİ (MORFOLOGİYA) 1.1. SÖZCÜK TÜRETİMİ (SO'Z YASALİSHI)

Bir dilin kelime dağarcığı nasıl millî sermaye sayılıyorsa o dilde kelime yapımı da millî üretim sayılır. Zamanın getirdiği buluşlar, dinler, fikir akımları dilde yeni kavramları karşılamayı gerektirir. Tabii olarak her milli dil bu işi kendi yapısından kelimeler yaratarak başarmak eğilimindedir. Buna kelime yaratmak (néologisme) denmektedir (Banguoğlu, 1974: 154).

Dilin kendi söz varlığını genişletip zenginleştirmesi için başvurduğu yol yapım yoludur. Kelime yapım yolları da birbirinden farklıdır. Oluşma biçimine, yapım özelliklerine ve kökene bağlı olarak dil varlığımızı oluşturan sözler farklı başlıklarda incelenir (Korkmaz, 2019: 117). Özbek Türkçesi gramerlerinde “sodda so‘z” olarak terimlendirilen basit sözcükler herhangi bir yapım eki almazlar. “Yasalğan so‘z” olarak terimlendirilen türemiş sözcükler kelime kök ve gövdelerine yapım eklerinin getirilmesiyle oluşturulurlar. Özbek Türkçesinde kelime türetiminde kullanılan dört farklı yapım eki vardır (Yıldırım, 2012: 39):

- Addan Ad Yapma Ekleri
- Addan Fiil Yapma Ekleri
- Fiilden Ad Yapma Ekleri
- Fiilden Fiil Yapma Ekleri

1.1.1. Addan Ad Türetimi (Otdan ot yasovchi qo‘shimchalar)

İsimden isim yapma ekleri isim kök ve gövdelerinden isim yapmak için kullanılan yapım ekleridir. Bu ekler isim köklerine, isimden yapılmış isim gövdelerine ve fiilden yapılmış isim gövdelerine eklenirler (Ergin, 2011: 154).

/+dosh/

İşlek bir ektir. Aynı durumda olmayı, aynı işi yapmayı anlatır. “ortaklık, birliktelik, beraberlik, aynılık” bildiren isimler ve sıfatlar türetir.

qarin+dosh “akraba, kardeş”, (3/15) *yo ‘l+dosh* “yol arkadaşı”, (7/54) *zamon+dosh* “çağdaş kişi, aynı dönemde yaşayan (29/36)”, *shisho+dosh* “içki arkadaşı” (35/10), *qurol+dosh* “silah arkadaşı” (47/62).

/+gi/, /+ki/, +/qi/

İşlek bir ektir. Özellikle yer ve zaman bildiren kelimelerle birlikte kullanılır.

Onlara bağlı ve ait olmayı ifade eder. *endigi*

“şimdiki” (1/35), *oxirgi* “sonraki” (1/35).

/+gina/, /+kin/a, /+qina/

İşlek bir ektir. Bazı sözcüklerde küçültme ve sevimlilik ifade eder.

avaylab+gina “dikkatlice” (4/24), *xushro‘y+gina* “sevimlice”, (7/35) *yolg‘iz+gina* “yalnız”, (10/13) *asta+gina* “oldukça yavaş”, (12/36) *boya+gina* “az önceki, deminki” (12/64), *yosh+gina* “gencecik”(20/23), *endi+gina* “şimdi, henüz” (20/54), *shugina* “şuncağız” (28/46), *jajji+gina* “minicik” (47/54), *paxan+gina* “babacık” (58/95), *esiz+gina* “zavalıcılık” (68/15), *mayda+gina* “küçücük” (70/19).

/+iston/

Farsça kökenli bir ektir. Yer, ülke isimleri türetir. *Afg‘oniston* “Afganistan” (63/56).

/+lab/

Genellikle sayı isimlerine eklenerek “+lArcA” anlamı verir. Bazı isimlerin üzerine gelerek zaman anlamı taşıyan zarflar türetir. *ming+lab* “binlerce” (33/22), *erta+lab* “sabahleyin” (38/21), *yuz+lab* “yüzlerce” (41/83), *kun+lab* “günlerce” (47/67).

/+lay/

Bu ek, zarf yapar. *u+lay-bu+lay*

(3/16).

/+li/

İşlek bir ektir. Bir şeye sahip olma anlamında sıfatlar yapar.

uyqu+li “uykulu” (4/8), *farishta+li* “güzel, çekici” (4/10), *farzand+li* “çocuklu” (7/55), *vaqt+li* “vakitlice” (7/54), *uch+li* “(sivri) uçlu” (8/15), *tur+li* “türlü” (11/7), *madaniyat+li* “kültürlü” (17/20), *mo‘ylov+li* “bıyıklı” (17/83), *papiros+li* “sigaralı” (36/14), *uy+li-joy+li* “yeri yurdu olan” (36/73), *e‘tibor+li* “itibarlı” (39/46), *sabab+li* “nedeniyle” (56/54), *dahshat+li* “korkunç” (60/22), *tantana+li* “törenselsel” (63/5), *qahr+li* “öfkeli” (67/20).

/+ligicha/ (lik+i+cha)

Birden fazla ekin bir araya gelmesiyle oluşan bu kalıplaşmış ek zarf görevinde kullanılan sözcükler türetir.

muz+day+ligicha “buz yermişçesine” (16/75). /+lik/,
/+liq/

En işlek eklerden birisidir. Her türlü soyut ve somut isimle kullanılışına rastlanır. Yer isimleri ve kap kacak isimleri türetir. Bazen belirli bir nesne ismi türetir. Coğrafi isimlere eklenerek, kişinin hangi şehre, ülkeye bağlı olduğunu gösterir.

yosh+lik “gençlik” (2), *askar+lik* “askerlik” (3/17), *po ‘rim+lik* “gösteriş” (3/34), *kam+lik* “eksiklik” (7/8), *o ‘g ‘ir+lik* “hırsızlık” (12/17), *hafta+lik* “haftalık” (12/34), *saxiy+lik* “cömertlik” (18/5), *ezgu+lik* “güzellik” (20/50), *ayol+lik* “kadınlık” (25/36), *manman+lik* “kibir” (29/17), *muhtoj+lik* “muhtaçlık” (31/15), *yangi+lik* “yenilik” (32/13), *yolg ‘iz+lik* “yalnızlık” (35/46), *yaxshi+lik* “iyilik” (38/53), *bo ‘stan+liq* “bostanlık” (42/40), *Termiz+lik* “Termizli” (47/30), *bola+lik* “çocukluk” (53/33).

/+loq/

Çok kullanılmayan bir ektir. Genelde yer isimleri ve sıfatlar türetir.

qish+loq “köy” (3/26), *tosh+loq* “kayalık” (47/1). /+(i)nchi/

İşlek bir ektir. Sayı isimlerinin üzerine gelerek sıra sayıları oluşturan işlek bir ektir. Türkiye Türkçesinden farklı olarak tek şekillidir.

to ‘rt+inchi “dördüncü” (6/24), *olti+nchi* “altıncı” (20/28), *bir+inchi* “birinci” (23/1), *ikki+nchi* “ikinci” (28/52).

/+ov/

Sayı isimlerine gelir. “her ...-i” anlamı verir. Ekin +ala eki ile birleşik şekli de görülür. *bir+ov* “her biri” (1/4), *ikki+ov* ikkov “her ikisi” (66/81). /+roq/

Çok işlek bir ektir. Sıfatlara eklenir. Fazlalık ifade eden karşılaştırma ekidir. *yaxshi+roq* “daha iyi” (39/30), *noyob+roq* “daha değerli” (39/32), *yuqori+roq* “daha yukarı” (48/21), *vaqtli+roq* “zamanında” (57/5), *tez+roq* “daha çabuk” (72/22).

/+siz/

Bu ek, +li ekinin olumsuzudur. İşlek bir ektir. Her türlü isim tabanına gelerek anlamı olumsuzlaştırır.

un+siz “sessiz” (3/49), *adir+lar+siz* “yaylalarsız” (4/61), *savod+siz* “bilgisiz” (18/26), *cahil*”, *gardish+siz* “çembersiz” (23/6), *oyoq+siz* “ayaksız” (47/64), *jon+siz* “cansız” (70/37). /+ta/

Bu ek, sayı isimlerine gelerek onlara *tane* anlamı katar. Ekin +tacha, +tadan,

+tala, +talab gibi genişlemiş şekilleri de görülür.

ikki+ta “iki tane (4/64), *bit+ta* “bir tane” (13/34), *bit+tadan* “birer” (50/74). /+**cha**/

Eşitlik, benzerlik, karşılaştırma fonksiyonlarında kullanılan isim çekim eki, zamanla yapım ekine dönüşmüştür. Yapım eki görevinde çoğunlukla isimlerden zarf türetir. Kavim isimlerinden dil ve lehçe isimleri yapar.

O'zbek+cha “Özbekçe” (2/26), *shu+n+cha* “şöyle” (7/20), *tirnoq+cha* “tırnak kadar” (35/13), *isqirt+lar+cha* “pasaklılar gibi” (35/44), *men+im+cha* “bence” (36/72), *hali-hozircha* “şimdilik” (66/52).

/+**chi**/

Meslek, uğraşı, alışkanlık vb. ile ilgili isimler yapan işlek bir ektir. Bu ek ses uyumuna girmez, tek şekillidir.

yozuv+chi “yazar” (4), *o'raq+chi* “orakçı” (1/14), *poda+chi* “çoban” (7/14), *kutubxona+chi* “kütüphaneci” (12/21), *kino+chi* “sinemacı” (13/10).

/+**chilik**/

İsim ve isim türü kelimelerden, meslek, sanat, uğraşı ve durum bildiren isimler türetir.

tirik+chilik “geçim” (4/16), *qari+chilik* “yaşlılık” (69/13), *pishiq+chilik* “meyvelerin, sebzelerin olgunlaştığı mevsim” (20/50), *yozuv+chi+lik* “yazarlık” (50/46).

Özbek Türkçesinde Arapça ve Farsça bazı yapım eklerinin yanında, bazı isim ve sıfatlar da aynı birer yapım eki gibi kullanılmaktadır. Bu ekler veya ek gibi kullanılan sıfat ve isimler; Türkçe kelimelere eklenmekle birlikte alıntı kelimelere de eklenmektedir. Farsça kelime başında ve sonunda kullanılan yapım ekleri, Özbek Türkçesinde de birer yapım eki olarak kullanılmaktadır. (Coşkun, 2017: 61).

Farsçadan Alınan Ön Ekler /be+/

Farsçadan alınmış bu ek genellikle sıfat görevinde kullanılan isimler türetir.

Eklendiği sözcükte Eksiklik, yokluk, bulunmama gibi anlamlar *be+chora* “çaresiz, zavallı” (1/15), *be+malol* “rahat, çekinmez, yüzsüz” (44/34). /**bar+**/

Fazla işlek olmayan bir Farsça ön ektir.

bar+qaror “istikrarlı, sürekli” (63/7). /**ham+**/

İsimlerin önüne gelerek temelde meslek, fikir vb. yönlerden “ortaklık, birliktelik, aynılık” bildiren isimler türeten bir ektir (Yıldırım, 2012: 50).

ham+kasb “meslektaş” (23/3).

Farsçadan Alınan Son Ekler

/+bon/

Farsçadan alınan bu ek Özbek Türkçesi edebi dilinde iki ünlü arasında fonetik bir değişimle **+von** şeklinde söylenmektedir. Az işlek olan ve sadece alıntı kelimelere eklenen bu ek, yer adlarına eklenerek bir yeri bekleyen, koruyan şahsı bildiren isimler yapmaktadır. (Öz, 1999: 114) *soya+bon* “şemsiye” (1/17), *mehr+(i)bon* “şefkatli” (55/78). **/+boz/**

Oynatan, oynayan anlamlarında kullanılan Farsça bir sıfattır. Özbek Türkçesinde de ek olarak kullanılır ve isim yapar.

lo ‘m+boz “çamur yığını” (12/10), *nazm+boz* “şiirsel konuşan” (32/53), *ariza+boz* “dilekçe meraklısı kimse” (67/86), *maqtoy+boz* “övecü, methiyeci” (32/54). **/+dor/**

Sahip olan, tutan anlamlarında Farsça bir sıfattır. Özbek Türkçesinde ek olarak kullanılır; mülkiyet bildirir, meslek ismi ve sıfat yapar.

gul+dor “çiçekli” (7/36), *yara+dor* “yaralı” (63/14), *zot+dor* “soylu” (74/45).

/+gar/, +/gor/, +/kar/, +/kor/

Farsça bir son ektir, meslek ve o işi yapanı bildiren isimler yapar.

ijod+kor “yazar” (32/15), *javob+gar* “sorumlu” (38/50), *ig ‘vo+gar* “fesatlık eden” (67/65).

/+garchilik/

Farsça son ek olan *+gar* eki Türkçe *+çi* ve *+lik* ekleriyle kalıplaşmış olarak da kullanılmaktadır. *odam+garchilik* “insanlık” (32/33).

/+jon/

Farsça “can” anlamında kullanılan bu sözcük Özbek Türkçesinde ek olarak kullanılarak sevgi, dostluk ve yakınlık ifade eden isimler yapar.

ena+jon “anneciğim” (3/53).

/+noma/

Farsçada “*yazı*” anlamında kullanılan bu sözcük Özbek Türkçesinde son ek gibi kullanılır. *ro‘z+noma* “gazete” (7/12), *oy+noma* “dergi” (18/21), *rahmat+noma* “teşekkür yazısı” (67/10).

/+parvar/

Terbiye eden, bakan, besleyen, büyüten anlamlarında sıfat gibi kullanılan Farsça sözcük Özbek Türkçesinde son ek gibi kullanılır; isim ve sıfat yapar.

vatan+parvar “vatansever” (42/38), *xalq+parvar* “halkperver” (42/39). **/+xona/**

“*Ev, mesken*” anlamlarında kullanılan Farsça bu sözcük Özbek Türkçesinde son ek olarak kullanılır.

osh+xona “mutfak” (3/58), *og‘il+xona* “ahır” (4/12), *kutub+xona* “kütüphane” (7/8), *patta+xona* “bilet gişesi” (13/6), *it+xona* “köpek kulübesi” (13/9), *ombor+xona* “kiler” (16/31), *hojat+xona* “tuvalet” (34/13), *qahva+xona* “kahvehane” (38/24), *mehmon+xona* “misafirhane” (44/6), *bug‘+xona* “sauna” (73/20).

1.1.2. Addan Fiil Türetimi (Otdan fe‘l yasovchi qo‘shimchalar)

Bu ekler, sayı bakımından diğer türetme eklerinden daha azdır. Büyük bir çoğunlukla ad köklerine gelmiştir. Az sayıda olsa da ad gövdelerine gelenleri de vardır. Bu gruptaki eklerin en önemli özelliği, eklendikleri ad kök ve gövdelerini “*olma, oluş bildirme*”, “*yapma, yapış bildirme*” özelliğinde olan fiile dönüştürmektir (Korkmaz, 2019: 172).

/+a-/

Daha çok tek heceli isimlere gelerek fiil türeten ektir. Bu ekin *-l-*, *-n-*, *-sh-*, *-t-* gibi fiilden fiil yapma ekleri ile genişletilmiş şekilleri de bulunmaktadır. İşlek bir ektir.

at+a- “adlandırmak” (6/6), *qiy(i)n+a-* “zorluk çekmek” (3/27).

/+ar-/, **/+r-/**

Sıfat görevinde kullanılan kelimelere eklenerek geçişsiz fiiller türetir.

oq+ar- “ağarmak” (70/82), *o‘zga+r-* “değişmek” (67/19), *bo‘z+ar-* “rengi atmak” (44/43).

/+ay-/, **/+y-/**

İşlek bir ektir. Ünlü ile biten kelimelere -y, ünlü ile bitenlere ise -ay şekli getirilir. *ko‘p+ay-* “çoğalmak” (7/56), *ul(u)g‘+ay-* “büyümek” (8/14).

/+g‘ar-/, **/+qar-/**

Geçişli fiiller türeten bir ektir. Sonu ünsüzle biten tek heceli kelimelere gelir. *bosh+qar-* “yönetmek” (28/29).

/+la-/:

İsimden fiil yapma eklerinin en işlek olanıdır. Her türlü isme eklenerek çeşitli manalarda fiiller türetir.

tasvir+la- “ifade etmek” (28/32), *kulf+la-* “kilitlemek” (27/11), *tashqari+la-* “dışarı çıkmak” (27/5), *o‘y+la-* “düşünmek” (25/28), *oq+la-* “aklamak” (25/23), *pichir+la-* “fısıldamak” (20/68), *joy+la-* “yerleştirmek” (16/40), *ichkari+la-* “içeri girmek” (16/31), *odim+la-* “yürümek” (16/25), *jarang+la-* “yankılanmak” (9/32), *quvvat+la-* “desteklemek” (8/5), *varaqa+la-* “sayfaları gözden geçirmek” (7/33), *siyrak+la-* “seyreltmek” (4/41).

/+sira-/

İsimlerin üzerine gelerek ihtiyaç, istek, özlem manalarını bildiren fiiller türetir. İşlek eklerden biridir. *xavf+sira-* “korkmak” (12/20), *uyuq+sira-* “uyuklamak” (69/6).

1.1.3. Fiilden Ad Türetimi (Fe‘ldan ot yasovchi qo‘shimchalar)

Addan ad türeten eklerde olduğu gibi, fiilden ad türeten ekler de ya fiil kök ve gövdelerine ya da ad kök ve gövdelerinden oluşmuş fiil gövdelerine getirilen eklerdir.

(Korkmaz, 2019: 142)

Özbek Türkçesinde isimlerin çoğunluğu fiilden yapılmış isimlerden oluşur.

(Coşkun, 2017: 66)

/-ag‘on/

Fiillerden, aşırılık bildiren sıfatlar türetir. Örneği çok yoktur. Türkçede eskiden beri görülen bir ektir. *bil-ag‘on+* “bilen” (23/8).

/-gi/, **/-g‘i/**, **/-g‘u/**, **/-qu/**

Fiilin belirttiği hareketle ilgili çeşitli nesneleri karşılar. Araç gereç isimleri ve soyut isimler yapar. İşlek bir ektir. *uy(i)-qu* “uyku” (74/48).

/-gin/, /-g'in/, /-kin/, /-qin/, /-ku/n/, /-gun/, /-qun/

Bu ekler, tek heceli fiil köklerine gelmektedir. Büyültme ve aşırılık anlamı katarlar. *qir-g'in* “savaş” (6/14).

/-gich/, /-kich/, /-g'ich/, /-qich/

Çoğunlukla eşya, araç gereç isimleri türetir. Bunların haricinde başka anlamlara gelen isim ve sıfatlar da türetir. İşlek bir ektir.

yondir-gich “sigara” (8/26), *ushla-gich* “korkuluk” (54/2), *o'tir-g'ich* “oturak” (13/11).

/-k/-q/, /-i(k)/, /-(u)k/, /-(i)q/, /-(u)q/:

Çoğunlukla fiillerden sıfat türeten işlek bir ektir.

uzuq-yuluq “kesik kesik” (12/44), *buy(u)r-uq* “emir” (30/34).

/+lan-/

İsimden fiil yapan *+la* ekinin *-n-*, ekiyle genişleyip kalıplaşmış şeklidir. *ish+lan-* “işlenmek” (4), *ot+lan-* “hazırlanmak” (1/12), *uy+lan-* “evlenmek” (7/54), *ho'l+lan-* “ıslanmak” (16/66), *to'lqin+lan-* “dalgalanmak” (20/55), *zavq+lan-* “zevklenmek” (23/4), *ajab+lan-* “şaşırmak” (29/31), *foyda+lan-* “faydalanmak” (38/1), *oqsoq+lan-* “topallamak” (47/8), *zor+lan-* “yakınmak” (47/45), *afsus+lan-* “üzülmek” (54/51), *umid+lan-* “umutlanmak” (66/13). **/+lash-/**

İsimden fiil yapan *+la* ekinin *-sh-* ekiyle genişleyip kalıplaşmış şeklidir. *quchoq+lash-* “kucaklaşmak” (3/12), *til+lash-* “konuşmak, anlaşmak” (3/25), *gap+lash-* “konuşmak” (3/38), *hazil+lash-* “şakalaşmak” (17/51), *vido+lash-* “vedalaşmak” (30/3), *maslahat+lash-* “fikir almak” (36/17), *asabiy+lash-* “sinirlenmek” (39/68).

/-m/, /-im/, /-um/

Fiilin belirttiği işin adını yapan ve belirttiği işle ilgili sonucu gösteren soyut ve somut isimler türetir.

kiy-im “kıyafet” (8/2). **/-ma/**

Bütün fiil kök ve gövdelerine gelebilmektedir. İşlek eklerden biridir. Kalıcı isimler türetir. *jarangla-ma* “çalma, çınlama” (9/32), *ata(l)-ma* “terimlendirme” (20/49). **/-moq/**

Tek şekilli olarak bütün fiillere eklenebilir. Mastar eki olarak görev yapar. *mo'rala-moq* “gizlice gözetlemek” (13/6).

/-(u)v/

Mastar eki olarak kullanılmaktadır. Kalıcı isimler de oluşturur. Ünlüyle biten fiillere -v biçiminde; ünsüz ile biten fiillere -uv biçiminde eklenir. İşlek bir ektir.

yoz-uv “yazı” (4), *uchrash-uv* “toplantı” (41/1). **/-(u)vchi/**

Herhangi bir işi veya sanatı meslek edinmiş veya kendisine uğraşı olarak seçmiş kişileri ifade eden isimler türetir. Ünlüyle biten fiillerden sonra -vchi, ünsüzle biten fiillerden sonra -uvchi biçiminde eklenir. Ünlüyle biten fiillere eklendiğinde fiilin sonundaki +a ünlüsü +o’ya, +i ünlüsü ise +u’ya dönüşür.

o‘qit-uvchi “öğretmen” (10/30), *sot-uvchi* “satıcı”, *rodiootinglo-vchi* “dinleyici” (20/46), *yoz-uvchi+lik* “yazarlık” (50/46), *hayda-(o)vchi* “şoför” (55/84).

/-sh/, /-ish/, /-ush/

Özbek Türkçesinin mastar eklerindendir. Kullanım alanı geniştir.

sog‘in-ish “özleme” (1/51), *ko‘rish-ish* “selamlaşma” (2/14), *ur-ush* “savaş” (6/2), *boshlan-ish* “başlangıç” (15/1), *vidolash-ish* “vedalaşma” (30/3), *sol-ish* “arasını açma” (37/12), *uchrashuv* “rastlaşma” (41/1), *yig‘il-ish* “toplantı” (44/61), *yem-ish* “yemiş” (50/66), *o‘xsha-t-ish* “benzetme” (55/71), *ye-(y)ish-ich-ish* “yeme içme” (63/19).

/-(n)ch/

Fiillerden durum, görünüş ve soyut isimler ile sıfatlar türetir. *quvon-ch+* “sevinç” (7/52).

1.1.4. Fiilden Fiil Türetimi (Fe’ldan fe’l yasovchi qo’shimchalar)

Bu grupta yer alan ekler fiil kök ve gövdelerinden fiil türetmek için kullanılan eklerdir. Fiil gövdeleri ya addan fiil ya da fiilden fiil türetme eklerinden oluşmuş gövdelerdir. Eklerin bir kısmı her fiile gelebilecek kadar işlektir. Bir kısmı ise az işlektir. (Korkmaz, 2019: 180).

/-ar-/

İşlek bir ek değildir. Ettirgenlik ekidir. Aynı zamanda geçişsiz filleri geçişli yapar. Genellikle tek heceli fiillere gelir.

chiq-ar- “çıkarmak” (1/12). **/-dir/**

Ettirgenlik ekidir. İşlek bir ektir. Ünsüzle biten fiil tabanlarına gelmektedir. *dedir-* ve *ye-dir-* fiilleri dışında ünlü ile biten fiillere gelmez.

ko‘r-dir- “göstermek” (6/27), *kiy-dir-* “giydirmek” (13/76), *bil-dir-* “bildirmek” (36/23), *to‘l-dir-* “doldurmak” (42/28), *yo‘z-dir-* “yazdırmak” (50/46), *kul-dir-* “güldürmek” (74/80).

/-gaz-/*, */-kaz-/*, */-g‘az-/*, */-qaz-/

İşlek bir ek değildir. Ünsüzle biten tek heceli fiillere gelir. *-g‘iz-*, *-giz-* ekli türetilmiş şekilleri de vardır. Ekin dar ünlülü şekilleri daha yaygındır. *o‘t-kaz-* “geçirmek” (19/1).

/-g‘iz-*, */-giz-/*, */-qiz-/*, */-kiz-/

Az işlek bir ektir. Sonu ünsüzle biten tek heceli fiillere gelir. *tur-g‘iz-* “kaldırmak” (3/50), *tek-kiz-* “değdirmek” (2/4).

/-l-/*, */-(i)l-/

İşlek bir ektir. Asıl görevi edilgenliktir.

soch-il- “saçılmak” (1/55), *och-il-* “açılmak” (4/51), *bit-il-* “yazılmak” (7/38), *ko‘tar-il-* “yükselmek” (8/28), *yubor-il-* “gönderilmek” (10/23), *yop-il-* “kapanmak” (21/9), *eshit-il-* “işitilmek” (30/21), *yig‘-il-* “toplanmak” (40/78), *tani-l-* “tanınmak” (42/38), *qo‘sh-il-* “katılmak” (47/81), *sug‘ur-il-* “çekilmek” (72/58).

-n-*, *-(i)n-

İşlek eklerden biridir. Asıl görevi dönüşlülüktür. Aynı zamanda edilgenlik görevi de vardır.

kiy-in- “giyinmek” (4/6), *ko‘r-in-* “görünmek” (13/47), *art-in-* “kurulanmak” (16/60), *yuv-in-* “yıkanmak” (17/70).

/-ş-/*, */-(i)ş-/

İşlek eklerden biridir. İşteş fiiller yapmaktadır. Bu ekin bazen dönüşlülük ifade ettiği yerler de vardır.

ko‘rish-ish- “selamlaşmak” (2/14), *ko‘r-ish-* “görüşmek” (3/12), *tani-sh-* “tanıştırmak” (44/25), *joyla-sh-* “yerleşmek” (58/87).

-t-

İşlek bir ektir. Bu ek özellikle sonu ünlü ile biten çok heceli fiillere gelir. Geçişli ve geçişsiz fiil kök ve gövdelerinden ettirgenlik fiilleri oluşturan bir ektir.

o‘xsha-t- “benzetmek” (55/71), *o‘yna-t-* “oynatmak” (4/31), *to‘xta-t-* “durdurmak” (13/60).

1.2. SÖZCÜK TÜRLERİ (SO'Z TURKUMLARI)

1.2.1. Adlar (Otlar)

“Canlı ve cansız varlıklara, çeşitli somut ve soyut kavramlara ad olan kelime türüdür” (Korkmaz, 1992: 88).

İsmi gerçekte anlamı çeşit çeşit olup, canlı varlıklar, nesne, olay, türlü hâller, karakter, ilişki veya simge adlarını belirtir. Anlam ve gramer özellikleri bakımından diğer söz gruplarından farklıdır. (Komilova vd., 1957: 309-310'dan çev.).

Adlar, morfolojik açıdan durum ve sahiplik kalıplarını alabilmeleri ile yorumlanırlar. Onlar çeşitlendiklerinde sözdizimsel ilişkilerini yani adın ad veya diğer söz grupları ile olan çeşitli ilişkilerini ifade ederler (Komilova vd., 1957: 310'dan çev.).

Sözdizimsel açıdan ad, cümlede temelde özne veya nesne görevindedir. Bazen ise yüklem olur veya yüklem bileşiminde bulunur. Bununla birlikte tamlayan olarak gelmesi de mümkündür. Adlar çoğunlukla sözdizimsel görevlerine göre, cümlede belli bir hâl biçimini alır. (Komilova vd., 1957: 310'dan çev.).

1.2.1.1. Anlam Bakımından Adlar

Adlar anlamsal açıdan iki şekilde tasnif edilir:

1.2.1.1.1. Özel İsimler (Atoqli Otlar)

*“Özel adlar, aslında somut adlar içinde özel bir yer tutar. Eğer somut adlardan bir kısmı birer tek varlığa ad olmuşlarsa, bunlara **özel ad** denir. Özel adlar, benzerleri bulunmayan, yaratılıştaki tek olan varlıklara verilen adlardır. Başlıca türleri şunlardır”:* (Korkmaz, 2019: 231).

1.2.1.1.1.1. Kişi Adları

Xumor (1/1), Mardon (1/32), Orziqulov (2/8), Daho (9/42), Xolboev (34/2), Bahrom (2/18).

1.2.1.1.1.2. Hayvan Adları

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.2.1.1.1.3. Millet, Devlet, Topluluk, Boy ve Aşiret Adları

Afg'on (63/58), *O'ris* (3/25), *O'zbek* (41/67), *Frantsuz* (41/67), *Sovet* (3/39).

1.2.1.1.1.4. Kıt'a, Ülke, Yer, Şehir, Irmak vb. Adları

Denov (1/19), *Termiz* (3/31), *Toshkent* (28/57), *Afg'oniston* (63/56), *Orol* (42/8), *Amudaryo bilan Sirdaryo* (42/19).

1.2.1.1.1.5. Dil, Din, Mezhep ve Tarikat Adları

O'zbekcha (2/26), *O'rischa* (1/67).

1.2.1.1.1.6. Kurum, Kuruluş, Dernek, Okul, Makam vb. Adları

G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti (3).

1.2.1.1.1.7. Saray, Köşk, Villâ, Apartman, Otel, Cami, Gemi, Uçak, Sandal gibi Bina Araç ve Benzerlerine Cins Adlarından, Tarihî ve Coğrafi Adlardan veya Kişi Adlarından Alınarak Verilen Adlar

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.2.1.1.1.8. Gazete, Dergi, Ansiklopedi, Kitap, Roman vb. Adlar

Momo Yer Qo'shig'i (2), *Qo'shiq* (2), *Yoshliq* (2)

1.2.1.1.2. Cins Adlar (Turdosh Otlar)

Aynı türdeki nesnelerin genel anlamını ifade eder. Bazı durumlarda cins ad özel ada, özel ad cins ada dönüşebilir. Cins adlar birkaç noktada farklı tasnif edilir. Anlatılan kavramın karakterine göre somut ve soyut adlara ayrılır.

1.2.1.1.2.1. Somut Adlar (Aniq Otlar)

Beş duyu organımızla (görme, işitme, koklama, tat alma, dokunma) algılayabildiğimiz nesnelere verilen addır. Özbek Türkçesi gramerlerinde *aniq* veya *konkret otlar* terimiyle ifade edilir.

jurnal “dergi” (2), *do'ppi* “işlemeli takke” (1/4), *qir* “yayla” (1/13), *kalish* “lastik ayakkabı” (1/22), *qamchi* “kamçı” (3/3), *ko'ylak* “gömlek” (3/36), *poda* “sürü” (4/54),

orden-medal “madalya” (6/11), *rangtasvir* “resim” (7/22), *cholvor* “pantolon” (12/59), *qishloq* “köy” (22/1), *ko‘z yoshi* “göz yaşı” (24/13), *tutun* “duman” (28/6).

1.2.1.1.2.2. Soyut Adlar (Mavhum Otlar)

Beş duyu organımızla algılayamadığımız soyut kavramlara verilen addır. Özbek Türkçesi gramerlerinde *mavhum* veya *abstrakt* otlar terimiyle ifade edilir.

xushxabar “müjde” (1/4), *dard* “dert” (1/50), *toqat* “sabır” (3/20), *halol* “helâl” (4/63), *orzu* “dilek” (6/31), *dovruq* “ün” (7/13), *xushvaqt* “sevinç” (7/44), *hayot* “hayat” (7/60), *hafsala* “heves” (12/42), *bahona* “bahane” (25/2), *oh* “ah” (27/77), *o‘pka* “öfke” (27/79), *vijdon* “vijdan” (30/39), *taqdir* “kader” (27/46).

1.2.1.2. Yapı Bakımından Adlar

1.2.1.2.1. Basit Adlar (Sodda Otlar)

Kök durumunda olan ve herhangi bir türetme ekiyle genişletilmemiş bulunan tek kelimeden ibaret adlardır (Korkmaz, 2019:247).

qo‘z “göz” (1/7), *askar* “asker” (2/1), *ko‘krak* “göğüs” (2/30), *tevarak* “etraf” (6/4), *deraza* “pencere” (7/10), *yonoq* “yanak” (8/17), *yelka* “omuz” (16/47), *kalla* “baş” (17/23), *eshik* “kapı” (21/9), *mehnat* “emek” (29/21), *haqiqat* “gerçek” (30/39), *kaft* “avuç” (47/5), *choynak* “çaydanlık” (48/41), *satil* “kova” (55/26), *narvon* “merdiven” (56/86), *o‘pka* “öfke” (59/83).

1.2.1.2.2. Türemiş Adlar (Yasama Otlar)

Ad kök ve gövdelerine türetme ekleri getirilerek kurulan ve yeni bir kavrama karşılık olan adlardır (Korkmaz, 2019: 250).

suyunchi+xo‘r “haberci” (1/26), *askar+lik* “askerlik” (3/17), *mehmon+lik* “misafirlik” (4/40), *vaqt+li* “vakitlice” (7/54), *o‘qit-uvchi* “öğretmen” (10/30), *o‘g‘ri+lik* “hırsızlık” (12/17), *kino+chi* “sinemacı” (13/10), *sot-uvchi* “satıcı” (17/49), *saxiy+lik* “cömertlik” (18/5), *tanqid+chi* “eleştirmen” (34/28), *yolg‘iz+lik* “yalnızlık” (35/46), *e‘tibor+li* “nüfuzlu” (39/11), *savod+siz* “cahil” (40/52), *topshir-iq* “görev” (48/19), *hayda-(o)vchi* “şoför” (55/84), *soz+chi* “güzel konuşan” (56/35), *tanqis+chilik* “eksiklik” (66/64), *tinim+siz* “aralıksız” (69/5).

1.2.1.2.3. Birleşik İsimler (Qo'shma Otlar)

Bu gruptaki adlar ad + ad, sıfat + ad, sayı + ad ve ad + fiil birleşiminden oluşmuş adlardır. En az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle yeni bir anlam kazanan isimler birleşik isim olarak değerlendirilir.

osh+xona “mutfak” (3/58), *kutub+xona* “kütüphane” (7/8), *bel+bog'* “kemer” (1/4), *patta+xona* “bilet gişesi” (13/5), *it+xona* “köpek kulübesi” (13/9), *ombor+xona* “kiler” (16/68), *sartarosh+xona* “berber” (17/4), *soch+sovun* “şampuan” (17/26), *qimmat+baho* “değerli” (17/40), *gul+bog'* “gül bahçesi” (20/68), *hojat+xona* “tuvalet” (34/13), *oyoq+osti* “ayakaltı” (36/52), *qahvo+xona* “kahvehane” (38/27), *vatan+parvar* “vatansever” (42/6), *mehmon+xona* “misafirhane” (44/6), *dastur+xon* “sofra” (44/52), *qirg'in+barot* “savaş günleri” (47/71), *tosh+yo'l* “taş yol, asfalt” (50/36), *mol+xona* “ahır” (56/70), *bug'+xona* “sauna” (73/20).

1.2.1.2.4. İkileme İsimler (Juft Otlar)

Özbek Türkçesi gramerlerinde birleşik adların bir türü olarak değerlendirilir. Birleşik adlar ile ikilemeler birbirlerinden farklı özellikler arz eder. Örneğin; “itog'iz” ve “gultojixo'roz” adları “it+og'iz” ve “gul+toji+xo'roz” gibi iki ve daha fazla kökten içerik kazanarak kök anlamını yitirmiş, tamamen yeni anlam kazanarak birleşik sözcük olmuşlardır. “Qozon-toboq” yapısı ise, kök anlamlarını koruyarak genelleşmiş ve (-) işareti ile ayrı yazılmıştır. Bu türlü yapıları ikileme olarak değerlendirmek gerekir (Mirtojiev, 1992: 111).

mayda-chuyda “ufak tefek” (1/32), *yo'l-yo'lakay* “yol üzerinde” (1/39), *lo'nda-lo'nda* “kısa kısa” (1/61), *chala-chulpa* “yarım yamalak” (1/67), *uyma-uy* “başıboş” (4/62), *ketma-ket* “ard arda” (4/65), *bor-yo'g'i* “her şey” (6/14), *oxir-oqibat* “sonunda” (6/30), *g'adir-budur* “kaba, pürüzlü” (8/16), *turli-tuman* “türlü türlü” (11/7), *uzuq-yuluq* “kesik kesik” (12/44), *ashqol-dashqol* “ıvır zıvır” (13/57), *birin-ketin* “üst üste” (16/39), *darang-durung* “patır kütür” (20/14), *aji-buji* “gelişigüzel” (25/14), *telba-teskari* “anlamsız” (32/11), *apil-tapil* “alelacele” (34/38), *eson-omon* “sağsalım” (38/23), *zimziyo* “zifiri karanlık” (47/25), *bitta-bittadan* “birer birer” (50/74), *jangir-jungur* “şangır şungur” (53/32), *yalt-yult* “parıl parıl” (63/82), *galma-gal* “sırasıyla” (72/7).

1.2.1.3. Sayı Kategorisi (Son kategoriyasi)

Adlar anlam ve şekil bakımından tekil ve çoğul olarak kullanılır. Buna sayı kategorisi denilir. Özbek dilinde çokluk anlamı, morfolojik veya sözdizimsel olarak iki şekilde verilebilir. (Komilova, 1957: 311).

Morfolojik olarak çokluk anlamı Özbek edebi dilinde **/+lar/** eki ile ifade edilir.

Özbek dilinde **/+lar/** eki aşağıdaki anlamları ifade eder (Sapayev, 2009: 92).

1. Kişi veya nesnenin çokluğunu ifade eder:
2. Sahiplik ekinden sonra eklenerek saygı anlamı katar:
3. Zaman zarflarına, zaman, yer veya nesne sayısını bildiren tamlamalara eklenerek, tahmin anlamını ifade etmek için kullanılır:
4. **+lar** eki birleşik ögelerin her birine eklendiğinde çokluk, vurgu, saygı anlamlarını ifade eder:

Sözdizimsel olarak çokluk anlamı aşağıdaki anlamları ifade eder:

1. Kardinal sayılar, belgisiz zamirleri ve miktar zarflarını belirtir.
2. Ada nitelendirici olarak gelen ad, sıfat, sayı tekrarlanır.
3. İkilemeler vasıtasıyla da çokluk – genelleştirme anlamlarını ifade eder.

1.2.1.4. İsim Çekimleri

1.2.1.4.1. İyelik Kategorisi (Egalik kategoriyasi)

“İyelik, ismin kendisine tabi olan unsurlarla, kendisinin ilgili bulunduğu kelimelerle münasebetini ifade eden gramer kategorisidir. İyelik şekli bir bağıklık, bir âidiyet, bir mülkiyet gösterir.” (Ergin, 2011: 129).

Nesnenin üç şahıstan birine (I. şahıs, II. şahıs, III. şahıs) aitliğini ifade eden eklerle iyelik ekleri denir. İyelik ekleri şahıs anlamını ifade ettiği gibi onun tekil ve çoğul olduğunu da ifade eder. İyelik ekleri aşağıdaki gibidir:

Şahıs	Teklilik	Çokluk
I. Şahıs	-(i)m	-(i)miz
II. Şahıs	-(i)ng	-(i)ngiz

III. Şahıs	-i, -si	-i, -si, -lari
------------	---------	----------------

(Hamroyev vd., 2007:86).

İyelik ekleri isim gövdesinin ünlü veya ünsüz ses ile bitmesine göre iki şekilde kullanılır:

	Şahıs	Ünsüzlerden sonra	Ünlülerden sonra
Teklik	I. Şahıs (mening) II. Şahıs (sening) III. Şahıs (uning)	shoirlik+ im (17/99) muallim+ ing (20/21) gʻanim+ i (8/18)	peshona+ m (36/74) togʻa+ ng (46/20) ostona+ si (1/3)
Çokluk	I. Şahıs (bizning) II. Şahıs (sizning) III. Şahıs (ularning)	oʻz+ imiz (11/6) bet+ ingiz (38/9) lab+ i (40/73)	ona+ miz (33/8) kalla+ ngiz (39/73) bola+ lari (6/11)

1.2.1.4.2. Aitlik Eki (Oidlik Qoʻshimchasi)

İsimlerden zamir ve sıfat görevinde kullanılan isimler yapan, bulunma, bağlılık ve aitlik görevleri taşıyan /+ki/ ekidir. (Korkmaz, 1992: 6). Özbek Türkçesinde aitlik eki /+ki/ ve /+gi/’dir. Az da olsa /+gʻi/ ve /+qi/ şekilleri de kullanılır. Aitlik eki kendisinden önceki ilgi hâli ekindeki -ng sesini düşürür ve geride kalan /+ni/ ve /+ki/ eki kalıplaşarak /+niki/ şeklinde kullanılır.

Unda, biz**niki** bilganskiy (4/47) “O hâlde bizimkini biliyorsun”,

Oʻzimiz**niki** yaxshi-da... “Bize göre iyi de...”(10/13),

Unda, nimaga sen**iki** yoʻq?... “O zaman, senin neden yok?...” (44/77),

... bir vaqtlar Dahon**iki** edi. “... bir zamanlar Deha’nındı.”,

... shoirlar**niki** boʻlsa kerak! “...şairlerin olsa gerek!” (56/20).

1.2.1.4.3. Hâl Kategorisi (Kelishik kategoriyasi)

“Cümle içinde isimleri başka kelimelerle olan ilişkilerine göre çeşitli hallere sokan eklerdir.” (Korkmaz, 1992: 77).

“Bir ismin cümledeki diğer kelimelerle münasebetini ifade etmek için o isme hâl ekleri getirilir. Hâl ekleri, çokluk ve iyelik eklerinde sonra gelirler (Eckmann 2005: 63).”

1.2.1.4.3.1. Yalın Hâl (Bosh kelishik)

İsmin herhangi bir hâl eki almadığı şeklidir. Türkiye Türkçesinde olduğu gibi hâl eklerini almazlar ama çokluk eki ve iyelik eklerini alabilirler. *Kim* “kim”, *nima* “ne”, *qayer* “neresi” sorularından birine cevap verir.

Xumor momo ko‘chaga chiqar bo‘ldi. “Humar ana sokağa çıkacak oldu.” (1/21)

Askar gap korlamadi. “Asker aldırış etmedi.” (3/44)

Odamlar soqolini qirtishlab yuradi. “Adamlar sakalsız geziyor.” (9/22)

... qaldirg‘ochlar uya qurdi. “... kırlangıçlar yuva yaptı.” (13/9)

Oy derazadan boqdi. “Ay ışığı pencereden içeri girdi.” (16/4)

Sartarosh oynaga qarab bosh chayqadi. “Berber aynaya doğru başını salladı.” (17/8)

1.2.1.4.3.2 İlgi Hâli (Qaratqich kelishigi)

Herhangi bir nesnenin bu addan anlaşılan nesneye veya şahsa ait olduğunu ifade eder. (Shoabdurrahmonov, 1980: 227). *Kimning* “kimin”, *nimaning* “neyin”, *qayerning* “nerenin” sorularına cevap verir.

İlgi hâli eki */+ning/* ekidir. Bazen nazımda ilgi hâli ekinin */+n/* şekline de rastlanır. Konuşmada ve şivelerde */+ni/* şeklinde de kullanılır. Yine */+ing/* şeklindeki varyantı da mevcuttur. (Shoabdurrahmonov, 1980: 228).

Enang+ning qornida, otang+ning belida... “Annenin karnında, babanın belinde ...”(3/40), *Qish+ning g‘ami+ni...* “kışın sıkıntısını...”(4/18), *Urush+ning oti...* “savaşın adı...”(6/15), *Daho+ning yuziga...* “Deha’nın yüzüne...”(12/15), *Odam+ning jonlariga...* “insanın canına...”(20/10), *Dunyo+ning kitobi...* “dünyanın kitabı” (27/51), *akasi+ning ayoli* “ağabeyinin karısı” (28/56), *siz+ning maqolalaringiz* “sizin makaleleriniz” (34/30), *xudo+ning kitobi* “Allah’ın kitabı” (41/114), *katta+ning ko‘zi* “yetkilinin gözü” (54/48).

Metnimizde çoğu cümlelerde ilgi hâli eksiz bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu eksiz kullanımlar “Ø” biçimbirimi ile gösterilmiştir. Aşağıdaki cümleler bunlardan bazılarıdır:

Daho+Ø ko‘nglidan... “Deha+[nin] içinden” (20/42)

Nazar brigadir... “Nazar müdürün” (20/24)

- ...momo+Ø poyiga olib kelib qo'ydi. "...anne+[nin] ayağına getirdi." (1/38)
- ...onasi+nin qornida yo bor edi, yo yo'q edi. "...annesini+[nin] karnında ya vardı ya yoktu." (3/33)
- Juzdoni+Ø betiga... "cüzdani+[nin] üzerine" (8/27)
- She'ri+Ø chop etilmish ro'znomadan... "Şiiri+[nin] yayımlandığı gazeteden..." (9/5)
- O'zi, ismi+Ø ma'nosi nima? "Peki, ismi+[nin] anlamı ne?" (9/34)
- Kutubxona+Ø ostonasiga... "Kütüphane+[nin] eşğine..." (12/20)
- Madaniyat saroyi+Ø chiroqlari... "Medeniyet sarayı+[nin] ışıkları..." (13/1)
- O'g'il-qizi+Ø dimog'iga... "Oğlunun kızı+[nin] nefesini..." (16/6)
- Do'kon+Ø bir tarafi xo'jalik mollar... "Dükkan+[in] bir tarafı ev ürünleri..." (17/30)
- Qorako'zlari+Ø tilidan tavallo qildi. "Karagözleri+[nin] diliyle yalvardı." (24/3)
- Qo'mita+Ø orzu-havasi... "Komite+[nin] arzuları..." (32/37)

1.2.1.4.3.3. Yükleme Hâli (Tushum kelishigi)

Yükleme hâli eki olan /+ni/ ekini alan isim *kimni* "kimi", *nimani* "neyi", *qayerni* "nereyi" sorularına cevap vererek her zaman geçişli fiile bağlanır. Bu fiilden anlaşılan ismin içinde bulunduğu durumu ifade eder ve doğrudan nesne görevinde kullanılır.

Eski Özbek dilinde yükleme hâli eki /+n/, /+in/ şeklindeydi. Günümüz Özbek dilinde de nazımda bu şekline rastlanır. (Sapayev, 2009: 100).

tappilar+ni "atıklarını" (4/13), *kino+ni* "filmi" (13/37), *ovqat+ni* "yemeğini" (15/9), *sovun+ni* "sabunu" (16/56), (21/7), *qog'oz+ni* "kağıdı" (25/14), *eshik+ni* "kapıyı" (26/22), *haqiqat+ni* "gerçeği" (30/39), *adabiyot+ni* "edebiyatı" (32/51).

3. teklik iyelik ekinden sonra gelen yükleme hâli eki +i şeklindedir.

qo'li+n+i "elini" (1/17), *javobi+n+i* "cevabını".

Yoshim yetmishdan oshdi. "Yaşım yetmiş geçti." (58/32), *Yoshi o'ttizdan oshib ketdi, hamon so'ppayib yuribdi.* "Yaşı otuzu geçti, şimdiye kadar kimsesiz yaşadı." (35/23) (Cümlede +dan ayrılma hâli eki olarak kullanılmıştır. Ancak Türkçe ifadede yükleme hâli görevini üstlenmiştir.)

Bolalar sochqi terdi. "Çocuklar saçları topladı." (1/56) (Metnimizde yükleme hâli *i ni* ve boş küme şeklinde karşımıza çıkmaktadır.)

1.2.1.4.3.4. Yönelme Hâli (Jo‘nalish kelishigi)

“*Yaklaşma, yönelme bakımlarından ismin karşıladığı nesneyi fiile bağlayan hâldir.*” (Korkmaz, 1992: 173).

Yönelme hâli eki olarak çoğunlukla /+ga/ eki kullanılır. Bu ekin /+ka/ ve /+qa/ şekilleri de mevcuttur. Kimga “*kime*”, nimaga “*neye*”, qayerga “*nereye*” sorularına cevap verir.

ko‘klar+ga “göklere” (33/2), o‘qish+ga “okula” (10/19), sahna+ga “sahneye” (13/18), birov+ga “birine” (28/47), yurish+ga “yürümeye” (38/31), olam+ga “dünyaya” (42/25), Amerika+ga “Amerika’ya” (45/25), bag‘rim+ga “bağırma” (47/58).

Yönelme hâli ekinin nazımda +a şekline de rastlanır. (Shoabdurrahmonov, 1980: 237). Yönelme hâli ekinin kullanımında, teklik ve çokluk 3. şahıs iyelik eklerinden sonra araya Türkiye Türkçesinde zamir *n*’si girerken, Özbek Türkçesinde zamir *n*’si girmez. (Yıldırım, 2012: 85) *usti+ga* “üzerine” (16/8), *qishlog‘i+ga* “köyüne” (35/47).

Onasi+dan so‘radi: “annesine sordu.” (1/64) (+dan hâli yönelme hâli eki görevinde kullanılmıştır.)

... *darvoza oldida qoldirdi*. “kapı önüne bıraktı.” (3/2) (+dan hâli yönelme hâli eki görevinde kullanılmıştır.)

...*otasi ovozidan uyg‘ondi* “babasının sesine uyandı” (4/4) (+dan hâli yönelme hâli eki görevinde kullanılmıştır.)

Bir-birlari+dan hol so‘radi. “Birbirlerine hâl hatır sordular.” (20/7) (Cümlede +dan eki ayrılma hâli eki olarak kullanılsa da Türkçe ifadede yönelme hâli eki görevini üstlenmiştir.)

Xo‘p, podan+i qayerda boqasan? “Tamam, sürüye nerede bakıyorsun?” (72/32) (Cümlede +ni yükleme hâl eki olarak kullanılmıştır. Ama Türkçe ifadede ise yönelme hâli eki görevini üstlenmiştir.)

1.2.1.4.3.5. Bulunma Hâli (O‘rin-payt kelishigi)

Kişi veya nesnenin yerini, işin-hareketin gerçekleştiği yeri belirten, *kimda* “kimde”, *nimada* “neyde”, *qayerda* “nerede” sorularına cevap veren hâl ekidir.

Bulunma hâli eki, yazımda tek şekilli olup /+da/ şeklindedir. Telaffuzda ise /+da/, /+ta/ şeklindedir. (Özbekiston SSR Fanlar Akademiyasi, 1975: 242).

adir+da “yaylada” (4/56), *gashtaklar+da* “eğlencelerde” (5/2), *devor+da* “duvarda” (7/22), *ishkomlar+da* “asmalarda” (20/51), *tashqari+da* “dışarıda” (26/6).

Yönelme hâli ekinde olduğu gibi, teklik ve çokluk 3. şahıs iyelik eklerinden sonra bulunma hâli eki geldiğinde araya zamir *n*’si girmez. *tarafi+da* “tarafında” (17/30), *ijarasi+da* “dairesinde” (26/12), *darajasi+da* “seviyesinde” (28/35), *esi+da* “aklında” (47/28).

1.2.1.4.3.6. Ayrılma Hâli (Chiqish kelishigi)

“*Kelime gruplarında ve cümlede filin gösterdiği oluş ve kılışın kendisinden uzaklaştığını göstermek için kullanılan ve isimlere eklenen hâl ekidir.*” (Korkmaz, 1992: 37).

Ayrılma hâli eki Özbek Türkçesinde /+dan/ olarak kullanılır. Bu ekin klasik edebiyatta ve şivelerde /+din/, /+tin/, /+tan/, /+nan/ şekillerine de rastlanır. (Umurqulov, 2012: 72).

mashina+dan “arabadan” (48/11), *orqam+dan* “arkamdan” (4/48), *tuman+dan* “ilçeden” (7/9), *kitob+dan* “kitaptan” (7/32), *ichkari+dan* “içeriden” (9/12).

Yönelme ve bulunma hâlinde olduğu gibi teklik ve çokluk 3. şahıs iyelik eklerinden sonra ayrılma hâli eki geldiğinde araya zamir *n*’si girmez. *Kimdan* “kimden”, *nimadan* “neyden”, *qayerdan* “nereden” sorularına cevap verir.

yelkasi+dan “omzundan” (47/20), *ichi+dan* “içinden” (50/54), *joyi+dan* “yerinden” (54/55), *izi+dan* “peşinden” (61/18).

Shunda, yo’l cheti+da bir traktor pat-patlab o’chdi. “Sonra bir traktör yol kenarında pat pat diye gözden kayboldu.” (20/2) (cümlede bulunma hâli eki olan +da Türkçe karşılıktaki +dan ayrılma hâli olarak görev yapmaktadır).

Aşağıdaki örneklerde ayrılma hâli eksiz şekilde kullanılmaktadır. Bu örneklerde bulunma hâli eki “Ø” biçimbirimi ile kullanılmaktadır.

O’tirg’ichlar+Ø birovi... “Oturaklar+[dan] birisi...” (13/12)

...shoiralar oyog’i+Ø oralab chopdi. “şairlerin ayağın+[dan] geçti.” (41/4)

Bog’lar+Ø oralab yurdi. “Bahçeler+[den] geçti.” (47/13)

Aşağıdaki cümlede ayrılma hâli eki cümlede yönelme hâli eki görevindedir.

Javobini otasidan so‘radi: “Cevabını babasına sordular.” (7/15)

1.2.1.4.3.7. Vasıta Hâli (Vosita Kelishigi)

“Adın belirttiği varlık veya nesnenin fiildeki harekette “aracı” olarak kullanıldığı yahut “birliktelik” bildirdiğini gösteren durumudur” (Korkmaz, 2019: 113).

Özbek Türkçesinde vasıta hâli “ile” anlamında kullanılan “*bilan*” edatı ile oluşturulur.

nomi bilan “adı ile” (2), *barmoqlari bilan* “parmakları ile” (2/30), *boshlanishi bilan* “başlaması ile” (15/1), *cho‘mich bilan* “tas ile” (16/47), *mualliming bilan* “öğretmenin ile” (20/21), *qorako‘zlari bilan* “karagözleri ile” (24/5).

Aşağıdaki örnekte Eski Türkçedeki vasıta hâli eki “+In” ekinin işlevini üstlenmiştir.

Qishi bilan “kışın” (20/11)

1.2.1.4.3.8. Eşitlik Hâli (Tenglik Kelishigi)

“Bu durum, eklendiği ad ile fiil veya cümlelerin başka bir ögesi arasında karşılaştırmaya dayanan farklı niteliklerde eşitlik ilişkisi kurma durumudur” (Korkmaz, 2019: 113). Özbek Türkçesinde bu hâl /+cha/ eki ile karşılanır.

O‘zi+cha “kendince” (44/45), *Yaxshilik+cha* “güzelce” (38/53).

1.2.1.4.3.9. Sınırlama Hâli Eki (Chegaralash Kelishigi)

Daha çok zaman ve mekân bakımından sınırlama getirmek için kullanılır. Eki /+gacha/ şeklindedir. /+kacha/ ve /+qacha/ şekilleri de mevcuttur. “-a kadar” anlamı vermektedir. (Öztürk, 2011: 29).

beli+gacha “beline kadar” (2/2), *vaqt+gacha* “şimdiye kadar” (44/48), *shift+gacha* “tavana kadar” (28/6), *ostonasi+gacha* “girişe kadar” (48/23), *qishloq+qacha* “köye kadar” (48/6).

1.2.1.4.3.10. Benzerlik Hâli (Oxshatish Kelishigi)

Benzerlik hâli ekleri +day, +dek” tir.

cholvori balog'i+day “pantolon paçası gibi” (12/3), *bozor+day* “saray pazar yeri gibi” (13/38), *Quti+day* “kutu gibi” (17/5), *oltin+day* “altın gibi” (20/51), *buloq+dek* “çeşme gibi” (39/27), *Tsezar+dek* “Sezar gibi” (13/14).

1.2.1.5.4. Soru Eki (Soroq Yuklamasi)

“Soru şeklini yapan /+mi/ eki, Özbek Türkçesi imlâsında ilgili olduğu kelimeye *bitişik yazılır*” (Coşkun, 2017: 87).

bo'ladi+mi “olur mu?” (48/5), *topaman+mi* “bulabilir miyim?” (27/36), *shunday+mi* “öyle mi?” (28/52), *bordi+mi+kin deb* “vardı mı ki diye?” (38/18), *to'ladi+mi* “doldu mu?” (42/32).

1.2.2. Zamirler (Olmoshlar)

“Zamirler, adların yerlerini tutan, kişileri ve nesneleri temsil veya işaret ederek karşılayan bir gramer kategorisidir” (Korkmaz, 2019: 387).

Özbek Türkçesi gramerlerinde “*olmosh*” terimi ile karşılanan zamirler, “*kishilik olmoshlari*” (şahıs zamirleri), “*o'zlik olmoshi*” (dönüşlük zamiri), “*ko'rsatish olmoshlari*” (işaret zamirleri), “*soroq olmoshlari*” (soru zamirleri), “*belgilash olmoshlari*” (belgisiz zamirleri), “*bolishsizlik olmoshlari*” (olumsuzluk zamirleri), “*gumon olmoshlari*” (belirsizlik zamirleri) olmak üzere yedi gruba ayrılır (Özbekiston SSR Fanlar Akademiyasi, 1975:335).

1.2.2.1. Şahıs Zamirleri (Shaxs Olmoshlari)

Şahısları bildiren zamirlerdir. Bunlar; *men, sen, u, biz, siz, ular*. Bunlar teklik ve çokluk olmak üzere altı tanedir (Mirtojiyev, 1992: 120).

Bazı şahıs zamirleri şahsı ifade ettiği gibi işaret anlamını da ifade eder. Buna göre şahıs zamirlerini *sof kishilik olmoshlari* (asıl şahıs zamirleri) ve *kishilik-ko'rsatish olmoshlari* (işaret kişilik zamirleri) olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür (Özbekiston SSR Fanlar Akademiyasi, 1975:335).

Şahıs zamirleri konuşan, dinleyen ve adı geçen şahsı bildirir. Konuşan *men*, dinleyen *sen* ve üçüncü kişi *u* ile ifade edilir. Günümüzde hemen hemen bütün Türk

lehçelerinde üçüncü şahıs zamirinin köken bakımından işaret zamiri *ol*'dan geldiği bilinmektedir. (Öz, 1999: 604).

Asıl şahıs zamirleri, *men, sen, biz, siz* sadece insanları, işaret şahıs zamirleri ise *u, ular* insanlarla birlikte aynı zamanda nesneleri de ifade etmek için kullanılır.

Men zamiri hiçbir zaman çokluk ekini almaz. *Sen* zamiri ise çokluk ekini alabilir. Üçüncü şahıs zamirine çokluk ekinin eklenmesi, *sen* zamirine çokluk eki eklenmesinden farklıdır. Çokluk eki *sen* zamirine eklendiğinde *sen* zamirinin gösterdiği kişiler ve yanındakiler, ona benzeyenler ifade edilir. *Sen* kelimesiyle gösterilen şahıs, bir topluluğun merkezi olarak görülür. Üçüncü şahıs zamirine çokluk eki eklendiğinde ise sadece topluluk ifade edilir (Öz, 1999: 605).

Özbek edebi dilinde çokluk şahıs zamirleri de çokluk ekini alabilirler. Çokluk şahıs zamirleri çokluk ekini aldıklarında belirttikleri şahısları önemli biri gibi gösterir ve saygı bildirir.

Özbek edebi dilinde kullanılan şahıs zamirleri şunlardır:

Teklik	Çokluk
I. <i>men</i>	I. <i>biz</i>
II. <i>sen</i>	II. <i>siz</i>
III. <i>u</i>	III. <i>ular</i>

Şahıs zamirleri hâl ekleri alabilmektedir. *Meni, uning, seni, sizde, sizga, ulardan* gibi. Şahıs zamirlerinden I. ve II. tekil şahıs zamirleri ilgi ve belirtme hâli eklerini aldıklarında *-n* sesi düşmektedir. *Men+ni – men+ning, sen+ni – sen+ning* değil, *meni-mening, seni- sening* şeklindedir (Özbekiston SSR Fanlar Akademiyasi, 1975:337).

U üçüncü tekil şahıs zamiri yönelme, bulunma ve ayrılma hâl eklerini aldığı bir *-n* sesi türer. *U+ga, u+da, u+dan* değil, *u+n+ga, u+n+da, u+n+dan* şeklindedir (M. Hamroyev vd., 2007: 119).

Şahıs zamirlerinin hâl ekleriyle çekimlenmiş şekilleri şu şekilde gösterilebilir:

Hâl ekleri

Teklik	Çokluk
I.şahıs II.şahıs III.şahıs	I. şahıs II.şahıs III.şahıs
<i>u</i>	Yalın hâl <i>men sen</i> <i>biz siz ular</i>
İlgi hâli	<i>mening sening uning</i> <i>bizning sizning ularning</i>

Belirtme hâli	meni seni uni	bizni sizni ularni
Yönelme hâli	menga senga unga	bizga sizga ularga
Bulunma hâli	menda senda unda	bizda sizda ularda
hâli	mendan sendan undan	bizdan sizdan ulardan

(Öz, 1999:603).

Ushlama *meni* “tutma beni” (3/67), *sening-da* “senin de” (40/14), *uning* asarlarini “onun eserlerini” (28/19), *bizni* o‘qiydi “bizi okuyacak” (32/44), *siz* ko‘rmaidingiz “siz görmediniz” (3/64), *ular* Qafkani o‘qigan “onlar Kafka’yı okumuş” (44/88).

1.2.2.2. Dönüşlük Zamiri (O‘zlik Olmoshi)

Söz içinde yapılan işin yapan şahsa döndüğünü belirten ve şahıs kavramını pekiştirerek belirten *kendi* zamiridir (Korkmaz, 1992: 48). Özbek Türkçesi edebi dilinde dönüşlük zamiri “o‘z” kelimesidir.

Dönüşlük zamiri çokluk, iyelik ve hâl eklerini alır. Hâl eklerini aldığı anda, hâl eklerinden önce aitlik ekini alması şarttır.

“O‘z” dönüşlük zamirinin iyelik ekleriyle çekimi şu şekildedir:

Teklik	Çokluk
I. o‘zim	I. o‘zimiz
II. o‘zing	II. o‘zingiz
III. o‘zi	III. o‘zlari

Bu zamir isimlerin önüne geldiğinde aitlik anlamı bildirir.

İyelik eki almış olan dönüşlük zamiri, ilgi hâli ekiyle kullanıldığında +*ki* aitlik ekini alırsa, ekteki -*ng* sesi düşer (Coşkun, 2017: 107).

O‘z+i+m+ning+ki > o‘z+i+m+ni+ki, o‘z+i+ning+ki > o‘z+i+ni+ki

Dönüşlük zamiri, teklik ve çokluk bütün şahıs zamirlerinin yerine kullanılır.

Şahıs zamirlerinin, dönüşlük zamirini alarak pekiştirilmiş şekilleri de bulunmaktadır. Men o‘zim “ben kendim”, sen o‘zing “sen kendin”.

“O‘z” zamirinin hâl ekleriyle çekimlenmiş hâli ise aşağıda verilen tablodaki gibidir.

Yalın	İlgi	Yükleme	Yönelme	Bulunma	Ayrılma	Eşitlik
o‘zim	o‘zimning	o‘zimni	o‘zimga	o‘zimda	O‘zimdan	O‘zimcha

o‘zing	o‘zingning	o‘zingni	o‘zingga	o‘zingda	O‘zingdan	O‘zingcha
o‘zi	o‘zining	o‘zini	o‘ziga	o‘zida	O‘zidan	O‘zicha
o‘zimiz	o‘zimizning	o‘zimizni	o‘zimizga	o‘zimizda	O‘zimizdan	O‘zimizcha
o‘zingiz	o‘zingizning	o‘zingizni	o‘zingizga	o‘zingizda	O‘zingizdan	O‘zingizcha
o‘zlari	o‘zlarining	o‘zlari	o‘zlariga	o‘zlarida	O‘zlaridan	O‘zlaricha

(Öztürk, 2011:38).

o‘ziga kelmadi “kendine gelmedi” (3/19), *o‘z* tilingda “kendi dilinde” (3/22), *o‘z* kiyimlarini “kendi kıyafetlerini” (4/3), *o‘zidan-o‘zi* “kendi kendine” (7/56), *o‘ziga* ish izladi “kendine iş aradı” (21/4).

1.2.2.3. İşaret Zamirleri (Ko‘rsatish Olmoshlari)

Bu zamirler, işaret etmek, göstermek amacı ile nesneleri karşılayan kelimelerdir. Nesneleri bir yer içinde gösterir, onlara yerlerine göre işaret ederler. Yani bu zamirler aracılığı ile belirtilen varlıklar, şu veya bu nitelikleri ile değil, yerleri ile ifade edilmiş olurlar (Ergin, 2009: 363).

Özbek Türkçesi gramerlerinde işaret zamirleri *bu*, *shu* (şu), *u* (o), *osha* (o); bular (bunlar), *shular* (şunlar), *ular* (onlar), *oshalar* (onlar) ve nadiren de *bul*, *shul*, *ul* kelimeleridir. Bu zamirlerden genellikle yakın olanlar için *bu*, *bular*, biraz uzak olanlar için *shu*, *shular*; uzak olanlar için ise *u*, *ular* zamirleri kullanılır (Coşkun, 2017: 98).

U, *bu*, *shu*, *o‘sha* olmoshlari yönelme, bulunma ve ayrılma hâl eklerini aldıklarında veya onlara *-day*, *-dak*, *-aqa*, *-cha* ekleri eklendiğinde ekten önce bir *-n* sesi türetilir. *shu+n+ga* “şuna” (7/19), *shu+n+da* “şu anda” (54/50), *shu+n+dan* “şundan” (54/58), *shu+n+day* “şunun gibi” (25/25), *u+n+ga* “ona” (55/73), *u+n+dan* “ondan” (16/3), *u+n+cha* “o kadar” (36/47), *bu+n+ga* “buna” (63/30), *bu+n+da* “bunda” (66/31), *bu+n+dan* “bundan” (44/67), *bu+n+day* “bunun gibi” (36/35), *o‘sha+ni* “onu” (10/15).

Hâl ekleri	İşaret zamirleri
Yalın hâl	<i>bu shu osha u</i>
İlgi hâli	<i>buning shuning oshaning uning</i>
Belirtme hâli	<i>buni shuni oshani uni</i>
Yönelme hâli	<i>bunga shunga oshanga unga</i>

Bulunma hâli bunda shunda oshanda unda

Çıkma hâli bundan shundan oshandan undan

“İşaret zamirleri, iyelik ve hâl ekleri aldıklarında bir /n/ türemesi olduğu tablodan görülmektedir. Türkologların çok ilgisini çeken bu unsurun etimolojisi hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu unsurun ilgi hâli ekinde geldiği görüşü en çok kabul gören görüş olmuştur. Türkologlar, bu durumun Ana Türkçenin başlangıç döneminde meydana gelmiş olabileceğini belirtmişler ve bu geçişin izlerinin tarihî ve çağdaş Türk lehçelerinde de görüldüğünü vurgulamışlardır. Yeni Uygur Türkçesi edebi dilinde u işaret zamiri üzerine çıkma hâli ekinin uningdin, yönelme hâli ekinin uningya şeklinde eklenmesine bakarak, ilgi hâlinin /n/ unsuruna geçmesinin daha kolay olabileceği üzerinde durmuşlardır” (Öz,1999:612, Tenişev, 1988:134’dan).

İşaret zamirleri iyelik ekleri ile çekimlendiklerinde de bir -n sesi türer. Üçüncü şahıs iyelik eki eklendiğinde -n türemesinden sonra bir de -i sesi türetilerek -si eki eklenir.

İşaret zamirleri

Teklik

I. şahıs II.şahıs III.şahıs

bu bunim buning bunisi

shunim shuning shunisi

Çokluk

I. şahıs II. şahıs III. şahıs

bunimiz buningiz bunisi shu

shunimiz shuningiz shunisi

1.2.2.4. Soru Zamirleri (Soroq Olmoshlari)

“Canlı ve cansız varlıkları soru yoluyla temsil eden zamirlerdir” (Korkmaz, 2019: 419). Özbek edebi dilinde kullanılan soru zamirleri; kim? “kim?”, nima? “ne?”, qanday? “nasıl?”, qaysi? “hangi, hangisi”, qanaqa? “nasıl, ne tür?”, necha? “kaç?”, qancha? “kaç, kaç?”, nechanchi? “kaçıncı?”, nega? “niye, niçin?”, nimaga? “niçin?” qachon? “ne zaman?”, qayerda? “nerede?” qayda? “nerede?” qayoqqa? “nereye?”, qani? “hani?” ’ dir.

Nega zamiri hâl eki almaz. Kim, nima, qayer zamirleri isim grubundaki bir kelime hakkında soru bildirdiği için çokluk, iyelik ve hâl eklerini alır.

Kim zamirinin iyelik ekleriyle çekimi şöyledir:

Teklik Çokluk

I. kimim I. kimimiz

II. kiming II. kimingiz

III. kimi III. kimi

Kim zamirinin hâl ekleriyle çekimi ise şu şekildedir:

Hâl ekleri

Yalın hâl kim

İlgi hâli kimning

Belirtme hâli kimni

Yönelme hâli kimga

Bulunma hâli kimda

Çıkma hâli kimdan

Nima zamirinin iyelik ekleriyle çekimi şöyledir:

Teklik Çokluk

I. nimam I. nimamız

II. nimang II. nimangiz

III. nimasi III. nimasi

Nima zamirinin hâl ekleriyle çekimi ise şöyledir:

Hâl ekleri

Yalın hâl nima

İlgi hâlinimaning

Belirtme hâli nimani

Yönelme hâli nimaga

Bulunma hâli nimada

Çıkma hâli nimadan

Necha soru zamiri tekrarlı şekilde kullanıldığında (*necha-necha*) “pek çok” cümleye kuvvetlendirme anlamı katar.

Endi kim bo‘lmoqchisiz? “Şimdi kim olmak istiyorsunuz?” (4/42)

Ismi ma‘nosi nima? “İsminin anlamı ne?” (9/34)

Qanday kirs bo‘ladi? “Nasıl girse olur?” (32/19)

Nega unday deysiz? “Neden öyle diyorsunuz?” (28/48)

Nimaga endi u kinoga... “Neden şimdi o filme...” (12/65)

Podani qayerda boqasan? “Sürüne nerede bakıyorsun?” (72/32)

Qayoqqa olib boraman? “Nereye gideceğim?” (50/75) **Qani**,

shu tabiat? “Nerede bu tabiat?” (41/93)

1.2.2.5. Belirsizlik Zamirleri (Belgilash olmoshlari)

Şahısları veya nesneleri belirsiz bir şekilde temsil eden zamirlerdir. Özbek Türkçesi edebi dilinde belirsiz zamirleri *allakim* (birisi), *allanarsa* (bir şey), *allanima* (bir şey, herhangi bir şey), *allaqachon* (ne zaman), *allaqanday* (bazı, bir), *allaqancha* (birkaç, bazı), *birov* (birisi, biri, kimi), *kimdir* (biri, birisi), *nimadir* (bir şey), *qandaydir* (herhangi bir) gibi zamirlerden oluşur. Görüldüğü gibi belirsizlik zamirleri *alla-* ve *-dir* eklerinin zamirlere eklenmesiyle oluşur.

O'tirg'ichlar birovi qiyshayib yotdi. “Oturaklardan birisi yan yattı.” (13/12)

Nimadir demoqchi bo'ldi. “Bir şey diyecek gibi oldu.” (70/67)

Qandaydir otlarni, atlaslarni yozadi. “Ne zamandır atları, atlasları yazıyor” (28/26).

1.2.2.6. Topluluk Zamirleri (Jemlesh- belgilash olmoshlari)

“Özbek Türkçesi gramerlerinde sınırları kesin belirlenmeyen zamirlerden biri topluluk zamirleridir” (Öz, 1999: 623). Bu gruba *hamma* (hep, bütün, her bir), *bari* (hepsi, bütün), *jami* (hep, bütün, hepsi), *barcha* (bütün, herkes, hepsi), *butun* (bütün, tüm), *yalpi* (tamamen) zamirleri girmektedir.

Bari shunday deydi. “Herkes aynı şeyi söylüyor.” (17/98)

Hamma zamiri nesne ve şahıs yerine kullanılarak, isim görevinde nesneyi belirterek sıfat görevini üstlenir. İsim görevinde kullanıldığında iyelik ve hâl eklerini alır.

Hammani paxtaga haydaydi. “Herkesi pamuğa götürür.” (12/28)

Hammaga bergan! “Herkese vermişler!” (44/76)

Hamma zamiri teklik birinci şahıs iyelik eki dışındaki iyelik ekleriyle çekimlenir.

Qarab tur, hali hammangni ketimdan qo'yday ergashtirmasam ko'rasan.

“Görürsünüz, şimdi hepinizi arkamdan koyun gibi koşturacağım.” (42/5)

Hammamiz uchun hurmatli va aziz urush qahramonlari!— dedi. “Hepimiz için hürmetli ve aziz savaş kahramanları, dedi.” (63/6)

1.2.2.7. Olumsuzluk Zamirleri (Bo'lishsizlik olmoshlari)

İnsanlar veya nesneler olumsuzluk anlamı bildiren zamirlerdir. *Hech* (hiç) zamirinin genellikle çeşitli soru zamirleriyle kullanılmasıyla oluşur. *Hech kim* (hiç kimse), *hech*

nima (hiçbir şey), *hech qanday* (hiçbir şekilde), *hech qachon* (hiçbir zaman), *hech qayer* (hiçbir yer), *hech qaysi* (hiçbiri), *hech qanaqa* (hiçbir türlü) gibi zamirlerdir. Olumsuzluk anlamında aslında fiilin olumsuzluk eki *-ma*'da olmakla birlikte olumsuzluk zamiri bu anlamı güçlendirir.

Türkiye Türkçesi gramerlerinde bu tür bir zamir çeşidi yer almamaktadır. Bu sözcük Türkçe gramerlerde belirsizlik zamirleri kategorisinde değerlendirilir.

Hech kim *rozi bo'lmadi!* “Hiç kimse razı olmadı!” (72/26).

1.2.3. Sıfatlar (Sifatlar)

“İsimleri niteleme, belirtme, gösterme gibi çeşitli yönlerden bildiren, sınırlayan kelime türüdür” (Korkmaz, 1992: 132). Özbek Türkçesinde sıfatlar *asliy sıfatlar* (niteleme sıfatları) ve *nisbiy sıfatlar* (belirtme sıfatları) olmak üzere iki gruba ayrılır:

1.2.3.1. Niteleme Sıfatları (Asliy-holat sıfatları)

Canlı ve cansız varlıkların renk, şekil, biçim, koku, mesafe, yetenek, alışkanlık gibi çeşitli özelliklerini belirten sıfatlardır (Korkmaz, 2019: 356).

qobil *askar* “iyi bir asker” (3/69), ***mühim*** *topshiriq* “önemli bir vazife” (4/10), ***yaxshi-yaxshi*** *ishlar* “iyi işler” (6/18), ***yolg'iz*** *o'g'il* “biricik oğul” (7/1), ***dasta-dasta*** *kitob* “deste deste kitap” (7/9), ***turf*** *gullar*, ***qorli*** *tog'lar* “muhteşem çiçekler, karlı dağlar” (7/23), ***g'adir-budur*** *nimalar* “pürüzlü şeyler” (8/16), ***katta*** *shoir* “büyük şair” (9/14), ***temir*** *o'rindiq* “demir oturak” (12/41), ***uzuq-yuluq*** *ovoz* “kesik kesik ses” (12/44), ***ko'chma*** *kino* “gezici sinema” (13/36), ***qator-qator*** *kamzul-cholvorlar* “sıra sıra yelek ve şalvarlar” (17/32), ***issiq*** *suv* “sıcak su” (17/69), ***mayda-mayda*** *qurtlar* “minik minik kurtlar” (17/77), ***turli-tuman*** *vajlar* “türlü türlü sebepler” (30/4), ***nonko'rnonko'r*** *she'rlar* “nankörce şiirler” (31/10), ***haqiqiy*** *adabiyot* “gerçek edebiyat” (32/42), ***ajoyib*** *xalq* “ilginç bir halk” (36/64).

1.2.3.2. Belirtme Sıfatları (Nisbiy sıfatlar)

Niteleme sıfatlarından farklı olarak isimleri ya işaret etme, gösterme; sayısını, miktarını belirtme ya da belirsizlik gösterme şeklinde karşılayan sözcük türüdür

(Korkmaz, 2019: 375). Buna göre de niteleme sıfatları kendi içinde, işaret sıfatları, sayı sıfatları, soru sıfatları ve belirsizlik sıfatları olmak üzere dörde ayrılır:

1.2.3.2.1. İşaret Sıfatları (Ko‘rsatish Sıfatlari)

İsimleri veya nesneleri işaret yoluyla belirten sıfatlardır. Özbek edebi dilinde işaret sıfatları şu şekildedir:

Özbek edebi dilinde yakındaki şahıs veya nesneleri işaret etmek için *bu* ve *shu* işaret sıfatları kullanılır. Bu sıfatlar konuşma anı öncesinde olan olayı ve konuşanın yakınındaki şahıs veya nesneyi işaret etmek için kullanılır (Öz, 1999: 499-500).

Shu vaqt “O anda” (28/8), ***Bu*** asrda “Bu asırda” (31/6).

Uzaktaki şahıs veya nesneyi işaret etmek için ise *u* ve *osha* işaret sıfatları kullanılır. Bu sıfatlar konuşma anından öncesinde olan olayı ve konuşandan uzakta olan şahıs veya nesneyi işaret etmek için kullanılır (Öz, 1999: 501).

O‘sha daftardagi “O defterdeki” (10/14), ***U*** darajaga “O dereceye” (29/16).

1.2.3.2.2. Sayı Sıfatları (Son sifatlari)

İsimleri sayı yönünden belirten sıfatlardır. Sayı sıfatları; asıl sayı sıfatları (sanoq sonlar), sıra sayı sıfatları (tartib sonlar), üleştirme sayı sıfatları (taqsim sonlar), kesir sayı sıfatları (kasr sonlar) ve topluluk sayı sıfatları (jamlovchi sonlar) olarak başlıklara ayrılır.

1.2.3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

Nesnelerin sayılarını gösteren sıfatlardır.

Ikkita kirsovun “iki kirli sabun” (17/57), ***o‘ntamizni*** “on kitabımızı” (32/45), ***Bir*** o‘g‘il “bir oğul” (10/21), ***uch*** marta “üç defa” (35/29), ***to‘rt*** buklog‘lik qog‘oz “dört adet katlanmış kağıt” (54/78), ***besh*** qo‘lni “beş parmağını” (58/93), ***oltita*** til “altı dil” (67/9), ***o‘n*** gulidan “on çiçekten” (20/54), ***yigirma*** yil “yirmi yıl” (13/32).

1.2.3.2.2.3. Sıra Sayı Sıfatları

Özbek Türkçesinde sıra sayı sıfatları, asıl sayılara /+(i)nchi/ ekinin getirilmesiyle yapılır.

Olтинchi sinfda “altıncı sınıfta” (20/28), **birinchi** maoshini “ilk maşını” (23/1), **ikkinchi** qavat “ikinci kat” (54/2), **o’n olтинchi** eshik “on altıncı kapı” (54/7).

1.2.3.2.2.4. Üleştirme Sayı Sıfatları

Belirttiği nesneyi sayı bakımından paylaşırma, dağıtma, bölük bölük gösterme yönlerinden açıklayan sıfatlardır. Özbek Türkçesinde asıl sayılara /+ta/ ve /+dan/ eklerinin getirilmesiyle yapılır.

Bitta-bitta+**dan** “Birer birer” (50/74).

1.2.3.2.2.5. Kesir Sayı Sıfatları

Asıl sayılara /+dan/ ekinin getirilmesiyle yapılır.

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.2.3.2.3. Soru Sıfatları (Soroq sifatlari)

Şahıs veya nesneleri soru yoluyla belirten sıfatlardır. Özbek Türkçesinde kullanılan soru sıfatları; *qanday* (nasıl), *qancha* (ne kadar), *qaysi* (hangi), *qanaqa* (nasıl), *qanchalik* (ne kadar), *qay* (hangi), *necha* (kaç defa), *nechta* (ne kadar), *qayerdaki* (neredeki), *nechanchi* (kaçıncı).

Qanday kino “hangi film” (13/33), **qanday** xizmat “nasıl hizmet” (50/20), **qancha** kuch “ne kadar güç” (38/46), **qaysi** kitobdan “hangi kitaptan” (25/28), **qanaqa** tufroq “ne tür toprak” (33/23), **qaysi** kitobdan... “hangi kitaptan” (25/28), *bu yerda qanaqa* “tufroq”... “burada ne tür toprak...”(33/23), **Qancha** kuch kerak? “ne kadar güç gerek?” (38/46)

1.2.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları (Belgilash sifatlari)

Şahıs veya nesneleri belirsiz bir şekilde belirten sıfatlardır. Özbek Türkçesinde kullanılan belirsizlik sıfatları; *bir* (bir), *allaqanday* (bir), *allaqaysi* (herhangi bir), *birov*, *biron* (bir), *bir necha* (birkaç), *barcha* (bütün), *ba’zi* (bazı), *hamma* (bütün), *har* (her), *harqancha* (her türlü), *hech* (hiç), *hechqanday* (hiçbir), *talay* (birçok).

Bir vaqtlar “bir zamanlar” (3/31), **bir** erta “bir sabah” (4/4), **birov** derazaga “bir pencereye” (28/5), **bironta** yaxshiroq asar “herhangi iyi bir eser” (39/30), **barcha** oqimlar “bütün akımlar” (41/86), **hamma** narsa “her şey” (20/57), **hech** bandani “hiçbir kulunu”

(18/15), **jamiki** *olamga* “bütün dünyaya” (11/2), **Barcha** *qilig'i* “bütün karakterleri” (13/80)

Butun *tuman* “bütün ilçe” (62/15).

1.2.3.3. Yapılarına Göre Sıfatlar

Özbek Türkçesi gramerlerinde sıfatlar yapısına göre beş gruba ayrılır; *sodda sıfatlar* (basit sıfatlar), *qo'shma sıfatlar* (birleşik sıfatlar), *birikmali sıfatlar* (tamlamalı sıfatlar), *juft sıfatlar* (ikileme sıfatlar), *takroriy sıfatlar* (tekrar sıfatları) (Hamroyev vd., 2007: 109).

1.2.3.3.1. Basit Sıfatlar (Sodda sıfatlar)

Herhangi bir yapım eki almamış tek kökten oluşan sıfatlardır.

qahraton *qishda* “şiddetli kış günü” (20/18), **oltin** *yoz* “altın yaz” (20/48), **kir** *ko'rpaga* “kirli yorgana” (26/24), **asl** *badiiyat* “gerçek sanatsallık” (41/88), **ulug'** *vatan* “büyük vatan” (63/31), **yosh** *yiğit* “genç delikanlı” (63/48), **katta** *ishlarga* “büyük işlere” (11/9).

1.2.3.3.2. Birleşik Sıfatlar (Qo'shma sıfatlar)

İki veya daha fazla kelimenin birleşmesinden meydana gelen sıfatlardır. Bu sıfatlar iki şekilde oluşur:

a) *ot + ot* (isim+isim), *ot + sifat* (isim+sıfat), *sifat + ot* (sıfat+isim), *ravish + ot* (zarf+isim). **vatan+parvar** *shoir* “vatansever şair” (42/38).

b) Bileşenlerden biri kök, ikincisi yapım veya iyelik eki alan kelimedenden oluşur.

ot+ot + egalik affiksi (isim+isim+iyelik eki), *olmosh + yasama sifat* (zamir+ türemiş sıfat), *ravish + sifatdosh* (zarf+sıfat fiil). (Sadiqova, 1974: 32).

1.2.3.3.3. Tamlama Sıfatlar (Birikmali sıfatlar)

askarlikdan qaytmish kunlar “askerlikten döndüğü günler” (53/36), *ochiq qolmish eshikdan* “açık kalan kapıdan” (54/13), *derazadan tushmish yoruqqqa...* “pencereden gelen ışığa” (54/62), *yonboshlab yotmish bolalar* “yan gelip yatan çocuklar” (55/76), *Bepoyon*

dash uzra “uçsuz bucaksız bozkır üzerine” (59/4), *haddan ziyod nimjon ovoz* “aşırı derecede cılız bir ses” (59/55).

1.2.3.3.4. İkileme Sıfatlar (Juft Sifatlar)

İki zıt anlamlı kelimenin bir araya gelmesiyle oluşan sıfatlardır.

uzun-kalta shishalarga “büyük küçük şişelere” (55/16) *Necha-necha taxalluslar topdi.* “Pek çok mahlas buldu.” (9/39)

1.2.3.3.5. Tekrar Sıfatlar (Takroriy sıfatlar)

Aynı kelimenin tekrar edilmesiyle oluşan sıfatlardır.

katta-katta odamlar “büyük adamlar” (50/90), *e‘tiborli-e‘tiborli joylar* “önemli yerler” (51/6), *norasta-norasta ovoz* “cılız cılız bir ses” (59/39), *oppoq-oppoq sut* “yoğun bembeyaz süt” (74/44), *moviy-moviy olam* “masmavi âlem” (75/8), *nonko‘r-nonko‘r she’rlar* “nankörce şiirler” (31/10), *mayda-mayda qurtlar* “minik minik kurtlar” (17/77).

1.2.2.4. Sıfatlarda Derecelendirme

Varlık veya nesnelerin arasındaki benzerlik, eşitlik, daha üstünlük, daha aşağı derecede olma veya diğer nesnelere oranla en üstünlük, en aşırılık biçimindeki derece farklarını ortaya koyma şeklidir. (Korkmaz, 2019: 363). Üç tür derece vardır:

1.2.2.4.1. Basit Derecelendirme (Oddiy daraja)

Bir nesnedeki niteliğin başka bir nesnedeki nitelikle kıyaslanmadığı şeklidir.

qora yer “kara toprak” (7/50), *temir o‘rindiқ* “demir oturak” (12/41).

1.2.2.4.2. Karşılaştırmalı Derecelendirme (Qiyosiy daraja)

Bir nesnedeki niteliğin diğer nesnenin niteliğinden fazla veya eksikliğini belirten derecelendirmedir. Karşılaştırmalı derecelendirme farklı şekillerde yapılmaktadır:

(Hamroyev vd., 2007: 103) Özbek Türkçesinde bu derecelendirmede morfolojik yöntem (morfolojik usul), sözcüksel yöntem (leksik usul), sözcüksel- morfolojik yöntem (leksik-morfolojik usul), fonetik yöntem (fonetik usul) şeklinde alt başlıklara ayrılır.

1.2.2.4.3. Pekiştirme- Kuvvetlendirme Derecesi (Orttirma daraja)

Bir nesnedeki niteliğin diğer nesnenin niteliğinden normalden daha az olduğunu veya normalden daha fazla olduğunu belirtir. Basit derecedeki sıfatın önüne “*eng, juda, nihoyatda, behad, g’oyat, g’oyatda, hammadan*” gibi sözcüklerin getirilmesiyle oluşur.

eng *mühimi* “en önemlisi” (39/24), **juda** *muhtojlar* “fazla muhtaç kişi” (57/17), **g’oyat** *g’arib* “son derece basit” (32/6).

-Sıfatın ilk hecesi ikinci hecesindeki ünsüz ile tekrarlanır: **zim-ziyoda** “zifiri karanlıkta” (16/69), **yo‘l-yo‘lakay** “aynı zamanda” (46/4).

-Sıfatın ilk hecesine -p ünsüzü eklenerek tekrarlanır: **qop-qora** *ko‘mir* “kapkara kömür” (15/6) .

-Sıfatın ilk hecesinden sonra -ppa eki eklenerek tekrarlanır: **tuppa-tuzuk** *ota-onasi* (36/29) “sapasağlam anne babası”, **to‘ppa-tog‘ri** “çok doğru” (38/32).

1.2.4. Zarflar (Ravishlar)

“Fiillerin, sıfatların, sıfat-fiillerin ve görev bakımından zarf niteliğindeki kelimelerin anlamlarını zaman, ölçü, niteleme, yer, yön gibi çeşitli bakımlardan etkileyerek daha belirgin duruma getiren veya sınırlayan kelimedir.” (Korkmaz, 1992: 178). Zarflar, dört başlık altında incelenmektedir.

1.2.4.1. Yer-Yön Zarfları (O‘rin ravishlari)

Hareketin ve durum gerçekleştiği yeri ve yönünü belirten zarflardır. Yer zarfları *qayerga?* (nereye?), *qayerdan?* (nereden?), *qayerda?* (nerede?) sorularına cevap verirler.

Uyoq-buyog‘iga *alangladi*. “Sağına soluna bakındı.” (29/14)

Ichkari *ravona bo‘ldi*. “İçeri doğru yürüdü.” (3/4)

Tevarakka *ser soldi*. “Etrafa bakındı” (16/2)

Tashqari *otildi*. “Dışarı çıktı” (41/132)

Olg‘a *uzatdi*. “İleri uzattı” (66/11)

1.2.4.2. Zaman Zarfları (Payt ravishlari)

Hareket ve durumun gerçekleştiği zamanı bildiren zarflardır. Zaman zarfları “*qachon* (ne zaman), *qachondan beri* (ne zamandır, ne zamandan beri) gibi sorulara cevap verirler.

Tong saharlab uyg'ondi. "Gün ağarırken uyandı." (9/11)

Qorong'i tushganda boshlanadi. "Karanlık çöktüğünde başlayacak" (12/54)

Oqshomlari uyma-uy yurdi. "Akşamları başıboş gezdi" (4/62)

Tong saharlab uyg'ondi. "Gün ağarırken uyandı." (9/1)

Ertaga o'toqqa bormaymiz. "Yarın ot temizlemeye gitmiyoruz." (13/62)

Tun ayozi bo'ldi. "Gece ayaz vardı." (16/24)

Ikki yildan buyon o'qishga kirolmay kelyapti. "İki yıldan beri okumaya gelmiyor." (72/46)

1.2.4.3. Durum Zarfları (Holat ravishlari)

İşin, hareketin nasıl gerçekleştiğini belirten zarflardır. Durum zarfları "qanday (nasıl), qanday qilib (nasıl yaparak), qay tarzda (hangi tarzda) gibi sorulara cevap verirler.

Uyma-uy yurdi. "Başıboş gezdi." (4/62)

Pinhona urinib ko'rdi. "Gizlice çabaladı." (10/25)

Avaylab ochdi. "Dikkatlice açtı." (16/21)

Yaxshilab yuvinib oldi. "İyice yıkandı" (17/70)

Tortinib-turtunib keldi. "Utana sıkıla geldi" (20/23)

Bot-bot o'qidi. "Hızlı hızlı okudu." (34/5)

So'ppayib yuribdi. "Kimsesiz yaşadı." (35/23)

Ich-ichidan his etdi. "İçten içe hissetti." (32/16)

Po'k po'k yo'taldi. "Tak tak öksürdü." (36/12)

Kulimsib-kulimsib qadamladi. "Gülümseyerek yürüdü." (3/5)

1.2.4.4. Miktar Zarfları (Mikdor- daraja ravishlari)

Hareketin miktarını, ölçüsünü, derecesini belirten zarflardır. Bu grupta yer alan zarflar "qancha (ne akadar), qay darajada (hangi derecede)" gibi sorulara cevap verirler.

Olis o'yladilar. "Çok düşündüler." (6/28),

Juda xafa bo'lib ketdim, do'stim. "Çok üzüldüm dostum." (38/44),

Qo'y, ko'p diqqinafas bo'lma. "Tamam, bu kadar sıkıntıya girme." (44/91)

1.2.4.5. Soru Zarfları (Soroq ravishlari)

İşi ve hareketi çeşitli yönlerden soru yoluyla belirten zarflardır. Şu sorulara cevap verirler; “qanday (nasıl), qachan (ne zaman), qachangacha (ne zamana kadar?), qayerda (nerede), nega (niçin)”

Nimaga shuni o‘shanda aytmading? “Bunu neden o zaman söylemedin?” (25/21)

Qanday dam olmoqdalar? “Nasıl dinlenmekteler.” (20/53)

Podani qayerda boqasan? “Sürüye nerede bakıyorsunuz?” (72/32)

Nega unday deysiz? “Neden öyle diyorsunuz?” (28/48)

1.2.4.6. Zarflarda Derecelendirme (Ravishlarda daraja)

Zarfalar da sıfatlar gibi derece ifade etme özelliğine sahiptir. Fakat zarfda derece ifadesi sıfattaki gibi o kadar gelişmemiştir. Zarf derecesi genelde işin, hareketin durumunu diğer durumlar ile karşılaştırarak fazlalık veya eksikliğini gösterir (Komilova vd., 1957: 481).

Günümüz Özbek Türkçesinde zarf dereceleri şunlardır; *qiyosiy quchaytiruv daraja* (karşılaştırma derecesi), *ottirma daraja* (pekiştirme- kuvvetlendirme derecesi). (Yıldırım, 2012: 139).

1.2.4.6.1. Karşılaştırmalı Derecelendirme (Qiyosiy daraja)

Bu derecelendirmede, hareketin veya niteliğin derecesinin diğerlerine göre daha az veya daha fazla olması kıyaslanır. /+roq/ ekinin eklenmesiyle yapılır. Bazen ise karşılaştırma derecesi zarfların önüne “*sal, picha, yana*” gibi miktar ve derece bildiren sözcükler getirilerek yapılır.

Picha bilib olib edim. “Biraz anlayabiliyordum” (3/25)

U borgan joyimiz yuqoriroqda edi. “O gittiğimiz yer daha yukarıdaydı” (48/21)

Tezroq iziga qaytgisi keldi. “Daha çabuk geri dönmek istedi” (72/22)

1.2.4.6.2. Pekiştirme- Kuvvetlendirme Derecesi (Orttirma daraja)

Burada niteliğin normalden daha fazla ve kuvvetli olduğunu gösterir. “*eng, juda, g‘oyat, nihoyat, o‘ta*” zarfları aracılığı ile yapılır.

G‘oyat g‘arib bo‘ldi. “Son derece garip oldu.” (32/6)

1.2.5. Edatlar (Ko‘makchilar)

“Edatlar, yalnız başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan, gramer bakımından onlara hâkim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlelerin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözlerdir” (Korkmaz, 2019: 895).

Özbek Türkçesi gramerlerinde edatlar, “sof ko‘makchilar (asıl edatlar) ve ko‘makchi vazifasidagi so‘zlar (edat görevinde kullanılan kelimeler)” olmak üzere iki gruba ayrılır:

1.2.5.1. Asıl Edatlar (Sof ko‘makchilar)

Sadece edat görevini yerine getiren edatlardır: *uchun* (için), *kabi* (gibi), *singari* (gibi), *sari* (-e doğru, ileri), *sayin* (...den...e), *qadar* (kadar), *bilan* (ile) vb.

Ko‘rishish uchun xolasiga qo‘l uzatdi. “Selamlaşmak için teyzesine el uzattı.” (2/14)

Sherobod adirlari Grenlandiya aysberglari kabi oppoq yastanib yotar edi...

“Şerabad tepeleri Grönland buzdağları gibi bembeyaz yatıyor idi.”(55/71)

Serjant Orziqulov olis-olis chiroqlar sari mardona-mardona odimlar otdi. “Çavuş Arzıkulav uzun uzun yanan ışıklara doğru cesurca adımlar attı.”(47/92)

1.2.5.2. Edat Görevinde Kullanılan Kelimeler (Ko‘makchi vazifasidagi so‘zlar)

avval (önce), *keyin* (sonra), *so‘ng* (son, sonra), *ilgari* (ileri), *burun* (önce, evvel) gibi zarf grubundaki; iyelik ve hâl eklerini alan *yon* (yan), *ost* (alt), *ust* (üst), *ich* (iç), *tepa* (tepe), *o‘rta* (orta), *orqa* (arka), *tag* (alt) gibi isim grubundaki; bakıldığında qarab (göre), bo‘ylab (boyunca) gibi zarf fiiller de edat görevinde kullanılır.

Avval-avval ko‘nika olmadi. “İlk başta bu durumu kabullenemedi.” (4/57).

Undan keyin hammani paxtaga haydaydi. “Ondan sonra herkesi pamuğa götürür.” (12/28)

1- İsim Grubundan Olan (Ot turkimidan bo‘lgan)

“tomon (taraf, yön), *tashqari* (dışarı), *bo‘yi* (boyu), *chamasi* (tahmini), *holda* (durumda), *yo‘sinda* (böylece)” vb. sözcükler edat vazifesinde kullanılır.

Asarning yozuvchi tomonidan qayta ishlangan yangi varianti esa 1994 yilda nashr qilinadi. "Eserin yazar tarafından tekrar çalışılan yeni varyantı ise 1994 yılında basılır."
(4)

...bolalari yo'laq bo'yi gullarga qo'l tekkizib ko'rdi. "... çocukları yol boyunca çiçeklere dokundu." (26/7)

Qo'li ixtiyor etmish yo'sinda maqsadsiz chizib o'yladi. "Eli kendinden bağımsız amaçsız bir şekilde çizerek düşündü."(25/17)

2- Sifat Grubundan Olan (Sifat turkimidan bo'lgan)

Yapısal olarak sıfat olarak kullanılan aşağıdaki sözcükler edat vazifesinde kullanılır. "*sababli* (sebepli, dolayı), *tufayli* (dolayı), *qarshi* (karşı), *chog'li* (yaklaşık olarak, tahminen), *doir* (dair), *muvofig* (uygun), *o'zga* (farklı), *boshqa* (başka)."

Men aytgan bo'lsam, sheluxa yaxshi yemish, shu sababli sheluxa so'rang, deb edim!
"Ben söylediysem, sazan iyi yem, bundan dolayı sazan iste, demiştim!"(56/54)

Paxta xasharotiga qarshi dori sepilgan, molingdan ajramoqchi bo'lsang boq!
"Pamuk böceğine karşı ilaç serpilmiş, hayvandan uzak tutarsan bak!" (72/36)
O'zidan o'zga odam yo'qligini bildi. "Kendinden başka kimsenin olmadığını anladı." (34/15)

Qorovuldan boshqa jon ko'rmadi. "Bekçiden başka kimseyi görmedi." (12/40)

3- Fiil Grubundan Olan (Fe'l turkimidan bo'lgan)

Yapısal olarak fiilin üzerine gelen zarf-fiil eklerinin kalıplaşmasıyla oluşan sözcükler edat vazifesinde kullanılır: "*qarab* (göre, uyarınca), *qaraganda* (nispeten, göre), *ko'ra* (göre), *tortib* (itibaren), *degan* (diye), *deydigan* (gibi, şeklinde), *osha* (aşarak, öte), *bo'ylab* (boyunca), *yarasha* (göre), *qaramasdan* (rağmen), *qaramay* (rağmen, karşın), *qarata* (karşı)"

Daho maktabga qarab yurdi. "Deha mektebe doğru yürüdü." (12/38)

"...o'zimiz qatori odam ekansan-ku, degan ma'noda tushundi." "... sen de bizim gibiymişsin diye algıladı." (11/6)

Yelkasi osha otasiga qaradi. "Omuz üstünden babasına baktı." (4/29)

Hayallab kelmishlar deraza tokchlarida o'tirdi, devor bo'ylab tizildi, ostonada tik turdi. "Geç kalanlar pencere önündeki yerlere oturdular, duvar boyunca dizildiler, girişte ayakta durdular."(40/2)

Podaniyam o'ziga yarasha tashvishlari ko'p, shunday. "Grubun kendine göre endişeleri çok." (47/41)

4- Zarf Grubundan Olan (Ravish turkimidan bo'lgan)

Zarf görevinde kullanılan bazı sözcükler kendilerinden önceki ifadeye hal ekleriyle bağlandıklarında edat vazifesinde kullanılırlar: *"avval (önce), so'ng (son), keyin (sonra), burun (önce, evvel), ilgari (ileri), beri (beri, bu yana), buyon (beri), asosan (asasen), binoan (binaen, göre)."*

Qo'liga qalam olmishdan buyon ushbu kitoblarni qo'ldan qo'ymadi. "Eli kalem tuttuğu günden beri bu kitapları elinden düşürmedi."(41/44)

Serjant Orziqulov ana shunda o'g'li dasturiga binoan emas, tamomila teskari tarafga o'tirib qolganini anladi. "Çavuş Arzıkulav işte o anda oğlunun planına göre değil tamamen ters yöne oturduğunu anladi."(54/50)

1.2.5.3. Edatların Hâl Ekleri ile Kullanımı (Ko'makchilarning kelishik qo'shimchalari bilan qo'llanishi)

Edatlar sözdizimsel açıdan şu gruplara ayrılır:

- 1) Bosh kelishikdagi ot bilan qo'llanishi (yalın hâldeki isim ve iyelik durumundaki kelimeler ile kullanımı)
- 2) Jo'nalish kelishigidagi so'zlar bilan qo'llanilishi (yönelme hâli eki ile kullanımı)
- 3) chiqish kelishigidagi so'zlar bilan qo'llanilishi (Ayrılma hâli ile kullanımı)

1.2.5.3.1. Yalın Hâldeki İsim ile Kullanımı (Bosh kelishikdagi ot bilan qo'llanishi)

bilan (ile): *birlan, birla, -ila, -la* şekilleri de bulunmaktadır. Fakat *bilan* edatının bu şekilleri günümüz Özbek edebi dilinde kural olarak sayılmıyor. Bu edat kullanıldığı yere

göre farklı anlamlar taşımaktadır: birliktelik, vasıta, zaman, amaç, süreç ve işhareketin usulü, özetleme gibi. (Özbek tili grammatikası, 1. Tom, 1975: 542).

Barmoqlari bilan ko'ragiga chertdi. "Parmakları ile göğsüne hafifçe vurdu."
(vasıta) (2/30)

Qizil askar bo'lib, o'ris oshnalarim bilan tillasha berib, picha bilib olib edim.
"Kızıl¹ asker olduğumda Rus arkadaşarımla sohbet ederek biraz anlayabiliyordum."
(birliktelik) (3/25)

Darslar boshlanishi bilan sovuqda boshladi. "Derslerin başlaması ile birlikte soğuklar da başladı." (süreç) (15/1) **uchun (için):** Amaç, sebep, belirtme, karşılık gibi anlamlar taşıyan bu edat isim ve zamirlerden sonra kullanılır.

Xumor momo nevarasi uchun ism o'yladi. "Humar anne torunu için isim düşündü."
(6/25) **uzra (üzere, üzerinde):** İş ve hareketin herhangi bir nesne yüzeyi boyunca yönelişini bildirir. Bu edat günümüz Özbek edebi dili için eski olup manzum eserlerde rastlanır. (Özbek tili grammatikası, 1. Tom, 1975: 550).

Xumor momo qo'lini qoshi uzra soyabon qildi. "Humar anne elini alnının üzerine gölge yaptı." (1/17) **haqda/ tog'rida (haqida/ tog'risida) (hakkında):** Bu edat düşünce veya

konuşmaya ilke olan konu, düşünce veya konuşma belirtilen konuyu bildirir.

Masalan, o'sha rahbar haqida nimani bilasiz? "Mesela, o idareci hakkında ne biliyorsunuz?" (62/12)

1.2.5.3.2. Yönelme Hâli Eki ile Kullanılan Edatlar (Jo'nalish kelishigidagi so'z bilan keladigan ko'makchilar)

tomon (taraf, yön): Zaman ve mekân ilişkisini bildirir.

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

ko'ra (göre): Bu edat, sebep, pekiştirme, kıyaslama ve karşılaştırma gibi

¹ Qizil: Kominizm yanlısı, Bolşevik.

anlamları ifade eder.

Shunday kunlarga qolganday ko'ra, urushda bedarak yo'qolsam bo'lmasmidi...— deya inqilladi. “Böyle günlere kalmaktansa savaşta ortadan kaybolsam olmaz mıydı, diye sızlandı.” (68/24) **qarshi (karşı):** Zıtlık bildirir.

Paxta xasharotiga qarshi dori sepilgan. “İpek böceğine karşı ilaç verilmiş.” (72/36) **qarab (göre, ilişkin):** Hareketin yöneldiği tarafı ve ölçüsünü bildirir.

Sartarosh oynaga qarab bosh chayqadi. “Berber aynaya doğru başını salladı.” (17/8) **yarasha (göre):** Bu edat eşitlik, uygunluk işlevlerine sahiptir. Miktar, ölçü anlamı bildirmesi de mümkündür. Bu anlamda kullanıldığında “qarab” edatı ile eş anlamlıdır.

Podaniyam o'ziga yarasha tashvishlari ko'p, shunday. “Grubun kendine göre endişeleri çok.” (47/41)

1.2.5.3.3. Çıkma Hâli ile Kullanılan Edatlar (Chiqish kelishigidagi so'z bilan keladigan ko'makchilar)

boshqa (diğer, başka): Bu edat farklılık anlamı bildirir. *tashqari* (dışarı, dışında), *bo'lak* (başka, ayrı), *o'zga* (başka, farklı) edatları ile eş anlamlı olarak kullanılır.

Bizda sho'rvadan boshqa hech narsa bo'lmaydi. “Bizde çorbadan başka bir şey olmaz.” (17/89)

Beri (beri, bu yana): Bu edat zaman anlamı bildirir. Çoğunlukla hareketin başladığı zaman ile bağlı olduğu zaman aralığını bildiren edattır. “*buyon* (beri, bu yana)” edatı eş anlamlısıdır.

Yo'q, katta, ulimiz shahardan beri kelmaydi. “Hayır, beyim, oğlumuz şehre gittiğinden beri gelmez.” (54/84)

Nari (nariga) (öte, ileri): Bu edat iş ve hareketin sınırını ve derecesini belirtmek için kullanılır.

Qavatida o'g'il-qizi, undan narida ayoli uxladi. “Yanında oğlu, kızı, ondan uzakta da karısı uyumuştı.” (16/3)

1.2.6. Bağlaçlar (Bog‘lovchilar)

“Söz içinde iki kelimeyi, aynı değerde iki cümle unsurunu, iki yargıyı biri- birine bağlayarak aralarında çeşitli yönlerden ilgiler kuran ve söz içindeki iki kavram veya düşünceyi bütünleştiren görevli kelimelerdir” (Korkmaz, 1992: 18).

Bağlaçlar gramer açısından değişmez ve tek başına kelime anlamına sahip değildir (Shoabdurahmonov, 1980: 425).

1.2.6.1. Kullanım Şekline Göre Bağlaçlar

Bağlaçlar kullanımına göre iki türlüdür: (Rahimov, 2006: 328)

1.2.6.1.1. Tek Hâlde Kullanılanlar (Yakka bog‘lovchilar)

Birleşen öğeler ve bazı cümleler arasında tek hâlde kullanılır: *va, hamda, ammo, lekin, biroq, balki, holbuki, vaholanki, yoki, yoxud, yo, gar, agar, agarda, basharti, chunki, garchi, go‘yo, go‘yoki, -ki, -kim.*

Hammamiz uchun hurmatli va aziz urush qahramonlari!.. “Hepimiz için hürmetli ve aziz savaş kahramanları...”(63/6)

... sutimiz qurib qolsa qolsin, ammo sening suting qurib qolmasin... “... sütümüz kurursa kurusun ama senin sütün kurumasin...”(74/54)

... yuksak bo‘lsam yuksakdirman, lekin kam emasdirman. “... uzunsam uzunumdur fakat eksik değilim.” (41/63)

Serjant Orziqulov go‘yo palov yeyotganday... “Çavuş Arzıkulav güya pilav yiyormuş gibi...”(54/28)

1.2.6.1.2. Tekrar (Takroriy) Hâlinde Kullanılanlar

Bir cümlede iki veya daha fazla cümle öğeleri ile bunun gibi birleşik cümlelerde bazı basit cümleler ile birlikte aynen tekrarlanır.

1.2.6.2. Cümle İçerisindeki Görevleri Bakımından Bağlaçlar

Bağlaçlar cümle içerisindeki görevlerine göre iki gruba ayrılır:

1.2.6.2.1. Denkleştirme Bağlaçları (Teng bo‘glovchilar)

Cümlelerin öğeleri ve bazı basit cümleler arasındaki eşitlik durumlarını ifade eder. Bunun gibi bağlaçlar aslında cümlelerin birleşen öğelerini ve birleşik cümle grubundaki cümleleri bağlama görevini yerine getirir (Sapayev, 2009: 227).

Denkleştirme bağlaçları da kendi içinde aşağıdaki başlıklara ayrılır:

1.2.6.2.1.1. Birleştirici Bağlaçlar (Biriktiruvchi bo'glovchilar)

Cümlelerin öğelerini ve basit cümleleri birbirine bağlamak için kullanılır. Bunlar *va*, *ham*, *hamda*, *bilan*.

G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1987. “Gafur Gulam Edebiyat ve Sanat Basımevi, 1987.” (3).

Cholidan ayrilmish onasi bilan farzandlaridan judo bo'lmish ayoli mung'ayib qolibdi, g'arib bo'lib qolibdi. “Kocasından ayrılan annesi ile çocuklarından ayrılan karısı kederlenmiş, garip kalmışlar.” (6/7).

Bazen *va* bağlacı yerine *-u* (*-yu*) edatı kullanılarak birleşik cümleler ve bazı cümleler arasına gelerek birleştirici görevinde kullanılır. Bu durumda onlar arasındaki bağlanma çok kalıcı olur. Aynı şekilde *va* bağlacı yerine *-da* edatı da kullanılır. Bir iş ve hareketten diğerine hızlı bir şekilde geçme anlamını ifade eder. (Shoabdurahmonov vd., 1980: 426-427).

...ishkomlarda g'uj-g'uj osilib turgan uzumlari-yu, shoxlarida ona quyov nurida oltinday tovlanib turgan shirin-shakar mevachevalari-yu... “...asmalarda salkım salkım asılmış üzümleri ve dallarında güneş ışığında altın gibi parlayan lezzetli meyveleri...” (20/51),

Ana endi tuman borasiz-da, shifer bilan yog'och so'raysiz! “İşte şimdi ilçeye gidin ve kiremit ile tahta isteyin!” (56/91),

Tursun ulim-a, xolang aytgan anavi ola govmishni qoldir-da, manavisini podaga qo'shib kel. “Dursun, oğlum, halanın söylediği alaca ineği kaldır ve sürüye katıp gel.” (71/16).

1.2.6.2.1.2. Zıtlık Bağlaçları (Zidlov bog'lovchilari)

Ammo, lakin, biroq, holbuki. Bu bağlaçlar eşanlamlı olup birleşik ögeler ve içeriğe göre zıt olan cümleleri bağlar. Zıtlık bağlaçları yerine *-u, -yu, -da* edatları da kullanılır (Umurqulov, 2012: 111).

*Ko‘rib turibman, bo‘lmaganini., **Lekin** o‘zim xabar qilaman, dedi.* “Göreceğiz olmadığını ama ben haber vereceğim, dedi.” (61/5)

*Orden-nishonlarini ko‘rimli qildi., **Ammo...** ichkarilash uchun beti bo‘lmadi!* “Madalyalarını görülebilir yaptı ama içeri girmeye yüzü yoktu!” (66/3).

*Eshikni tepayin, dedi. **Ammo** qo‘lida quvvat bo‘lmadi, oyog‘ida darmon bo‘lmadi.* “Kapıyı tekmeleyeyim dedi ama elinde kuvvet ayağında derman kalmadı.” (67/92)

1.2.6.2.1.3. Ayırıştırıcı Bağlaçlar (Ayiruv bog‘lovchilari)

Bu bağlaçlar nesne, olay-hadiseleri diğerlerinden ayırmak için veya onların arka arkaya geldiğini göstermek için kullanılır. Günümüz Özbek edebi dilinde çok kullanılan ayırıştırıcı bağlaçlar; *yo, yoki, yoinki, yoxud, yo...yo, goh...goh, dam...dam, bir...bir, xoh...xoh.*

*... onasi qornida **yo** bor edi, **yo** yo‘q edi.* “... annesinin karnında ya var ya yoktu.” (3/33)

***Goh** o‘ng tarafda, **goh** chap tarafda...* “Gâh sağ tarafta, gâh sol tarafta...” (63/67)

***Yo**, jiyaniga tayoqni bersinmi?* “Ya da sopayı yeğenine versin mi?” (71/44)

*Katta **bir** serjant Orziqulovga qaradi, **bir** derazaga qaradi.* “Yetkili, bir çavuş Arzıkulav’a baktı bir pencereye baktı.” (60/1)

1.2.6.2.1.4. Olumsuzluk Bağlaçları (Inkor bog‘lovchilari)

ne kelimesinden ibaret olan olumsuzluk bağlacı, basit cümleleri olumsuzluk anlamı aracılığı ile bağlar (Turniyozov, Rahimov, 2006: 331).

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.2.6.3. Yan Cümle (Açıklayıcı) Bağlaçları (Ergashtiruvchi bog‘lovchilar)

Bu bağlaçları gramer özelliklerine ve anlamlarına göre beş başlık altında inceleyebiliriz:

1.2.6.3.1. Açıklama Bağlaçları (Aniqlovchi bg‘lovchilar)

“*ya‘ni, -ki (-kim)*” bağlaçları bu gruba girmektedir. Bunlar yan cümleleri ana cümleye bağlamak için kullanılır.

Ana shu iflos kelinoyisi bilan, ya‘ni, ikkinchi onasi bilan zino qilgan. “İşte, bu alçak, yengesi ile yani ikinci annesi ile zina yapmış.” (23/58)

1.2.6.3.2. Sebep Bağlaçları (Sabab bog‘lovchilari)

“*chunki, shuning uchun, negaki, zeroqi, nainki*” gibi bağlaçlar sebep bildirirler.

Yan cümleleri ana cümleye bağlayarak, sebep, zaman anlamı ifade ederler.

Iflos esa oppoqqina bo‘lib yuribdi. , O‘lmang, shuning uchun iflosni badnom qilib tashlashimiz kerak. “Alçak ise parlamaya devam ediyor, hay yaşa, bunun için alçağa iftira ederek atmamız gerek.” (39/54)

1.2.6.3.3. Karşılaştırma Bağlaçları (Chog‘ishtiruv bog‘lovchilari)

“*go‘yo, go‘yoki*” bağlaçları bu grupta yer alır. Ana cümlede ifade edilen fikri yan cümledeki fikir ile karşılaştırır. Bununla birlikte, bazı durum ve olayları ve de bazı isimleri birbirine kıyaslama ve benzetmek için de kullanılır.

Go‘yo majlisda so‘zlamoqchiday tomog‘ini qirdi. “Güya mecliste konuşma yapacakmış gibi öksürerek boğazını temizledi.” (63/3)

1.2.6.3.4. Amaç Bildiren Bağlaçlar (Maqsad bog‘lovchilari)

“*toki*”² birleşik cümle bünyesindeki amaç anlamını ifade eden yan cümleyi ana cümleye bağlar.

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.2.6.3.5. Şart Bağlaçları (Shart va to‘siqsiz bog‘lovchilari)

² Toki: Ana ve yan cümledeki durum-hadise, iş-hareketin bir zamana ait olduğunu, sebep-şart münasebetini bildirir.

“*agar (gar), modomiki, basharti, garchi, garchand, mabodo.*” Bu bağlaçlar yan cümlelerin ana cümleyle olan münasebetindeki şart, koşul anlamını bildirir.

Agar o‘qisa, zo‘r adiba bo‘lishi mumkin ekan”. “Eğer okusaydı, güçlü bir kadın yazar olması mümkünmüş”. (25/30)

Mabodo tarixda qolishni istasalarining men bilan rasmga tushinglar! “Eğer tarihî olmak isterseniz, benimle fotoğraf çektin!” (29/32)

Agar shu singlimiz o‘sha bola bilan ikki oydan ortiq yashasa...yigit emasman! “Eğer bu kardeşimiz o adam ile iki aydan fazla yaşarsa...adam değilim!” (36/54)

1.2.7. Ünlemler (Undov so‘zlar)

Ünlemler esas olarak kişinin his ve duygularını doğrudan ifade eden ses grubudur. *oh, eh, uh, uf, e, be, voy, a, o, iye, he, hah, o‘hho‘, voydod* gibi (Rahmatullayev, 2010: 151).

“*Konuşanın korku, sevinç, acıma, şaşkınlık gibi her türlü duygu ve heyecanını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya, seslenmeye, çağırmaya yarayan kelime veya kelimeler*” (Korkmaz, 1992: 157).

Ünlemler tek veya tekrarlı şekilde kullanımı mümkün: *oh-voh, dod-voy, bay-bay, hay-hay*.

Ünlemler anlam bakımından aşağıdaki gruplara ayrılır:

1.2.7.1. His ve Heyecan Bildiren Ünlemler (His-hayajon undovlari) (Emotsional):

Konuşanın çeşitli duygularını ve hissiyatını bildirir. *Oh, eh, voy, e, o‘hho‘, ehhe, ohho, uh, ma, hi(him), be, ho, he, ey, ha, uf, tuf, dod, voy, voydod, obbo, urra, o‘ho‘, eha, ehe, i-i, huv, hay, hey, bas, rahmat, qani, salom, xayr, ofarin, balli, barakalla, ana, mana, be.*

O‘ziyam huriliqo-da, oh-oh! “Peri kızının kendisiyim oh- oh! (13/44)

Voy sochim!— *deya chinqirib yig‘ladi.* “Ah! Saçım, diye acı acı bağırarak ağladı. (24/8)

Uh, savodsiz, to‘nkalar! —*dedi.* “Ah, cahiller, ahmaklar, dedi.” (18/26)

Hay bechora qiz-ye, peshonasi sho‘r ekan-da,— deya bosh irg‘adi. “Ah zavallı kız, bahtsızmış, diyerek başını salladı.” (36/24)

Rahmat, do‘stim, **rahmat!**— dedi. “Teşekkürler, dostum, teşekkürler, dedi.” (33/26)

Xayr, jannatmakon nuraʼfshon qishloq! “Elveda, cennetmekân ışık saçan köy!” (20/67)

Hay barakalla! “Çok iyi!” (45/11)

Bor, mana, bor! “Var, işte, var!” (3/73)

Ha, yashang, tappi! “Oo, yaşasın, hayvan atığı!” (4/15)

E, yashang, paxan, yashang! — deya choyni oldi Daho. “Ha, yaşa paxan yaşa, diyerek çayını aldı Deha.” (65/3)

1.2.7.2. Emir ve Hitap Ünlemleri (Buyruq-xitob undovlari) (İmperativ):

Bu ünlemler uyarma, davet, emir, men etme, tehdit etme, kovma gibi anlamları bildirir. “Gih, cho‘k, kuch-kuch, tu-tu, beh-beh, pish-pish, mosh-mosh, ho‘-ho‘, ga, kisht, kisht-kisht, chuh, os, ishsh, xo‘sh.”

Targ‘il molim, xo‘sh-xo‘sh... “Benekli ineğim, hoş hoş..(74/34)

1.2.7.3. Gösterme ve Vurgu Ünlemleri (Ko‘rsatish, ta‘kid undovlari):

a) gösterme: *hu, huv, hovv.* b) cevap, onay, vurgu, düşünme: *ha-ha-ha, ho‘sh* (peki), *labbay* (efendim), *ha*.

Ha-ha, yugan! “Evet evet, dizgin!” (28/31)

Bunların dışında; *rahmat, marhamat, salom, xayr* (Allah’ ısmarladık, hoşça kalın), *ofarin, balli* (bravo, maşallah), *barakalla, yashang, hormang* (kolay gelsin), *qulluq* (teşekkür) gibi ünlemler nutqiy odat (konuşma geleneği) olarak adlandırılır. (Hamroyev vd., 2007: 173).

Xayr, omon boling. “Hoşça kalın, sağ olun.” (60/51)

Keling, shoir, yashang! “Gelin şair, yaşayın siz!” (28/63)

Qulluq senga, govmishim, **qulluq!** “Şükran sana, ineğim, şükran!” (74/73)

1.2.7.4. Taklidî Ünlemler (Taqlid so‘zlar)

Kişi, dünyasındaki nesnelerin çeşitli seslerini, fısıltılarını, hareket biçimlerine özgü yansımaları taklit eder veya onların sesi diye düşündürecek durumu yaratır. (Sapayev, 2009: 238). Çeşitli seslerin veya hareketlerin durumu olan kelimeler taklidî ünlemler olarak adlandırılır. İki gruba ayrılırlar:

1.2.7.4.1. Ses Taklidî Sözcükler (Tovushga taqlid so‘zlar):

İnsan ve hayvanların hareketi, tabiattaki çeşitli sesleri konuşma seslerine aktarır. “*Tars-tars, qars, shaq, taraq-turuq, vish-vish, gumbur-gumbur, piq-piq, shildir-shildir, pish-pish, gup-gup, lish-lish, yalt-yalt, sharaq-shuruq.*”

Xalq qars-qars qarsak chaldi! “Halk şak şak alkışladı!” (42/37)

Har qadamda dushman minalari gumbur-gumbur portlab turadi! “Her adımda düşman mayınları gümbür gümbür patlamıştı!” (63/68)

Avtobusda o‘tirmishlar piq-piq kuldi. “Otobüste oturanlar kıkır kıkır güldü.” (53/39)

1.2.7.4.2. Durum Taklit Sözcükleri (Holatga taqlid so‘zlar):

Doğadaki çeşitli yansıma ve hareket biçimlerini ses aracılığı ile ifade eder. *Yaltyult, apil-tapil, g‘uj-g‘uj, yarq-yurq, jimir-jimir, milt-milt, lip-lip, pildir-pildir, hangmang, alang-jalang, mo‘lt-mo‘lt, salang-salang, hilp-hilp* gibi.

Mana, otaxonlarimizni qarang, ko‘kraklari yalt-yult qiladi. “İşte, beybabalarımıza bakın, göğüsleri parıl parıl parlıyor!” (63/82)

Apil-tapil turdi. “Alelacele kalktı.” (34/38)

G‘uj-g‘uj bo‘ldi. “Vızır vızır etti.” (45/43)

Etlari uvishdi, jimir-jimir etdi. “Etleri uyuştu, tir tir titredi.” (70/36)

Olislarda chiroqlar milt-milt etdi. “Uzaklarda ışıklar parı parıl parıldadı.” (47/26)

Ostonada alang-jalang bo‘lib turdi. “Kapıda şaşırılmış vaziyette kaldı.” (27/12)

1.2.8. Betim Sözcükler (Modal so‘zlar)

Cümlede belli bir fikri anlatmakla birlikte, cümleye konuşmacının fikirleri de yansır. Bunu ifade eden sözcüklere “*modal so‘zlar*” denir. (Turniyozov, Rahimov, 2006: 338). Betim sözcükler anlam bakımından farklı gruplara ayrılır:

1.2.8.1. Düşüncenin Doğruluğuna İnanma (Fikrning aniqligiga ishonch):

“*albatta, shubhasiz, haqiqatdan ham, haqiqatan, o‘z-o‘zidan, tabiiy, darhaqiqat* (gerçekten), *ma‘lumki*”.

Bu atama bejiz emas, albatta. “Bu terim sebepsiz değil, elbette.” (20/49)

Haqiqatan ham ko‘p pul bo‘lar ekan”, *deya o‘yladi.* “Gerçekten de çok para ediyormuş, diye düşündü.” (58/86)

O‘z-o‘zidan qishlog‘iga ketib qoladi. “Durup dururken köyüne geri döner.” (35/47)

1.2.8.2. Şüphe, Belirsizlik (Gumon, Noaniqlik):

“*ehtimol, balki, hoynahoy, shekilli, aftidan* (görünüşe göre).” sözcükleri şüphe, belirsizlik ifade ederler.

Sandiqda bir-ikkita bor edi shekilli. “Sandıkta birkaç tane vardı galiba.” (63/79)

1.2.8.3. Amaç, Talep, Şart (Maqsad, talab, shart):

Amaç, şart, istek ifade eden betim sözcükler şunlardır: “*kerak, lozim, zarur* (gerekli), *darkor* (lazım).”

Siz, kunjara kerak emas, dedingizmi? “Siz, yem gerekli değil mi dediniz?” (56/50).

Not: *kerak* sözcüğü bazı cümlelerde Türkiye Türkçesine aktarımda amaç, talep anlamı dışında belirsizlik, ihtimal anlamı katmaktadır.

Bechora hech kimi yo‘q, yetim qiz bo‘lsa kerak-da? “Zavallı hiç kimsesi yok, yetim bir kız galiba!” (36/28)

...*Kamtariy, Dehqoniy degan shoirlarniki bo‘lsa kerak!* “Kamtariy, Dehkoniye denilen şairlerin olsa gerek!” (56/20)

Tag-zaminli bahonai sabab lozim bo‘ladi. “Sağlam gerekçeli bir sebep lazımdır.” (25/2)

1.2.8.4. Varlık, Onay (Mavjudlik, Tasdiq):

“*bor, mayli, xo‘p* (peki), *to‘g‘ri, yaxshi, tuzuk* (iyi)” sözcükleri onay ifade eden betim sözcüklerdir.

Ha, mayli, bo‘lgan ish bo‘ldi. “Evet, oldu, istediğin şey oldu.” (56/62)

Haydovchi xo‘p, deya qo‘zg‘oldi. “Şoför tamam, diyerek yerinden kalktı.” (55/84)

To‘g‘ri-da, diplom bo‘p turib poda boqadimi! “Doğru ya, diplomalı olunca sürüye bakarmı!” (72/17)

Uyli-joyli bo‘lsa yaxshi bo‘p ketadi. “Yeri yurdu olsa iyi olacak.” (36/73)

1.2.8.5. Özetleme (Yakunlash):

Cümledeki anlatılmak isteneni kısaca ifade etmek için kullanılan betim sözcükler “*demak, xullas* (böylece), *modomiki*” sözcükleridir.

...qalbini avaylayaptimi, demak, biz iflosga tinchlik bermasligimiz kerak.

“...kalbini koruyor, demek ki alçağı rahat bırakmamamız gerekiyor.” (39/37)

Xullas, bir parcha etni odam qildingiz. “Kısaca, bir parça eti adam yaptınız.” (60/17)

1.2.9. Fiil (Fe‘l)

“*Şekil bilgisinin addan sonra en önemli ögesi olan fiiller, iş ve hareket bildiren önemli sözlerdir. Fiiller, karşıladıkları hareketler ile zaman ve mekân kapsamı içinde, somut ve soyut nesne ve kavramlarla ilgili her türlü oluş, kılış, kılınış ve durumları bildirirler*” (Korkmaz, 2019: 487).

Fiiller, anlam ve yapı bakımından iki gruba ayrılır:

1.2.9.1. Anlam Bakımından Fiiller (Ma‘nosiga ko‘ra fe‘l)

1.2.9.1.1. Hareket Fiilleri (Harakat fe‘l)

Juvozkash darvozani ochdi. “Mandıracı kapıyı açtı.” (1/41)

Serjant Orziqulov urushga ketdi. “Çavuş Arzıkulav savaşa gitti.” (6/2)

Ro‘znomalarni qo‘ltig‘iga qisib chopdi. “Gazeteleri koltuğuna kıstırıp koştı.” (9/7)

*Daho oyoq uchida odimladi, omonat **odimladi**.* “Deha, emanet adimlarla parmaklarının ucunda yürüdü.” (16/25)

*Dam olish kuni tuman **yo‘l oldi**.* “Tatil günü ilçeye gitti.” (17/67)

1.2.9.1.2. Nutuk-Konuşma Fiilleri (Gapirish fe‘l)

*Urushning oti o‘chsin, bolam, — **dedi**.* “Savaşın adı batsın, yavrum, dedi.” (6/15)

*Yerga tushmaslik uchun turli-tuman havoyi gaplarni to‘qib **gapirdi**:* “Rezil olmamak için türlü türlü asılsız laflar söyledi.” (11/7)

*Avval ovqatni yeb olsin, keyin cho‘miladi, — **dedi**.* “Önce yemeğini ye sonra yıkanırsın, dedi.” (15/9)

*Ayoli shivirlab **ovoz berdi**:* “Karısı fısıldayarak konuştu.” (16/15)

1.2.9.1.3. Durum Fiilleri (Holat fe‘l)

*El xandon otib **kuldi**.* “İnsanlar kahkahalarla güldüler.” (5/4)

*Olis-olislarga **termuldi**.* “Uzaklara daldı.” (6/10)

Olis o‘yladilar. “Çok düşündüler.” (6/28)

*Yolg‘iz o‘g‘li **uyg‘onibdi**!* “Biricik oğlu uyanmış!” (7/45)

*Onasi **og‘rindi**.* “Annesi üzüldü.” (8/4)

1.2.9.1.4. İş Fiilleri (Ish fe‘l):

*Kiyimlarini jomadon **joyladi**.* “Kıyafetlerini bavula yerleştirdi.” (8/2)

*Ijarasida eshikni ichkaridan **qulfladi**.* “Kiralık dairesinin kapısını içeriden kilitleti.” (9/12)

*Qosh qorayguncha ko‘mir **tashidi**.* “Hava kararıncaya kadar kömür taşıdı.” (15/5)

*Deraza pardalarini **tushirdi**.* “Pencerenin perdelerini indirdi.” (26/23)

1.2.9.2. Yapı Bakımından Fiiller (Tuzilishga ko‘ra fe‘llar):

1.2.9.2.1. Basit Fiiller (Sodda fe‘llar):

Herhangi bir ek almamış, kök hâlindeki fiillerdir.

*O‘zida biror-bir tarixiylik **ko‘rmadi**.* “Kendisinde herhangi bir tarihilik görmedi.” (29/15)

Tishlari orasidan vishillab aytadi: “Diliyle dişleri arasında konuştu.” (30/19)
Entikib-entikib suv ichdi. “Burnundan soluyarak su içti.” (30/24)

1.2.9.2.2. Türemiş Fiiller (Yasama fe'llar)

Fiil kök veya gövdelerine çeşitli yapım ekleri (isimden fiil, fiilden fiil) getirilerek türetilen fiillerdir.

Motam sukunati-da, gap baralla eshit-il-di. “Matem sessizliğinde, söz açıkça işitildi.” (30/21)

Tanqidnida yig'ish-tir-di! “Eleştirisini de düzenledi.” (32/17)

Ko'zlari yosh-lan-di. “Gözleri sulandı.” (36/13)

Daho o'yladi-o'yladi, ulug' shoir bilan ayoli orasiga nizo solishni mo'ljal-la-di.

“Deha düşündü düşündü, büyük şair ile karısının arasını açmayı planladı.” (37/12)

1.2.9.2.3. Birleşik Fiiller (Tarkibli fe'llar):

“İsim soylu bir kelimeyle etmek, eylemek, olmak yardımcı fiillerinin birleşmesinden veya iki ayrı fiil şeklinin anlamca kaynaşmasından oluşmuş fiil türüdür” (Korkmaz, 1992: 27).

...“Yoshlik” jurnalida *e'lon qilinadi.* “...“Gençlik” dergisinde yayımlanır.” (2)

Ammo tevarakdagilarga sir bermadi. “Ama etrafındakilere belli etmedi.” (1/49)

Otasi qaqqayib qarab turdi. “Babası dik dik bakıp durdu.” (4/30)

Askar taqdirga tan berdi. “Asker kadere boyun eğdi.” (4/32)

...*ijroqo'm raisi bo'laman, deya niyat qilib edi.* “...icra komitesi başkanı olurum diye niyet etmişti.” (4/43)

1.2.9.2.4. İkileme ve Tekrar Fiilleri (Juft va takroriy fe'llar)

Bu grupta yer alan fiillerden ikilime şeklinde olan fiillerin birinci kısmı zarf fiil eki almış ikincisi ise başka şekilde olabilir. İkileme şeklinde olanlar yeni anlamda fiil türetir. Tekrar fiilleri ise kök veya gövdelerine çoğunlukla zarf fiil eki getirilerek oluşturulur ve anlamı kuvvetlendirir (Yıldırım, 2012: 144).

Kulimsib-kulimsib qadamladi, quchog'ini ochib-ochib qadamladi.

“Gülümseyerek yürüdü, kucağını açarak yürüdü.” (3/5)

Shu o‘zimning o‘g‘limmi, demishday, askarga qarab qarab qo‘ydi. “Babası bu benim oğlum mu der gibi, askere bakakaldı.” (3/13)

Bir bo‘z yollari hilpirab-hilpirab yeldi. “Gri yeleleri dalgalanıyor.” (7/25)

Cholvori ketini tortib-tortib qo‘ydi. “Pantolonunun arkasını çırpı.” (12/59)

El qah-qah urib kuldi. “İnsanlar kahkahalarla güldü.” (5/6)

1.2.9.3. Fiil Kategorisi (Fe‘l kategoriyasi):

Fiil türü diğer kelime türlerinden farklı olarak daha zengin ve karmaşık bir gramer kategori sistemine sahiptir. Günümüz Özbek Türkçesinde fiil kategorisi şu şekildedir: 1) Çatı kategorisi (*daraja (nisbat) kategoriyasi*), 2) Olumlu- olumsuzluk (*bo‘lishlibo‘lishsizlik*), 3) mayl (kip), 4) Zaman (*zamon*), 5) Şahıs (*shaxs- son kategoriyasi*).

(Shoabdurahmanov, 1980: 328).

1.2.9.3.1. Çatı Kategorisi (Daraja (nisbat) Kategoriyasi):

Fiil kök veya gövdesinin, sözlük anlamında herhangi bir değişikliğe uğramadan fiilden fiil yapan bazı eklerle genişletilerek cümledeki özne ve nesne ile olan bağlantısında uğradığı değişiklik; fiilde anlam değişikliği göstermeyen fakat cümledeki özne ve nesneye hükmeden şekil değişikliğine çatı denir. (Korkmaz, 2019: 495)

1.2.9.3.1.1. Geçişli ve Geçişsiz Filler (O‘timli va O‘timsiz Fe‘llar):

Bu fiiller öznenin nesne ile olan münasebetini gösterir. **Geçişli fiil**, yükleme hâlindeki sözcüğe bağlanarak herhangi bir nesne üzerinde gerçekleşen hareketi ve bu hareket sonucunda nesne üzerinde gelen değişiklik yapan fillerdir. (Sapayev, 2009: 159).

Qamchini belbo‘g‘iga qistirdi. “Kamçısını kemerine sıkıştırdı.” (3/3) (Nimani qistirdi?)

Ko‘zlarini chirt yumdi. “Gözlerini sıkıca yumdu.” (4/27) (Nimani yumdi?)

O‘g‘li maktabni bitirsin. “Oğlu okulu bitirsin.” (7/48) (Nimani bitirsin?)

Lo‘mbozday qulfni chang bosdi. “Kabaca kiliti tuttu.” (12/10) (Nimani bosdi?)

Dahliz eshigini avaylab ochdi. “Koridor kapısını dikkatlice açtı.” (16/21) (Nimani ochdi?)

Geçişsiz fiiller, yükleme hâlindeki sözcüğe bağlanamayan, özneyi etkileyen ve nesne istemeyen fiil. Geçişsiz fiiller, geçişli fiile dönüşebilir (üstünlük derecesi ile). *dir*, -*giz*, -*t* ekleri ile geçişli hâle gelir.

*Daho joyidan lik etib **turdi***. “Deha hemen yerinden kalktı.” (17/18)

*Daho ust-boshlari kir Soraga **tikildi***. “Deha üstü başı kirli Sara’ya dikkatle baktı.” (20/38)

*Ort eshikdan hovliga **o‘tdi***. “Arka kapıdan bahçeye geçti.” (26/12)

1.2.9.3.1.2. Etken Çatı (Aniq Nisbat):

Öznesi belli olan ve öznesiyle kesin ilişkisi bulunan fiil. (Korkmaz, 1992: 59).

Dilbiliminde aktif konstruksiya (faol kurulma) olarak adlandırılır.

***Daho** yelkadan nafas oldi*. “Deha derinden nefes aldı.” (27/15)

***Jiyan** ijara uyda omonat o‘tirdi*. “Yeğeni, kiralık evde emanet gibi oturdu.” (27/22)

***Sizlar** esa tayoriga— shaharga chopasizlar*. “Sizler ise hazır, şehre koşuyorsunuz.” (27/56)

*Shu vaqt, ostonada **ulug‘ shoir** qora berdi*. “O anda, girişte büyük şair görünüyordu.” (28/8)

***Sotuvchi ayol** qabatida turmish tanqidchi Xolboyevdan so‘radi*: “Saticı kadın, yanında duran eleştirmen Holboyev’e sorar.” (28/67)

1.2.9.3.1.3. Edilgen Çatı (Majhul Nisbat):

Geçişli ve geçişsiz fiillerden -l- ve -n- ekleri ile kurulan; ancak, fiilin gösterdiği işin kimin tarafından yapıldığı belli olmayan, öznesi belirsiz fiil çatısı. (Korkmaz, 1992: 51).

Edilgen çatı günümüz Özbek Türkçesinde işlek bir ek olan -l(-il), -n(-in) ekleri ile yapılır.

Evaziga yelkasiga qoqtiradi, taqdirlanadi, ardoqlanadi. “Karşılığında omzunu sıvazlatıyor, ödüllendiriliyor, hürmet ediliyor.” (39/60)

Badiiy san‘at yaratilmishdan buyon yuzlab oqimlar yaratildi, yuzlab maktablar yaratildi. “Sanatsal yaratıcılık oluşturulduğundan beri yüzlerce akım, yüzlerce mektep oluşturuldu.”

Daho vatanparvar shoir bo‘lib tanildi! “Deha vatansever şair olarak tanındı!”
(42/38)

Oyoq liboslari tovonni ko‘tarildi. “Ayakkabılarının topuğu yükseldi.” (8/28)

1.2.1.9.3.1.4. Ettirgen Çatı (Orttırma Nisbat):

Yapma, etme bildiren geçişli fiiller ile olma bildiren geçişsiz fiilleri; yapma, yaptırma ve ettirme bildiren geçişli fiillere çeviren bir çatı türüdür. (Korkmaz, 2019: 507).

Günümüz Özbek Türkçesinde ettirgen çatı, *-dir, -gaz, -t, -iz, -ir, -ar, -sat* ekleri aracılığı ile yapılır.

-ar/-ir-: Genellikle tek heceli fiillere gelir. Fiil köklerinden geçişli ve geçişsiz ettirgen fiiller türetir.

Darvoza oldiga tushurdi. “Kapı önüne indirdi.” (15/4)

-dir/-tir-: Genellikle ünsüz ile biten fiillere eklenir.

Nasib bo‘lsa, o‘g‘lini vaqtlı uylantiradi. “Nasip olursa oğlunu vakitlice evlendirir.”
(7/54)

Barmoqlarini bir-biriga kiydirdi. “Parmaklarını birbirine geçirdi.” (13/76)

Qo‘llarini qovushtirdi. “Kollarını kavuşturdu.” (45/36)

-t/-at-: Geçişli ve geçişsiz ettirgen fiil türeten işlek bir ektir.

Kinochi kinoni to‘xtatdi. “Sinemacı filmi durdurdu.” (13/60)

-giz/-kiz-: Genellikle ünsüz ile biten fiillere eklenir.

Oyog‘ini ko‘tardi, bebilchagini peshonasiga tekkizdi. “Ayağını kaldırdı, ayağının üst kısmını alına değdirdi.” (2/4)

1.2.9.3.1.5. İşteş Çatı (Birgalik Nisbat):

Ünlü ile biten fiil kök ve tabanlarına -ş- ekinin, ünsüzle bitenlere, dil ve dudak benzeşmesine uyan bağlantı ünlüsü almış -(I)ş-/(U)ş- ekinin getirilmesi ile oluşur. Bir işin, bir eylemin birden fazla kişi tarafından karşılıklı olarak yapıldığını gösterir. (Korkmaz, 2019: 505).

Günümüz Özbek Türkçesinde de fiillere -(i)sh ekinin getirilmesiyle işteş çatı oluşturulur.

Serjant Orziqulov bilan ko‘rishdi. “Çavuş Arzıkulav ile selamlaştılar.” (44/15)

Daho shoirlarga otasini tanishtirdi. “Deha, şairlerle babasını tanıştırdı.” (44/25)
İkkita qora turiq old oyoqlarini ko‘tarib, tumshuqlarini tumshuqlariga tekkizib iskashdi. “İki kara doru at ön ayaklarını kaldırıp, burunlarını birbirine değdirerek koklaşıyor.” (7/24)

Nazar hisobchi Daho bilan xayr-xo‘shlashdi. “Muhasebeci Nazar, Deha ile vedalaştı.” (20/43)

1.2.9.2.3.1.6. Dönüslü Çatı (O‘zlik Nisbat):

Fiildeki oluş ve kılışın doğrudan doğruya özneye dönüşünü gösteren, yani öznenin bir işi kendi kendine yaptığını belirten fiil çatısı. Türkçede bu çatı çoklukla -n- bazen de -1- veya -ş- ekleri ile kurulur. (Korkmaz, 1992: 47).

Günümüz Özbek Türkçesinde dönüslü çatı, fiillere -(i)n, -(i)l ekleri aracılığı ile oluşturulur.

...o‘z-o‘zidan uyaldi! “Kendinden utandı!” (33/17)

Po‘k po‘k yo‘tal-di. “Tak tak öksürdü.” (36/12)

1.2.9.3.2. Fiillerde Olumlu-Olumsuzluk Kategorisi (Bo‘lishli-Bo‘lishsiz Fe‘llar):

Fiiller olumlu ve olumsuz şekilde olabilir. Olumlu fiiller, hareketin, işin gerçekleşmesi hakkında onayı, olumsuz fiiller ise hareketin, işin gerçekleşmesi hakkında reddi ifade eder. (Sapayev, 2009: 160). Olumlu fiillerin kendine ait ekleri yoktur. Ama olumsuz fiiller ise özel gramer araçları ile meydana gelir. Fiile -ma olumsuzluk eki ve *emas, yo‘q, na...na* olumsuzluk edatının getirilmesi ile sağlanır.

-ma: Bu ek, sadece fiillere gelmesi ve olumsuzluk yapımında kullanılan diğer yapılardan kullanım alanı ile ayrılmaktadır. Bütün çekimli ve çekimsiz fiillerde olumsuzluk bu ek ile yapılır. (Öz, 2004: 49).

Ammo askar o‘ziga kelmadi. “Ancak asker kendine gelmedi.” (3/19)

Ushlama meni, enasi, ushlama! — dedi. “Tutma beni, annesi, tutma, dedi.” (3/67)

emas: Fiillerde olumsuzluk ifadesinin bir başka yolu ise *er-* fiilinin olumsuzluk eki *-ma* ile birleşip oluşturduğu *ermas>emas* şeklidir. Bu şekil hem isimlere hem fiillere gelerek inkâr ifade eder. (Öz, 2004: 52).

Xolasi askar qo‘lini emas, o‘zini bag‘riga oldi. “Teyzesi askerin elini değil kendisini bağrına bastı.” (2/15)

Asarlariyam unday zo‘r emas. “Eserleri de onun gibi sıkıntılı değil.” (28/23)

yo‘q: Olumsuzluk ifade eden *emas* gibi hem isimlere hem de fiillere gelerek inkâr için kullanılır. *Yo‘q* kelime anlamını kaybetmediğinden olumsuzluk, *-ma* ekine göre daha vurgulu olarak ifade edilir. (Öz, 2004: 53).

Ayoli o‘zida yo‘q xushvaqt bo‘ldi. “Karısında daha önce olmayan bir sevinç oluştu.” (7/44)

Yo‘q, jaydari xalqdan farq qilmoq lozim... “Hayır, sıradan halktan farklı olmak lazım...” (9/27)

Olsam, o‘shani olaman, bo‘lmasa yo‘q!- dedi. “Alırsam onu alırım, yoksa olmaz, dedi.” (10/15)

1.2.9.3.3. Şahıs Ekleri (Shaxs qo‘shimchalari)

Çekimli fiildeki şahıs ekleri, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın hangi şahıslar tarafından yapıldığını bildiren bir gramer kategorisidir. (Korkmaz, 2019: 518). Fiillerin çekim eklerini alarak çekimlenmesine Özbek Türkçesi gramerlerinde “tuslanish” denir. Özbek Türkçesinde şahıs ekleri üç gruba ayrılır. (Hamroyev vd., 2007: 139).

1.2.9.3.3.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri (Olmosh mayli shaxs qo‘shimchalari):

Zamirlerin ekleşmesi sonucu oluşmuş eklerdir. (Gültekin vd., 2019: 67). Birinci tip şahıs eki olarak da bilinen zamir kökenli olan bu tip şahıs ekleri duyulan geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman ve istek çekimlerinde kullanılır. (Öztürk, 1997: 107).

Teklik

1. Şahıs **-man** → Yo‘q, atirsovun, deyp**man**. “Hayır, kokulu sabun diyorum.” (17/58)
2. Şahıs **-san** → Qo‘rqma, ochdan o‘lmays**san**. “Korkma, açlıktan ölmezsin.” (22/7)
3. Şahıs **Ø -di (-ti, -dir)** → Tag-zaminli bahonai sabab lozim bo‘l-a+Ø+**di**. “Sağlam gerekçeli bir sebep lazımdır.” (25/2)

Çokluk

1. Şahıs **-miz** → Haqiqiy adabiyotni biz yarat**amiz**, biz! “Gerçek edebiyatı biz yaratacağız, biz!” (32/42)
2. Şahıs **-siz** → Xo‘sh, nima demoqchi bo‘las**iz**? “Peki, ne demek istiyorsunuz?” (39/36)
3. Şahıs **-di(lar)** → Mozorga tuproq tortd**ilar**. “Üzerine toprak örttüler.” (30/12)

1.2.9.3.3.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri (Egalik mayli shaxs qo‘shimchalari):

İyelik eklerinin fiil çekiminde kullanılmasıyla oluşmuş eklerdir. (Gültekin vd., 2019: 67). İkinci tip şahıs eki olarak da bilinen iyelik kökenli olan bu şahıs ekleri; görülen geçmiş zaman, şart ve gereklilik çekimlerinde kullanılırlar. (Öztürk, 1997: 108). Fiillere –di ve imek ek fiiline –di (edi) eklenir (Tursunov 1993:350; Şaabdurahmanov 1980 :368).

Teklik

1. Şahıs **-(i)m** → Anavi molimni atad**im**, bor-ye!— dedi. “İşte bu malımı bağışladım oldu mu ha, dedi.” (1/37)
2. Şahıs **-(i)ng** → Enangning qornida, otangning belida ed**ing**! “Annenin karnında, babanın belinde idin!” (3/40)

3. Şahıs – **ø** → Unsiz, jingak bo‘lib yotdi. “Sessizce, büzülüp yattı.” (3/49)

Çokluk

1. Şahıs **-k** → Urushga borsak, biz ham orden olib kelardik,— dedi. “Biz de savaşa gitsek madalya alarak dönerdik, dediler.” (6/13)
2. Şahıs **-ngiz** → Yaxshimi-yomonmi, bir yostiqa bosh qo‘yib edingizlar. “İyi kötü, bir yastığa baş koymuştunuz.” (27/67)
3. Şahıs **-(lar)** → Mozorga tuproq tortdilar. “Üzerine toprak örttüler.” (30/12)

1.2.9.3.3. Emir Kipindeki Şahıs Ekleri (Buyruq mayli shaxs qo‘shimchalari):

Birinci ve ikinci tip şahıslarda şekil ve zaman ekleri ile şahıs ekleri ayrı ayrı ve müstakildir. Emir çekiminde diğer şahıs eklerinden farklı olarak kullanılan şahıs ekleri hem şahsı hem de şekli ifade ederler. (Gültekin vd., 2019: 68).

Teklik

1. Şahıs **-(a)y/-(a)yin** → Cholini otlantirib, yo‘lga chiqarayin, dedi. “Yaşlı kocasını hazırlayıp, yolcu edeyim, dedi.” (1/12)
2. Şahıs **-gin/-gil** → Jonivor, meni ko‘rgin, “Canavar, bana bak” (74/65)
3. Şahıs **-sin** → Xolam qattiq tayinladi, tez yetib kelsin, dedi. “Teyzem iyice tembihledi, acele gelsin dedi.” (69/14)

Çokluk

1. Şahıs **-(a)ylik** → Voy-vo-oy, qachon tushaylik! “Vaay, ne zaman çekilelim!” (29/38)
2. Şahıs **-(i)ng(iz)** → Endi siz qo‘ying, bova, damingizni oling! “Artık siz bırakın, dede, dinlenin!” (60/39)
3. Şahıs **-sinlar** → İya, salomat bo‘lsinlar, ikkovi bitta odam-ku! “Haydi, sağlıklı olsunlar, ikisi de bir adam!” (55/57)

1.2.9.4. Zaman ekleri (Zamon qo‘shimchalari)

1.2.9.4.1. Geçmiş Zaman (O‘tgan zamon)

1.2.9.4.1.1. Görülen Geçmiş Zaman (Aniq o'tgan zamon)

Bu kipin zaman eki *-di* ekidir. Ek tek şekilli olup ünlü ve ünsüz uyumlarına uymaz. Belirli geçmiş zaman çekimi *-di* ekinin üzerine şahıs eklerinin getirilmesiyle yapılır.

Çekimde, şahıs eki olarak iyelik kökenli şahıs ekleri kullanılır. (Abdurahmanov 1980: 352).

Teklik Çokluk

1. Şahıs *-dim, -tim* 1. Şahıs *-dik, -tik*
2. Şahıs *-ding, -ting* 2. Şahıs *-dingiz, -tingiz*
3. Şahıs *-di, -ti* 3. Şahıs *-dilar, -tilar*

Olumlu Şekli

“-di” zaman eki iyelik kökenli şahıs eki tikil-

di+ Ø (27/64)

top- di+ ngiz (35/22) qol-

di+ k (39/53)

o'yla-di+ lar (6/28)

Olumsuz Şekli: Görülen geçmiş zamanın olumsuz çekimi, zaman ekinden önce getirilen *+ma* olumsuzluk eki ile yapılmaktadır.

+ma olumsuzluk eki “di” zaman eki iye. kökenli şah. Eki

kel- ma- di+ ng (40/28) bo'l- ma- di+ m (50/33) qol- ma-

di+ Ø (65/26) qutul- ma- di+ m (67/86) ko'r- ma- di+ ngiz

(3/64)

Olumlu Soru Şekli

“di” zaman eki “mi” soru eki iye. kök. şah. eki

bit- di+ mi

Ø (7/32)

yarash- di+ mi Ø (52/12)

Olumsuz Soru Şekli

“ma” olumsuzluk eki “di” zaman eki şahıs eki “mi” soru eki qol-
ma di+ Ø mi(kin) (9/9)

1.2.9.4.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman (Uzoq o‘tgan zamon)

Öğrenilen geçmiş zaman iki şekilde teşkil edilir: 1. *-gan* sıfat fiil eki + şahıs eki, 2. *-b* zarf fiil eki + şahıs eki. (Abdurahmanov 1975: 476).

-gan sıfat fiil eki + şahıs eki: Öğrenilen geçmiş zamanın bu tipi geride veya oldukça geride kalmış bir olayı, işi veya bir haberi aktarırken kullanılır. (Abdurahmanov 1980: 352-354). *-gan* eki *-k* ile biten fiillere *-kan*, *-q* ile biten fiillere *-qan* şeklinde eklenir.

Olumlu Şekli

-gan zaman eki zamir kökenli şahıs eki de-
gan+ Ø (4/18)

ol- gan+ Ø (20/58) o‘qi-gan+
siz (27/51)

Olumsuz Şekli

“ma” olumsuzluk eki-gan zaman eki zamir kökenli ş.e.

ol- ma- gan+ Ø (30/52)
tug‘il- ma- gan+ miz (44/78)
o‘qi- ma- gan+ Ø (44/97)

Soru Şekli

-gan zaman eki zamir kökenli ş.e. “mi” soru eki bo‘lganmisiz?
(63/36)

Olumsuz Soru Şekli

Bilmaganskiy-da (4/46)

-b zarf fiil eki + şahıs eki: Öğrenilen geçmiş zamanın bu tipinde ek, ünlü ile biten fiillere doğrudan doğruya getirilir. Ünsüz ile biten fiillere ise *-(i)b* şeklinde gelir. (Öztürk, 1997: 121).

Olumlu Şekli**“-(i)b” zaman eki zamir kökenli şahıs eki**

bo‘l- ib+ di (7/28) kel- ib+ man (12/17)

qo‘y- ib+ miz (39/20) kel- ib+ sizdar

(44/38) o‘tir- ib+ siz (50/16)

Olumsuz Şekli**“ma” olumsuzluk eki -(i)b zaman eki zamir kökenli ş.e.**

tot- ma+ b miz (47/68) qol-

ma+ b di (72/34) o‘l-ma+ b

man (75/12)

Soru Şekli

“(i)b zaman eki zamir kökenli ş.e. “mi” soru eki

yur- ib+ siz mi (40/81) bor- ib+ siz mi (58/54)

o‘tir- ib+ di mi (71/45)

1.2.9.4.2. Geniş Zaman (Hozirgi kelasi zamon):

Adından da anlaşılacağı gibi, geçmişten geleceğe uzanan geniş bir zaman dilimindeki oluş ve kılışları içine alır. Her üç zaman arasında gidip gelen bir esnekliğe sahiptir. (Korkmaz, 2019: 569). Geniş zaman eklerinde üç zaman ifadesi bulunur: 1. Her zaman, 2. Geçmiş zamanla şimdiki zaman ve 3. Gelecek zaman hareketin bu üç zaman bölümünden birinde ortaya çıktığını veya çıkacağını göstermek için kullanılır (Ergin 2007: 291).

Geniş zaman eki *-r*, *-ar/-er* bazen *-ur/-ür* eklerine şahıs eklerinin getirilmesiyle oluşur. Ünlü ile biten fiillere doğrudan doğruya *-r* şekliyle, ünsüzle biten fiillere *-ar/-er*, *-ur/-ür* şekliyle getirilir. (Öztürk, 1997: 143).

Bu zamanın olumsuzu *-mas* ekine zamir kökenli şahıs eklerinin getirilmesiyle yapılır.

Teklik Çokluk

1. Şahıs *-r* man, *-ar* man, *-ur* man 1. Şahıs *-r* miz, *-ar* miz, *-ur* miz

2. Şahıs *-r* san, *-ar* san, *-ur* san 2. Şahıs *-r* siz, *-ar* siz, *-ur* siz

3. Şahıs *-r*, *-ar*, *-ur* 3. Şahıs *-r* lar, *-ar* lar, *-ur* lar

Olumlu Şekli

“(A)r” zaman eki zamir kökenli şahıs eki

qoldir- ar+ man (74/82) o‘rtan- ar+ Ø

(40/17)

Olumsuz Şekli

“mas” olumsuzluk eki zamir kökenli şahıs eki

bil- mas+ Ø (55/78) ishon-mas+Ø (39/62)

Soru Şekli

“(A)r” zaman eki “mi” soru eki zamir kökenli ş.e. qo‘y-ar+ mi (kin)Ø (61/42)

Olumsuz Soru Şekli

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Özbek Türkçesinde geniş zaman bir başka ek olan *-a/y* ekleri ile de karşımıza çıkmaktadır. Bu ek şimdiki zaman ve gelecek zamanları da karşılamaktadır. (Yıldırım, 2012:186).

Olumlu Şekli

“-a/y” zaman eki şahıs eki

yoz- a+ di (7/14) ber-a+
man (7/29) qo‘y- a+ di
(9/18) yur-a+ di (9/23) bo‘l-
a+ di (12/23) hayda- y+ di
(12/28) eshittir- a+ miz
(12/45) ko‘r- a+ san
(13/78) de- y+ di (17/98)
o‘qi- y+ siz (18/21) ata-y+
di (20/48)

Olumsuz Şekli

“ma” olumsuzluk eki -a/y zaman eki şahıs eki

ber- ma+y+di (7/59) chek- ma+ y+di (9/21) bo‘l-
ma+ y+ di (17/39) o‘l- ma+ y+ san (22/7) bil-
ma +y +sizlar (40/47)

zaman eki şahıs eki “mi” soru eki

ber-a +di mi (33/24) teg-a +di mi

Soru Şekli

(36/26) bo‘l- a + di mi (44/67) qil-

a + siz mi (57/7) qaltira- y+ di mi

(36/36) top- a+ man mi (27/36)

taq- a + san mi (53/50)

Olumsuz Soru Şekli

“ma” olumsuzluk eki zaman eki şahıs eki soru eki

ket- ma+y+di mi (42/31) qo‘rq-ma+ y+di mi (50/52)

bo‘l- ma +y+di mi (56/75) o‘tkazol- ma+ y+ di mi

(57/12) ayt- ma +y+siz mi (60/6)

1.2.9.4.3. Şimdiki Zaman (Hozirgi zamon):

Özbek Türkçesinde şimdiki zaman üç şekilde teşkil edilebilir: -yap/-a-yap, -(a) yotir, -moqda. Özbek Türkçesinde şimdiki zamanı karşılayan bir diğer şekil de *tur-*, *otir-*, *yot-*, *yür-* durum fiillerinin şimdiki zaman *-(i)b* zarf fiil ekine şahıs eklerinin eklenmesiyle teşkil edilir. (Shoabdurahmanov 1980: 362). **I.Tip**

-(a)yap

Olumlu Şekli

“-yap” zaman eki zamir kökenli şahıs eki

so‘ra- yap+ ti (1/68) boq- yap+ siz (7/16)

de-yap+ man (17/58) o‘ta- yap+ miz (54/40)

kel- yap+ san (65/43)

Olumsuz Şekli

“ma” olumsuzluk eki -(a)yap zaman eki zamir kökenli şahs. e.

qo‘y-ma- yap+ ti (27/39) ko‘n-ma-
yap+ ti (72/47)

Soru Şekli

“-(a)yap” zaman ekizamir kökenli ş.e. “mi” soru eki

bil- yap+ san mi (3/38) qil- yap+ ti mi (17/99) qoch-
yap+ ti mi (39/37) qo‘rq- yap+ san mi (59/81) eshit-
yap+ siz mi (12/52)

Olumsuz Soru Şekli

“ma” olumsuzluk eki -(a)yap z. eki zamir k. şahs e. “mi” soru e.

Chiqol- ma- yap+ san mi (59/61)

II.Tip

-moqda

Olumlu Şekli

“-moqda” zaman eki zamir kökenli şahıs eki

kez- moqda+ Ø (20/47) ol-moqda+ lar
(20/53) bo‘l- moqda+ siz (29/21)

Olumsuz Şekli

“moqda” zaman eki “emas” olumsuzluk eki zamir kökenli şahıs eki

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Soru Şekli

“moqda” zaman eki zamir kökenli şahıs eki “mi” soru eki

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Olumsuz Soru Şekli

“moqda” zaman eki “emas” olumsuzluk zamir kökenli “mi” soru e.

edatı şahıs eki

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

III. Tip

-(a)yotir

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

IV. Tip

Fiil(i)b zarf fiil eki durum fiili şahıs eki

ishon- ib yur-ib di (24/21) ko‘r- ib tur-
ib siz (27/46) bo‘l- ib yur-ib di (39/54)

1.2.9.4.4. Gelecek Zaman (Kelasi zamon): Özbek Türkçesinde ünsüz ile biten fiillere *-a*, ünlü ile biten fiillere *-y* ekinin getirilmesi ve bunlara şahıs eklerinin eklenmesi ile oluşur. (Öztürk, 1997: 152). Gelecek zaman anlamı taşıyan başka bir ek de *moqchi* ekidir. (Komilova vd., 1957:408).

Teklik Çokluk

1. Şahıs *-a/ yman* 1. Şahıs *-a/ymiz*
2. Şahıs *-a/ysan* 2. Şahıs *-a/ysiz*
3. Şahıs *-a/ydi* 3. Şahıs *-a/ydi(lar)*

Olumlu Şekli

“-a/-y” zaman eki zamir kökenli şahıs eki

ko‘tar- a+ di (65/42) chiqar- a+ miz (59/62)
chida- y+ man (25/33) ich- a+ san (36/65)
qo‘y- a+ miz (39/19)

Olumsuz Şekil

“ma” olumsuzluk eki “-a/-y” zaman eki zamir kökenli şahıs e.

ber-ma-y+man(1/31)

karilla- ma-y+man (13/71)

o‘qi- ma-y+di(32/43)

Soru Şekli

“-a/-y” zaman eki zamir kökenli şahıs eki “mi” soru eki

quri- y- di mi (42/32) hayda- y- di mi (71/30)

Olumsuz Soru Şekli

“-ma” olumsuzluk eki zaman eki zamir kökenli ş.e. “mi” soru eki ket-

ma- y+ di mi(73/71)

Olumlu Şekli

“moqchi” zaman ekizamir kökenli ş.e.

boshla- moqchi+ man (64/28) beril-

moqchi+ man (64/29)

1.2.10.5. Birleşik Zamanlar (Birlashik- Birlashgan Fe‘l Mayli)

Bildirme ve tasarlama kiplerinin bağlı oldukları şekil ve zamanın görülen geçmiş zaman (hikâye), duyulan geçmiş zaman (rivayet) içinde meydana geldiğini veya şarta bağlı olarak ortaya çıktığını ifade etmek için kullanılan ve i-(-er) ek fiilin yardımıyla kurulan zaman. (Korkmaz, 1992: 28).

1.2.9.5.1. Hikâye (Hikoya)

Fiil kipinin belirttiği oluş ve kılışın geçmiş zamanda gerçekleştiğini bildiren çekim şeklidir. Asıl fiilin kipleri e- > i- (imek) fiilinin görülen geçmiş zamanının veya ekleşmiş şeklinin birleşmesi ile ortaya çıkar. Emir dışındaki bütün kiplerin hikâye şekli vardır. (Coşkun, 2017: 140). Zaman eklerine “edi” ek fiili ve iyelik kökenli şahıs eklerinin getirilmesiyle oluşur. Olumsuz çekiminde ise “emas” olumsuzluk edatı ile yapılır.

Olumlu Şekli

-(i)b ek fiil geçmiş zaman eki iyelik kökenli şahs. eki

so‘r- ab e- di +Ø (50/20) bo‘l- ib e- di + m (50/21)

kelish- ib e- di + k (72/7) de- b e- di + ngiz (50/22)

ayt- ib e- di + m(65/39) qo‘y- ib e- di +ngizlar

(27/67)

Olumsuz Şekli

“ma” -(i)b ek fiilgeçmiş zaman eki iyelik kökenli şahıs eki

kel- ma b e-di+Ø (66/39) o‘tir- ma b e-di+m (67/15)

Olumsuz Soru Şekli

“ma” -(i)b ek fiil geçmiş zmn. e. iyelik k. şahs e. “mi” soru eki kut-

ma b e- di Ø mi (3/48)

Olumlu Şekli

“-gan, -moqchi” ek fiil geçmiş zaman eki iyelik kökenli şahıs eki

qoldir- moqchi e- di + Ø (11/8) de- gan e- di+ m (27/73) to‘sahal-

gan e- di + Ø (48/23)

Olumsuz Şekli

“-gan, -moqchi” emas ek fiil geçmiş zaman e. iyelik k. şahs. e.

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Olumlu Şekli

-(a)r ek fiil geçmiş zaman eki iyelik kökenli şahıs eki

yot- ar e- di + Ø (55/71) ot- ar e- di + Ø (58/45)

Olumsuz Şekli

mas ek fiil geçmiş zaman eki iyelik kökenli şahıs eki

kel- mas e- di +m (67/56) kel- mas e- di +ngiz!(58/46)

Olumlu Şekli

“sa” ek fiil geçmiş zaman eki iyelik kökenli şahıs eki so‘ra-sa
e- di+ Ø (36/18)

1.2.9.5.2. Rivayet (Rivoyat):

Özbek Türkçesinde rivayet *-miş*, *e-miş* ve *ekan* kullanılarak teşkil edilir. *ekan* eki daha sık kullanılmaktadır. (Coşkun, 2017: 150).

Olumlu Şekli

-(a)r ek fiil rivayet zamir kökenli şahıs eki

uylan- are- mish +Ø (36/1) so‘r- ar e- mish
+Ø (47/45) kiy- ar e- kan +Ø (23/9) bil- ar
e- kan+ Ø (27/33) o‘l- ar e- kan +san
(30/10) yur- ar e- kan +Ø (39/19) qo‘rq- ar
e- kan+ Ø (60/10)

gan ek fiil rivayet zamir kökenli şahıs eki

ayt- gane- kan + Ø (3/21) ayt- gane- kan
+siz (65/40)

sa ek fiil rivayet zamir kökenli şahıs eki bo‘l-

sa e- kan +Ø (50/18)

Olumsuz Şekli mas ek fiil rivayetzamir

kökenli şahıs eki bor- mas e- mish+ man

(47/46) qara-mas e- mish+ Ø (72/48)

bil- mas e- mish+ man (47/47)

1.2.9.6. Tasvir Filleri (Ko‘makchi Fe‘l):

Zarf-fiil biçimindeki bir esas fiille, bu esas fiildeki oluş ve kılışı tasvir niteliği taşıyan bir yardımcı fiilin özel bir anlam meydana getirecek şekilde birleşip kaynaşmasından oluşmuş birleşik fiil. (Korkmaz, 1992: 146).

Özbek Türkçesi tasvir özelliği gösteren yardımcı fiiller bakımından oldukça zengindir. Tasvir fiiller ana fiile -a, -b, -y zarf fiil eklerinin getirilmesiyle meydana gelir. Tasvir fiiller; yeterlilik, süreklilik, tezlik ve yaklaşma olarak dört ana gruba ayrılır:

1.2.9.6.1. Yeterlik

ol- yardımcı fiili getirilerek yapılır. -a/-y ol- ; a/-y bil-

*Bular maqtashniyam **eplay olmaydi!** (33/21)*

*O'lik odam boshi **fikrlay olmaydi.** (75/20)*

*...gul-bog'larim, deb baralla **ayta olamiz...** (20/60)*

*...ammo ovozini ko'ksidan **ko'tara olmadi.** (70/76)*

1.2.9.6.2. Süreklilik

-b o'tir, -b tur, -b yot, -b yur

*Kel, singil, **o'tirib tur.** (20/20)*

*Otasi qaqqayib **qarab turdi.** (4/30)*

*O'zi burchakda **panalab turdi.** (38/12)*

*Uyalarda pat-xaslar **osilib yotdi.** (13/20)*

*... asrlar mobaynida o'z qirg'og'idan toshib **oqib yotdi.** (42/19)*

(i)b- qol-/ -a,-y,(i)b- kel-

*Qishda kolxoz sut topshirig'ini **bajarolmay qoladi.** (20/13)*

*U urushdan ajabtovur **bo'lib keldi.** (6/8)*

*Men, kutubxonaga biror mast-alast o'g'irlikka keldimi deb o'ylab, **chopib kelibman.** (12/17)*

*Og'zi **ochilib qoldi.** (4/51)*

*Daho qulfga **tikilib qoldi.** (12/12)*

*Boshqalarini kolxozlarga olib **ketib qolibdi.** (13/35)*

*Tan olishni **istamay keldi.** (41/72)*

-a,-y,(i)b- ket/ (i)b bo'l/ (i)b qo'y

*Bechoralar **tarqalib ketdi!** (45/22)*

*Birdan ko'zim yalt etib **ochilib ketibdi.** (47/48)*

Ichqaridan chiqmish ayol kechirim so‘ray-so‘ray ketdi. (54/12)

Jamiki burchingizni bajarib bo‘ldingiz! (60/32)

Shu ko‘chadan yurib bo‘ladimi? (63/23)

Cholvori ketini tortib-tortib qo‘ydi. (12/59)

Odamlar aytgan joyidan qaytarib qo‘ydi. (13/61)

1.2.9.6.3. Yaklaşma

-a yoz-

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.2.9.6.4. Tezlik

(i)b/-a/-y ber

Burilishda avtobus qora berdi. (20/62)

Askardan qaytmish o‘g‘ildan darak bo‘la bermadi. (1/8)

Adabiyot muallimi Tursunning she‘riy daftarini ko‘rib berdi. (7/11)

Qaynotasi ro‘znoma uvol bo‘lmasin deb, el-xalqqa go‘sh t o‘rab beradi. (12/35)

Osha uyingizni bilar ekan, yozib berdi. (27/33)

Kulishim boisi... she‘ringizni tushuntirib bering! (40/50)

Bir nimani bilsa-bilmasa akillay beradi! (34/35)

-b yubor-

Qisir qolmish molini atab yubordi. (1/36)

Jiyan chinqirib yubordi. (59/78)

Daho cho‘p uchini polapon og‘ziga tiqib yubordi. (59/48)

Borma-da, xat-jildga solib, xabarqutiga shunday tashlab yubor... (50/81)

Jiyan ingrab yubordi. (59/70)

Katta zarang tayoqni eshikdan dahlizga otib yubordi. (67/79)

(a)b qol-/ (a)b qo‘ya qol

Serjant Orziqulov o‘ylab qoldi (47/78)

Keldi-ketdilar da siyraklab qoldi. (4/41)

Ha, Sora, qarab qoldingmi? (20/19)

Beti taypoq toboqqa o'xshab qoldi. (23/12)

Daho pisibgina jo'nab qoldi. (38/48)

Oriq yigit dovdirab qoldi. (40/44)

Olapar qon tommish qumni iskab qoldi. (47/9)

Ana shu niyatini aytish uchun tili aylanmadi, yelka qisib qo'ya qoldi. (4/44) Bosh irg'ab qo'ya qoldi. (54/20)

Tasvir fiillerin Türkiye Türkçesine aktarılmasında her zaman bire bir tasvir fiili kullanmak mümkün olmamaktadır. Bu durumda görev başlıklarına uygun zarflar cümleye dahil edilerek anlam karşılanılır. (Öztürk, 2011: 61).

1.2.9.7. Kip ekleri / Tasarlama Kipleri (Xabar maylidan boshqa mayllar):

Fiilin olumlu veya olumsuz nitelikteki gerçekleşmesini, tasarlanan dilek, istek, gereklilik veya emir kavramları içinde veren kipler. (Korkmaz, 1992: 146).

1.2.9.7.1. Emir Kipi (Buyruq mayli)

Emir kipinde, teklik 1. şahıs emir, -(a)y veya -(a)yin ekiyle, teklik 2. şahıs emir, eksiz olarak veya -gin ekiyle, teklik 3. şahıs emirde -sin eki ile sağlanır. Çokluk çekimde ise 1. şahıs emir şekli -(a)ylik ekiyle, çokluk 2. Şahıs emir -(i)ng(lar) veya nezaket ifade eden -(i)ngiz ekiyle, 3. şahıs emir ise -sinlar ekiyle sağlanır. Olumsuz çekimi -ma eki ile yapılır. Soru eki ise sonda bulunur.

Teklik Çokluk

1. Şahıs -ay, -ayin 1. Şahıs -aylik

2. Şahıs Ø, -gin 2. Şahıs -ing, -inglar

3. Şahıs -sin 3. Şahıs -sinlar

Ketmasin (59/12) etmasin (6/17) demayin (74/59)

Olumlu Şekli Emir kipi

şahıs eki boq- Ø+ayin

(74/32) kayta- Ø+ yin

(73/6) ko'r- Ø+

aylik(13/37) tush- Ø+

inglar (29/39) bor- Ø+

inglar (72/23) bo‘l- Ø+
 sinlar (55/57) yaxshila-
 Ø+ sin (27/55) ber- Ø+
 gin (74/68)

Olumsuz Şekli

“ma+ olumsuzluk eki” Emir kipi Şahıs eki

o‘yna- ma+ Ø+ ng (18/23) de-ma+ Ø+ nglar
 (36/56) de-ma+ Ø+ sin (45/6)

1.2.9.7.2. İstek Kipi (İstak mayli)

Özbek Türkçesinde istek kipi üç tip şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

I.Tip

-*moqchi* eki ile yapılır. Zamir kökenli şahıs ekleriyle çekimlenir. Olumsuz şeklinde

“*emas*” şahıs eklerinden önce getirilir. Soru şeklinde ise soru eki, şahıs ekinden önce getirilir.

Olumlu Şekli

“moqchi” kip eki zamir kökenli şahıs eki

bo‘l- moqchi+siz (4/42) qo‘y- moqchi+Ø
 (6/18) uylantir-moqchi+Ø (10/1) de-
 moqchi+man (39/37)

Olumsuz Şekli

“moqchi” kip eki emas zamir kökenli ş. e.

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Soru Şekli

“moqchi” “mi” soru eki zamir kökenli ş. e.

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

II.Tip

-gay, (-kay, -qay) eki ile yapılır. Zamir kökenli şahıs ekleriyle çekimlenir. Olumsuz şekli -ma eki ile yapılır. Soru şeklinde soru eki şahıs ekinden sonra getirilerek yapılır.

Olumlu Şekli

“-gay/kay/qay” kip eki zamir kökenli şahıs eki

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Olumsuz Şekli

“ma” olumsuzluk eki “-gay/kay/qay” kip eki zamir kökenli ş.e.

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Soru Şekli

“-gay/kay/qay” kip eki zamir kökenli şahıs eki“mi” soru eki

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

III. Tip

-gu,-ku,-qu + iyelik eki + bor/yoq kalıbı ile birlikte -gu,-ku,-qu- + iyelik eki + kel- kalıbı da kullanılır. Bu şeklin metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.2.9.7.3. Gereklilik Kipi (Keraklik mayli)

Özbek Türkçesinde gereklilik *isim fiil + kerak* kelimesi ile sağlanır.

Olumlu Şekli

-(i)sh mastar eki iyelik ekikerak

bo‘l- ish+Ø kerak (28/17) ayt-

ish+Ø kerak (35/33) uylantir-

ish+Ø kerak (58/87) taq- ish+Ø

kerak (63/81) tashla-sh+imiz

kerak (39/55) **Olumsuz Şekli**

“maslik” olumsuzluk eki iyelik eki kerak Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

1.2.9.7.4. Şart Kipi (Shart mayli)

Özbek Türkçesinde bu kip /-sa/ eki ile yapılır. Olumsuz şekli *-ma* eki ile soru şeklinde ise soru eki şahıs ekinden sonra getirilerek yapılır. Çekimlerde iyelik kökenli şahıs ekleri kullanılır.

Olumlu Şekli

“-sa” kip eki iyelik kökenli şahıs eki

bor- sa+ k (6/13) so‘ra-sa+ ngiz
(12/36) ayt- sa+ m (17/15) o‘tir- sa+
m (17/92) kiy- sa+ Ø (39/32) o‘qi- sa+
k (39/30) de- sa+ m (41/7) bo‘l-sa+ ng
(47/72) tush-sa+ Ø (54/48)

Aşağıdaki cümlelerde -sa şart eki, şart kipi görevinde değil zarf-fiil görevinde kullanılmıştır.

*Daho kul**sa**, bolalarida kul**di**.* (11/17),

*Daho xo ‘mray**sa**, bolalarida xo ‘mray**di**.* (11/18),

*Kutubxona ostonasiga oylab inson zoti qadam qo ‘ymay-qo ‘ymay birdan odam payda bo ‘lib qol**sa**, ko ‘ngil xavfsiray**di-da**.* (12/20), *Ulug ‘shoirni ko ‘r**sa**, ichini it tirnadi.* (35/4).

Olumsuz Şekli

“ma” olumsuz şekli “sa” kip eki iyelik kökenli şahıs eki

bo‘l- ma sa+ Ø (10/15) ergashtir- ma sa+ m (42/5) bil-
ma sa+ m (50/89) sol- ma sa+ ngiz (67/4)

Soru Şekli

“sa” kip eki iyelik kökenli şahıs eki “mi” soru eki Metnimizde

örneği bulunmamaktadır.

1.2.10. Fiilimsiler

*“Fiil kök ve gövdelerinden belirli eklerle türetilen ancak, şahıs ekleri alarak çekime girmedikleri için, yargı bildirmeyen, dolayısıyla da **bitmemiş fiil** niteliğinde olan fiillerdir”* (Korkmaz, 2019: 747).

Bitmemiş fiiller isim-fiiller, sıfat-fiiller, zarf-fiiller olmak üzere üç gruba ayrılır:

1.2.10.1. İsim-fiil ekleri (Harakat nomi)

Fiil kök veya gövdelerine mastar eki getirilerek isim-fiiller yapılır. Özbek Türkçesinde -moq, -sh(-ish, -ush), -(u)v olmak üzere üç mastar eki bulunmaktadır.

-moq

Özbek Türkçesinde asıl mastar eki -moq ekidir. Bütün fiillere eklenebilir ve tek şekillidir.

Yo‘q, jaydari xalqdan farq qilmoq lozim... “Hayır, sıradan halktan farklı olmak lazım...”(9/27)

Pattaxona darichasidan mo‘ralamoq bo‘lip engashdi. “Gişenin küçük penceresinden dikizlemek için eğildi.” (13/6)

Ulug‘ shoir ulov to‘xtatmoqchi bo‘ldi. “Büyük şair bir araç durdurmak istedi.” (38/28)

-sh (-ish, -ush)

Özbek Türkçesinde en işlek mastar eklerinden biridir. Bu ek +lik eki ile de kullanılabilir.

El askarni serjant Orziqulov deyishini qo‘ymadi. “Ancak halk, askere çavuş Arzıkulav demeyi bırakmadı.” (5/1),

Gul deb atalmish bir dard ikkita qizinida olib ketibdi. “Çiçek diye adlandırılan bir hastalık iki kızını da almış.” (6/6),

Gap yo‘q, so‘z yo‘q, o‘qishga jo‘nadi. “Hiçbir şey söylemeden okumaya gitti.” (8/3),

O‘ziga shoirona nom topishni o‘yladi. “Kendine şairane bir isim bulmayı düşündü.” (9/38),

Hali mana bu navaralaringizni uylantirish kerak bo‘ladi, joylashtirish kerak bo‘ladi!— dedi Daho. “Şimdi bu torunlarınızı evlendirip, yerleştirmek lazım, dedi Deha.” (58/87),

Toptalgan haqiqatni izlab topishga yordam berish uchun sizlani chaqirdik!

“Bozulan gerçeği araştırarak bulmaya yardım etmek için sizleri çağırdık!” (63/8),

Ana shu niyatini aytish uchun tili aylanmadi, yelka qisib qo‘ya qoldi. “İşte bu niyetini söylemeye dili varmadı, omuzları çöküverdi.”(4/44)

-(u)v

Az işlek bir mastar ekidir. *i* ünlüsü ile biten fiillere eklendiğinde *i>u*, *a* ile biten fiillere eklendiğinde *a>o* değişikliği meydana gelir.

Özbek Türkçesinde bu üç mastar ekinin olumsuz şekli *-ma* eki ile değil *-maslik* eki ile sağlanmaktadır.

Bolalar yo, Daho gapni eshitmadi, yo, eshitib eshitmaslikka oldi. “Çocuklar ya Deha’nın sözlerini duymadı ya da duyup duymamazlıktan geldi.” (56/6),

Yerga tushmaslik uchun turli-tuman havoyi gaplarni to’qib gapirdi. “Rezil olmamak için türlü türlü asılsız laflar söyledi” (11/7),

Demoqchimanki, iflos bizdan o’zini olib qochyaptimi, qalbini avaylayaptimi, demak, biz iflosga tinchlik bermasligimiz kerak. “Demek istiyorum ki, alçak bizden kendini uzak tuttuğunda alçağı rahat bırakmamamız gerekiyor.” (39/37),

Ulug’ shoir davrani ko’rib, ko’rmaslikka olib ketdi. “Büyük şair, topluluğu gördüğü hâlde görmezlikten gelip gitti.” (28/9).

1.2.10.2. Sıfat-fiil ekleri (Sifatdoshlar)

Sayı ve şahsa bağlı fiil çekimine girmeyen, fakat aldığı eklerle fiilin zamana bağlı olarak taşıdığı kavramı sıfatlaştırdığından kendisinde sıfat ve fiil niteliklerini birleştiren fiil şekli. (Korkmaz, 1992: 132).

-ag’on

Beret!— dedi bilag’onlar. “Bilenler, bere, dedi.” (23/8)

-g’ich

O’rischani chala-chulpa bilong’ich juvozkash tilmoch bo’ldi. “Rusçayı yarım yamalak bilen mandıracı tercüman oldu.” (1/67) (-gich eki sıfat fiil görevinde kullanılmıştır.)

-gi

Xo’jalik mollariga qaragisi kelmadi. “Ev ürünlerine bakası gelmedi.” (17/43) (-gi eki sıfat fiil görevinde kullanılmıştır.)

Chinimni aytsam Tursun oshna, shaharga tag’in qaytib ketgim kelyapti. “Dursun kardeş, doğrusunu söylemek gerekirse, tekrardan şehre dönesim var.” (20/8) (-gi eki sıfat fiil görevinde kullanılmıştır.)

1.2.10.2.1. Geçmiş Zaman Sıfat-fiil ekleri (O'tgan zamon sifatdosh affikslari)

-gan (-kan, -qan)

Standart Özbek Türkçesinde en işlek sıfat-fiil eki olan bu ek, /k/ ve /g/ sesleri ile biten fiillere -kän; /q/, /y/ sesleri ile bitenlere ise -qan şeklinde eklenmektedir. (Öz 2001: 214).

... g'uj-g'uj osilib **turgan** uzumlari... "...salkım salkım asılmış üzümleri..."(20/51)

...yuganga **taqilgan** taqinchoqlargacha... "...dizgine takılan takıları..."(28/32)

... iflosning kulma**gan** odami yo'q. "...alçağın, gülmediği insan yok." (28/59)

Topgan bahonasini qarang... "Bulduğu bahaneye bak..."(35/26)

... qanday **borganimni** bilmayman. "...nasıl gittiğimi hatırlamıyorum." (38/20)

1.2.10.2.2. Şimdiki Zaman Sıfat-fiil ekleri (Hozirgi zamon sifatdosh affikslari)

-(a) yotgan

Yot- fiilinin leksik anlamını kaybetmesi ve bu şekil üzerine -gan sıfat fiil ekinin eklenmesiyle -yotgan sıfat fiil eki meydana gelmiştir. Bu sıfat fiil eki, fiil köklerine eklenerek şahsın veya nesnenin içinde bulunulan zamandaki hareket ve durumu ile ilgili niteliğini bildirir. (Öz, 2001: 217).

Serjant Orziqulov o'g'li nimaga qar**ayotgan**ini bildi. "Çavuş Arzıkulav oğlunun neye baktığını anladı." (61/3)

Men she'rimni Moskvada sirt**dan** o'q**iyotgan** savodsizlar uchun yozmayman, deya**pm**an! "Ben şiirimi Moskova'da dışardan okuyan cahiller için yazmıyorum, diyorum!"(40/54)

Onasi Daho diqqina**fas** bo'**layotgan**ini bildi. "Annesi, Deha'nın daraldığını anladı." (44/83)

-(u)vchi

Sonu -a ünlüsü ile biten fiiller -v ünsüzü etkisiyle -o ünlüsüne dönüşür; ünsüzle biten fiillere eklendiğinde ise -u ünlüsü alır. Fazla işlek bir ek değildir bu ekin ifade ettiği anlam -digan eki ile de sağlanmaktadır. (Öz, 2001: 225).

Men — ona-tabiatni ko'z qorachig'iday asrab-avayla**guvchi** posbon! "Ben, doğayı gözbebeği gibi özenle koruyan muhafız!" (55/33)

Xushxabar olib kelguvchilar biroviga to'n yopdi. "Müjdeli haber getirenlerin birine kaftan hazırladı"(1/4)

Bilmovchilar chapak chaldi. "Bilmeyenler alkışladı." (32/12)

Daho xalq manfaatini ko'zlovchi shoir bo'lib anildi! "Deha, halkın menfaatini gözetən şair olarak tanındı!" (42/53)

1.2.10.2.3. Gelecek Zaman / Geniş Zaman Sıfat-fiil ekleri

-(a)digan, -(y)digan

Çoğunlukla gelecek zaman ifade eden bir ektir. İşlek bir ektir.

A. Hacıyev, bu ekin hozirgi kelesi zamon sıfat fiil eki olduğunu belirterek, ekteki şimdiki veya gelecek zaman anlamının kel- adir, işla-ydir kısmı yoluyla ifade edildiğini, -gan ekinin zamanın anlamına etki etmediğini ifade eder. (Öz, 2001: 218). Türkiye Türkçesine -an/-en, -acak/-ecek, -makta/-mekte şeklinde aktarılabilir.

Ammo idoradagilar oldida sharmanda bo'ladigan bo'ldim. "Ama idareciler karşısında rezil olmuş oldum.", dedi." (26/28)

Buning birovga kuladigan holi yo'q. "Bunun birine gülecek hâli yok." (28/47)

Soch oladigan bo'lsak, ustara bilan qatron qilib olamiz! "Saç kesecek isek, ustura ile keseriz!"(17/16)

Shoir emasman desa, shoirligidan boshqa maqtanadigan yeri bo'lmadi. "Şair değilim dese, şairliğinden başka övüneceği bir şeyi yoktu." (21/12)

-(a)r

Geniş zaman ifade eden sıfat-fiil ekidir.

-digan ekinin işlek olarak kullanılması sebebiyle çok kullanılan bir sıfat-fiil eki olmaktan çıkmış, sıfata yaklaşmıştır. (Öz, 2001: 220).

Oqar buloq suting bor "Çeşme gibi akan sütün var" (74/27)

Endi, o'zingizdan qolar gap yo'q... "Sizin artık söyleyecek sözünüz yok..."(4/16)

-mas

-r, -ar sıfat-fiil ekinin olumsuz şeklidir. İkilemelerde *-r, -ar* ekleri ile birlikte kullanılabilir.

Kishi bilmas nasrga o'tdi. "Kimsenin bilmediği düz yazıya geçti." (32/2) **-mish**
-mish eki gelecek zaman ifade eden sıfat fiildir.

O'g'li kelmish Denov yo'liga qaradi. "Oğlunun geleceği Denov yoluna baktı."
(1/19)

1.2.10.3. Zarf-fiil ekleri (Ravishdoshlar)

Çekimsiz fiiller grubunda yer alan zarf-fiiller, zarf işleyişine girmiş bulunan, zarf gibi kullanılan fiil şekilleridir. Fiil yönleriyle hareket ve zaman kavramını, zarf yönleriyle ise bir oluş ve kılışın durum ve tarzını bildirme özelliğine sahiptirler. İsimfiiller gibi ada dönüşmezler. Sıfat-fiiller gibi de ad çekimi, iyelik ve çokluk ekleriyle genişletilmezler. (Korkmaz, 2019: 841).

-a, -y

Bu zarf-fiil ekleri tek başına kullanılmazlar. Tekrar durumunda veya tasvir fiilleriyle birlikte kullanılırlar (Coşkun, 2017: 169). Ünsüz ile biten fiillerden sonra **-a**, ünlü ile bitenlerden sonra **-y** eki gelir.

Voy enajon, o'ldim-e! — deya baqirdi. "Vay, anneciğim, öldüm ya, diye bağırdı." (3/53)
Yaxshisi, podani tarqatib yubora qolaylik! "En iyisi sürüyü dağıtıp gitmek!"
(72/37)

Avval-avval ko'nika olmadi. "İlk başta bu durumu kabullenemedi." (4/57) **-b,**

-ib

Çok işlek kullanılan bir zarf-fiil ekidir. Tasviri fiil oluşturulurken yardımcı fiillerin çoğu ana fiile **-(i)b** şeklinde bağlanır. Olumsuzu **-may(-mayin)** şeklindedir.

Askar otasi niyatini payqadi shekilli, hovlini alanib qochdi. "Asker, babasının niyetini anladı galiba, avluyu dolaşıp kaçtı." (3/52)

Askar harbiy xizmatdan qaytib, ijroqo 'm raisi bo'laman, deya niyat qilib edi.
"Asker, askerlikten dönünce icra komitesi başkanı olurum diye niyet etmişti." (4/43)

Toshga cho'nqayib kitob o'qidi. "Taşa çöküp kitap okudu." (7/4)

Bir jiyron olis-olislarga termulib kishnadi. "Bir kızıl at uzaklara bakıp kişniyor." (7/26)

O'g'li shularni o'z ichidan chiqarib bitdimi, yo, biror kitobdan olib bitdimi, bilolmadi. "Oğlu bunları kendisi mi yazdı yoksa bir kitaptan alarak mı yazdı, bilemedi." (7/32)

Sapchib turdi. "Sıçrayarak kalktı." (12/6)

Dahoning yuziga engashib qaradi. “Deha’nın yüzüne eğilerek baktı.” (12/15)

Qiz suvda baliqdayin balqib suzishini qoldirib ketdi-ya! “Kız, suda balık gibi parlayarak yüzüp gitti.” (13/56)

Birov derazaga qarab xayol surdi. “Birisi pencereye bakarak düşündü.” (28/5)

Direktor esankirab muomala boshladi: “Müdür şaşırarak söze girdi.” (30/42)

-gani, -kani, -qani

Bu zarf-fiil ekleri Türkiye Türkçesine *-mek için, -mak için; -meye, -maya* şeklinde aktarılır.

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

-may, -mayin

-a, -y zarf-fiil ekinin olumsuz şeklidir. Türkiye Türkçesindeki “*-madan, -maksızın*” anlamını karşılar.

Jiyan o’pkasini bosolmay yig’ladi. “Yeğen öfkesine hâkim olamadan ağladı.” (59/83)

...birovi joyidan turolmay qoldi... “...biri yerinden kalkamaz oldu...” (63/50)

-gach, -kach, -qach

Genellikle Türkiye Türkçesindeki “*-Inca*” zarf-fiil ekinin görevinde kullanılır. Olumsuz şeklinde “*-ma*” olumsuzluk eki kullanılır.

Metnimizde örneği bulunmamaktadır. **-guncha,**

-kuncha, -quncha

Türkiye Türkçesinde “*-inca, -incaya kadar, -incaya dek*” anlamını karşılar.

O’qish bitguncha kim bor, kim yo’q”, dedi. “Okul bitene kadar kim öle, kim kala.” dedi.” (10/11)

Shaharlab kelguncha bir kun o’tadi. “Şehire gidip gelene kadar bir gün geçiyor.” (65/19)

-masdan

İşlek olan zarf-fiil eklerindendir. Bu ek, *-mas* sıfat-fiil eki ile *+dan* çıkma hâli ekinin birleşmesiyle oluşmuştur. Türkiye Türkçesinde *-madan, -mayıp* anlamını karşılar.

Bet-qo’lini yuvmasdan do’kanchaga chopdi. “Elini yüzünü yıkamadan gazete bayine koştu.” (9/2)

Bilmasdan, qo'llab qo'yibmiz. “Bilmeden kolluyormuşuz.” (39/20)

1.2.11. Ek Fiil

Eski Türkçedeki “er-” yardımcı fiilinin er- > ir- > i- şeklinde ekleşmesinden oluşan ve isim soylu kelimelerin yüklem olarak kullanılmasını sağlayan ek-fiilin dört bildirme kipi mevcuttur:

1.2.11.1. Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı

İsim tabanlarına *e- ek-fiilinden sonra +di* ekinin getirilmesiyle yapılır. Çekimde iyelik kökenli şahıs ekleri kullanılır. Olumsuzu *emas* edatıyla yapılır. Soru şekli ise *-mi* soru eki ile sağlanır.

Bor edi “Vardı.” (3/33)

Yo‘q edi. “Yoktu.” (3/33)

Oti nima edi? “Adı neydi?” (28/27)

Bu muhabbat edi “Bu aşktı.” (28/57)

Yaxshi odam edi. “İyi adamdı.” (30/17)

Oti nima edi? “Adı neydi?” (36/42)

Yuqoriroqda edi. “Yukarıdaydı.” (48/21)

Gitler ajdarho edi “Hitler ejderha idi.” (60/28)

Qat‘iy bo‘ldi. “Kesindi.” (10/6)

Qiyin bo‘ldi. “Zordu.” (10/26)

Bokira emas edi. “Bakire değildi”. (25/20)

1.2.11.2. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanı

İsim tabanlarına *ekan* veya *emish* kelimesinin getirilmesiyle sağlanır. Çekimde her ikisinde de ekler üzerine zamir kökenli şahıs ekleri getirilir. Olumsuz şekli ise *emas* ile yapılır.

Tiling bor ekan-ku! “Dilin varmış ya!” (3/72)

Holing shu ekan. “Hâlin buymuş.” (11/6)

Siz ekansiz. “Sizmişsiniz.” (18/4)

Mumkin ekan. “Mümkünmüş.” (25/30)

Yo‘q ekansiz. “Yokmuşsunuz.” (27/24)

Do'stim ekansiz. "Dostummuşsunuz." (38/33)

Ulug' shoir emish. "Büyük şairmiş." (28/40)

Arizasi nima emish. "Dilekçe neymiş." (66/57)

Yomon ekan. "Kötüymüş." (48/12)

Mol emas ekan. "İnek değilmiş." (71/12)

1.2.11.3. Ek Fiilin Geniş Zamanı

İsim tabanlarına zamir kökenli şahıs eklerinin getirilmesiyle oluşturulur. Teklik ve çokluk 3. şahıslarda *tur-ur> +dir* bildirme eki kullanılmaktadır. Olumsuz şekli *emas* ile sağlanır.

Mühim topshiriq bor! "Önemli bir vazife var!" (4/10)

Qolar gap yo'q. "Söyleyecek sözünüz yok." (4/16)

Ayb yo'q. "Ayıp değil." (4/42)

Shunga hayronman "Ona şaşkınım." (7/19)

Biz u bilan do'stmiz! "Biz onunla dostuz!" (36/49)

Urush qatnashchisi. "Savaş katılımcısıyız." (48/30)

Ajab emas. "Şaşırtıcı değil." (7/38)

Sizda emas. "Sizde değil." (27/59)

Yigit emasman! "Adam değilim!" (36/54)

Kam emasdirman. "Eksik değilim." (41/63)

1.2.11.4. Ek Fiilin Şartı

İsimlerin şart çekiminde isimden sonra *bo'lsa* ve *esa* kelimeleri kullanılır. İyelik kökenli şahıs ekleri kullanılır.

... *katta bo'lsam.* "...yetişkin olsam." (17/35), *yigit bo'lsang.* "yiğitsen" (25/8), *shoir bo'lsang* "şair isen" (25/11), *yomon bo'lsa* "kötüyse" (27/57), *sokin bo'lsa* "rahat ise" (39/27), *yuksak bo'lsam* "uzunsam" (41/63), *yemish bo'lsa* "yem ise" (50/68). *bolasi bo'lmasa* "musibeti olmasa" (35/24), *badanda bo'lmasa* "bedeninde değilse" (41/79), *farzand bo'lmasam* "evlat olmasam" (64/34).

İKİNCİ BÖLÜM

ANA TOPRAK TÜRKÜSÜ

NO	ÖZBEK LATİNİ	TÜRKİYE TÜRKÇESİ
1.	Momo Yer Qo‘shig‘i	Ana Toprak Türküsü
2.	“Momo Yer Qo‘shig‘i” qissasi birinchi marta “Qo‘shiq” nomi bilan “Yoshlik” jurnalida e‘lon qilinadi (“Yoshliq”, 1987,3-son).	“Ana Toprak Türküsü” kıssası ilk kez “Türkü” adı ile “Gençlik” dergisinde yayımlanır (“Gençlik”, 1987, 3. sayı)
3.	Qissaning to‘liq varianti shu yili kitob shaklida chop etiladi (G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti, 1987).	Kıssanın bütün varyantı şu yıl kitap olarak yayımlanır (Gafur Gulam Edebiyat ve Sanat Basımevi, 1987).
4.	Asarning yozuvchi tomonidan qayta ishlangan yangi varianti esa 1994 yilda nashr qilinadi (“Ot Qishnagan Oqshom”. “Sharq” nashriyot-matbaa kontsertni Bosh tahririyati,1994).	Eserin yazar tarafından tekrar çalışılan yeni varyantı ise 1994 yılında basılır (“At Kışneyen Akşam”, “Doğu” Basımevimatbaa Grubu Baş Editörlüğü,1994).
1.1.	Xumor momoga kun tug‘di.	Humar anaya gün doğdu.
1.2.	Yolg‘iz o‘g‘il askardan kelar bo‘ldi.	Biricik oğlu askerden gelecek oldu.
1.3.	Ostonasidan suyunchixo‘r arimadi.	Kapısından müjde eksik olmadı.
1.4.	Xushxabar olib kelguvchilar biroviga to‘n yopdi, biroviga belbog‘ o‘radi, biroviga do‘ppi kiygizdi.	Müjdeli haber getirenlerin birine kaftan hazırladı, birine kemer ördü, birine doppi ³ giydirdi.
1.5.	Yolg‘iz o‘g‘ildan borini ayamadi.	Biricik oğlundan varını yoğunu esirgemedi.
1.6.	Qo‘li sandiqda bo‘ldi.	Eli sandıktaydı.
1.7.	Ko‘zi ostonada bo‘ldi.	Gözü kapıdaydı.

³ Doppi: İşlemeli takke.

1.8.	Askardan qaytmish o'g'ildan darak bo'la bermadi.	Askerden dönen oğlundan ise haber alamadi.
1.9.	Shunda, momo ko'ngliga tahlika tushdi.	O anda ana yureğine bir korku düştü.
1.10.	Chin-da, yo'l azobi — go'r azobi.	Gerçekten de yol azabı, mezar azabı gibiymiş.
1.11.	Yo'lda nimalar bo'lmaydi.	Yolda neler neler olmaz.
1.12.	Cholini otlantirib, yo'lga chiqarayin, dedi.	Yaşlı kocasını hazırlayıp, yolcu edeyim, dedi.
1.13.	Choli qirda yotib arpa o'radi.	Kocası yaylada kalarak arpa biçer.
1.14.	Ikki-uch kunda o'raqchilarga suv olib borish uchun bir kelib ketadi.	İki üç günde bir orakçılarına su götürmek için gelir gider.
1.15.	Bechora choli hali eshitmadi.	Zavallı kocası haberi henüz duymadı.
1.16.	Eshitsa, ot qo'yib keladi.	Duysa, ata atlayıp gelir.
1.17.	Xumor momo qo'lini qoshi uzra soyabon qildi.	Humar ana elini alnının üzerine gölge yaptı.
1.18.	Choli arpa o'rmish qirga qaradi.	Kocasının arpa biçtiği tepeye baktı.
1.19.	O'g'li kelmish Denov yo'liga qaradi.	Oğlunun geleceği Denov yoluna baktı.
1.20.	Intiho, askar keldi.	Sonunda asker geldi.
1.21.	Xumor momo ko'chaga chiqar bo'ldi.	Humar ana sokağa çıkacak oldu.
1.22.	Kalishini izladi.	Lastik ayakkabılarını aradı.
1.23.	Tegrasiga alangladi.	Etrafına bakındı.
1.24.	Topolmadi.	Bulamadı.
1.25.	Yalang oyoq chiqqani ep bo'lmadi.	Yalın ayak çıkmayı uygun görmedi.
1.26.	Bu, suyunchixo'rlar ishi ekanini bildi.	Bunun, habercilerin işi olduğunu anladı.
1.27.	Kulib tura berdi.	Gülüverdi.
1.28.	Kalishini so'rovchi bo'ldi.	Lastik ayakkabılarını sormak istedi.
1.29.	Tevarakda yurmish hamsoya-qo'llar, xesh-taborlar yelka qisdi.	Etrafta gezen komşular, akrabalar umursamadı.
1.30.	Hovli darvozasi oldida turmish Mardon juvozkash aytdi:	Avlu kapısı önünde duran mandıracı Merdan:

1.31.	— Suyunchisiga biror nima atamasangiz, kalishingiznida bermayman, darvozanida ochmayman.	— Müjdecine bir şey adamazsanız, ayakkabılarınızı vermem, kapınızı da açmam.
1.32.	A? Yoq, Mardon juvozkash borning bolasi, mayda-chuydalarga uzatgan oyog'inida yig'maydi, ha!	Ne? Yok, mandıracı Merdan herkesin çocuğu, ufak tefek uygunsuz bir şekilde uzattığı ayağını toplamıyor, ya!
1.33.	Juvozkash darvozani ichidan zanjirlab oldi.	Mandıracı kapıyı içeriden kilitledi.
1.34.	Darvoza tirqishidan odamlar qora berdi.	Kapı deliğinden insanlar bakıverdi.
1.35.	O'g'li ostonadaligini ko'rmish momo, endigi ataydigani oxirgi suyunchi ekanini bilmish momo, uch yildan buyon o'g'lini sog'ina berib, yurak-bag'ri ezilib yurmish momo, yoqchiliginida esidan chiqarib qoydi.	Oğlunun evveliyatını bilen, şuan söylenilenin son müjde olduğunu anlamış, üç yıldan beri özlem içerisinde içi ezilmiş bir şekilde gezen bu anne fakirliğini bile aklından çıkarıverdi.
1.36.	Qisir qolmish molini atab yubordi.	Kısır kalan malını adayıverdi.
1.37.	— Anavi molimni atadim, bor-ye!— dedi.	İşte bu malımı bağışladım oldu mu ha, dedi.
1.38.	Shunday keyin juvozkash qo'ynidagi kalishni momo poyiga olib kelib qo'ydi.	Ondan sonra mandıracı koynundaki lastik ayakkabıyı annenin ayağına getirdi.
1.39.	Momo kalishni oyog'iga yo'l-yo'lakay ildi.	Anne, lastik ayakkabısını ayağına geçirdi.
1.40.	Darvozaga talpindi.	Kapıya elini uzattı.
1.41.	Juvozkash darvozani ochdi.	Mandıracı kapıyı açtı.
1.42.	Ostonada askar turdi.	Asker kapıdaydı.
1.43.	Momo o'zini o'g'li bag'riga tashladi.	Annesi, kendini oğlunun kucağına attı.
1.44.	Yuzini og'li bag'riga bosdi.	Yüzünü oğlunun göğsüne bastırdı.
1.45.	Askar momoni quchaqlab oldi.	Asker, annesini kucakladı.
1.46.	Bir-ikki marta yerdan ko'tarib oldi.	Bir iki defa yerden kaldırdı.

1.47.	— Raz-raz-raz! Tı poxudela, mamashka, da! Nu, staroct'—ne radost'!— dedi.	Hm, hm, hm! Sen zayıflamışsın annesi, evet! Yaşlılık sevinç değil işte.
1.48.	Momo beli zirqirab ketdi.	Annenin beli ağırdı.
1.49.	Ammo tevarakdagilarga sir bermadi.	Ama etrafındakilere belli etmedi.
1.50.	Dardi ichida bo'ldi.	Derdi içindeydi.
1.51.	O'g'li qilig'ini sog'inishga yo'ydi.	Oğlunun bu davranışını gurbette oluşuna
		yordu.
1.52.	Yuzlarini o'g'li ko'kragidag nishonlarga suykadi, hungrab yig'ladi.	Yüzünü oğlunun göğsündeki madalyalara dayadı, hüngür hüngür ağladı.
1.53.	Askar onasini upatdi:	Asker, annesini teselli etti:
1.54.	— Nu, mamasha, nu, xvatit!— dedi.	Haydi, anne, haydi, yeter, dedi.
1.55.	Askar, boshi uzra sochqilar sochildi.	Askerin başına saçılar saçıldı.
1.56.	Bolalar sochqi terdi.	Çocuklar saçları topladı.
1.57.	Askar sochqilar ostida ichkariladi.	Asker, saçılar altında içeri girdi.
1.58.	Odamlar davra bo'ldi.	İnsanlar toplanarak daire oluşturdu.
1.59.	Hol-ahvol so'ra so'ra bo'ldi.	Hâl hatır soruldu.
1.60.	Askar bosh irg'adi.	Asker başını salladı.
1.61.	Lo'nda-lo'nda javob berdi:	Kısa kısa cevap verdi:
1.62.	— Da! Nichego! Spacibo!	— Evet! Fena değil! Teşekkürler!
1.63.	Askar davraga alangladi.	Asker, topluluğa bakındı.
1.64.	Onasidan so'radi:	Annesine sordu:
1.65.	— Mamasha, gde papasha?	— Anne, babam nerede?
1.66.	Xumor momo davraga jovdirab qaradi.	Humar ana topluluğa beklenti içinde baktı.
1.67.	O'rischani chala-chulpa bilong'ich juvozkash tilmoch bo'ldi.	Rusçayı yarım yamalak bilen mandıracı tercüman oldu.
1.68.	— Otasini so'rayapti, xola,— dedi.	Babasını soruyor teyze, dedi.
1.69.	—Ha-a, otangmi?	— Haa, babasını mı?
1.70.	Qirga arpa o'roqqa ketib edi.	Yaylaya arpa biçmeye gitmişti.
1.71.	Hali-zamon kelib qoladi.	Çok geçmeden gelir.

1.72.	Askar bosh ig'radi:	Asker baş salladı.
1.73.	—Arpa o'rganskiy-da?	—Arpa mı biçiyor?
1.74.	Nichego, pridyt! — dedi.	Fena değil, gelecek, dedi.
1.75.	Xumor momo o'g'li poyqadamiga osh berdi.	Humar anne oğlunun gelişine yemek verdi.
1.76.	— To'y otasiqirdan qaytganda bo'ladi, — dedi.	Ziyafet, babası yayladan döndüğünde olacak, dedi.

2

2.1.	Askar ertalab badantarbiya qildi.	Asker sabahleyin spor yaptı.
2.2.	Beligacha yalang'och bo'ldi.	Beline kadar çıplaktı.
2.3.	Hovlini aylanib chopti.	Avlunun etrafında koştu.
2.4.	Oyog'ini ko'tardi, bebilchagini peshonasiga tekkizdi.	Ayağını kaldırdı, ayağının üst kısmını alnına değdirdi.
2.5.	Qo'llarini yerga tiradi.	Ellerini yere dayadı.
2.6.	Yotdi-turdi, yotdi-turdi.	Yattı-kalktı, yattı-kalktı.
2.7.	—Raz-dva-tri!..	— Bir- iki- üç!..
2.8.	Jivo, serjant Orziqulov! — dedi.	Yaşa, çavuş Arzıkulav, dedi.
2.9.	Kun terak bo'yi bo'ldi.	Uzun bir gün oldu.
2.10.	Askar xolasi do'pposday o'g'lini ergashtirib keldi.	Askerin teyzesi şişman oğlunu peşine takıp geldi.
2.11.	Askar xolasiga peshvoz yurdi.	Asker, teyzesini karşıladı.
2.12.	O'ng qo'lini chakkasiga qo'ydi.	Sağ eliyle asker selamı verdi.
2.13.	— Serjant Orziqulov! — dedi.	Çavuş Arzıkulav, dedi.
2.14.	Ko'rishish uchun xolasiga qo'l uzatdi.	Selamlaşmak için teyzesine el uzattı.
2.15.	Xolasi askar qo'lini emas, o'zini bag'riga oldi.	Teyzesi askerin elini değil kendisini bağrına bastı.
2.16.	Askar jiyaniga qarab qo'lini chakkasiga qo'ydi.	Asker kuzenine bakarak asker selamı koydu.

2.17.	— Serjant Orziqulov! Kak tvoya imya? Bahrom? Znachit', Borya, da? — dedi.	— Çavuş Arzıkulav! Senin adın ne? Behram mı? Evet, Borya, demek mi?, dedi.
2.18.	— Yo'q, Bahrom, — dedi jiyan.	Hayır, Behram, dedi kuzeni.
2.19.	— Net, Borya!	Hayır, Borya!
2.20.	Bahrom, otstaloe imya!	Behram, ilkel bir isim!
2.21.	Borya sovremennaya!	Borya, modern!
2.22.	Ryadovoy Borya!	Borya, özel!
2.23.	Jiyan, tog'a bo'lmish gapiga tushunmadi.	Kuzen, dayısının söylediklerini anlamadı.
2.24.	Onasiga javdirab qaradi.	Annesine bir cevap beklercesine baktı.
2.25.	— Jiyaningiz hali askar bo'lmadi.	— Kuzenin henüz asker olmadı.

2.26.	O'zbekcha gapirmasangiz, tushunmaydi, dedi	Özbekçe konuşmazsan anlayamaz, dedi.
2.27.	— Nu-nu, pora znat', pora!	Hadi hadi bilmenin tam zamanı!
2.28.	Askar chalqancha yotdi.	Asker sırtüstü yattı.
2.29.	Oyoqlarini chalishtirdi.	Ayaklarını birbirinin üzerine koydu.
2.30.	Barmoqlari bilan ko'kragiga chertdi.	Parmakları ile göğsüne hafifçe vurdu.
2.31.	O'zicha xirgoyi qildi:	Kendince şarkı mırıldandı:
2.32.	— Ay lavyu, ay lavyu... Ya vas lyublyu, ya vas lyublyu...	— Seviyorum, seviyorum... Ben sizi seviyorum, ben sizi seviyorum...

3

3.1.	Kun oqqanda askar otasi qirdan enib keldi.	Gün biterken askerin babası yayladan geldi.
3.2.	Otini darvoza oldida qoldirdi.	Atını kapı önüne bıraktı.
3.3.	Qamchini belbo'g'iga qistirdi.	Kamçısını kemerine sıkıştırdı.
3.4.	İchkari ravona bo'ldi.	İçeri doğru yürüdü.
3.5.	Kulimsib-kulimsib qadamladi, quchog'ini ochib-ochib qadamladi.	Gülümseyerek yürüdü, kucağını açarak yürüdü.
3.6.	O'zicha gapirib-gapirib qadamladi.	Kendi kendine konuşarak yürüdü.
3.7.	— Qani, askar kelibdi-da, qani...	— Nerede, asker gelmiş ha nerede!...
3.8.	Askar otasiga peshvoz yurdi.	Asker babasını karşıladı.

3.9.	Qo‘llarini boshi uzra yoydi.	Selamladi.
3.10.	— O, papasha, zdorovo! — dedi.	— O, canim babacigim!, dedi.
3.11.	— Skol‘ko zima, skol‘ko vesna!	— Kaç kış, kaç bahar!
3.12.	Otasi quchoqlashib-quchoqlashib ko‘rishdi.	Babasi kucaklayarak ogluyla gorustti.
3.13.	Shu o‘zimning o‘g‘limmi, demishday, askarga qarab qarab qo‘ydi.	Babasi bu benim oglum mu der gibi, askere bakakaldi.
3.14.	Otasi jonliq so‘ydi.	Babasinin nefesi kesildi.
3.15.	Qarindosh-urug‘lar, gapga yetarlar uchun to‘y qilib berdi.	Akrabalar, konusup hasret gidermeleri ichin ziyafet verdi.
3.16.	O‘g‘li oyoq olishi bilan gaplaridan ulaybulay izza bo‘lmadi.	Oglunun hareketlerinden ve sozlerinden hic utanmadi.
3.17.	Mayli, hali-xozir askarlik havosi bor.	Olur, henüz askerlik havası var.

3.18.	Keyin-keyin o‘ziga keladi, deb o‘yladi.	Yavaş yavaş kendine gelir diye dusündü.
3.19.	Ammo askar o‘ziga kelmadi.	Ancak asker kendine gelmedi.
3.20.	Mo‘ysafid otasi toqadi toq bo‘ldi, otasi yorildi:	Ihtiyar babasının sabrı taştı, yoruldu:
3.21.	— Ulim, erta birov aytgan ekan, otangni ko‘rdim— ahmadi forig‘ enangni ko‘rdim— tovonı yoriq, deb.	— Oglum, yarın bir gün biri şöyle der; “Babanı da anneni de bilirim, ikisi de yoksul insanlar.” demiş.
3.22.	Otang shul, enang shul, qo‘y endi, o‘z tilingda gapir.	Baban bu, annen bu, şimdi, kendi dilinde konuş.
3.23.	— Nu, dayosh‘, papasha, dayosh‘!	— Abartıyorsun baba abartıyorsun!
3.24.	— Men-ku, chala-chulpa bilaman.	— Ben yarım yamalak biliyorum.
3.25.	Qizil askar bo‘lib, o‘ris oshnalarim bilan tillasha berib, picha bilib olib edim.	Kızıl ³ asker olduğumda Rus arkadaşlarımla sohbet ederek biraz anlayabiliyordum.
3.26.	Lekin enang bechora manavi qishloqdan narini bilmaydi.	Fakat zavallı annen işte bu köyden ötesini bilmez.

³ Qizil: Kominizm yanlısı, Bolşevik.

3.27.	Tilingga tushunolmay qiynalyapti.	Dilini anlamakta zorlanıyor.
3.28.	— Nu, papasha, pora znat’!	— Biliyorum baba!
3.29.	Otasi nima qilishini bilmadi.	Babasi ne yapacağını bilemedi.
3.30.	O’y surib qoldi.	Düşünmeye başladı.
3.31.	Otasi bir vaqtlar Denov, Termizlarda qizil askarlik mashqini olib edi.	Babasi bir zamanlar Denov, Termiz’lerde ⁴ kizil askerlik eğitimi almıştı.
3.32.	Mana shu yerlarda Sovet hokimiyatini barpo etish uchun qo’ltig’iga to’pponcha osib edi.	İşte buralarda Sovyet hâkimiyetini kurmak için koltuğuna tabanca asmıştı.
3.33.	Unda manavi mishiqi po’rim onasi qornida yo bor edi, yo yo’q edi.	O zaman işte bu sümüklü, havalı, annesinin karnında ya vardı ya yoktu.
3.34.	Bu o’zi, kimga po’rimlik qilyapti?	Özü bu, kime gösteriş yapıyor?
3.35.	Otasi zardasi qaynadi.	Babasi sinirlendi.
3.36.	Ko’ylagini ko’tardi.	Gömleğini kaldırdı.
3.37.	Chap biqinida hamon saqlanib turmish ajabtovur izlarni ochdi.	Sol böğründe şimdiye kadar saklanmış dikkat çeken izlerini açtı.
3.38.	— Ay serjant, sen o’zi kim bilan gaplashayotganingni bilyapsanmi? — dedi.	Hey çavuş, sen kiminle konuştuğunu biliyor musun, dedi.
3.39.	— Men nagan taqib, Sovet hokimiyatini o’rnatganimda qayerda eding?	— Ben tabanca takıp, Sovyet hakimiyetini kurmak için çalıştığımnda neredeydin?
3.40.	Enangning qornida, otangning belida eding!	Annenin karnında, babanın belinde idin!
3.41.	İshonmasang, mana, nagan izi haliyam turibdi, mana!	İnanmazsan, işte kurşun izi hâlâ duruyor, işte!
3.42.	— Ya uzbekskiy yazık ne panimayu!	Ben Özbek dilini anlamıyorum.
3.43.	Otasi u dedi, bo’lmadi, bu dedi, bo’lmadi.	Babasi, öyle dedi, olmadı, böyle dedi, olmadı.
3.44.	Askar gap korlamadi.	Asker aldırış etmedi.

⁴ Denov (Denau) ve Tirmiz: Özbekistan’da bir şehir.

3.45.	Otasi, shu chindan o'z o'g'limmi, yo, boshqa birovni, demishday askar uyog'idan qaradi, askar buyog'idan qaradi.	Babasi, bu gerçekten benim oğlum mu, yoksa başka biri mi der gibi, askere bir o taraftan baktı, bir bu taraftan baktı.
3.46.	Aniq bir gapga kelolmadi.	Kesin bir sonuca varamadi.
3.47.	Keyin, shu o'z o'g'lim ekani yo haqqost chin bo'lsin, yo yolg'on bo'lsin, deya askar quloq-chakkasiga tars etkizib bir soldi.	Sonra, bu öz oğlum ise yalan da olsa gerçek de olsa eyvallah diye askerin kulaktozuna pat diye vurdu.
3.48.	Askar bunday zarbni kutmab edimi, yo, eski qizil askar mushti o'zi shunday bo'ladimi, ishqilib, yonboshiga gul etib tushdi.	Asker böyle bir darbe beklemiyor muydu, ya da eski kızıl asker yumruğu böyle mi oluyordu, her neyse, yanına “güm” diye düştü.
3.49.	Unsiz, jingak bo'lib yotdi.	Sessizce, büzülüp yattı.
3.50.	Otasi askarni yoqasidan ushlab turg'izdi.	Babasi askeri yakasından tutup kaldırdı.
3.51.	Endi bu chakkasiga solmoqchi bo'ldi.	Şimdi diğer tarafına vuracak odu.
3.52.	Askar otasi niyatini payqadi shekilli, hovlini alanib qochdi.	Asker, babasının niyetini anladı galiba, avluyu dolaşıp kaçtı.
3.53.	— Voy enajon, o'ldim-e! — deya baqirdi.	Vay, anneciğim, öldüm ya, diye bağırdı.
3.54.	Otasi belbog'idan qamchini oldi.	Babasi kemerindeki kamçıyı aldı.
3.55.	Yalang oyoq bo'lib askar quvdi.	Yalın ayak askeri kovaladı.
3.56.	— Enag'arning bolasi, to'xta deyman! — deya zug'um qildi.	— Lanet olasıcının çocuğu, dur diyorum, diye haykırdı.
3.57.	Askar o'qday uchdi.	Asker ok gibi uçtu.
3.58.	Oshxonaga kirib bordi.	Mutfağa girdi.
3.59.	Qozonni aylanib chopdi.	Kazanın etrafında koştu.
3.60.	Onasi ketiga panaladi.	Annesinin arkasına saklandı.
3.61.	—Enajon, otamni ushlang!	—Anneciğim, babamı tut!
3.62.	Jon ena, ushlang! — deya yolvordi.	Anneciğim, tut, diye yalvardı.
3.63.	—Qo'rqma-ye, indamaydi!	—Korkma ya, bir şey demez!

3.64.	—Indaydi, siz ko‘rmadingiz, uje bitta yedim!	—Der, siz görmediniz, şimdiye kadar bir tane yedim!
3.65.	Qo‘lidagi qamchini oling, enajon!	Elindeki kamçıyı alın, anneciğim!
3.66.	Otasi zug‘um qildi:	Babası bağırdı:
3.67.	—Ushlama meni, enasi, ushlama! — dedi.	Tutma beni, annesi, tutma, dedi.
3.65.	Qo‘lidagi qamchini oling, enajon!	Elindeki kamçıyı alın, anneciğim!
3.66.	Otasi zug‘um qildi:	Babası bağırdı:
3.67.	—Enag‘arni bir qamchi ostiga olayin!	—Lanet olasıcayı bir kamçı altına alayım!
3.68.	Onasi oracha qildi:	Annesi araya girdi:
3.69.	—Qo‘yning, endi qobil askar bo‘ladi, — dedi.	Bırakın, şimdi daha iyi bir asker olacak, dedi.
3.70.	—Ayt, qobil askar bo‘laman, de.	—Söyle, iyi bir asker olacağım de.
3.71.	—Endi qobil bo‘laman, jon ota!	—Şimdi iyi bir asker olacağım, babacığım!
3.72.	—Ha-a, enag‘arning askari, tiling bor ekan-ku!	—Evet, lanet olasıcanın askeri, dilin varmış ha!
3.73.	—Bor, mana, bor!	—Var, işte, var!

4

4.1.	Shunday qilib, askarga til bitdi.	Böylelikle yaparak, askere söz geçirildi.
4.2.	Askaralik kiyimlarini tashladi.	Askerlik kıyafetlerini attı.
4.3.	O‘z kiyimlarini kiydi.	Kendi kıyafetlerini giydi.
4.4.	Bir erta otasi ovoizidan uyg‘ondi.	Bir sabah babasının sesine uyandı.
4.5.	—Serjant Orziqulov, buyoqqa bir qarang! — dedi otasi.	Çavuş Arzıkulav, buraya bir bak, dedi babası.
4.6.	Askar hadahalab kiyindi.	Asker hızlıca giyindi.
4.7.	Otilib bordi.	Fırladı.
4.8.	Uyquli ko‘zlarini uqaladi.	Uykulu gözlerini ovaladı.

4.9.	Otasiga joydirab qaradi.	Merakla babasına baktı.
4.10.	—Serjant Orziqulov, bet-qo‘lni yuvib farishtali bo‘lib keling, muhim topshiriq bor!	—Çavuş Arzikulav, elini yüzünü yıkayıp, üstüne başına çeki düzen verip gel, önemli bir vazife var!
4.11.	Askar chopqillab borib, chopqillab keldi.	Asker koşarak gitti, koşarak geldi.
4.12.	Otasi askarni og‘ilxonaga ergashtirib bordi.	Babası, askeri peşine takıp ahıra vardı.
4.13.	Mol tappilarni ko‘rsatdi.	Hayvan atıklarını gösterdi.
4.14.	—Manavilar nima, serjant Orziqulov? — dedi.	Bunlar ne, çavuş Arzikulav, dedi.
4.15.	—Ha, yashang, tappi!	—Oo, yaşasın, hayvan atığı!
4.16.	Endi, o‘zingizdan qolar gap yo‘q, serjant, tirikchilik, ha, tirikchilik!	Sizin artık söyleyecek sözünüz yok, çavuş, hayat bu, hayat!
4.17.	Bilasiz, tappi qishda ko‘p yaxshi o‘tin bo‘ladi.	Biliyorsun ki tezek kışın çok iyi odun olur.
4.18.	Qishning g‘amini yozda ye, degan!	Kışın sıkıntısını yazın çek demişler!
4.19.	Endi, yengni bilakkacha turib, tappi yopganskiy, ha!	Şimdi kollarını sıvayıp tezek yapacaksın ya!
4.20.	Askar tappilarga qaradi.	Asker hayvan atıklarına baktı.
4.21.	Ko‘ngli o‘ynadi.	Midesi bulandı.
4.22.	Bir, tappiga qaradi, bir, otasi qo‘lidagi qamchiga qaradi.	Bir atıklara baktı, bir babasının elindeki kamçıya baktı.
4.23.	O‘lmayinning kunidan bilaklarini turdi.	Çaresiz kalarak kollarını sıvadı.

4.24.	Avaylabgina enkaydi.	Dikkatlice eğildi.
4.25.	Tappiga qo‘l urdi.	Atıklara el vurdu.
4.26.	Ko‘ngli o‘ynagandan-o‘ynadi.	Midesi bulandıkça bulandı.
4.27.	Ko‘zlarini chirt yumdi.	Gözlerini sıkıca yumdu.
4.28.	Tag‘in ochdi.	Tekrar açtı.
4.29.	Yelkasi osha otasiga qaradi.	Omuz üstünden babasına baktı.
4.30.	Otasi qaqqayib qarab turdi.	Babası dik dik bakıp durdu.

4.31.	Otasi qamchi o'ynatdi.	Kamçıyı salladı.
4.32.	Askar taqdirga tan berdi.	Asker kadere boyun eğdi.
4.33.	Tag'in ko'zlarini yumdi.	Tekrardan gözlerini yumdu.
4.34.	Tappini kaftlariga oldi.	Atığı avcuna aldı.
4.35.	Devorga qulochkashlab tappi yoydi.	Kollarını hızla açıp duvarı hayvan atığı ile kapladı.
4.36.	Shunda, devordagi qator tappilarda botib yotmish onasi panja izlariga ko'zi tushdi.	O anda duvardaki dizili tezeklerde kalan annesinin parmak izlerine gözü takıldı.
4.37.	—Ha, bali, serjant Orziqulov, gap bunday bo'пти-da! — dedi otasi.	Evet, doğru, çavuş Arzıkulav, dediğim gibi oluyor, dedi babası.
4.38.	—Enangizning qo'lidan bir ishni oladigan bo'ldingiz!	—Annenizin elinden bir işini almış oldunuz!
4.39.	Bir oqshom otasi masalani ko'ndalang qo'ydi:	Babası, bir akşam meseleyi enine boyuna açtı:
4.40.	—Mana, mehmonligingizda qaridi, serjant Orziqulov.	—İşte, misafirlığınız de bitti, çavuş Arzıkulav.
4.41.	Keldi-ketdilar da siyraklab qoldi.	Gelen giden de azaldı.
4.42.	So'ramoqdan ayb yo'q, endi kim bo'lmoqchisiz?	Sorması ayıp değilse, şimdi kim olmak istiyorsun?
4.43.	Askar harbiy xizmatdan qaytib, ijroqo'm raisi bo'laman, deya niyat qilib edi.	Asker, askerlikten dönünce icra komitesi başkanı olurum diye niyet etmişti.
4.44.	Ana shu niyatini aytish uchun tili aylanmadi, yelka qisib qo'ya qoldi.	İşte bu niyetini söylemeye dili varmadı, omuzları çököverdi.
4.45.	Otasi bo'lari gapni aytdi:	Babası olacakları söyledi:
4.46.	—Bilmaganskiy-da?	—Bilmiyor musun?
4.47.	Unda, bizniki bilganskiy!	O hâlde bizimkini biliyorsun!
4.48.	Manavi zarang toyoqni olib, orqamdan yurganskiy!	İşte bu değneği alıp arkamdan geleceksin!
4.49.	Serjant Orziqulov poda boqqanskiy!	Çavuş Arzıkulav sürü otlatacaksın!
4.50.	Askar angrayib qoldi.	Asker şaşırıp kaldı.
4.51.	Og'zi ochilib qoldi.	Ağızı açık kaldı.
4.52.	Otasi bir o'qraydi.	Babası kaşlarını çatdı.
4.53.	Askar dirk etib joyidan turdi.	Asker silkelenip yerinden kalktı.

4.54.	—Yest', poda boqqanskiy!— dedi.	Evet, sürü otlatacağım, dedi.
4.55.	Shu kundan e'tiboran askar chakana cho'pon bo'ldi.	O günden itibaren asker, küçük sığır çobanı oldu.
4.56.	Adirda uzun kun chakana mol boqdi.	Yaylada gün boyu hayvan otlatdı.
4.57.	Avval-avval ko'nika olmadi.	İlk başta bu durumu kabullenemedi.
4.58.	Qayerlargadir, xususan, askar bo'lmish joylariga ketib qolgilari keldi.	Bir yere, özellikle, askerlik yaptığı yerlere gidip kalası geldi.
4.59.	Keyin-keyin adirlarga o'rgana bordi.	Ancak sonra sonra yaylaları kabullendi.
4.60.	Adirlarsiz zerikdi.	Yaylalar olmadan sıkıldı.
4.61.	Adirlarsiz kuni o'tmadi.	Yaylalarsız günü geçmedi.
4.62.	Oqshomlari uyma-uy yurdi.	Akşamları başıboş gezdi.
4.63.	Oshi halol yig'di.	Aşını helâl biriktirdi.
4.64.	Boshi ikkita bo'ldi.	Evlendi.
4.65.	Ketma-ket ikkita qiz ko'rdi.	Ard arda iki kızı oldu.

5

5.1.	El askarni serjant Orziqulov deyishini qo'ymadi.	Ancak halk, askere çavuş Arzıkulav demeyi bırakmadı.
5.2.	Hazil-mutoyibachilar to'y-gashtalarda serjant Orziqulov askardan qaytib kelib gapirmish gaplarini gapirib berdi.	Şaklabanlar, eğlencelerde çavuş Arzıkulav'ın askerden döndüğünde söylediği sözleri söylerlerdi.
5.3.	Qiliqlarini qilib ko'rsatdi.	Taklit ettiler.
5.4.	El xandon otib kuldi.	İnsanlar kahkahalarla güldüler.

5.5.	Bolalar serjant Orziqulov bo'lib gapirishdi, serjant Orziqulov bo'lib ko'rishib-so'rashdi, serjant Orziqulov bo'lib tappi yopdi.	Çocuklar, çavuş Arzıkulav'ı taklit ederek onun gibi konuştular, selamlaştılar ve onun gibi tezek yaptılar.
5.6.	El qah-qah urib kuldi.	İnsanlar kahkahalarla güldü.
5.7.	U, serjant Orziqulov bo'lib qoldi.	O, çavuş Arzıkulav olarak kaldı.

6.1.	Shunda...shunda, urush boshlandi.	Böyle böyle savaş başladı.
6.2.	Serjant Orziqulov urushga ketdi.	Çavuş Arzikulav savaşa gitti.
6.3.	U, serjant Orziqulov bo‘lib qoldi.	O, çavuş Arzikulav olarak kaldı.
6.4.	Tevarakka olazarak boqdi.	Allak bullak bir hâlde etrafına baktı.
6.5.	Otasi bechora rahmatlik bo‘libdi.	Zavallı babası rahmetli olmuş.
6.6.	Gul deb atalmish bir dard ikkita qiznida olib ketibdi.	Çiçek diye adlandırılan bir hastalık iki kızını da almış.
6.7.	Cholidan ayrilmish onasi bilan farzandlaridan judo bo‘lmish ayoli mung‘ayib qolibdi, g‘arib bo‘lib qolibdi.	Kocasından ayrılan annesi ile çocuklarından ayrılan karısı kederlenmiş, garip kalmışlar.
6.8.	U urushdan ajabtovur bo‘lib keldi.	O, savaştan oldukça iyi bir şekilde döndü.
6.9.	Miq etmadi.	Hiç konuşmadı.
6.10.	Olis-olislarga termuldi.	Uzaklara daldı.
6.11.	Qarindosh-urug‘ bolalari ko‘ksidagi orden-medallarga qo‘l tekkizib ko‘rdi.	Akraba çocukları göğsündeki madalyalara dokunarak baktılar.
6.12.	—Bularni qayerdan oldingiz?— deya surishtirdi.	Bunları nereden aldınız, diye sordular.
6.13.	—Urushga borsak, biz ham orden olib kelardik,— dedi.	Biz de savaşa gitsek madalya alarak dönerdik, dediler.
6.14.	Shunda, serjant Orziqulov qirg‘inbarot kunlardan bor-yo‘g‘i bir marta gap ochdi:	O zaman çavuş Arzikulav şiddetli savaş günlerinde olan her şeyden ilk kez bahsetti:
6.15.	—Urushning oti o‘chsin, bolam, — dedi.	Savaşın adı batsın, yavrum, dedi.
6.16.	—Sizlar so‘ramanglar, men aytmayin.	—Ne siz sorun ne ben söyleyeyim.
6.17.	Bundaychikin ohangjamolarni men	Bunun gibi süsleri ben taktım, sizlere takmak
	taqdim, sizlarga taqish nasib etmasin...	nasip olmasın...
6.18.	Kolhoz raisi serjant Orziqulovni yaxshiyaxshi ishlarga qo‘ymoqchi bo‘ldi.	Kolhoz ⁵ başkanı, çavuş Arzikulav’ı iyi işlere koymak istedi.
6.19.	Ammo serjant Orziqulov rad etdi.	Ama çavuş Arzikulav kabul red etti.
6.20.	Tag‘in o‘z podasini so‘radi.	Yine kendi sürüsüne bakmak istedi.
6.21.	İkki yilda farzand ko‘rdi.	İki yıl içerisinde çocuğu oldu.

⁵ Kolhoz: Eski Sovyetler Birliği’nde tarım üretim kooperatifi.

6.22.	Bunisida qiz bo'ldi.	Bu da kiz oldu.
6.23.	Qiz bo'lsada umri bilan bo'lsin edi, bunisida ketdi.	Kiz olsun da ömürlü olsun, o da gitti.
6.24.	To'rtinchisi o'g'il bo'ldi.	Dördüncüsü oğlan oldu.
6.25.	Xumor momo nevarasi uchun ism o'yladi.	Humar anne torunu için isim düşündü.
6.26.	Aqllarga maslahat soldi.	Başkalarından akıl istedi.
6.27.	Oq-qorani taniganlarga kitob ko'rdirdi.	İyi kötüyü bilen kişilere kitap okutturdu.
6.28.	Olis o'yladilar.	Çok düşündüler.
6.29.	O'ylamay bo'ladimi, ketma-ket uchta farzand ketdi!	Düşünmez olurlar mı, ard arda üç çocuk gitti!
6.30.	Oxir-oqibat, hayot sohibi bo'lsin, hayotda tursin, deya Tursun deb ism qo'ydilar.	Sonunda, uzun ömürlü olsun, hayatta kalsın diye Dursun adını koydular.
6.31.	Ota-ona orzusi bajo bo'ldi.	Anne babasının dileği kabul oldu.
6.32.	Tursun hayotda turdi.	Dursun, hayatta kaldı.

7

7.1.	Yolg'iz o'g'il Tursun bir oyog'i maktabda bo'ldi, bir oyog'i adirda bo'ldi.	Tek oğul Dursun'un bir ayağı okulda, bir ayağı yaylayaydı.
7.2.	Maktabdan keyin bir qo'yniga non soldi, bir qo'yniga kitob soldi.	Okuldan sonra bir koltuğunun altına ekmek, diğer koltuğunun altına kitap koydu.
7.3.	Otasi oldiga bordi.	Babasının yanına vardı.
7.4.	Toshga cho'nqayib kitob o'qidi.	Taşa çöküp kitap okudu.
7.5.	Ovoz qo'yib kitob o'qidi.	Yüksek sesle okudu.
7.6.	El ta'biri bilan aytmish, Tursun g'azalxon	Tabiri caizse Dursun, gazelhan oldu.

	bo'ldi.	
7.7.	Bayram, to'y-ma'raalarda she'r o'qidi.	Bayram ve eğlencelerde şiir okudu.
7.8.	Maktab kutubxonasi kamlik qildi.	Okul kütüphanesi yetmedi.
7.9.	Tumandan dasta-dasta kitob olib kelib o'qidi.	İlçeden deste deste kitap alıp okudu.

7.10.	Sandiq osti bilan deraza tokchalari kitobga to'ldi.	Sandiqin altı ile pencere kenarları kitap ile doldu.
7.11.	Adabiyot muallimi Tursunning she'riy daftarini ko'rib berdi.	Edebiyat öğretmeni, Dursun'un şiir defterini gördü.
7.12.	Bir-ikkitasini tuman ro'znomasida chiqarib berdi.	Bir iki tanesini ilçe gazetesinde yayımlattı.
7.13.	Yolg'iz o'g'il dovrug'i dong taratdi.	Biricik oğlun ünü yayıldı.
7.14.	El o'ylab qoldi: otasi bor-yo'g'i podachi bo'lsa, o'g'li qanday qilib bayt yozadi?	İnsanlar düşünmeye başladılar: babasının varı yoğu çobanlık ise oğlu nasıl olur da beyit yazar?
7.15.	Javobini otasidan so'radi:	Cevabını babasına sordular:
7.16.	—Serjant Orziqulov, ulingizga nima berib boqyapsiz?	—Çavuş Arzıkulav oğlunuza ne yedirip içiriyorsunuz?
7.17.	—Shu, biz nima yesak, uyam shuni yeydi.	—Biz ne yersek o da onu yiyor.
7.18.	—Unda, qanday qilib bayt bityapti?	—O zaman nasıl oluyor da beyit yazıyor?
7.19.	—Shunga hayronman.	—Ona şaşkınım.
7.20.	Shuncha bo'y-bastim bilan men bayt bitolmayman, bu enag'ar bityapti.	Bunca boyum bosum ile ben beyit yazamıyorum, bu lanet olasınca yazıyor.
7.21.	Bir oqshom serjant Orziqulov o'g'li yotajak uyga ohista kirib oldi.	Çavuş Arzıkulav bir akşam oğlunun yatak odasına yavaşça girdi.
7.22.	Devorda rangtasvirlar ilig'lik bo'ldi, qalamtasvirlar ilig'lik bo'ldi.	Duvarda resimler, kara kalem tablolar asılıydı.
7.23.	Tasvirlarda turfa gullar, qorli tog'lar, jonivorlar bo'ldi.	Tablolarda muhteşem çiçekler, karlı dağlar, hayvanlar vardı.
7.24.	Bir saman yo'rg'alab yurdi.	Bir boz renk rahvan koşturuyor.
7.25.	Bir bo'z yollari hilpirab-hilpirab yeldi.	Gri yeleleri dalgalanıyor.
7.26.	Bir jiyron olis-olislarga termulib kishnadi.	Bir kızıl at uzaklara bakıp kişniyor.
7.27.	İkkita qora turiq old oyoqlarini ko'tarib, tumshuqlarini tumshuqlariga tekkizib iscashdi.	İki kara doru at ön ayaklarını kaldırıp, burunlarını birbirine değdirerek koklaşıyor.
7.28.	“Otga moyilli bo'libdi.	“Ata hevesliymiş.

7.29.	Esaysin, ot olib beraman”.	Akıllı olsun ona at alacağım.”
7.30.	Serjant Orziqulov shunday niyat qildi.	Çavuş Arzıkulav içinden böyle geçirdi.
7.31.	Derazada taxloqliq daftarlarni varaqladi.	Pencere önünde duran derlenmiş defterlerin sayfalarını karıştırdı.
7.32.	O‘g‘li shularni o‘z ichidan chiqarib bitdimi, yo, biror kitobdan olib bitdimi, bilolmadi.	Oğlu bunları kendisi mi yazdı yoksa bir kitaptan alarak mı yazdı, bilemedi.
7.33.	Daftarni varaqladi-varaqladi, tag‘inda ajablendi...	Defteri karıştırdı karıştırdı yine şaşırdı...
7.34.	Daftarda bir qiz rasmi bo‘ldi.	Defterde bir kız resmi vardı.
7.35.	Qiz xushro‘ygina bo‘ldi.	Kız güzel yüzlüydü.
7.37.	Rasm ostida husnixat bo‘ldi.	Resmin üzerinde hüsnühat vardı.
7.38.	“Shu qiz uchun bitilmish bayt bo‘lsa ajab emas”.	“Beyitler bu kız için yazılmışsa şaşırtıcı değil.”
7.39.	Serjant Orziqulov shunday o‘yladi.	Çavuş Arzıkulav böyle düşündü.
7.40.	Ayolini chaqirdi.	Karısını çağırdı.
7.41.	Qizni ko‘rsatdi.	Kızı gösterdi.
7.42.	Ayoli qizga bot-bot tikildi.	Karısı, kıza tekrar tekrar baktı.
7.43.	—Tanimadim, — deya yelka uchirdi.	Tanımıyorum, diyerek omzunu silkti.
7.44.	Ayoli o‘zida yo‘q xushvaqt bo‘ldi.	Karısında daha önce olmayan bir sevinç oluştu.
7.45.	Yolg‘iz o‘g‘li uyg‘onibdi!	Biricik oğlu uyanmış!
7.46.	Bir qizga, kim bo‘lsa-da, bir qizga ko‘ngil qo‘yibdi!	Bir kıza, kim olursa olsun, bir kıza gönül vermiş.
7.47.	Yolg‘iz o‘g‘li suyuqli bo‘libdi!	Biricik oğlu sevdalanmış!
7.48.	O‘g‘li maktabni bitirsin.	Oğlu okulu bitirsin.
7.49.	Nasib bo‘lsa, shu qizni kelin qiladi!	Nasip olursa, bu kıza gelini yapar!
7.50.	Uch birdan qizni qora yerga berdi.	Üç kızını birden kara toprağa verdi.
7.51.	Nasib bo‘lsa, shu qiz kelinda bo‘ladi, qizda bo‘ladi!	Nasip olursa bu kız hem gelini hem kıza olur!
7.52.	Serjant Orziqulovningda bir quvonchi ikki bo‘ldi.	Çavuş Arzıkulav’ın da sevinci ikiye katlandı.

7.53.	Orzusi ezgu bo'ldi.	Dileği kabul oldu.
7.54.	Nasib bo'lsa, o'g'lini vaqtli uylantiradi.	Nasip olursa o'glunu vakitlice evlendirir.
7.55.	Yolg'iz o'g'il erta uylansa, erta farzandli bo'ladi.	Biricik o'glu ne kadar erken evlenirse o kadar erken çocuğu olur.
7.56.	O'zidan-o'zi ko'payadi, o'zidan-o'zi unib-o'sadi.	Kendi kendilerine doğarlar, kendi kendilerine büyürler.
7.57.	Farzandlari otasiga yo'ldosh bo'ladi, bobosiga nevara bo'ladi.	Çocukları, babasına yoldaş olur; dedesine torun olur.
7.58.	Ota-ona orzu-havasi hamisha ezgu bo'ladi.	Anne-babanın dileği her zaman hayırlı olur.
7.59.	Ammo hayot hamishada ota-ona orzuhavasi esh bo'la bermaydi.	Ama hayat her zaman anne-babanın dilediğine uymaz.
7.60.	Hayot boshqa, orzu-havas boshqa.	Hayat başka, istekler başka.

8

8.1.	Tursun maktabni bitirdi.	Dursun, orta öğrenimini tamamladı.
8.2.	Kiyimlarini jomadon joyladi.	Kıyafetlerini bavula yerleştirdi.
8.3.	Gap yo'q, so'z yo'q, o'qishga jo'nadi.	Hiçbir şey söylemeden okumaya gitti.
8.4.	Onasi og'rindi.	Annesi üzüldü.
8.5.	Urushda qon kechmish otasi o'g'lini qo'llab-quvvatladi.	Savaşta kan döken babası, o'glunu destekledi.
8.6.	Qo'liga pul berdi.	Eline para verdi.
8.7.	Xush-hushvaqt o'qishga jo'natdi.	Mesut bir şekilde okumaya gönderdi.
8.8.	Bot-bot tayinladi:	Tekrar tekrar tembihledi:
8.9.	—Ulim, biz o'qiyolmadik, endi, sen o'qi.	—O'glum, biz okuyamadık, şimdi, sen oku.
8.10.	Zamon o'qiganniki bo'lib qoldi.	Zaman okuyanin zamanı.
8.11.	Birdan-bir tilagim, otang kim, enang kim, shuni unutmasang bo'ldi...	Tek dileğim, baban kim, annen kim, bunu unutmazsan olur...
8.12.	Tursun o'qishga kirib keldi.	Dursun okula geldi.
8.13.	Ta'til ketidan ta'til o'tdi.	Tatil tatil ardından geçti.
8.14.	Tursun o'sib-ulg'aydi.	Dursun büyüyor.
8.15.	Yuzlarida uchli nimalar toshib yotib edi.	Yüzünde sakallar çıkmıştı.

8.16.	Yonoqlarini g'adir-budur nimalar bosib yotib edi.	Yanaklarini sivilceler basmıştı.
8.17.	Bir g'animi yonoqlarini qotib yotmish tappiga qiyosladi.	Bir arkadaşı yanaklarını kurumuş tezeğe benzetti.
8.18.	Bir g'animi yonoqlarini chalmaga qiyosladi.	Bir arkadaşı ise yanaklarını davar tezeğine benzetti.
8.19.	O'zi oynağa qaradi-qaradi-da:	Kendisi aynaya baktı baktı ve:
8.20.	—Yo'q, bular shunchaki kirlar, — dedi.	Yok, bunlar öylesine kirler, dedi.
8.21.	Tursunqul yuvina berdi-yuvina berdi.	Dursunkul, yıkanıverdi yıkanıverdi.
8.22.	Yonoqlaridagilar ketdi.	Yanaklarındakiler kayboldu.
8.23.	Yuzlari silliqqina bo'ldi.	Yüzü pürüssüz oldu.
8.24.	Ajabtovur kiyimlar kiyadigan bo'ldi.	Dikkat çeken kıyafetler giymeye başladı.
8.25.	Papirosni lablari chetiga qistirib yuradigan bo'ldi.	Sigarasını dudaklarının kenarına koyup gezer oldu.
8.26.	Gugurtni tashladi, yondirgich tutdi.	Kibriti çaktı, sigara tüttürdü.
8.27.	Juzdoni betiga ayollar tasvirini yopishtirib oldi.	Cüzdanının üzerine kadın resimleri yapıştırdı.
8.28.	Oyoq liboslari tovoni ko'tarildi.	Ayakkabılarının topuğu yükseldi.
8.29.	Sochiga soch qo'shildi.	Saçını uzattı.
8.30.	Quloqlarini yopdi.	Saçları kulaklarını kapattı.
8.31.	Palovni qoshiqda yeydigan bo'ldi.	Pilavı kaşıkla yemeye başladı.
8.32.	Bir to'yda "Modern toking" deya atalmish guruh ashulasini xirgoyi qilib o'ynadi.	Bir eğlencede "Modern Talking" isimli bir grubun şarkısını mırıldandı.
8.33.	Ko'pni ko'rganlar miyig'ida kuldi.	Görenlerin çoğu bıyık altından güldü.
8.34.	—Otasiga tortibdi, — dedi.	Babasına çekmiş, dediler.

9.1.	Tursun tong saharlab uygʻondi.	Dursun, gün ağarıken uyandı.
9.2.	Bet-qoʻlini yuvmasdan doʻkanchaga chopdi.	Elini yüzünü yıkamadan gazete bayine koştu.
9.3.	Ammo doʻkoncha hali yopiq boʻldi.	Ama gazete bayisi henüz kapalıydı.
9.4.	U doʻkoncha oldini olib turdi.	O, bayinin önünde bekledi.
9.5.	Sheʻri chop etilmish roʻznomadan oʻnta oldi!	Şiirinin yayımlandığı gazeteden on adet aldı!
9.6.	Qaytimiga qaramadi.	Arkasına bakmadı.
9.7.	Roʻznomalarni qoʻltigʻiga qisib chopdi.	Gazeteleri koltuğuna kıştırıp koştu.
9.8.	Bir roʻznomani qoʻliga oldi.	Gazetenin birini eline aldı.
9.9.	Tagʻin, biror misram tushib qolmadimikin, degan tashvishda sheʻrini yoʻl-yoʻlakay oʻqidi.	Yine bir mısram eksik mi diyerek endişeyle şiirini yol boyunca okudu.
9.10.	Hijjalab oʻqidi.	Heceleyerek okudu.
9.11.	Xayriyat, misralari tugal boʻldi.	Şükür ki mısraları tamdı.
9.12.	İjarasida eshikni ichkaridan qulfladi.	Kiralık dairesinin kapısını içeriden kilitledi.
9.13.	Sheʻrlarini chalqancha yotib oʻqidi, tik turib oʻqidi, oʻtirib oʻqidi.	Şiirlerini sırt üstü yatarak okudu, ayağa kalkıp okudu, oturarak okudu.
9.14.	Tursun oʻzini katta shoir his etdi.	Dursun, kendini büyük şair gibi hissetti.
9.15.	Roʻznomadagi rasmiga tikildi.	Gazetede ki resmine dikkatle baktı.
9.16.	Oʻzini...XIX asr buyuk shoirlariga qiyosladi.	Kendini... 19. yüzyılın büyük şairleriyle kıyasladı.
9.17.	“Yoʻq, oʻxshamaydi.	“Yok, benzemiyor.
9.18.	Buyuklar soqol qoʻyadi.	Onlar sakal bırakır.
9.19.	Buyuklar sarxonali mundshtuq chekadi”.	Büyükler lüleli nargile içer.”
9.20.	Chin, qadimgi ulugʻlar soqoli bor, sarxonali mundshtugi bor.	Gerçekten de eski büyüklerin sakalı da vardır, lüleli nargilesi vardır.
9.21.	Nimaga endi Tursun soqol qoʻymaydi? Mundshtuk chekmaydi?	Dursun şimdi neden sakal bırakmıyor, pipo içmiyor?
9.22.	Odamlar soqolini qirtishlab yuradi.	Adamlar sakalsız geziyor.
9.23.	Odamlar papiros chekib yuradi.	Sigara içerek geziyor.
9.24.	Yura bersin!	Gezsin!

9.25.	Odamlar kim bo‘libdi?	İnsanlar da kim oluyor?
9.26.	Jaydari xalq-da!	Sıradan halk!
9.27.	Yo‘q, jaydari xalqdan farq qilmoq lozim...	Hayır, sıradan halktan farklı olmak lazım...
9.28.	Tursun soqol qo‘ydi.	Dursun sakal bıraktı.
9.29.	Tursun sarxonali mundshtuk oldi.	Dursun, pipo aldı.
9.30.	Tursun ism-sharifini pichirlab aytdi: Tursun Orziqulov!	Dursun, adını fısıldayarak söyledi: Dursun Arzıkulav!
9.31.	Ismi sharif deganida shuncha uzun bo‘ladimi!	İsim dediğin bu kadar uzun olur mu!
9.32.	Yana-tag‘in jaranglamaydi!	Yine de ses getirmiyor!
9.33.	Shoirlar ismi sharifiga o‘xshamaydi!	Şairlerin ismine benzemiyor!
9.34.	O‘zi, ismi ma‘nosi nima?	Peki isminin anlamı ne?
9.35.	Tursun, o‘tirsın, yotsın... Shuyam gap bo‘ldi-yu!	Dursun, otursun, yatsın... Hepsi bu kadar!
9.36.	Tursun o‘z ismi sharifidan... oriya ti keldi.	Dursun‘un kendi isminden utanası geldi.
9.37.	Ota-bobosi otidan... uyaldi!	Babasının, dedesinin isminden utandı!
9.38.	O‘ziga shoirona nom topishni o‘yladi.	Kendine şairane bir isim bulmayı düşündü.
9.39.	Necha-necha taxalluslar topdi.	Pek çok mahlas buldu.
9.40.	O‘ziga yoqmadi.	Kendine yakıştırmadı.
9.41.	Oxiri, tarixdan kelib chiqdi.	Sonunda tarihten buldu.
9.42.	Pahlavon Daho!	Pehlivan Deha!

10

10.1.	Bir ta‘tilda ota-onasi Pahlavon Dahoni uylantirmoqchi bo‘ldi.	Bir tatilde anne babası Pehlivan Deha‘yı evlendirmek istedi.
10.2.	Daho oyoq tiradi.	Deha ayak diredi.
10.3.	O‘qishni o‘rtaga soldi.	Okulu bahane etti.
10.4.	—Hali yoshman, — dedi.	Henüz gencim, dedi.
10.5.	Ammo asl boisini aytmadi.	Ama asıl nedeni söylemedi.

10.6.	Ota-ona niyati qat'iy bo'ldi.	Anne babasının kararı kesindi.
10.7.	Onasi ko'ziga yosh oldi.	Annesinin gözleri doldu.
10.8.	Tavallo qildi.	Yalvardı.
10.9.	Oxiri Daho ko'ndi.	Deha, sonunda ikna oldu.
10.10.	"Mendan nima ketdi, bir o'yanab qolay.	"Kaybedeceğim bir şey yok, biraz eğlenirim.
10.11.	O'qish bitguncha kim bor, kim yo'q", dedi.	Okul bitene kadar kim öle, kim kala." dedi.
10.12.	Ota-ona qarindoshlari qizini kelin qilmoqchi bo'ldi:	Anne babası akrabalarının kızını gelin almak istedi
10.13.	—O'zimizniki yaxshi-da, yolg'izgina bolamiz bo'lsa...	—Bize göre iyi de, biricik oğlumuz için ise...
10.14.	Daho o'sha daftardagi qizni aytdi:	Deha, o defterdeki kızı söyledi.
10.15.	—Olsam, o'shani olaman, bo'lmasa yo'q!- dedi.	Alırsam onu alırım, yoksa olmaz, dedi.
10.16.	Ota-ona yolg'iz o'g'il ko'ngliga qaradi.	Anne ve babası biricik oğlunun suyuna gitti.
10.17.	To'y bo'ldi.	Düğün oldu.
10.18.	Kelin ota-ona oldida qoldi.	Gelin, anne ve babasının yanında kaldı.
10.19.	Kuyov boshqoyda o'qishga qaytdi.	Damat, Başakay'a okula döndü.
10.20.	Bayram, ta'tillarda kelib-ketib turdi.	Bayramda ve tatillerde gelip gitti.
10.21.	Bir o'g'il, bir qiz ko'rdi.	Bir oğlu ve bir kızı oldu.
10.22.	O'qishlar bitdi.	Okul bitti.
10.23.	Daho o'z viloyatida ishga yuborildi.	Deha, kendi memleketinde göreve başlatıldı.
10.24.	Daho shaharda qolmoqchi bo'ldi.	Deha şehirde kalmak istedi.
10.25.	Shaharda qolish uchun pinhona urinib ko'rdi.	Şehirde kalmak için gizlice çabaladı.
10.26.	Ammo ish masalasi qiyin bo'ldi.	Ama iş meselesi zordu.
10.27.	Daho ichini it tirnadi.	Deha huzursuzlandı.
10.28.	Ongsiz qoldi.	Aklı gitti.
10.29.	Qishlog'iga qaytib bordi.	Köyüne döndü.
10.30.	O'zi o'qib-ulg'aymish maktabda o'qituvchi bo'ldi.	Kendi okuduğu okulda öğretmen oldu.

11

11.1.	Pahlavon Daho maktabda osmondan tushganday yurdi.	Pehlivan Deha, okulda gökten inmiş gibi gezdi.
11.2.	Tevarak-atrofga, jamiki olamga osmondan qarab yashadi.	Çevresine, bütün dünyaya tepeden bakarak yaşadı.
11.3.	O'qituvchilar:	Öğretmenler:
11.4.	—O'zimizga qaytib kelibsiz-da, — deya hol so'radi.	Özünüze dönmüşsünüz, diyerek hâl hatır sordu.
11.5.	Ana shunda Daho o'zini kamsitilgan his etdi.	İşte o anda Deha kendisini aşağılanmış hissetti.
11.6.	Ushbu gapni: "Holing shu ekan, nima qilarding kekkayib, o'zimiz qatori odam ekansan-ku", degan ma'noda tushundi.	O, bu lafi: "Hâlin buymuş, ne diye böbürleniyorsun, sen de bizim gibiymişsin." diye algıladı.
11.7.	Yerga tushmaslik uchun turli-tuman havoyi gaplarni to'qib gapirdi:	Rezil olmamak için türlü türlü asılsız laflar söyledi:
11.8.	—Dorilfununda qoldirmoqchi edi, qolmadim.	—Üniversitede kalacaktım, kalmadım.
11.9.	Shaharda katta ishlarga qo'ymoqchi bo'ldi, ko'nmadim, — dedi.	Şehirde büyük işlere yerleşecektim, kabul etmedim, dedi.
11.10.	Otdan tushsa-da, uzangidan tushmadi.	Attan inse de üzengiden inmedi.
11.11.	Jamoatdan o'zini chetga oldi.	Toplumdan kendini soyutladı.
11.12.	O'ziga-o'zi bino qo'ydi.	Kendini kendine kaptırdı.
11.13.	Uyda-da, ishdada, ko'cha-ko'ylardada o'zini eldan xolis oldi.	Evde de işte de sokakta da kendini insanlardan uzaklaştırdı.
11.14.	Uyda-da, ishdada tevarakka begona ko'z bilan qaradi.	Evde de işte de çevresine yabancı gibi baktı.
11.15.	Tevarakdagilarda Dahoga begona ko'z bilan qaradi.	Çevresindekiler de Deha'ya yabancı gibi baktı.
11.16.	O'z pushtikamaridan bo'lmish bolalarida Dahoga begonasirab qaradi.	Öz çocukları bile Deha'ya yabancıymış gibi baktı.

11.17.	Daho kulsa, bolalarida kuldi.	Deha güldüğünde, çocukları da güldü.
11.18.	Daho xo'mraysa, bolalarida xo'mraydi.	Deha somurttuğunda, çocukları da somurttu.

12

12.1.	Daho o'zini-o'zi qafasga soldi.	Deha kendini soyutladı.
12.2.	Yuragi siqilgandan-siqildi.	İçi sıkıldı.
12.3.	Yuragi cholvori balog'iday g'ijim-g'ijim bo'ldi.	İçi pantolon paçası gibi buruş buruş oldu.
12.4.	Oqshomlari ichini it tataladi.	Akşamları huzursuzlandı.
12.5.	Tizzasiga shapillatib urdi.	Dizine şap şap vurdu.
12.6.	Sapchib turdi.	Sıçrayarak kalktı.
12.7.	Ko'chaga yo'l oldi.	Sokağa doğru gitti.
12.8.	O'yladi-o'yladi, kolxoz kutubxonasiga yo'l oldi.	Düşündü düşündü, kolhoz kütüphanesine doğru gitti.
12.9.	Kutubxona eshigida qulf ko'rdi.	Kütüphane kapısında kilit gördü.
12.10.	Lo'mbozday qulfni chang bosdi.	Büyük kiliti toz kaplamıştı.
12.11.	Qulf yerrang bo'ldi.	Kilit toprak rengindeydi.
12.12.	Daho qulfga tikilib qoldi.	Deha dikkatlice kilite baktı.
12.13.	Qayerdandir idora qorovuli keldi.	Bir yerden daire bekçisi geldi.
12.14.	Entikib nafas oldi.	Nefes nefese kaldı.
12.15.	Dahoning yuziga engashib qaradi.	Deha'nın yüzüne eğilerek baktı.
12.16.	—Sizmisiz, shoir uka, — dedi.	Siz misiniz şair kardeş, dedi.
12.17.	— Men, kutubxonaga biror mast-alast o'g'irlikka keldimi deb o'ylab, chopib kelibman.	Ben, kütüphaneye sarhoşun biri hırsızlığa mı geldi diye düşünerek koşup geldim.
12.18.	—Og'zingizga qarab gapiring.	—Sözlerinize dikkat ederek konuşun.
12.19.	—Gapning to'g'risi-da, uka, odamning ko'ngliga nimalar kelmaydi deysiz.	—Sözün doğrusu kardeş, insanın yüreğine neler neler düşmüyor dersiniz.
12.20.	Kutubxona ostonasiga oylab inson zoti qadam qo'ymay-qo'ymay birdan odam payda bo'lib qolsa, ko'ngil xavfsiraydida.	Kütüphanenin eşiğinden aylardır hiç kimse adım atmıyor, birden biri ortaya çıkınca insan korkuyor ya.
12.21.	—Kutubxonachi bormi?	—Kütüphaneci var mı?

12.22.	—Ha, bor.	—Evet, var.
12.23.	Kutubxonachi anavi Samiyevning kelini bo'ladi.	Kütüphaneci, işte şu Samiyev'in gelinidir.

12.24.	Hozir o'toqda.	Şu anda tarladaki yabani otları temzileme işinde.
12.25.	—Keladimi?	—Gelecek mi?
12.26.	—Endi, uyog'ini bilmadim, shoir uka.	—Şimdi orasını bilemedim, şair kardeş.
12.27.	Hozir o'toq, keyin uzum uzish bo'ladi.	Şimdi biçme, sonra bağ bozumu olur.
12.28.	Undan keyin hammani paxtaga haydaydi.	Ondan sonra herkesi pamuğa götürür.
12.29.	Shu bilan qish keladi.	Böylece kış gelir.
12.30.	Qishda haftada bir ochsa ochadi, ochmasa yo'q.	Kışın da haftada bir açarsa açar, açmazsa açmaz.
12.31.	Nima, biron zaril ish bormidi?	Herhangi bir zorunlu iş var mı?
12.32.	—Shunday, bir qarasam deb edim.	—Şöyle bir bakayım demiştim.
12.33.	—Kelin yo'q-da.	—Gelin yok.
12.34.	Kelin yo'q vaqtlari xabarchi gazetajurnallarni bir haftalik qilib qassob qaynotasiga tashlab ketadi.	Gelin, boş vakitlerinde gazete ve dergileri bir haftalık olarak hazırlayıp kasap kaynatasına götürür.
12.35.	Qaynotasi ro'znoma uvol bo'lmasin deb, el-xalqqa go'sht o'rab beradi.	Kaynatası gazeteler ziyan olmasın diye, millete et sarıp verir.
12.36.	Astagina borib so'rasangiz, bir-ikkita ro'znoma beradi.	Sakince gidip istesenez, size de bir iki tane gazete verir.
12.37.	Yaxshi odam, qo'li ochiq.	İyi adamdır, eli açıktır.
12.38.	Daho maktabga qarab yurdi.	Deha mektebe doğru yürüdü.
12.39.	Maktabni bir aylandi.	Okulu şöyle bir dolaştı.
12.40.	Qorovuldan boshqa jon ko'rmadi.	Bekçiden başka kimseyi görmedi.
12.41.	Bekatdagi temir o'rindiqqa o'tirdi.	Duraktaki demir oturağa oturdu.
12.42.	Hafsalasi pir bo'ldi.	Hevesi kaçtı.
12.43.	—Uf-f,- dedi.	Uff, dedi.

12.44.	Ko'cha yuzidagi simyog'ochda osilmish radiokarnay uzoq-yuluq ovoz berdi:	Sokak başındaki elektrik direğine asılmış hoparlör kesik kesik ses verdi:
12.45.	—E'lon, o'rtoqlar, e'lon eshittiramiz! — dedi.	Duyuru, arkadaşlar, duyuru yapacağız, dedi.
12.46.	— Kecha kechasi Said chavandozning saman oti qochdi!	—Dün gece, Said ustanın boz atı kaçtı!

12.47.	Kimdakim daragini aytsa bir echki, ushlab kelsa bir qo'y suyunchisi bor!	Her kim bilgi verirse bir keçi, tutup getirirse bir koyun ödülü var!
12.48.	Yana bir e'lon!	Yine bir duyuru!
12.49.	Bugun kolxoz klubida ikki seriyali indiyiskiy kino bo'ladi!	Bugün kolhoz kulübünde iki serili Hint filmi olacak!
12.50.	Qaytaraman, indiyiskiy!	Tekrar ediyorum, Hint!
12.51.	Bosh rolda Raj Kapur!	Başrolde Raj Kapur var!
12.52.	Eshityapsizmi, Kapur, Kapur!	Duyuyor musunuz, Kapur, Kapur!
12.53.	Bilet narxi har seriyasi yigirma tiyindan qirq tiyin!	Bilet ücreti, her serisi yirmi sikkeden kırk sikke.
12.54.	Kino qorong'i tushganda boshlanadi!	Film karanlık çöktüğünde başlayacak!
12.55.	Daho ensasida qotdi, kulgisida keldi.	Deha hem sinirlendi hem gülesi geldi.
12.56.	Qosh qoraydi.	Hava karardı.
12.57.	Havo fayziyob bo'ldi.	Görkemli bir hava vardı.
12.58.	Daho joyidan qo'zg'oldi.	Deha yerinden kalktı.
12.59.	Cholvorı ketini tortib-tortib qo'ydi.	Pantolonunun arkasını çırpı.
12.60.	Uyga yo'l oldi.	Eve doğru gitti.
12.61.	Yo'lda oyoq ildi.	Yolda durdu.
12.62.	O'ylab qoldi.	Düşünmeye başladı.
12.63.	“Uyga borib nima qilaman?”	“Eve gidip ne yapacağım?”
12.64.	Ko'ngli nimanidir istadi, nimanidir qo'nsadi.	Gönlü bir şeyleri istedi, bir şeyleri özledi.
12.65.	Ko'ngli nimagadir tashna bo'ldi, nimagadir talpindi.	Bir şeyler için çok hevesliydi, bir şeyleri çok istiyordu.
12.66.	Nimaligini o'zida bilmadi.	Ne olduğunu da kendisi de bilemedi.
12.67.	Uyi tarafga qo'l siltadi.	Evine doğru el salladı.

12.63.	Tag'in iziga qaytdi.	Tekrar yoluna döndü.
12.64.	Boyagina radiokarnay barchani kinoga taklif etdi.	Deminki hoparlör herkesi filme davet etti.
12.65.	Nimaga endi u kinoga bormaydi?..	Neden şimdi o filme gitmiyor?..
12.66.	Aytilgan joydan qolma, deydi.	Çağırılan yere erinme, derler.
12.67.	Chin, hind kinolarini yomon ko'radi.	Aslında Hint fimlerini sevmez.
12.68.	Shunday bo'lsa-da, boradi.	Öyle de olsa gidecek.

13

13.1.	Madaniyat saroyi chiroqlari hali yonmadi.	Medeniyet sarayının ışıkları henüz yanmadı.
13.2.	Tevarak nimqorong'i bo'ldi.	Etraf yarı karanlıktı.
13.3.	Odam odamni zo'rg'a tanidi.	İnsanlar birbirini zor tanıdı.
13.4.	Bolalar quviship o'ynadi.	Çocuklar koşuşup oynadı.
13.5.	Daho saroy pattaxonasi oldiga keldi.	Deha sarayın bilet gişesi önüne geldi.
13.6.	Pattaxona darichasidan mo'ralamoq bo'lip engashdi.	Gişenin küçük penceresinden dikizlemek için eğildi.
13.7.	Birdan ketiga tis bo'ldi.	Birden bire arkasında bir gürültü oldu.
13.8.	Bir it darichadan tumshug'ini chiqardi.	Bir köpek küçük pencereden burnunu çıkardı.
13.9.	"Qorovul pattaxonani itxona qilibdi", deya o'yladi.	Bekçi bilet gişesini köpek kulübesi yapmış, diye düşündü.
13.10.	Daho darvoza oldida turmish kinochi qo'liga tanga tashlab kirdi.	Deha, kapı önünde duran sinemacının eline sikke bırakıp girdi.
13.11.	Ichqari yarmi bo'm-bo'sh, yarmida o'tirg'ichlar bo'ldi.	İçeride yarısı bomboş, yarısı dolu oturaklar vardı.
13.12.	O'tirg'ichlar birovi qiyshayib yotdi.	Oturaklardan birisi yan yattı.
13.13.	Yana birovida orqa suyanchig'i yo'q.	Yine oturaklardan birisinin arkası yok.
13.14.	Tag'in birovida o'tirg'ich dastalari sinib yotdi.	Yine bazı oturakların da kolçakları kırıldı.
13.15.	Bus-butuni kam bo'ldi.	Tamamı ziyan oldu.
13.16.	Daho bir mayib o'tirg'ichga qo'lro'molini to'shab o'tirdi.	Deha, kırık bir oturağa elbezi koyarak oturdu.

13.17.	Kinochi klub chirog'ini yoqdi.	Sinemacı, salonun ışığını açtı.
13.18.	Daho sahnaga qaradi, mahliyo bo'lib qoldi.	Deha sahneye baktı, büyüldü.
13.19.	Sahna shiftida qaldirg'ochlar uya qurdi.	Sahnenin tepesine kırlangıçlar yuva yaptı.
13.20.	Uyalarda pat-xaslar osilib yotdi.	Yuvalarda tüy ve kuru otlar asılıydı.
13.21.	Olapat qaldirg'ochlar sahna uzra charx urib uchdi.	Rengarenk tüylü kırlangıçlar sahne üzerinde dönerek uçtu.
13.22.	U qaldirg'ochlarga mahliyo bo'lib,	O, kırlangıçlardan büyülenmişti, fark etmedi.

	bilmadi.	
13.23.	O'tirg'ichlar liq to'ldi.	Oturakların hepsi doldu.
13.24.	Joy yetmay qoldi.	Yer kalmadı.
13.25.	Birovlar tashqaridan tosh olib keldi, birovlar g'o'la olib keldi.	Birileri dışarıdan taş alıp geldi, birileri kütük alıp geldi.
13.26.	Uyi yaqinlar uyidan ko'rpacha olib keldi.	Evi yakın olanlar evinden minder alıp geldi.
13.27.	Taglariga qo'yib o'tirdi.	Altlarına alıp oturdular.
13.28.	Bolalar yerda tizilishib o'tirdi.	Çocuklar yerde dizilip oturdu.
13.29.	“Sangam” deb atalmish kino bo'ldi.	“Sangam” adlı film oynatıldı.
13.30.	Bolalar: — Ura-a-a! — deb qiyqirib chapak chaldi.	Çocuklar, “Yaşasın!”, diyerek alkışladı.
13.31.	Kattalar kinochiga qarab baqirdi:	Büyükler sinemacıya bakarak bağırdı:
13.32.	— Yigirma yildan buyon shu kinoni olib kelasani, insofing bormi, o'zi?!	— Yirmi yıldan beri bu filmi getiriyorsun, hiç insafın yok mu senin ha!
13.33.	— O'tgan bozor kuni qanday kino olib kelayin deganimda indiykiy bo'lsin, dedilaringizku! — dedi kinochi.	Geçen pazar günü, hangi filmi getireyim diye sorduğumda Hint filmi olsun dediniz ya, dedi sinemacı.
13.34.	— İndiykiy kino bitta emas-ku, axir!	— Hint filmi bir tane değil ya!
13.35.	— Boshqalarini kolxozlarga olib ketib qolibdi.	—Diğerlerini kolhozlara götürmüşler.
13.36.	Shuniyam zo'rg'a oldim, xalk talab qilyapti, deb!	İnsanlar istiyor diyerek, bunu da zorla aldım.
13.37.	— Bo'ldi qilinglar endi, kinoni ko'raylik!	— Tamam, şimdi gösterin de filmi izleyelim.

13.38.	Saroy bozorday g'uvilladi.	Saray pazar yeri gibi u'uldadi.
13.39.	Odamlar xaxolab kuldi, qiyqirib kuldi, hushtak chalib kuldi.	İnsanlar kahkaha atarak, haykırarak, ıslık çalarak güldü.
13.40.	— Qaranglar, hozir qizning kiyimlarini olib qo'yadi, ana oldi!	— Bakın, şimdi kızın kıyafetlerini alacak, işte aldı.
13.41.	— Hozir qiz bilip qoladi!	— Kız şimdi anlayacak!
13.42.	— Endi qiz qo'shiq aytadi.	— Kız şimdi şarkı söyleyecek.
13.43.	— Ay, ohu ko'zlaringdan!	— Hey, ceylan gözlerinden!
13.44.	— O'ziyam huriliqo-da, oh-oh	— Peri kızının kendisiyim, oh-oh!

13.45.	— Shu qiz qishlog'imizdagi Toshmirza brigadirning qiziga kelbat beradi!	— Bu kız, köyümüzdeki reis Taşmirza'nın kızına benziyor!
13.46.	— Toshmirza brigadirning qizi qorachadan kelgan, bu okdan kelgan!	— Taşmirza'nın kızı esmer, bu beyaz.
13.47.	Kinoda shunday ko'rinadi-da, aslida yuzidagilar upa-surma!	Filmde böyle görünüyor ama aslında yüzündekiler pudra.
13.48.	— Ha, ko'zingdan Raj Kapur!	— Evet, bizim Raj Kapurumuz da bu!
13.49.	O'zimizning Kapur-da bu!	Bizim Kapur bu!
13.50.	Kino uzilib qoldi.	Film kesildi.
13.51.	Odamlar hushtak chaldi.	İnsanlar ıslık çaldı.
13.52.	— Ay, sapojnik! — dedi.	Hey, ayakkabıcı, dedi.
13.53.	Sahnada tag'in kino ko'rindi.	Sahnedede film tekrar başladı.
13.54.	Odamlar bu safar baravariga hoyhoyladi:	İnsanlar bu kez birlikte hey hey, diye bağırıldılar:
13.55.	—Ay, sapojnik, o'tkazib yubording!	— Hey, ayakkabıcı, işini yap, ayarla şunu!
13.56.	— Qiz suvda baliqdayin balqib suzishini qoldirib ketdi-ya!	— Kız, suda balık gibi parlayarak yüzüp gitti.
13.57.	— Bas qil, ashqol-dashqolingni!	— Durdur, ıvır zıvırı!
13.58.	— Oladigan qirq tiyining burningdan chiqsin!	— Aldığın kırk sikke burnundan gelsin!
13.59.	Hushtak tinmadi.	Islıklar susmadı.

13.60.	Kinochi kinoni to'xtatdi.	Sinemacı filmi durdurdu.
13.61.	Odamlar aytgan joyidan qaytarib qo'ydi.	İnsanların söylediği yerden tekrar başlattı.
13.62.	Kino yarim soat mobaynida to'rt marta uzildi.	Film yarım saat zarfında dört kez durdu.
13.63.	Uzilgan vaqlari Daho yerga qaradi.	Durduğu anlarda Deha yeri izledi.
13.64.	Ko'zlarini yumib o'tirdi.	Gözlerini yumup oturdu.
13.65.	Kino davom etdi.	Film devam etti.
13.66.	Ko'chma kino yaqinida o'tirmish bir odam joyidan turdi.	Gezici sinemanın yakınında oturan bir adam yerinden kalktı.
13.67.	— Ay, bog'brigada qizlari! — dedi.	Hey, bahçe takımı kızları, dedi.
13.68.	— Eshitmadim demanglar, ertaga o'toqqa bormaymiz!	— Duymadım demeyin, yarın ot temizlemeye gitmiyoruz!
13.69.	Sangloqqa ariq tozalagani boramiz, eshitdilaringmi?	Sanglok'a ark temizlemeye gideceğiz, duydunuz mu?
13.70.	— Ay, Abil hisobchi, ko'p karillama!	— Hey, muhasebeci Abil, çok konuşma.
13.71.	— Nimaga karillamayman?	— Niye konuşmayacakmışım?
13.72.	İsh zaril mi, kino zaril mi?	İş mi zorunlu, film mi zorunlu?
13.73.	Kino ko'rasan-a, kino ko'rasan!	Filmi izliyorsun işte!
13.74.	Mana ko'rasan, mana bo'lmasa, mana!	İşte görmüyor musun, işte!
13.75.	Abil hisobchi shunday deya, sahnaga tushmish nurga qo'shqo'lini tutdi.	Muhasebeci Abil böyle diyerek, iki elini sahnenin ışığına tuttu.
13.76.	Barmoqlarini bir-biriga kiydirdi.	Parmaklarını birbirine geçirdi.
13.77.	Barmoqlarini tuya o'rkach qildi, xo'rozqand qildi, beshiktervatar qilib o'ynatdi.	Parmaklarını deve hörgücü, horoz şekeri ve peygamber devesi yaparak oynattı.
13.78.	— Kino ko'rasan-a, kino ko'rasan!	— Filmi izliyorsun işte!
13.79.	Mana ko'rasan, mana!	İşte, al sana!
13.80.	Barcha qilig'i sahnada aks etdi.	Bütün karakterleri sahneye yansıttı.
13.81.	Odamlar qiyqirib kuldi.	İnsanlar kahkahalarla güldü.
13.82.	Daho yerga tupurdi.	Deha yere tükürdü.
13.83.	Kinoga qo'l siltadi.	Filmi beğenmedi.

14.1.	Uzum uzish sob bo'ldi.	Üzüm kesme işi tamamlandı.
14.2.	Paxta terim boshlandi.	Pamuk toplama işi başladı.
14.3.	Daho maktab ahli safida "Hazorbog" sovxozida hasharda bo'lib keldi.	Deha mektep ehli üyeliğinde "Hezarbag Sovhozuna" ⁶ yordımcı olarak geldi

15

15.1.	Darslar boshlanishi sovuqda bilan boshladi.	Derslerin başlaması ile birlikte soğuklar da başladı.
15.2.	Maktabga ko'mir keldi.	Mektebe kömür geldi.
15.3.	Daho ko'mir oldi.	Deha kömür aldı.
15.4.	Darvoza oldiga tushurdi.	Kapı önüne indirdi.
15.5.	Qosh qorayguncha ko'mir tashidi.	Hava kararıncaya kadar kömür taşıdı.
15.6.	Qop-qora ko'mirga botdi.	Kap kara kömüre bulandı.
15.7.	Yaxshilab cho'milmoqchi bo'ldi.	Temizlenmek için yıkanmak istedi.
15.8.	Ammo ayoli qo'ymadi:	Ama karısı bırakmadı:
15.9.	— Avval ovqatni yeb olsin, keyin cho'miladi, — dedi.	Önce yemeğini ye, sonra yıkanırısın, dedi.
15.10.	Daho bet-boshini chaydi.	Deha yüzünü yıkadı.
15.11.	Taomini yedi.	Yemeğini yedi.
15.12.	Bolishga yonboshladi.	Yastığa yattı.
15.13.	Ko'zi ilindi.	Uyukladı.

16

16.1.	Bir mahal uyg'ondi.	Bir ara uyandı.
16.2.	Tevarakka ser soldi.	Etrafa bakındı.
16.3.	Qavatida o'g'il-qizi, undan narida ayoli uxladi.	Yanında oğlu, kızı, ondan uzakta da karısı uyumuştı.
16.4.	Oy derazadan boqdi.	Ay ışığı, pencereden içeri girdi.
16.5.	Daho ko'zlarini bir yumdi-bir ochdi.	Deha gözlerini bir yumdu, bir açtı.

⁶ Sovhoz: Sovyetler Birliği'nde devlet eliyle yönetilen tarım işletmesi.

16.6.	O'g'il-qizi dimog'iga qulog'ini tutdi.	O'g'lunun ve kizinin nefesini dinledi.
16.7.	O'g'il-qizi bir me'yorda pishillab uhladi.	O'glu ve kizi ayni shkilde nefes alarak uyuyordu
16.8.	Daho yerga siljib tushmish ko'rpani o'g'il-qizi ustiga yopib qo'ydi.	Deha yere dushen yorgani o'glu ve kizinin uzzerine orttu.
16.9.	O'zi ko'rpsinida o'g'il-qizi oyoqlariga tashladi.	Kendi yorganini da chocuklarinin ayaklarina orttu.
16.10.	Avaylabgina ayoli oldiga o'tdi.	Ihtiyatla karisinin yanina gecti.
16.11.	Daho ko'ngli talpindi, Daho ko'ngli entikdi, Daho ko'ngli tin oldi, orom oldi...	Deha'nin kalbi charpiti, ichi daraldi, nefes aldı, rahatladı...
16.12.	Daho qorni ochdi.	Deha'nin karni acikti.
16.13.	Ko'ngli ozdi.	Midesi bulandi.
16.14.	Oyoq uchida tashqariladi.	Parmaklarinin ucuyla dshari chikti.

16.15.	Ayoli shivirlab ovoz berdi:	Karisi fısıldayarak seslendi:
16.16.	— Ovqat oshxonada, ustiga toboq to'ntariqlik.	— Yemek mutfakta, üstü tabak ile kapalı.
16.17.	Daho dahlizda oyog'i uchida turdi.	Deha parmak uclariyla koridora chikti.
16.18.	Ota-onasi yotmish uy eshigi tarafga quloq soldi.	Anne babasinin yattigi odaya dogru kulak verdi.
16.19.	Jon nishonasi sezmedi.	Yasam belirtisi hissetmedi.
16.20.	Xotiri jam bo'ldi.	Kaygilandi.
16.21.	Dahliz eshigini avaylab ochdi.	Koridor kapisini dikkatlice aciti.
16.22.	Qanday avaylab ochdi, shunday avaylab yopdi.	Nasıl dikkatlice açtıysa, öyle dikkatlice kapattı.
16.23.	Oy oydin bo'ldi.	Ay tamamen ortaya chikti.
16.24.	Tun ayoq bo'ldi.	Gece ayaz vardı.
16.25.	Daho oyoq uchida odimladi, omonat odimladi.	Deha, emanet adimlarla parmaklarinin ucunda yurüdü.
16.26.	Oyoqlari ostida bir nima chirs-chirs etdi.	Ayaklarinin altında bir şey çatırdadı.
16.27.	Daho seskanib ketdi.	Deha ürperdi.
16.28.	Etlari uvishib-uvishib ketdi.	Tüyleri diken diken oldu.

16.29.	Enkaydi, oyoqlari ostiga qaradi.	Egildi, ayaklarının altına baktı.
16.30.	Xalqob suvlar muzlabdi.	Su birikintisi buz tutmuştu.
16.31.	Omborxona chirog'ini yoqdi, ichkariladi.	Kilerin ışığını açtı, içeri girdi.
16.32.	Bir sichqon shitirlab qochdi.	Bir fare çıtırdayarak kaçtı.
16.33.	Burchakdagi kovakka o'zini urdi.	Köşedeki deliğe girdi.
16.34.	Omborxonaga ser soldi.	Kilere bakındı.
16.35.	O'zga jonivorlarga ko'zi tushmadi.	Başka hayvan görmedi.
16.36.	Ko'ngli tinchidi.	İçi rahatladı.
16.37.	Yog'och qoziqda ilinmish ho'xtani oldi.	Tahta kazığa asılmış olan yuları aldı.
16.38.	Sichqon qoyib bo'lmish burchakka tashladi.	Farenin kaybolduğu köşeye attı.
16.39.	Kiyimlarini birin-ketin shu qoziqqa ildi.	Kıyafetlerini üst üste bu kazığa astı.
16.40.	Tog'oraga kirdi, joylashib o'tirib oldi.	Küvete girip oturdu.
16.41.	Qorakuya badaniga ser soldi.	Kurum tutmuş olan vücuduna bakındı.
16.42.	Tog'ora oldida turmish satilga qo'l soldi.	Küvetin yanındaki kovaya uzandı.
16.43.	Suv sovibdi.	Su soğumuş.
16.44.	Nima qilishini bilmadi.	Ne yapacağını bilemedi.
16.45.	Oshxonaga olib borib isitib kelmoqchida bo'ldi.	Mutfığa gidip ısıtmak istedi.
16.46.	Sovuqda erindi.	Soğukta üşendi.
16.47.	Cho'mich bilan boshidan, yelkalaridan suv quydi.	Tas ile başından, omuzlarından su döktü.
16.48.	Badanini uqaladi.	Vücudunu ovaladı.
16.49.	Tag'in cho'michlab quydi.	Tekrar tas ile su döktü.
16.50.	Badanidan oqmish suv, qop-qora bo'lib tog'oraga tushdi.	Vücudundan akan su, simsiyah bir şekilde küvete aktı.
16.51.	Yuzini kafti bilan artdi.	Yüzünü avuçlarıyla yıkadı.
16.52.	Satil oldida turmish yumaloq kirsovunni oldi.	Kovanın yanında duran çamaşır sabununu aldı.
16.53.	Shunda, badani uchdi.	O anda, vücudu titredi.

16.54.	Dir-dir qaltiradi.	Tir tir titredi.
16.55.	Boshi sarak-sarak boldi.	Başı sallandı.
16.56.	Sovunni joyiga tashladi.	Sabunu yerine fırlattı.
16.57.	Cho'michni ro'znomaga qo'ydi.	Tası gazetenin üzerine koydu.
16.58.	Satilini qo'shqo'llab ko'tardi.	Kovayı iki eliyle kaldırdı.
16.59.	Boshidan sharillatib suv quydi.	Başından şarıl şarıl su döktü.
16.60.	Oyog'i ostiga ro'znoma to'shab artindi.	Ayağının altını gazeteyle kuruladı.
16.61.	Etlari dir-dir uchdi.	Vücudu titredi.
16.62.	Qo'llari qalt-qalt etdi.	Elleri tir tir titredi.
16.63.	Tishlari tik-tik etdi.	Dişleri zınk zınk etti.
16.64.	Boshini jiqqa ho'l sochiq bilan o'radi.	Başını ıslak havluyla sardı.
16.65.	Yog'och so'ri ustida turmish bir xalta un ho'l bo'ldi.	Tahta oturak üzerinde duran bir çuval un ıslandı.
16.66.	Boya boshidan satillab suv quyishda ho'llandi.	Az önce başından kovayla su dökerken ıslandı.
16.67.	Endi, un yarmi xamir bo'ladigan bo'ldi.	Artık unun yarısı hamur olmuştu.
16.68.	Omborxonadan oshxonaga chopqillab bordi.	Kilerden mutfağa koşarak gitti.
16.69.	Zim-ziyoda qidirdi-qidirdi, gugurt topdi.	Zifiri karanlıkta araya araya kibrit buldu.
16.70.	Primusni yoqdi.	Gaz ocağını yaktı.
16.71.	Pilik bir yonib qizardi.	Fitili bir anda tutuştu.
16.72.	Daho primus ichini ochib qaradi.	Deha, gaz ocağının içini açıp baktı.
16.73.	Ichida yermoyi bo'lmadi.	İçinde gaz yağı yoktu.
16.74.	O'choqqa o't yoqish it azob bo'ladi.	Ocağı yakmak köpek azabı gibiydi.
16.75.	Daho sho'rvani muzdayligicha yedi.	Deha çorbayı buz yermişçesine içti.
16.76.	Cho'ynak jo'mragidan ag'iz qo'yib suv ichdi.	Çaydanlığın emziğine ağzını dayayıp su içti.
16.77.	Daho dildiradi.	Deha titredi.

17

17.1.	Ertasi tanasi qaqshadi.	Ertesi gün vücudu ağrıdı.
17.2.	Badani qichidi.	Bedeni kaşındı.

17.3.	Hammomga yo‘l oldi.	Hamama gitti.
17.4.	Oldin sartaroshxonaga bordi.	Önce berbere vardı.
17.5.	Qutiday yog‘och kulbaga kirdi.	Kutu gibi küçücük tahta bir kulübeye girdi.
17.6.	O‘rindiqa cho‘kdi.	Oturağa oturdu.
17.7.	Oynaga qaradi, sochlarini siyladi.	Aynaya baktı, saçlarını okşadı.
17.8.	Sartarosh oynaga qarab bosh chayqadi.	Berber aynaya doğru başını salladı.
17.9.	Daho tushinmadi.	Deha anlamadı.
17.10.	Yelkasiga uzra qayrilib qaradi.	Omzunu çevirerek baktı.
17.11.	Sartarosh Daho yelkalariga qo‘lini qo‘ydi.	Berber, Deha’nın omuzlarına elini koydu.
17.12.	Oynaga qarab:	Aynaya bakarak:
17.13.	—Sochingizni olmayman, —dedi.	Saçınızı kesemem, dedi.
17.14.	—Nega?	— Neden?
17.15.	—Chinimni aytsam, biz bir xashaki sartaroshmiz!	Doğruyu söylemek gerekirse, biz acemi bir berberiz!
17.16.	Soch oladigan bo‘lsak, ustara bilan qatron qilib olamiz!	Saç kesecek isek, ustura ile keseriz!
17.17.	—Yo‘q-yo‘q!	— Hayır- hayır!

17.18.	Daho joyidan lik etib turdi.	Deha hemen yerinden kalktı.
17.19.	—Ana, tayyor avtobus, shaharga boring.	— İşte, otobüs hazır, şehre gidin.
17.20.	Madaniyatli odamlar shaharga boradi.	Kültürlü insanlar şehre gider.
17.21.	Shunda, qishloqda hammom yo‘qligi yodiga tushdi.	O anda, köyde hamam olmadığı günler aklına geldi.
17.22.	Nima qilishini bilmadi.	Ne yapacağını bilemedi.
17.23.	Kallasini qirt-qirt qashidi.	Başını hart-hart kaşdı.
17.24.	Shu yakshanbada tuman hammomiga borishga ahd qildi.	Bu Pazar günü ilçe hamamına gitmeye karar verdi.
17.25.	Sochlari orasi qichigandan-qichidi.	Saçlarının arası kaşındıkça kaşındı.
17.26.	Sochsovun olmoqchi bo‘ldi.	Şampuan almak istedi.

17.27.	Sochini sochsovun bilan yurmoqchi bo'ldi.	Saçını şampuan ile yıkamak istedi.
17.28.	Shu niyatda do'konga kirdi.	Bu amaçla dükkâna girdi.
17.29.	Do'kondan sichqon hidi keldi.	Dükkândan fare kokusu geldi.
17.30.	Do'kon bir tarafi xo'jalik mollar bo'ldi, bir tarafida sanoat mollari bo'ldi.	Dükkânın bir tarafında ev ürünleri, bir tarafında ise sanayi ürünleri vardı.
17.31.	Daho sanoat mollarini tomosha qilib boshladi.	Deha sanayi ürünlerine bakmaya başladı.
17.32.	Qator-qator kamzul-cholvorlar osilib yotdi.	Sıra sıra yelek ve şalvarlar asılıydı.
17.33.	Daho kiyim-kechaklarga qaradi, o'yladi, qaradi—o'yladi.	Deha kıyafetlere baktı düşündü, baktı düşündü.
17.34.	U endi maktabga qatnab boshlagan vaqtlariyam shular bor edi.	O, okula başladığı zamanlarda da bunlar vardı.
17.35.	Daho o'shanda kiyim-kechaklarga suqlanib qarab edi, katta bo'lsam olib kiyaman, deya orzu qilip edi.	O zamanlarda Deha'nın kıyafetlerde gözü kalmıştı, yetişkin olunca alıp giyerim diye arzulamıştı.
17.36.	Ana, katta bo'ldi.	İşte, artık yetişkindi.
17.37.	Kiyim-kechaklar hamon turibdi.	Kıyafetler hala duruyordu.
17.38.	“Endi bularni kim oladi, kim qiyadi?”	Artık bunları kim alacak, kim giyecek?
17.39.	Jandafurushga topshirib bo'lmaydi.	Eskiciye vermek olmaz.
17.40.	Barcha barchasi qimmatbaho narsa.	Hepsi değerli eşyalar.

17.41.	Hech kimga kerak emas narsani chiqarib nima qiladi”.	Hiç kimseye gerekli olmayan şeyleri üretip ne olacak.”
17.42.	Daho shunday o'yladi.	Deha, böyle düşündü.
17.43.	Xo'jalik mollariga qaragi(sifatfiil)si kelmadi.	Ev ürünlerine bakası gelmedi.
17.44.	Boisi, sichqon hidi ko'nglini o'ynatdi.	Fare kokusundan dolayı midesi bulandı.
17.45.	Cho'ntagini kovladi.	Cebini karıştırdı.
17.46.	—İkkita yahshi sochsovun bering, — dedi.	İki tane iyi şampuan verin, dedi.
17.47.	Sotuvchi pinagini buzmadı.	Satıcı aldırış etmedi.

17.48.	Daho hayron bo'ldi.	Deha şaşırtdı.
17.49.	Sotuvchi yuziga qaradi.	Satıcının yüzüne baktı.
17.50.	Sotuvchi iljaydi.	Satıcı sırttı.
17.51.	—Hazillashyapsizmi, shoir aka? —dedi.	— Şaka mı yapıyorsunuz şair kardeş, dedi.
17.52.	—Yo'q.	— Hayır.
17.53.	—Bizda sochsovun bo'lmaydi.	— Bizde şampuan olmaz.
17.54.	—Unda, ikkita sovun bering.	—O zaman, iki tane sabun verin.
17.55.	—Ha, sovun boshqa gap.	— Evet, sabun, o zaman iş değişir.
17.56.	Sovun bor, mana.	Sabun var, işte.
17.57.	Sotuvchi shunday deya peshtaxta ustiga ikkita kirsovun qo'ydi.	Satıcı, işte diyerek tezgâha iki kirli sabun koydu.
17.58.	—Yo'q, atirsovun, deyapman.	— Hayır, kokulu sabun diyorum.
17.59.	—Atirsovun yo'q.	— Kokulu sabun yok.
17.60.	Bir bo'lib edi, tamom bo'ldi.	Bir tane vardı, bitti.
17.61.	Atirsovundan olqindi yaxshi, kirni yaxshi oladi.	Kokulu sabundan daha iyi kullanışlı, kirini iyi temizler.
17.62.	—Kirga emas...	— Kir için değil...
17.63.	—Unda, ana, tayyor avtobus, shaharga boring.	—O zaman, işte otobüs hazır, şehre gidin.
17.64.	—Madaniyatli odamlar shaharga boradi.	— Kültürlü insanlar şehre gider.
17.65.	Daho do'kondan peshonasi tirishib chiqdi.	Deha, kaşları çatık bir şekilde dükkândan çıktı.
17.66.	Maktabga jo'nadi.	Okula doğru yola koyuldu.

17.67.	Dam olish kuni tuman yo'l oldi.	Tatil günü ilçeye gitti.
17.68.	Tuman hammomi sassiq bo'ldi.	İlçe hamamı pis kokuyordu.
17.69.	Bug'i yo'q bo'ldi, faqat issiq suvi bor bo'ldi.	Buharı yoktu sadece sıcak suyu vardı.
17.70.	Daho issiq suvga yaxshilab yuvinib oldi.	Deha, sıcak suda iyice yıkandı.
17.71.	Oxirgi avtobusda qishloqqa qaytdi.	Sonraki otobüs ile köye döndü.
17.72.	Yo'lda chanqadi.	Yolda susadı.

17.73.	Yuragi kuydi.	İçi yandı.
17.74.	Qishloq markazida tushdi.	Köy meydanında indi.
17.75.	Hovuzga qarab yurdi.	Havuzda doğru yürüdü.
17.76.	Bir hovuch suvni labiga olib borib qaradi.	Bir avuç suyu alarak baktı.
17.77.	Suvda mayda-mayda qurtlar o‘ynadi.	Suda minik minik kurtlar oynuyordu.
17.78.	Daho afti bujmaydi.	Deha’nın yüzü buruştu.
17.79.	Suvni to‘kib tashladi.	Suyu döktü.
17.80.	Ko‘ngil tashnaligi bosilmadi.	Susuzluğu geçmedi.
17.81.	Yuragi kuygandan-kuydi.	İçi yandıkça yandı.
17.82.	Oshxonadan suv soradi, qatiq soradi.	Lokantadan su ve yoğurt istedi.
17.83.	Nimaiki so‘radi, mo‘ylovli oshpaz yo‘q, deya bosh irg‘adi.	Ne varsa istedi, bıyıklı aşçı, yok, diye başını salladı.
17.84.	Dahoning zardasi qaynadi.	Deha’nın midesi kazındı.
17.85.	—Nima bor o‘zi?	—Sizde ne var peki?
17.86.	Bu oshxonami, yo, bir cho‘l-biyobonmi? —dedi.	Burası lokanta mı yoksa çöl mü, dedi.
17.87.	—Zarda qilmang, shoir aka, zarda qilmang.	— Öfkelenmeyin, şair kardeş, öfkelenmeyin.
17.88.	Mana, sho‘rva bor.	İşte çorba var.
17.89.	Bizda sho‘rvadan boshqa hech narsa bo‘lmaydi.	— Bizde çorbadan başka bir şey olmaz.
17.90.	Sizga o‘zi nima kerak?	Size ne gerekli peki?
17.91.	—Hech nima!	— Hiçbir şey!
17.92.	Bir dam olib o‘tirsam deb edim!	Biraz oturup dinlensem demiştim.
17.93.	—Unda, ana, tayyor avtobus, shaharga boring!	— O zaman, işte otobüs hazır, şehre gidin!
17.94.	Madaniyatli odamlar shaharga boradi!	Kültürlü insanlar şehre gider!
17.95.	Daho oshpazga qaradi, oshpoz Dahoga qaradi.	Deha, aşçıya, aşçı, Deha’ya baktı.
17.96.	Yo‘lda o‘ylab yurdi:	Yolda düşünerek yürüdü:
17.97.	“Madaniyatli odamlar shaharga boradi.	Kültürlü insanlar şehre gider.
17.98.	Ajab, bari shunday deydi.	İlginç, herkes aynı şeyi söylüyor.

17.99.	Shoirligimga shama qilyaptimi deyman".	Şairliğime mi laf ediyorlar acaba."
--------	--	-------------------------------------

18

18.1.	Yo'lda xabarchi ushladi.	Yolda onu haberci yakaladı.
18.2.	Qo'liga ikkita xat berdi.	Eline iki tane mektup verdi.
18.3.	—Kallamni qashib o'ylayman.	Kafamı kaşıyarak düşünüyorum.
18.4.	Pahlavon Daho kim bo'ldi ekan deyman, bilsam, siz ekansiz, —dedi.	Pehlivan Deha kimmiş diyorum, anladım ki, sizmişsiniz, dedi.
18.5.	Saxiylik qilgisi keldi.	Cömertlik yapası geldi
18.6.	Bitta ro'znama uzatdi.	Bir tane gazete uzattı.
18.7.	—Keling, bitta gazeta berayin, ana, — dedi.	Gelin, bir tane gazete vereyim, dedi.
18.8.	—Chekkasiga Mamatov deb yozilibdi.	—Kenarında Memetov diye yazılmış.
18.9.	—Anavi Mardon traktorchi-da.	—Şu traktörcü Merdan mı acaba.
18.10.	U adirda yer haylab yuribdi.	O, tepede tarla sürüyor.
18.11.	Ola bering, shoir odamsiz, o'qiysiz.	Alın, şair adamsınız, okursunuz.
18.12.	Endi, ko'nglingizga olmang-u, shu, otabobongiz ismi sharifidan qolmang.	Şimdi, alınmayın ama şu atalarımızın ismi şerifini kaybetmeyin.
18.13.	Ota-bobolarimiz ismi sharifidan gap ko'p.	Atalarımızın ismi şerifinde gizli şeyler var.
18.14.	Ota-bobolarimiz yetti o'lchab bir kesib, ismi sharif qo'yadi.	Atalarımız kılı kırk yarararak isim koyarlar.
18.15.	Hech bandani ota-bobosi ismi sharifidan judo etmasin!	Allah hiçbir kulunu atalarının ismi şerifinden mahrum etmesin.
18.16.	Daho ro'znomani xabarchi ketidan otib yuborayin dedi.	Deha, gazeteyi habercinin ardından atayım dedi.
18.17.	—T-fu, provintsiya! —deya pichirladi.	—Tüü, köylü! diyerek fısıldadı.
18.18.	Ro'znomani qo'ltig'iga qisib oldi.	Gazeteyi koltuk altına koydu.
18.19.	Yo'l-yo'lakay xatlarni ochib o'qidi.	Yolu üzerinde mektupları açıp okudu.

18.20.	Bir ro‘znoma nazmlarini badiiy zaif, deya chop etmadi.	Bir gazete, šiirlerini sanat yönü zayıf diye yayımlamadı.
18.21.	Bir oynoma Pahlavon Daho G‘arb soyasi, dedi.	Aylık bir dergi Pehlivan Deha için Batı taklidi, dedi.
18.22.	Xat oxirida shunday maslahat berdi.	Mektubun sonunda şöyle bir nasihat verdi.
18.23.	“G‘arb ohanglariga o‘ynamang.	Batı ezgileriyle oynamayın.
18.24.	O‘zingiznikini yarating”.	Kendinizinkini yaratın”.
18.25.	Shundayda kuymish Daho, tag‘inda beshbattar kuydi.	O anda kızmış olan Deha daha da fazla kızdı.
18.26.	—Uh, savodsiz, to‘nkalar! —dedi.	Ah, cahiller, ahmaklar, dedi.

19

19.1.	Daho qishni bir amallab o‘tkazdi, bahorni ikki amallab o‘tkazdi.	Deha, kışı bir zorlukla, baharı iki zorlukla geçirdi.
19.2.	Maktabda yozgi ta‘til boshlandi.	Okulda yaz tatili başladı.
19.3.	—Yo‘l bo‘lsin? —dedi ayoli.	Nereye gidiyorsun, dedi karısı.
19.4.	—Dam olib kelaman, —dedi. —Bir oy!	Bir ay dinlenip geleceğim, dedi.

20

20.1.	Bekatda tagiga jomadon qo‘yib o‘tirdi.	Durakta altına bavulunu koyup oturdu.
20.2.	Shunda, yo‘l chetida bir traktor patpatlab o‘chdi.	Sonra bir traktör yol kenarında pat pat diye gözden kayboldu.
20.3.	O‘quvchi qizlar daladan keldi.	Kız öğrenciler tarladan geldi.
20.4.	Traktordan tap-tap tashladi.	Traktörden pat pat diye indiler.
20.5.	Muallimiga(teklik ama çoğul ifade) salom berdi, uy-uylariga tarqaldi.	Öğretmenlerine selam verip, evlerine dağıldılar.
20.6.	Nazar hisobchi Dahoni ko‘rishi bilan bekatta qarab yurdi.	Muhasebeci Nazar, Deha’yı görünce durağa doğru geldi.
20.7.	Bir-birlaridan hol so‘radi.	Birbirlerine hâl hatır sordular.
20.8.	—Chinimni aytsam, Tursun oshna, shaharga tag‘in qaytib ketgim kelyapti.	— Dursun kardeş, doğrusunu söylemek gerekirse, tekrardan şehre dönesim var.
20.9.	Ertadan-kechgacha ish, ish!	Sabahtan akşama kadar iş, iş!

20.10.	Odamning jonlariga tegib ketdi!	İnsanın canına tak etti!
20.11.	—Qishi bilan dam olasizlar.	—Kışın dinleniyorsunuz.
20.12.	—Dam olish qayoqda deysiz.	—Hangi dinlenmeden bahsediyorsunuz?
20.13.	Qishda kolxoz sut topshirig‘ini bajarolmay qoladi.	Kışın kolhoz süt görevini yerine getiremiyor.
20.14.	Keyin biz bechoralar qo‘limizda darangdurung idish-tovoq, uyma-uy yuramiz, xo‘jaliklardan sut yig‘amiz.	Sonra biz zavallılar elimizde patır kütür kapkacak, ev ev geziyoruz, üretim yerlerinden süt topluyoruz.
20.15.	Xalq sut bergisi kelmaydi.	İnsanların süt veresi gelmiyor.
20.16.	Qanchadan qancha ko‘ngil qorong‘ichiliklar bo‘ladi.	İnsanın kalbi nasıl da kararıyor.
20.17.	Xalqqa ham qiyin-da.	İnsanlar için de zor ya.
20.18.	Kim qahraton qishda bola-chaqasi og‘zidagi oqini berib qo‘yadi?	Kim şiddetli kış gününde çoluk çocuğunun içeceği sütü verir ki?
20.19.	Ha, Sora, qarab qoldingmi?	Evet, Sara, niye bakakaldın?
20.20.	Kel, singil, o‘tirib tur.	Gel, kardeşim otur.
20.21.	Mualliming bilan gurun qizib ketdi.	Öğretmenin ile sohbet koyuydu.
20.22.	Daho ketiga qaradi.	Deha arkasına baktı.
20.23.	Bir yoshgina qiz tortinib-turtunib keldi.	Gencecik bir kız utana sıkıla geldi.
20.24.	Nazar brigadir qabatida o‘tirdi.	Nazar müdürün yanına oturdu.
20.25.	Yerga qaradi.	Yere baktı.
20.26.	Ro‘moli uchini buklab o‘ynadi.	Başörtüsünün ucunu katlayıp oynadı.
20.27.	—Bu bizning kenja singil bo‘ladi, Tursun oshna.	—Bu, bizim en küçük kız kardeşimiz olur, Dursun kardeş.
20.28.	Oltinchi sinfda o‘qiydi.	Altıncı sınıfta okuyor.
20.29.	O‘ziyam a‘lochi.	Benden de çalışan.
20.30.	—Ha-a. Sodiqovning sinfindanmisan?	—Hıı, sen Sadık’ın sinfindan mısın?
20.31.	—Ha.	—Evet.
20.32.	—Qalay, dam olishlar yaxshi o‘tyaptimi?	—Nasıl tatil iyi gidiyor mu?
20.33.	—Ko‘rib turibsiz-ku.	—Görüyorsunuz ya işte.

20.34.	—Yo‘q, ish qiyin emasmi deyman?	—Yok yok, çalışmak zor değil mi diyorum?
20.35.	—İsh bo‘ladi-yu, oson bo‘ladimi, muallim.	—Çalışmak bu, kolay olur mu, öğretmenim.
20.36.	—Ha endi, dam olish vaqtlari otaonalarga yordam berish ham kerak-da.	—Evet, şimdi tatilde, anne babaya yardım etmek de gerekir.
20.37.	—Bir dam olishda emas, yil—o‘n ikki oy shunday.	—Sadece tatilde değil, yılın on iki ayında da böyle.
20.38.	Daho ust-boshlari kir Soraga tikildi.	Deha üstü başı kirli Sara’ya dikkatle baktı.
20.39.	“Ana, bo‘lajak chala-chulpa xalq!	“İşte, birbirinden kopuk gelecek nesil!
20.40.	Soni bor-u, salmog‘i yo‘q xalq!	Adı var kendi yok nesil!
20.41.	Bu xalq voyaga yetmasdanoq pachoq bo‘lib qoldi”.	Bu halk henüz olgunluğa erişmeden ezildi”.
20.42.	Daho(ilgi hali boş) ko‘nglidan shunday gaplar o‘tdi.	Deha’nın içinden böyle sözler geçti.
20.43.	Nazar hisobchi Daho bilan xayrxo‘shlashdi.	Muhasebeci Nazar, Deha ile vedalaştı.
20.44.	Singlisini ergashtirib ketdi.	Kız kardeşini peşine takıp gitti.
20.45.	Daho radiokarnayga quloq soldi.	Deha, hoparlöre kulak verdi.
20.46.	—Muhtaram rodiotinglovchilar! —dedi muxbir.	Sayın dinleyiciler, dedi muhabir.
20.47.	—Ma‘lumingizki, shu kunlarda quyoshli ona yurtimizda yoz fasli kezmoqda!	—Malumunuz üzerine, şu günlerde aydınlık yurdumuzda yaz mevsimi olmakta !
20.48.	Dono xalqimiz bu faslni oltin yoz, deb ataydi.	Bilgili insanlarımız bu mevsimi altın yaz diye adlandırıyor.
20.49.	Bu atama bejiz emas, albatta.	Bu terim sebepsiz değil, elbette.
20.50.	Darhaqiqat, oltin yoz fasli to‘kinsochinchilik, pishikchilik fasli, ezgulik fasli!	Gerçekten de, altın yaz mevsimi, bereketlilik, meyvelerin sebzelerin olgunlaştığı mevsim, güzellik mevsimi!
20.51.	Tilimi tilni yoradigan ananas qovunlariyu, ishkamlarda g‘uj-g‘uj osilib turgan uzumlari-yu, shoxlarida ona quyov nurida oltinday tovlanib turgan shirinshakar mevachevalari-yu, qo‘yingki	Dilim dilim yarılmış ananas kavunları, asmalarda salkım salkım asılmış üzümeleri ve dallarında güneş ışığında altın gibi parlayan lezzetli meyveleri, kısacası, hepsi göz dolduruyor, insanın gözünü kamaştırıyor!

	barcha-barchasi ko‘zni oladi, ko‘zni quvontiradi, ko‘zni yashnatadi!	
20.52.	Barakalla, sahiy quyosh, qandingni ur, oltin yoz, oltin yoz— o‘tadi soz, deging keladi!	Çok iyi, cömert güneş, tatlılığını göster, altın yaz, altın yaz çok güzel geçecek, diyesin gelir!
20.53.	Xo‘sh, ana shu oltin faslda qishloq mehnatkashlari ishdan bo‘sh vaqtlarida qanday dam olmoqdalar?	Peki, işte bu altın mevsimde köylüler işten arta kalan zamanlarında nasıl dinlenmekteler?
20.54.	Biz nurafshon qishloqlarimizdan birida bo‘lib, endigina ellik bahorni qarshilagan, o‘n gulidan bir guli ham ochilmagan ilg‘or kolxozchi Mo‘min aka Qo‘yboqarovga ana shunday savol bilan murojaat qildik.	Biz, nur saçan köylerimizden birinde olup, şimdi ellinci baharını karşılayan, on çiçekten bir çiçeği bile açılmayan ileri gelen kolhozcu Mümin Köybokarov’a işte böyle bir soru sorduk.
20.55.	U kishi qalb so‘zlarini mana bunday to‘‘qinlanib izhor qildi.	O, aldatıcı sözlerini hiddetlenerek işte şöyle dile getirdi:
20.56.	—İshdan bo‘sh vaqtlarimizni juda ko‘ngilli o‘tkazamiz.	—İşten kalan zamanlarımızı çok hoş geçiriyoruz.
20.57.	Madaniy-maishiy hordiq chiqarishimiz uchun hamma narsa muhayyo.	Yaşam yorgunluğumuzu atmamız için her şey önceden hazırdır.
20.58.	Qishloqlarimiz shahar tusini olgan.	Köylerimiz şehir görünümünü almış.
20.59.	Qishloq bilan shahar o‘rtasida tafovut qolmadi, desak ham bo‘ladi.	Köy ile şehir arasında bir fark kalmadı, desek bile olur.
20.60.	Bugun biz qishloqlarimiz jamoliga boqib, jannatmakon nurafshon qishloq, —gul-bog‘larim, deb baralla ayta olamiz...	Bugün, biz köylerimizin güzelliğine bakıp cennet gibi nur saçan köy, gül bahçelerim, diyerek açıkça ifade ederiz...
20.61.	Daho bildi: muharrir yozib berdi, ilg‘or kolxozchi o‘qib berdi.	Deha anladı, editör yazdı, ileri gelen kolhozcu okudu.
20.62.	Burilishda avtobus qora berdi.	Dönemeçten otobüs görüldü.
20.63.	Daho joyidan qo‘zg‘oldi.	Deha yerinden kalktı.

20.64.	Jomadonini oldi.	Bavulunu oldi.
20.65.	Yo'lda avtobus derazasidan yuzini	Yolda, otobüsün penceresinden kafasını
	chiqardi.	çıkardı.
20.66.	Daqiqa sayin keyinda qolib bormish qishlog'iga istehzo bilan iljayib qaradi.	Bir dakika içinde ardında bıraktığı köyüne istihzayı bir bakış attı.
20.67.	—Xayr, jannatmakon nurafshon qishloq!	Elveda, cennetmekân ışık saçan köy!
20.68.	Xayr, qishloqlarim— gulbog'larim! — deya pichirladi.	Elveda, köylerim, gül bahçelerim, diye fısıldadı.

21

21.1.	Daho bugun bu yoroni, ertaga u yoroni ijarasida kun ko'rdi.	Deha bugün bir arkadaşının, yarın başka bir arkadaşının kiralık dairesinde kaldı.
21.2.	O'ziga alohida ijar qidirdi.	Kendisi için hususî bir kiralık daire aradı.
21.3.	İzladi-izladi, bir g'arib ijar topdi.	Aradı aradı, bakımsız bir daire buldu.
21.4.	Endi, o'ziga ish izladi.	Sonra kendine iş aradı.
21.5.	Yaltoq bo'ldi.	Dalkavuk oldu.
21.6.	Yelpatak bo'ldi.	Başkalarının hizmetini yaptı.
21.7.	Shoirman, deyishi bilan rad javobini ola berdi:	Şairim, demesi ile birlikte red cevabını alıverdi:
21.8.	—Shoir? Yo'q-yo'q...	—Şair mi? Hayır hayır...
21.9.	Eshiklar ichkaridan yopildi.	Kapılar yüzüne kapandı.
21.10.	Shoirman, deya ko'krak urib yurmish Daho o'ylab o'yiga yetolmadi.	Şairim, diye övünen Deha işin içinden çıkamadı.
21.11.	Shoirman desa, muharrirlar peshonasi tirishmadi.	Şairim dediğinde, editörlerin aklına yatmadı.
21.12.	Shoir emasman desa, shoirligidan boshqa maqtanadigan yeri bo'lmadi.	Şair değilim dese, şairliğinden başka övüneceği bir şeyi yoktu.
21.13.	Daho yurdi-yurdi, shahar madaniyat uyidan panoh topdi.	Deha gezdi gezdi, şehir kültür evine sığındı.

22

22.1.	Qishloqqa kelib, maktabdan bo'shadi.	Köye gelerek okuldan istifa etti.
22.2.	Ayoli yig'ib yurmish bor pulni oldi.	Karısının biriktirdiği bütün parayı aldı.

22.3.	Ayoli mo'ltiradi.	Karısı acılı bir şekilde baktı.
22.4.	Bir o'g'il-qiziga qaradi.	Bir oğluna, bir kızına baktı.
22.5.	Bir eriga qaradi.	Bir kocasına baktı.
22.6.	—Endi biz nima yeymiz?—dedi.	—Şimdi biz ne yiyeceğiz, dedi.
22.7.	—Qo'rqma, ochdan o'lmaysan.	—Korkma, açlıktan ölmezsın.
22.8.	Ana, ota-onam boqadi...	Artık, annem babam bakar...
22.9.	—Endi men nima qilaman?	—Şimdi ben ne yapacağım?
22.10.	—Uy olay, seniyam olib ketaman.	—Ev alayım, seni de alıp gideceğim.
22.11.	Ayoli xayr deya, eri yuzidan o'pdi.	Karısı, güle güle, diyerek kocasının yüzünden öptü.
22.12.	Daho ayoli o'ng qulog'i solinchagidagidan ko'ngli o'ynadi!	Deha, karısının kulak memesinden içi kalktı!
22.13.	Ayoli o'ng qulog'i solinchagidagi sirg'a teshigi qo'tir yara bo'ldi!	Karısının sağ kulağındaki küpe deliği bulaşıcı yaraydı.
22.14.	Daho ayoli bet-boshidanda ko'ngli o'ynadi!	Deha, karısının üstünden başından da iğrendi.
22.15.	Ayoli sochlari qazg'oq bo'ldi, yonoqlari kir bo'ldi, og'zi sassiq bo'ldi!	Karısının saçları kepekliydi, yanakları kirli ve ağzı kokmuş idi.
22.16.	Daho adirda poda boqib yurmish otasi bilan xayr-xo'shni nasiya qildi.	Deha, tepede hayvan otlatan babası ile helalleşerek vedalaştı.
22.17.	Ostonada onasi bilan ayoli termulib qoldi.	Mufakta annesi ile karısı ardından bakakaldı.

23

23.1.	Daho birinchi maoshini oldi.	Deha ilk maaşını aldı.
23.2.	So'lim suv bo'yida maoshini yuvdi.	Güzel bir mekânda maaşını kutladı.
23.3.	Hamkasblari bilan shahar ko'chalarini sayr qildi.	Meslektaşları ile şehrin sokaklarını gezdi.
23.4.	Kaftlarini ishqab zavqlandi.	Avuçlarını ovuşturdu.
23.5.	—Shahar qanday yaxshi! Hamma narsa bor...—	Şehir ne kadar güzel! Her şey var, dedi.

23.6.	Madaniyat uyida bir katta shoir boshida gardishsiz yaploq kiyim ko'rdi.	Kültür evinde büyük bir şairin başında çembersiz düz bir şapka gördü.
23.7.	—U nima?— deya surishtirdi.	Bu nedir, diye sordu.
23.8.	—Beret!— dedi bilag'onlar.	Bilenler, bere, dedi.
23.9.	Daho, katta shoirlar beret kiyar ekan, deya o'yladi.	Deha, büyük şairler bere takarmış, diye düşündü.
23.10.	Shu kuniyoq olib kiydi.	Aynı gün içinde alıp giydi.
23.11.	Gardishsiz yaploq kiyim Dahoga yarashmadi.	Çembersiz düz şapka Deha'ya yakışmadı.
23.12.	Beti taypoq toboqqa o'xshab qoldi.	Yüzü yassı tabağa benzedi.
23.13.	Shunday bo'lsa-da, kiyib yurdi.	Öyle olsa da, giydi.
23.14.	O'zini katta shoir his etdi.	Kendisini büyük şair gibi hissetti.

24

24.1.	Ayoli ketma-ket maktublar yo'lladi.	Karısı ard arda mektuplar gönderdi.
24.2.	Maktublarida yalinib-yolvordi.	Mektuplarında yalvardı yakardı.
24.3.	Qorako'zlari tilidan tavallo qildi.	Karagözlerinin diliyle yalvardı.
24.4.	Daho maktublarga ko'z yugurtirib yugurtirib yirtib tashladi.	Deha, mektuplara göz atıp atıp yırtıp attı.
24.5.	Ayoli qorako'zlari bilan tag'in maktub bitdi.	Karısı karagözleriyle tekrar mektup yazdı.
24.6.	Kenjasi sochlarini changallab yerga bosdi.	Küçük çocuğunun saçlarından tutup yere yatırdı.
24.7.	Kenjasi:	Çocuğu:
24.8.	—Voy sochim!— deya chinqirib yig'ladi.	Ah! Saçım, diye acı acı bağırarak ağladı.
24.9.	Ayoli yonib-yonib yolvordi, ayoli kuyibkuyib yolvordi:	Karısı yanıp tutuşarak yalvardı.
24.10.	—Egil deyman, sho'rpeshona!—dedi.	—Eğil diyorum talihsiz!
24.11.	—Egil deyman, sag'ir!	Eğil diyorum, yetim, dedi.
24.12.	Kenjasi og'riq zo'ridan maktubga egildi.	Çocuğu acı içinde zorla mektuba eğildi.
24.13.	Ko'z yoshlari maktubga tomidi.	Gözyaşları mektuba damladı.
24.14.	Tomchilar qurib dog' bo'ldi.	Damlalar kuruyup iz oldu.

24.15.	“Jigarporalaringiz ko‘z yoshlari!”	“Ciğerparelerinizin gözyaşları!”
24.16.	Ayoli tomchilar ostiga ana shunday bitik	Karısı damlaların altına işte böyle not yazıp gönderdi.
	bitib jo‘natdi.	
24.17.	Daho maktubda tomchilarni ko‘rdi.	Deha, mektupta damlaları gördü.
24.18.	Bosh irg‘adi-irg‘adi, dimog‘ida kuldi.	Başını salladı salladı, kibirle güldü.
24.19.	“O, xuddi kitobdagiday!— dedi.	“Bu, aynı kitaplardaki gibi!
24.20.	—Eh, ovsar Sharq, soddadil Sharq!	—Ah, ahmak Doğu, safdil Doğu!
24.21.	Bular hamon kitobdagi gaplarga ishonib yuribdi!”	Bunlar hâlâ kitaptaki sözlere inanıyorlar!” dedi.

25

25.1.	Qo‘ydi-chiqdi o‘zi bo‘lmaydi.	Boşanmak kolay değil.
25.2.	Tag-zaminli bahonai sabab lozim bo‘ladi.	Sağlam gerekçeli bir sebep lazımdır.
25.3.	Boisi, o‘rtada bir juft qorako‘z bor.	Sebebi, ortada bir çift karagöz var.
25.4.	Ayolimni suymayman, desinmi?	Karımı sevmiyorum mu desin?
25.5.	Bo‘lmaydi!	Olmaz!
25.6.	Ayoliga ko‘ngil qo‘yib uylanib edi, she‘rlar bag‘ishlab uylanib edi!	Karısına gönlünü kaptırarak evlenmişti, şiirler ithaf ederek evlenmişti.
25.7.	Ayolim kasal, desinmi?	Karım hasta mı desin?
25.8.	Yigit bo‘lsang davolat, deydi!	Yığitsen, tedavi ettir, derler!
25.9.	Savodsiz, desinmi?	Cahil mi desin?
25.10.	Buda bo‘lmaydi!	Bu da olmaz!
25.11.	Shoir bo‘lsang, sirtdan o‘qit, deydi!	Şair isen, dışardan okut, derler!
25.12.	Ayolim...xionat qildi, desinmi?	Karım beni aldattı mı desin?
25.13.	Yo‘q-yo‘q, ayoli halol ayol!	Hayır hayır, karısı namuslu kadın!
25.14.	Daho bir varaq qog‘ozni aji-buji chizib o‘yladi.	Deha bir sayfa kâğıdı karalayarak düşündü.
25.15.	O‘ylari ana shu chiziqlarday ayqashib chuvalashdi.	Düşünceleri işte bu çizikler gibi birbirine karıştı.

25.16.	Varaq orqa tarafini o'ngardi.	Kâğıdın arka tarafını çevirdi.
25.17.	Qo'li ixtiyor etmish yo'sinda maqsadsiz chizib o'yladi.	Eli kendinden bağımsız amaçsız bir şekilde çizerek düşündü.
25.18.	Oxiri o'ylab o'yiga yetdi.	Sonunda düşünerek bir karara vardı.
25.19.	O'zini-o'zi oklayajak gap topdi.	Kendi kendini aklayacak söz buldu.
25.20.	Uylanganimda ayolim...bokira emas edi, deydi!	Evlendiğimde karım bakire değildi, diyecek.
25.21.	Nimaga shuni o'shanda aytmading, desalar-chi?	Bunu, neden o zaman söylemedin derlerse?
25.22.	Yigitlik g'ururim yo'l qo'ymadi, deydi!	Erkeklik gururum buna izin vermedi, diyecek!
25.23.	Chindan-da, Daho o'z osh-qatiqlari oldida shu gapni aytib, o'zini-o'zi oqladi.	Deha gerçekten de sofrada bu sözleri söyleyerek kendini akladı.
25.24.	Gap og'izma-og'iz yurib-yurib, ayoli qulog'iga yetdi.	Bu söz, ağızdan ağıza yayılarak karısının kulağına gitti.
25.25.	Ayoli shunday maktub yo'lladi, o'z qalbini shunday bayon etdi!	Karısı şu şekilde mektup yolladı, kalbinden geçenleri şöyle ifade etti!
25.26.	U, ayolim ushbu so'zlarni biror kitobdan ko'chirib oldi, deya o'yladi.	O, karım bu sözleri bir kitaptan almıştır, diye düşündü.
25.27.	Tag'in bir bor o'qidi.	Tekrardan bir kez okudu.
25.28.	O'yladi-o'yladi, qaysi kitobdan ekanini bilolmadi.	Düşündü düşündü hangi kitaptan olduğunu anlamadı.
25.29.	“Jorj Sand bo'l-e,— dedi.	“Georga Sand olabilir mi ki, dedi.
25.30.	—Agar o'qisa, zo'r adiba bo'lishi mumkin ekan”.	—Eğer okusaydı, güçlü bir kadın yazar olması mümkünmüş”.
25.31.	Ayoli maktub oxirida debdi:	Karısı mektup sonunda şöyle dedi:
25.32.	“Nima desangiz deng.	“Ne dersiniz deyin.
25.33.	O'lmagan jonim, chidayman.	Ölmediğim sürece katlanırım.
25.34.	Lekin shu gapingizni qaytib oling.	Fakat o sözünüzü geri alın.
25.35.	Men ko'z ochib, sizni ko'rib edim...	Ben gözümü açıp sizi görmüştüm...
25.36.	Ayollik g'ururim bor”.	Kadınlık gururum var”.

25.37.	Daho og'zi o'ng burchi bilan irjaydi.	Deha, ağzının sağ köşesiyle sırttı.
25.38.	Maktubni to'rt bo'lib tashladi.	Mektubu dörde bölüp attı.
25.39.	“Nu-u,—dedi,—o'zi bor-yo'g'i ayol-u, g'ururim bor deydi-ya!	“Vaay, biricik karım gururum var diyor ha!
25.40.	Ayolda g'urur nima qiladi?”	Kadında gurur ne gezer?” dedi.

26

26.1.	Daho kerishib esnadi.	Deha, gerinip esnedi.
26.2.	Derazadan tashqari qaradi.	Pencereden dışarıya baktı.
26.3.	Daho bir qalqib tushdi.	Deha bir anda kalkıp oturdu.
26.4.	Daho yuragini hovuchlab yurmish sinoat yuz berdi.	Deha'nın korkacağı bir olay durum ortaya çıktı.
26.5.	Ayoli bolalarini ergashtirib kirib keldi!	Karısı çocuklarını da peşine takıp geldi.
26.6.	Ana, tashqarida qorovul chol bilan gaplashadi!	İşte, dışarıda ihtiyar bekçi ile konuşuyor!
26.7.	Ana, bolalari yo'laq bo'yi gullarga qo'l tekkizib ko'rdi.	İşte, çocukları yol boyu çiçeklere dokundu.
26.8.	Ana-ana, ayoli bolalari bilan idoraga qarab yurdi!	İşte, işte karısı çocukları ile birlikte idareye doğru yürüdü!
26.9.	Daho ko'zlari ola-kula bo'ldi.	Deha'nın gözleri fal taşı gibi açıldı.
26.10.	Joyidan sapchib turdi.	Yerinden zıplayarak kalktı.
26.11.	Tashqari otildi.	Dışarı fırladı.
26.12.	Ort eshikdan hovliga o'tdi.	Arka kapıdan bahçeye geçti.
26.13.	Ziroat oralab chopdi.	Mahsullerin arasından hızla koştu.
26.14.	Devorga osildi.	Duvara tırmandı.
26.15.	Ko'chaga oshib tushdi.	Sokağa atladı.
26.16.	Ketiga qaramay chopdi!	Ardına bakmadan koştu.
26.17.	Duch kelmish avtobusga chiqib oldi.	Rastladığı otobüse bindi.
26.18.	Yelkasidan nafas oldi.	Nefes nefese kaldı.
26.19.	“Yahshi bo'ldi, yuzma-yuz bo'lmadim,—dedi.	“İyi oldu, yüz yüze gelmedim, dedi.

26.20.	—Farzand farzand-da, ko‘ngilni eritib yuboradi.	—Bir çocuk bile kalbi yumuşatır.
26.21.	Qosh-ko‘z yomon-da, odamni darrov asir etadi”.	Kaş-göz çirkin ama insanı hemen büyülüyor.”, dedi.
26.22.	İjarasida eshikni ichkaridan kulfladi.	Dairesinde kapıyı içeriden kilitledi.
26.23.	Deraza pardalarini tushirdi.	Pencerenin perdelerini indirdi.
26.24.	Kir ko‘rpaga burkandi.	Kirli yorgana sarıldı.
26.25.	Ko‘zlarini yumdi.	Gözlerini yumdu.
26.26.	“Endi topolmaydi,—dedi.	“Artık bulamaz.
26.27.	Qarab-qarab ketadi.	Bakar bakar gider.
26.28.	Ammo idoradagilar oldida sharmanda bo‘ladigan bo‘ldim”.	Ama idareciler karşısında rezil olmuş oldum.”, dedi.

27

27.1.	Shu yotishda yotdi.	Yatış o yatış.
27.2.	Yotmish ko‘yi ohista deraza parda chetini qayirdi.	Yattığı yerden yavaşça perdenin kenarını kaldırdı.
27.3.	Tashqari mo‘raladi.	Dışarıyı dikizledi.
27.4.	Olam oqshom bo‘ldi.	Dışarısı akşamdı.
27.5.	İmillab tashqariladi.	Yavaşça hareket ederek dışarı çıktı.
27.6.	Hovlida chekib turdi.	Avluda sigara içti.
27.7.	Shu vaqt darvoza taqilladi.	O anda kapı çaldı.
27.8.	Daho yuragi “shig‘” etdi!	Deha’ın yüreği küt etti.
27.9.	Papirosini chertib tashladi.	Sigarasını fırlatıp attı.
27.10.	İchkari yugurgiladi.	İçeri koştu.
27.11.	Eshikni ichkaridan kulfladi.	Kapıyı içeriden kilitledi.
27.12.	Ostonada alang-jalang bo‘lib turdi.	Mutfakta şaşıp kaldı.
27.13.	Uy bekasi eshikni taq-taq urdi.	Ev hanımı kapıyı tak-tak vurdu.
27.14.	—Jiyaningiz keldi!—dedi.	—Yeğeniniz geldi, dedi.
27.15.	Daho yelkadan nafas oldi.	Deha derin nefes aldı.
27.16.	Eshik ochib bordi.	Gidip kapıyı açtı.
27.17.	Darvozada jiyan jilmayib turdi.	Yeğeni kapıda kımıldamadan duruyordu.
27.18.	Daho jiyaniga qo‘l berdi.	Deha, yeğenine el uzattı.

27.19.	Tevarakka alangladi.	Etrafi konrol etti.
27.20.	Boshqa birov yo'qligini bildi.	Başka birinin olmadığını anladı.
27.21.	Jiyanigi ichkari boshladi.	Yeğenini içeri aldı.
27.22.	Jiyan ijara uyda omonat o'tirdi.	Yeğeni, kiralık evde emanet gibi oturdu.
27.23.	Tog'asidan hol-ahvol so'radi.	Dayısının hâlini hatrını sordu.
27.24.	—Idorangizga bordik, yo'q ekansiz.	—İş yerinize gittik, yokmuşsunuz.
27.25.	Hali tushlikdan qaytmadi, deyishdi.	Henüz öğle yemeğinden dönmedi, dediler.
27.26.	Daho bosh irg'adi.	Deha başını salladı.

27.27.	Oynomaga tikildi.	Aylık dergiye dikkatle baktı.
27.28.	—Birga ishladigan odamlaringizdan uyingizni so'rab edik, bilmaymiz, u ijaradan ijaraga ko'chib yashaydi, deyishdi.	—Birlikte çalıştığınız insanlara evinizi sorduk, bilmiyoruz, o sürekli ev değiştirerek yaşıyor, dediler.
27.29.	Daho ro'yixushlik bermadi.	Deha güler yüz göstermedi.
27.30.	—Qaradik-qaradik, bo'lmadi.	—Baktık baktık, olmadı.
27.31.	Endi umid yo'q deb, vokzal bordik.	Artık ümid yok diyerek tren garına vardık.
27.32.	Bir safar siz bilan qishloqqa borgan oshnangizni qo'rib qoldik.	Bir keresinde sizin ile birlikte köye gelen arkadaşınızı gördük.
27.33.	Osha uyingizni bilar ekan, yozib berdi.	O, evinizi biliyormuş, yazıverdi.
27.34.	Daho ro'yixushlik bermadi.	Deha güler yüz göstermedi.
27.35.	—Ayolingizni bolalari bilan vokzal qo'yib keldim.	—Karinızı çocukları ile garda bırakıp geldim.
27.36.	Topamanmi-yo'qmi, ovora qilmayin dedim-da.	Bulabilir miyim, bulamaz mıyım, boşuna avare etmeyeyim, dedim.
27.37.	Daho oynomadan, oynoma Dahodan to'ymadi.	Deha dergiye, dergi Deha'ya doymadı.
27.38.	Jiyan Daho qo'yniga qo'l soldi:	Yeğen, Deha'nın ne düşündüğünü merak etti:
27.38.	—Uylaringizga ko'chib boradigan bo'ldim, tog'a,—dedi.	—Evinize taşınacaktım, dayı, dedi.
27.39.	—Ammam qo'ymayapti.	—Halam bırakmıyor.

27.40.	Endi chol-kampirga o'zim qarayman.	Artık ihtiyar çiftlere ben bakıyorum.
27.41.	Besh kunligi bormi-yo'qmi...	Beş günleri ya var ya yok, dedi.
27.42.	Ana shunda Dahoga jon kirdi!	Deha, bir anda canlandı!
27.43.	Yer ostidan jiyaniga qaradi.	Göz ucuyla yeğenine baktı.
27.44.	Misoli ta'ziyali tarzda gap boshladi.	Sanki taziye verir gibi konuşmaya başladı.
27.45.	—Shunday qiling, jiyan,—dedi.	—Öyle yapın yeğenim.
27.46.	—Bizning taqdirimiz—mana, ko'rib turibsiz.	—Bizim kaderimiz, işte görüyorsunuz.
27.47.	O'z ona yurtimizga to'g'ri kelmadik.	Kendi ana yurdumuza ayak uyduramadık.
27.48.	Shart-sharoit deganday...	Hayat şartları dedikleri gibi...
27.49.	—Tog'a, men bir dehkonman.	—Dayı, ben bir çiftçiyim.

27.50.	Siz o'qimishli odamsiz.	Siz okumuş adamsınız.
27.51.	Dunyoning kitobini o'qigansiz...	Dünyanın kitabını okumuşsunuz.
27.52.	—Gap o'qishda emas.	—Mesele okumakta değil.
27.53.	—O'qishda, tog'a, o'qishda.	—Okumakta, dayı, okumakta.
27.54.	Chol-kampirlar o'zi yemay-o'zi ichmay, sizlarni o'qitadi.	Anne babanız yemeyip içmeyip, sizleri okutuyor.
27.55.	Shular o'qib kelib, turmushimizni yaxshilasin, yerimizga qarasin, deydi.	Onlar okuyup geldiklerinde, iyi bir hayat sürelim, bize baksınlar, diyorlar.
27.56.	Sizlar esa tayoriga—shaharga chopasizlar.	Sizler ise hazıra, şehre koşuyorsunuz.
27.57.	Sharoit yomon bo'lsa, mana siz shoirsiz, yozing—uyoq-buyoqqa!	Durum kötü ise, siz şairsiniz, yazın oraya buraya!
27.58.	—Gap bitta menda emas.	—Sorun sadece bende değil.
27.59.	—Bilaman, gap bitta sizda emas.	—Biliyorum, sorun sadece sizde değil.
27.60.	Bu azaldan bor gap.	Bu ezelden beri olan bir sorun.
27.61.	Ukkag'arlar o'qib, bittalab shaharga qochadi.	Veletler okul bittikten sonra, birer birer şehre kaçıyor.
27.62.	Oqibat, qishloqlarimiz avval qanday bo'lsa, shundayligacha qolib ketadi!	Neticede, köylerimiz önce nasıl ise, öylece devam ediyor!
27.63.	Daho ensasi qotdi.	Deha'nın içi karardı.
27.64.	Tag'in oynomaga tikildi.	Tekrardan dergiye baktı.

27.65.	Jiyan boshqa gapga o'tdi:	Yeğeni başka konuya geçti:
27.66.	—Tog'a, ayolingizni olib keldim,— dedi.	—Dayı, karınızı getirdim, dedi.
27.67.	—Yaxshimi-yomonmi, bir yostiqa bosh qo'yib edingizlar.	—İyi kötü, bir yastığa baş koymuştunuz.
27.68.	—Nu!	—İyi, evet!
27.69.	—Tog'a, bolalaringiz vokzalda qoldi...	—Dayı, çocuklarınız garda kaldı.
27.70.	—Nu!	—İyi, evet!
27.71.	—Ular pushtikamaringizdan bo'lgan bolalaringiz...	—Sizin öz çocuklarınız...
27.72.	—Nu!	—İyi, evet!
27.73.	Ularni borib olib kelsam, degan edim.	Onları alıp gelsem demiştim.
27.74.	Daho xayolidan sochlari qazg'oq, yonoqlari kir, og'zi sassiq ayoli o'tdi!	Deha'nın aklından saçları kepekli, kirli yanaklı, ağzı kokmuş karısı geçti!
27.75.	—Da nu!.. —deya, tumshug'ini cho'zdi.	Tamam, peki, diyerek yüzünü astı.
27.76.	Jiyan egilib, Daho yuziga qaradi.	Yeğen eğilip, Deha'nın yüzüne baktı.
27.77.	—Tog'a, qora ko'zning yoshi yomon, qora qoshning ohi yomon!	—Dayı, kara gözün yaşı, kara kaşın ahı fena!
27.78.	—Da nu!..	—Evet iyi!
27.79.	Jiyan o'pkasini bosolmadi.	Yeğen, öfkesini yatıştıramadı.
27.80.	Ko'zlaridan yosh halqalandi.	Gözlerinde yaşlar birikti.
27.81.	Hik-hik yig'ladi...	Hıçkır hıçkır ağladı.
27.82.	Jiyan yonoqlaridan arta-arta eshikka ravona bo'ldi.	Yeğen yanaklarını sile sile kapıya doğru gitti.

28

28.1.	Daho adabiy-badiiy davralarga qo'shildi.	Deha, sanatsal edebî topluluklara katıldı.
28.2.	Davra o'zlaridan o'zgalar fisq-fasodini qildi.	Herkesin içine çeşitli fesatlıklar ekti.
28.3.	Ko'ngillari orom oldi.	İçleri rahat etti.
28.4.	Jag'lari toldi.	Çeneleri yoruldu.

28.5.	Birov derazaga qarab xayol surdi.	Birisi pencereye bakarak düşündü.
28.6.	Birov papiros tutunini shiftgacha kuzatib xayol surdi.	Birisi sigarasının dumanını tavana kadar izleyerek düşündü.
28.7.	Birov bo'sh shishaga qarab xayol surdi.	Birisi boş bir şişeye bakarak düşündü.
28.8.	Shu vaqt, ostonada ulug' shoir qora berdi.	O anda, girişte büyük şair görüniverdi.
28.9.	Ulug' shoir davrani ko'rib, ko'rmaslikka olib ketdi.	Büyük şair, topluluğu gördüğü hâlde görmezlikten gelip gitti.
28.10.	Davra tag'in jonlandi.	Topluluk tekrar hareketlendi.
28.11.	Endi ulug' shoirmi mazammat qildi:	O anda büyük şairi kınadılar:
28.12.	—Nimasiga kekkayadi, xayronman.	—Neyine böbürleniyor, hayret ediyorum.
28.13.	—Tumshug'iga solsang.	—Burnunu silmezsın.
28.14.	—Shoir sifatida shoir, odam sifatida bir pul!	—Şair gibi şair ama insanlığı beş para etmez!

28.15.	—Odam emas!	—İnsan değil!
28.16.	—Yashang, içim ekansiz!	—Yaşa, içimdekileri söyledin!
28.17.	—Avvalo, odam bo'lish kerak, odam!	—Önce, insan olmak gerek, insan!
28.18.	—Grajdan bo'lish kerak, grajdan!	—Vatandaş olmak gerek, vatandaş!
28.19.	—Men uning asarlarini hurmat qilaman, o'zidan jirkanaman.	—Onun eserlerine saygı duyuyorum, kendisinden iğreniyorum.
28.20.	—Asari boshqa, o'zi boshqa.	—Eseri başka, kendisi başka.
28.21.	—Basharasi sfinkslarga o'xshaydi.	—Suratı canavarlara benziyor.
28.22.	—O'zidan asari yaxshi.	—Eseri kendinden güzel.
28.23.	—Asarlariyam unday zo'r emas.	—Eserleri de onun gibi sıkıntılı değil.
28.24.	—Ekzotika!	—Egzotik!
28.25.	—Etnografiya!	—Etnografya!
28.26.	—Qandaydir otlarni, atlaslarni yozadi.	—Ne zamandır atları, atlasları yazıyor.
28.27.	—Haligi, otning ruli bor-ku, oti nima edi?	—Bahsi geçen atın direksiyonu var, adı neydi?
28.28.	—Otning ruli?	—Atın direksiyonu mu?
28.29.	—Ha, otning ruli, otni mana bunday qilib boshqaradigan ruli bor-ku?	—Evet, atın direksiyonu, atı işte şöyle yaparak yönlendiren bir direksiyon var ya.

28.30.	—Yugan.	—Dizgin.
28.31.	—Ha-ha, yugan!	—Evet evet, dizgin!
28.32.	—Shu yuganga taqilgan taqinchoqlargacha tasvirlaydi.	—Bu dizgine takılan takıları tasvir ediyor.
28.33.	—Ot bir hayvon bo'lsa, mashina bo'lmasa.	—At, bir hayvan ise araba olmaz.
28.34.	—Provintsial'!	—Taşralı!
28.35.	—O'z qishlog'i darajasida bo'lib qolgan!	—Köyünün seviyesinde kalmış.
28.36.	—Primitiv!	—İlkel!
28.37.	—O'zining milliy qobig'ini yorib qolgan!	—Kendi öz kabuğundan çıkmış!
28.38.	—U xalqni o'zining go'zal tili bilan aldayapti!	—O, halkı güzel diliyle kandırıyor!
28.39.	—Adabiyotda til yerunda!	—Edebiyatta dili yerinde.

28.40.	—Ulug' shoir emish... Dunduk!	—Büyük şairmiş... Kekeme!
28.41.	—Kim?	—Kim?
28.42.	—Dunduk!	—Kekeme!
28.43.	Shoirilar og'zidan tutun burqsitibburqsitib kuldi.	Şairler ağızlarından duman üfleye üfleye güldüler.
28.44.	Bir shoir shisha olib kelish uchun qo'zg'oldi.	Şairin biri şişe almak için ayağa kalktı.
28.45.	Davra endi uni mazammatladi:	Topluluk, şimdi de onu kınadı:
28.46.	—Shuginayam birovga kuladi-ya?	—Şuncağız da, birine mi gülüyor ya?
28.47.	—Buning birovga kuladigan holi yo'q.	—Bunun birine gülecek hâli yok.
28.48.	—Nega unday deysiz?	—Neden öyle diyorsunuz?
28.49.	—Eshitganingiz yo'qmi!	—Duymuyor musunuz!
28.50.	Siz toshkentliksiz-a?	Siz Taşkentli misiniz?
28.51.	Toshkentda kelinoyi, degan gap bor.	Taşkent'te yenge denilen bir söz var.
28.52.	Kelin oyi degani ikkinchi oyi, degani, shundaymi?	Küçük hatun dedikleri ikinci anne, öyle mi?

28.53.	Ana shu iflos kelinoyisi bilan, ya'ni, ikkinchi onasi bilan zino qilgan.	İşte, bu alçak, yengesi ile yani ikinci annesi ile zina yapmış.
28.54.	—Yo'g'-ye?	—Yok ya!
28.55.	—Xudo ursin agar!	—Allah kahretsin!
28.56.	Akasini harbiy askarlikka jo'natib, o'zi akasining ayoli bilan zino qilgan!	Ağabeyini askere gönderip, ağabeyinin karısı ile zina yapmış.
28.57.	—Keyin, Toshkentga kelib, bu muhabbat edi, deb asar yozgan!	—Sonra Taşkent'e gelerek, bu aşkı, diye bir eser yazmış.
28.58.	—Voy iflos-ye!	—Vay alçak vay!
28.59.	—Ana shunday iflosning kulmagan odami yo'q.	—İşte bu alçağın, gülmediği insan yok.
28.60.	—İflos, o'ziga oyna olib qarasa bo'lardi!	—Alçak, ayna alıp kendine baksa daha iyi olur!
28.61.	Shoir bitta shisha olib keldi.	Şair bir şişe alıp geldi.
28.62.	Davra darhol gapni burdi.	Topluluk hemen lafı değiştirdi.
28.63.	—Keling, shoir, yashang!	—Gelin şair, yaşayın siz!
28.64.	—Zo'rsiz, zo'r!	—Büyüksünüz, büyük!
28.65.	Davra qo'zg'oldi.	Topluluk ayağa kalktı.
28.66.	Eshikka ravona bo'ldi.	Kapıya doğru yol aldılar.
28.67.	Sotuvchi ayol qabatida turmish tanqidchi Xolboyevdan so'radi:	Satıcı kadın, yanında duran eleştirmen Holboyev'e sorar:
28.68.	—Bular kimi domulla?— dedi.	Alim, bunlar kim, dedi.
28.69.	—Olomon!—dedi Xolboyev.	Kalabalık, dedi Holboyev.

29

29.1.	Saratan sarg'aydi.	Yaz bitti.
29.2.	Sunbula bolaladi.	Sünbüller açtı.
29.3.	Mezonlar arg'amchi soldi.	Sonbahar gelin adayının önüne ip attılar.
29.4.	Yakkaxon bedana juftini chorlab bitbildadi.	Yalnız bildircin eşini çağırmak için öttü.
29.5.	“Oq oltin” hasharga chorladi.	“Beyaz altın” imceliğe davet etti.
29.6.	Daho hasharda o'zini kamsitilmish zot deb bildi, xo'rlanmish zot deb bildi.	Deha, kendini grupta aşağılanmış ve rezil olmuş bir insan gibi hissetti.

29.7.	—Menday zotni paxtaga haydadi-ya, savodsizlar, menday zotni-ya!— dedi.	Cahiller, benim gibi bir adamı pamuğa gönderdi, benim gibi bir adamı ya, dedi.
29.8.	Qabatida paxta termish hamkasbi Dahoni pufladi:	Yanında pamuk toplayan meslektaşı Deha'ya püflledi:
29.9.	—Zo'rsiz, shoir, zo'rsiz!— dedi.	—Beceriklisiniz, şair, beceriklisiniz, dedi.
29.10.	Daho iyib ketdi.	Deha rahatladı.
29.11.	Shahodat barmog'ini hamkasbiga bigiz qildi.	Şehadet parmağını kızgın bir şekilde meslaktaşına salladı.
29.12.	—Siz— tarixiy shaxssiz!— dedi.	Siz tarihi bir şahsiyetsiniz, dedi.
29.13.	Hamkasbi dovdiradi.	Meslektaşı şaşırdı.
29.14.	Uyoq-buyog'iga alangladi.	O tarafa bu tarafa bakındı.
29.15.	O'zida biror-bir tarixiylik ko'rmadi.	Kendisinde herhangi bir tarihilik görmedi.
29.16.	—Yo'g'-ye, biz hali u darajaga yetganimiz yo'q,— dedi.	Yok ya, biz daha o seviyeye geledik, dedi.
29.17.	—Yo'q, ortiqcha kamtarlik — manmanlik!	—Hayır, fazlaca tevazu, ukalalık!
29.18.	Siz allaqachon tarixiy shaxssiz!	Siz bir zamanların tarihi bir şahsiyetisiniz!
29.19.	Tushuntirib ayting, o'zi nima gap?	Açıklayın, o ne demek?

29.20.	—Siz men bilan ishlash sharafiga muassar bo'lmoqdasiz!	—Siz benimle çalışma şerefine müyesser oluyorsunuz!
29.21.	—Men bilan yelkama-yelka bo'lib mehnat qilmoqdasiz!	—Benim ile birlite omuz omuza verip, emek veriyorsunuz!
29.22.	Bu — buyuk sharaf!	Bu büyük bir şeref!
29.23.	Hali zamonlar keladi, nomingiz tarixlarga bitiladi!	Gelecekte adınız tarihe yazılacak!
29.24.	—Qulluq, qulluq!	—Teşekkür, teşekkür!
29.25.	Odamlar Dahoga buyuksiz, deya iltifot qildi, mulozamat qildi, marhamat qildi.	Adamlar Deha'yı büyüktünüz, diyerek övdü, iltifat etti, iyilik yaptılar.
29.26.	Faqat bir-ikkita qiz Dahoni ko'rib, ko'rmaslikka oldi.	Sadece bir iki kız, Deha'yı görüp görmezlikten geldi.

29.27.	Dahoga qarasa-da, burnini jiyirib qaradi.	Deha'ya baksalar da, burunlarını bükerek baktılar.
29.28.	Daho favqulodda shunday deb qoldi:	Deha, fevkaleda bir şekilde şöyle dedi:
29.29.	—Qizlar, tarixda qolishni istaysizlarmi?	—Kızlar, tarihî olmak ister misiniz?
29.30.	Qizlar nima gap, deya, bir-biriga qaradi.	Kızlar, ne diyor, diye birbirlerine baktılar.
29.31.	—Nima-edi?— deya ajablanib so'radi.	—Neydi? diyerek hayretle sordular.
29.32.	—Mabodo tarixda qolishni istasalarimg, men bilan rasmga tushinglar!	—Eğer tarihî olmak isterseniz, benimle fotoğraf çektirin!
29.33.	—Kim bilan?	—Kiminle?
29.34.	—Men bilan!	—Benimle!
29.35.	Rasm tanlangan asarlarimda beriladi!	Fotoğraflarımın toplandığı eserlerimde yer alacak!
29.36.	Rasm tagiga: “Pahlavon Daho zamondoshlari davrasida” deb yozib qo'yiladi!	Fotoğrafın altına: “Pehlivan Deha çağdaşları arasında” diye yazılacak!
29.37.	Men bahona tarixda qolasizlar!	Benim vasıtamla tarihî olacaksınız!
29.38.	—Voy-vo-oy, qachon tushaylik!	—Vaay, ne zaman çekilelim!
29.39.	—Xohlasalarimg, mana, hozir tushinglar!	—Arzu ederseniz, işte, şimdi çekilin!
29.40.	Rasm tagiga: “Pahlavon Daho xalq bilan paxta terimida”, deb yozib qo'yamiz!	Fotoğrafın altına: “Pehlivan Deha halk ile pamuk toplamada”, diye yazacağız!
29.41.	Daho madaniyat uyidagilar joniga tegdi.	Deha kültür evindekileri canından bezdirdi.
29.42.	—Shu daf bo'lsa, idorada osh qilamiz!— deyishdi.	Şu def olup gitse, kurumda yemek vereceğiz, dediler.

30

30.1.	Dahoni ohlar urdi.	Deha'yı dert tasa kapladı.
30.2.	Bir vaqtlar madaniyat uyida ishlab, ro'znomaga o'tib ketmish odam bandalik qildi.	Bir zamanlar kültür evinde çalışı daha sonra dergiye geçen adam vefat etti.
30.3.	Madaniyat uyi ahli marhum bilan vidolashish uchun mozor yo'l oldi.	Kültür evi üyeleri merhum ile vedalaşmak için mezara gittiler.
30.4.	Daho turli-tuman vajlar aytib taysalladi.	Deha, türlü türlü sebepler söyleyerek bahane uydurdu.

30.5.	Bo‘lmadi, idora ahliga ergashdi.	Öyle olmayınca, kurum üyelerine uydu.
30.6.	Mozorda marhumni rasmidan tanidi.	Merhumu mezarda fotoğraftan tanıdı.
30.7.	Marhum bir vaqtlar Dahoni ro‘znomaga ishga olmab edi.	Merhum, bir zamanlar Deha’yi dergide işe almamıştı.
30.8.	Daho yuzi yorishdi.	Deha’nın yūzü aydınlandı.
30.9.	Ko‘ngli orom oldi.	İçi rahatladı.
30.10.	“Sen ham o‘lar ekansan-ku”, dedi.	“Sen de ölecekmişsin, ya”, dedi.
30.11.	Marhumni lahadga qo‘ydilar.	Merhumu mezara koydular.
30.12.	Mozorga tuproq tortdilar.	Üzerine toprak örttüler.
30.13.	—Xaloyiq, marhum qanday odam edi?— deya so‘radilar.	Ey halk, merhumu nasıl bilirdiniz, diye sordular.
30.14.	Odamlar yopposiga avoz berdi:	İnsanların hepsi bir ağızdan ses verdi:
30.15.	—Yaxshi odam edi, rahmatli, yaxshi odam edi!— deya javob berdilar.	İyi adamdı, rahmetli, iyi adamdı, diyerek cevap verdiler.
30.16.	Madaniyat uyi ahlida ovoz berdi:	Kültür evi üyeleri de ses verdi:
30.17.	—Yaxshi odam edi, bechora, yaxshi odam edi!	—İyi adamdı, zavallı, iyi adamdı!
30.18.	Daho tishlarini g‘ijirlatdi.	Deha dişlerini gıcırdattı.
30.19.	Tishlari orasidan vishillab aytdi:	Diliyle dişinin arasında konuştu:
30.20.	—İflos edi!— dedi.	Alçaktı, dedi.
30.21.	Motam sukunati-da, gap baralla eshitildi.	Matem sessizliğinde, söz açıkça işitildi.

30.22.	Madaniyat uyi ahli yer yorilmadi, yerga kirib ketmadi!	Kültür evi üyeleri yer yarılısaydı da yerin dibine girselerdi!
30.23.	Direktor idorada o‘zini bosolmay entikdi.	Müdür kurumda sinirlerine hâkim olamadı.
30.24.	Entikib-entikib suv ichdi.	Burnundan soluyarak su içti.
30.25.	Qult-qult suv ichdi.	Lıkır lıkır su içti.
30.26.	O‘rinbosarini chaqirdi.	Yardımcısını çağırdı.
30.27.	—Anavi shimpanzeni ko‘zimdan yo‘qoting!— dedi.	Şu şempanzeyi gözüm görmesin, dedi.

30.28.	—Kimni-kimni?	—Kimi kimi?
30.29.	—Haligi, shimpanze bashara-chi?	—Sözü edilen şempanze surat kim?
30.30.	Taxallusi Darozmidi, Dahomidi...	Mahlası Daroz mıydı, Deha mıydı...
30.31.	—Ha endi, shoir-da, shoir...	—Ha evet, şair şair...
30.32.	—Men sizga aytyapman!	—Size söylüyorum!
30.33.	—Xo‘p, bir og‘iz so‘zingiz!	—Peki, tek bir sözünüz yeter!
30.34.	Buyruq shu kuni tayyor bo‘ldi.	Emir o gün yerine getirildi.
30.35.	—Aytaman!— dedi Daho.	Söylüyorum, dedi, Deha.
30.36.	—Men— Men fazoga intilgan inson!	—Ben, benim kadar gayretli bir insan!
30.37.	Direktor basharang qursin, demishday, derazaga qaradi.	Müdür, lanet olasıca der gibi pencereye baktı.
30.38.	—Hozir oshqoralik davri!— dedi Daho.	Deha, şimdi aydınlık devri, dedi.
30.39.	—Men haqiqatni yuzingizga aytib, vijdonim oldida poklanib ketaman!	—Ben gerçekleri yüzünüze söyleyip, vijdanımı rahatlatarak gidiyorum!
30.40.	Sizlar mana bundaysizlar!	İşte sizler böylesiniz!
30.41.	Daho devor chertib ko‘rsatdi.	Deha duvara vururak gösterdi.
30.42.	Direktor esankirab muomala boshladi:	Müdür şaşırarak söze girdi:
30.43.	—Shoir...	—Şair...
30.44.	—Men— fazoga intilgan inson!	—Ben, benim kadar gayretli bir insan!
30.45.	Daho dag‘-dag‘ qaltiradi.	Deha tir tir titredi.
30.46.	Sochlari ot yollariday hurpaydi.	Saçları at yeleleri gibi dikleşti.
30.47.	—Sizlar asrlar davomida chaynala berib, siyqasi chiqib ketgan “yaxshi odam edi” qabilidagi gaplarni takrorlashdan boshqani bilmaysizlar!	—Sizler asırlardır gıybet edip, alışılmış “iyi adamdı” tarzındaki sözlerinizi tekrarlamaktan başka bir şey bilmiyorsunuz!
30.48.	Sizlar to‘tiqushsizlar!	Taklitçisiniz!
30.49.	Birov nima desa, to‘tiqushlarcha qaytarasizlar!	Biri ne söylerse, papağan gibi tekrar ediyorsunuz!
30.50.	“Yashi odam edi” emish!	“İyi adamdı” imiş!
30.51.	U ablah edi!	O, ahmaktı.
30.52.	Meni bir oy sinab ko‘rib, ishga olmagan!	Beni bir ay sinayarak işe almamıştı!
30.53.	Mana, men she‘riyat pichog‘ini qalbimga sanchib, haqiqatni aytdim!	İşte, şeriat bıçağını kalbime saplayıp, gerçekleri söyledim!

30.54.	Men — haqiqatman, haqiqat!	Ben gerçeğim, gerçek!
30.55.	Daho “o‘z arizasiga binoan” ketdi.	Deha “istifa dilekçesiyle” gitti.

31

31.1.	Daho yillab tentirab yurdi.	Deha yillarca başıboş gezdi.
31.2.	Besh-oltida dahonamo murid topib oldi.	Beş altı tane yandaş buldu.
31.3.	Makondan oh-zor etdi:	İçten ah çekti:
31.4.	—Bular o‘tlab yurgan qo‘ylar!	—Bunlar otlayan koyunlar!
31.5.	Qo‘ylar Pahlavon Dahoni tushunmaydi!	Koyunlar, Pehlivan Deha‘yı anlamaz!
31.6.	Bu asrda hech kim Pahlavon Dahoni tushunmaydi!	Bu asırda hiç kimse Pehlivan Deha‘yı anlamaz!
31.7.	Taqdirdan oh-zor etdi:	Kaderine ah etti:
31.8.	—Qo‘ylar ijodimni bo‘g‘dilar!	—Koyunlar eserimi yok ettiler!
31.9.	Qo‘ylar she‘rlarimni taqiqlab qo‘ydilar!..	Koyunlar şiirlerimi menettiler!
31.10.	Daho nonko‘r-nonko‘r she‘rlar yozdi.	Deha nankörce şiirler yazdı.
31.11.	Daho g‘alamis-g‘alamis she‘rlar yozdi.	Deha fitneci şiirler yazdı.
31.12.	Yurdi-yurdi, bir ro‘znomadan ish topdi.	Gezdi gezdi, bir dergide iş buldu.
31.13.	—Mayli, ishga olaman,— dedi muharrir.	Editör, tamam işe alıyorum, dedi.
31.14.	—Faqat, soqolni olib keling!	—Fakat sakalınızı kestirip gelin!
31.15.	Muhtojlik oldida g‘ururda ojiz bo‘ldi, sharafda ojiz bo‘ldi!	Muhtaçlığın önünde gurur da şeref de acizdi!
31.16.	Daho soqolini qirib tashladi.	Deha sakalını tıraş etti.
31.17.	“Tag‘in, mundshtugimda yoqmay qolsaya?” deya o‘yladi.	“Tekrar pipo içemezsem?” diye düşündü.
31.18.	Daho sarxonali mundshtuk bahridan o‘tdi.	Deha piponun zevkinden de vazgeçti.
31.19.	Daho ro‘znomaga el bo‘ldi.	Deha dergiyle anlaştı.
31.20.	Ro‘znomaga uy va‘da berdi.	Dergi ev sözü verdi.
31.21.	Ayollar qayliq tavsiya etdi.	Kadınlar sevgili önerdi.
31.22.	Daho qayliq sayladi.	Deha bir sevgili seçti.

31.23.	“O, ana qizlar, mana qizlar!— dedi Daho.	Deha “O, işte bu kızlar, işte bu, dedi.
31.24.	—Sochlar tovlanadi, tishlar yaltiraydi!	—Saçlar parlıyor, dişler ısıldıyor!
31.25.	Bo‘ylaridan frantsuz atiri isi keladi...”	Vücutundan Fransız parfümü kokusu geliyor...

32

32.1.	Daho nazmdan ko‘ngli qoldi.	Deha şiirden vazgeçti.
32.2.	Kishi bilmas, nasrga o‘tdi.	Kimsenin bilmediği düz yazıya geçti.
32.3.	O‘zicha nasrini oson o‘yladi.	Kendince düz yazıyı kolay zannetti.
32.4.	“Barcha nasrchilarni yer bilan tep-tekis qilib tashlayman!” — deya niyat qildi.	“Bütün nesircileri yerle bir edeceğim!” diye amaçladı.
32.5.	Bir-ikkita Marsel’ Prustcha hikoya yozdi.	Bir iki tane Marcel Proust ⁷ hikâye yazdı.
32.6.	Hikoyalari g‘oyat g‘arib bo‘ldi.	Hikâyeleri son derece basit oldu.
32.7.	G‘oyat xashaki bo‘ldi.	Son derece acemice oldu.
32.8.	Zafar qozonishi amri mahol bo‘ldi.	Zafer kazanma inancı inanılmazdı.
32.9.	Daho nesrini yig‘ishtirdi.	Deha yazısını düzenledi.
32.10.	Yurdi-yurdi... Tanqidga o‘tdi.	Çalıştı çalıştı... Eleştiriye geçti.
32.11.	Telba-teskari gaplardan iborat maqolalar yozdi.	Anlamsız sözlerden oluşan makaleler yazdı.
32.12.	Bilmovchilar chapak chaldi.	Bilmeyenler alkışladı.
32.13.	Maqolalarni o‘ziga xoslik, dedi, yangilik, dedi.	Makalelerim kendine has, yenilik ifade ediyor, dedi.
32.14.	Bilag‘onlar ichidan kuldi.	Bilenler içten içe güldü.

32.15.	Dahoga chittak ijodkor, deya qaradi.	Deha’ya baştansavma yazar, olarak baktı.
32.16.	Daho ushbu qarashlar mazmunini ichichidan his etdi.	Deha anlaşılan bu yaklaşımı içten içe hissetti.
32.17.	Tanqidnida yig‘ishtirdi!	Eleştirisini de düzenledi.
32.18.	Adabiyot deya atalmish boqiy qasrni qanday olsa bo‘ladi?	Edebiyat denilen bu ebedi kaleyi, nasıl ele geçirecek?

⁷ Ünlü Fransız yazar.

32.19.	Adabiyot deya atalmish ko'hna qasrga qanday kirsam bo'ladi?	Edebiyat denilen bu eski kaleye nasil girecek?
32.20.	O'zi, Adabiyot deya atalmish qasr darvozasi bormi?	Acaba edebiyat denilen bu kalenin kapisi var mi?
32.21.	Bo'lsa, qayerda?	Varsa, nereda?
32.22.	Daho o'yladi-o'yladi, adabiyot ostonasi qayerdaligini bilolmadi.	Deha, dusundü dusundü, edebiyata girishin nereda oldugunu bilemedi.
32.23.	Shunda, Daho adabiyotni guruh-guruh bo'lib olishga ahd qildi.	Sonra, Deha, edebiyati parça parça anlamaya yemin etti.
32.33.	Odamgarchilik niqobi ostida guruh yig'di.	İnsaniyet adı altında bir grup olusturdu.
32.34.	Do'stlik niqobi ostida guruh yig'di.	Dostluk adı altında bir grup olusturdu.
32.35.	—Avvalo odam bo'lish kerak, odam!— dedi.	Evvela, adam olmak gerek, adam, dedi.
32.36.	Guruh o'nlar qo'mitasi, deya ataldi.	Grup, onlar komitesi, olarak adlandırildi.
32.37.	Qo'mita orzu-havasi yuksak bo'ldi:	Komitenin arzulari buyuktu:
32.38.	—Bu adabiyot bo'lmaydi!	—Bu edebiyat olmaz!
32.39.	—Navoyidan boshlab bo'lmaydi!	—Nevayi'den baslamak olmaz!
32.40.	—Qodiriy ham bo'lmaydi!	—Kadiri de olmaz!
32.41.	—Primitiv, primitiv!	—İlkel, ilkel!
32.42.	—Haqiqiy adabiyotni biz yaratamiz, biz!	—Gerçek edebiyati biz yaratacağız, biz!
32.43.	—Yana o'n-o'n besh yillardan keyin anavi ulug' shoir she'rini hech kim o'qimaydi!	—On, on beş yıl sonra yeniden işte bu büyük şairin şiirini hiç kimse okumayacak!
32.44.	—Xalq o'n yildan keyin bizni o'qiydi!	—Halk on yıl sonra bizi okuyacak!
32.45.	—Mana shu o'ntamizni o'qiydi!	—İşte şu, onumuzu okuyacak!
32.46.	—Shunday ekan, kelinglar, adabiyotni o'z qo'limizga olamiz!	—Böylece, gelin, edebiyati kendi elimize alalım!
32.47.	—Siz kotib bo'lasiz!	—Siz kâtip olacaksınız!
32.48.	—Siz muharrir bo'lasiz!	—Yazar olacaksınız!

32.49.	—Siz direktor bo'lasiz!	—Yönetmen olacaksınız!
32.50.	—Anavi ulug' shoirni esa adabiyotdan haydab yuboramiz!	—Bu büyük şairi ise edebiyattan def edeceğiz!
32.51.	—Qani, do'stlar, adabiyotni qo'lga olish uchun cho'qishtiraylik!	—Haydi, dostlar, edebiyatı ele almak için tokuşturalım!
32.52.	O'nlr qo'mitasi ana shunday shiorlar bilan ish ko'rdi.	Onlar komitesi işte bu sloganlarla çalıştı.
32.53.	Qo'mitada o'z lo'mboz bo'ldi, o'z nazmbozi bo'ldi.	Komitede edebiyatın temeli, şairi oldu.
32.54.	Tanqidchi Shuhrat Umiraliyev o'tli o'z maqtovbozi bo'ldi.	Eleştirmen Şöhret Umiraliyev adında methiyeci oldu.
32.55.	Shuhrat Umiraliyev o'z maqolalarida o'nlr qo'mitasi uchun yot ijodkorlarga tosh otish bilan mashg'ul bo'ldi.	Şöhret Umiraliyev makalelerinde, onlar komitesi karşısında yabancı yazarları eleştirmek ile meşguldü.
32.56.	O'nlr qo'mitasi uchun yot ijodkorlarni yo'qqa chiqarish payida bo'ldi.	Onlar komitesi karşısında yabancı yazarları yok etme çabasındaydı.
32.57.	O'nlr qo'mitasi bandalarini bo'lsa, oyog'ini osmondan keltirib maqtadi.	Onlar komitesi üyelerini ise ayaklarını yerden kesecek kadar övdü.

33

33.1.	Shuhrat Umiraliyev bir ro'znomada "Ona tuproq obrazi" deya atalmish maqola chop etdi.	Şöhret Umiraliyev bir dergide "Ana Toprak Karakteri" adlı bir makale yayınladı.
33.2.	Ushbu maqolasida Pahlavon Dahoni ko'klarga ko'tarib ulug'ladi:	Bu makalesinde Pehlivan Deha'yı göklere çıkarttı.
33.3.	"Ona-yer— tuproq demakdir.	"Ana-yer, toprak demektir.
33.4.	Tuproq esa ona yurt demakdir.	Toprak ise anayurt demektir.
33.5.	Qator asrlarki, ana shu ona-yor buyuk	Yüzyıllardır, işte bu anavatan mükemmel

	o'g'illarini bag'riga bosib allalab keladi.	evlatlarını bağrına basıp, ninni söyleyerek bugünlere gelmiş.
33.6.	Shu sababdan oddiy tuproqni peshonamizga surtamiz.	Bu nedenle sıradan bir toprağa alnımızı sürüyoruz.

33.7.	Ona-yor, deya ardoqlaymiz.	Anavatan, diye koruyoruz.
33.8.	Ona-yer — onamiz!	Anavatan, anamız!
33.9.	Ulug‘ Navoyi bu borada mana bunday yozadi:	Büyük şair Nevayi bu konuda işte şöyle yazıyor:
33.10.	O‘zini tutquvchi tufroq ila hamvor qani?	Kendini barındıran toprak ile daima olan nerede?
33.11.	Hazrat Yassaviy esa bunday yozadi:	Hürmetli Yesevi ise şöyle yazıyor:
33.12.	Boshim tufroq, o‘zim tufroq, jismim tufroq...	Başım toprak, özüm toprak, cismim toprak...
33.13.	Endi, yorqin yulduzimiz Pahlavon Daho bunday yozadi:	Şimdi, parlayan yıldızımız Pehlivan Deha şöyle yazıyor:
33.14.	Hayqiraman Tsezardek — hayqirig‘im tufroq...	Sezar gibi haykırıyorum, haykırışım toprak...
33.15.	Pahlavon Daho Navoyi bilan Yassaviydan keyin uchinchi bo‘lib she‘riyatga “tufroq” obrazini olib kirdi.	Pehlivan Deha, Nevayi ile Yesevi‘den sonra üçüncü olarak şiire “toprak” simgesi ile girdi.
33.16.	Navoyi — Yassaviy — Pahlavon Daho!”	Nevayi, Yesevi, Pehlivan Deha!”
33.17.	Daho maqolaga tikilib o‘tirdi-o‘tirdi... o‘z-o‘zidan uyaldi!	Deha, makaleye bakakaldi... Kendinden utandı!
33.18.	O‘z-o‘zidan qizardi!	Kızardı!
33.19.	İch-ichidan tanqidchi, deya atalmish zotga achindi.	İçinden, eleştirmen denilen zâta acıdı.
33.20.	“Bechora tanqidchilar,— dedi.	“Zavallı eleştirmenler, dedi.
33.21.	Bular maqtashniyam eplay olmaydı!	Bunlar övmeyi de beceremezler.
33.22.	Navoyi bilan Yassaviydan keyin minglab shoir bor, minglab she‘r bor, minglab “tufroq” so‘zi bor!	Nevayi ile Yesevi‘den sonra binlerce şair var, binlerce şiir var, binlerce “toprak” sözü var!
33.23.	O‘zi, bu yerda qanaqa “tufroq” obrazi bor?	Acaba burada, ne tür bir “toprak” simgesi var?
33.24.	“Tufroq” so‘zi bo‘lsa, obraz bo‘la beradimi?”	“Toprak” kelimesi olsa bile bir simge olabilir mi?”

33.25.	Shunday bo'lsa-da, Daho Shuhrat Umiraliyev bilan qo'shqo'llab ko'rishdi.	Buna raġmen Deha, Şöhret Umiraliyev ile kucaklaştı.
33.26.	—Rahmat, do'stim, rahmat!— dedi.	Teşekkürler, dostum, teşekkürler, dedi.
33.27.	—Siz Belinskiy ekansiz!	—Siz Belinskiy'mışsınız!

34

34.1.	Pahlavon Daho hayitlari olis bo'lmadi.	Pehlivan Deha'nın bayramı uzun sürmedi.
34.2.	Tanqidchi Xolboyev bir ro'znomada Shuhrat Umiraliyevni urib chiqdi.	Eleştirmen Holboyev bir dergide Şöhret Umiraliyev'i karaladı.
34.3.	Umiraliyevni yer bilan barobar qildi.	Umiraliyev'i yerle bir etti.
34.4.	“Biri o'lib, biri qolsin!” dedi Daho.	Deha, “Biri ölsün, biri kalsın!” dedi.
34.5.	Maqolani bot-bot o'qidi.	Makaleyi hızlı hızlı okudu.
34.6.	Favqulodda ich-ichidan yondi.	Son derece rahatsız oldu.
34.7.	Boisi, tanqidchi Xolboyev maqolada Shuhrat Umiraliyev bahona Dahoni yo'q qildi!	Nedeni, eleştirmen Holboyev makalede Şöhret Umiraliyev'in nezdinde Deha'yı karaladı!
34.8.	Pahlavon Daho shoir emas, deyishi qoldi!	Pehlivan Deha şair değil, demesi kaldı!
34.9.	Daho payt poyladi.	Deha fırsat kolladı.
34.10.	Sunday payt topdi.	Sonunda uygun zamanı buldu.
34.11.	O'sha ro'znoma dahliziga borib chekib turdi.	O, derginin koridoruna çıkıp, sigara içti.
34.12.	İchkaridan tanqidchi Xolboyev chiqib keldi.	İçeriden eleştirmen Holboyev geldi.
34.13.	Papiros tutata-tutata, hojatxonaga kirdi.	Sigara tüttüre tüttüre tuvalete girdi.
34.14.	Daho dahliz bosh-adog'iga qaradi.	Deha, koridoru başından sonuna kadar inceledi.
34.15.	O'zidan o'zga odam yo'qligini bildi.	Kendinden başka kimsenin olmadığını anladı.
34.16.	Ohista Xolboyev ketidan kirdi.	Yavaşça Holboyev'in arkasından girdi.
34.17.	Xolboyev yerga qarab o'tirdi.	Holboyev yere bakarak oturdu.
34.18.	Dahoda ohista Xolboyev qabatida o'tirdi.	Deha da yavaşça Holboyev'in yanına oturdu.
34.19.	Oralarida bir simpanjara bo'ldi.	Aralarında bir demir paravan vardı.
34.20.	Daho yerga qarab gap ochdi.	Deha yere bakarak konuşmaya başladı.
34.21.	—Tanqidchi — olatayoq!—dedi Daho.	—Eleştirmen, renkli sopa, dedi, Deha.

34.22.	Melisalar qo'lidagi olatayoq!	Polislerin elindeki renkli sopa!
34.23.	Shunda, Xolboyev bosh ko'tarib qaradi.	O anda Holboyev boshini kaldirib bakti.
34.24.	Qabatida o'tirmish kimsani tanidi.	Yaninda oturan kishiyi tanidi.
34.25.	Lekin miq etmadi.	Fakat ses chikarmadi.
34.26.	—Tanqidchi— tug'mas xotin, pushti kuyib ketgan ijodkor!— dedi Daho.	Elestirmen, kisir karisini, cocugu olmadigi ichin birakip giden yazar, dedi, Deha.
34.27.	—Shunday ekan, nega endi pushti kuyib ketgan tug'mas ijodkor, tug'ib yurgan ijodkorga tug'ish qanday bo'lishini o'rgatadi?	—O'yleyse, shindi neden cocugu olmayan kisir yazar, kisir olmayan yazara dogushun nasil oldugunu o'gretiyor?
34.28.	Axir, tanqidchi tug'ish nimaligini bilmaydi-ku?	Nihayetinde, elestirmen dogushun ne oldugunu bilmez mi?
34.29.	Siz mening bitta she'rimniyam yozolmaydiz!	Siz, benim bir shiirimi bile yazamazsiniz!
34.30.	Lekin men sizning maqolalaringizni oyog'im bilan yozib tashlayman!	Fakat ben sizin makalelerinizi ayaгим ile yazar atarim!
34.31.	Shunday ekan, nega endi adabiyotga tumshug'ingizni tiqasiz?	Bu durumda, neden shindi edebiyata burnunuzu sokuyorsunuz?
34.32.	Xolboyev tag'in miq etmadi.	Holboyev yine ses chikarmadi.
34.33.	Popiros burqsitib o'tira berdi.	Piposunu ufleyip oturuverdi.
34.34.	—Tanqidchi —it! — dedi Daho.	Elestirmen, it!, dedi Deha.
34.35.	—Bir nimani bilsa-bilmasa akillay beradi!	—Bir shiyi bilip bilmeden akil veriyor!
34.36.	Akillama, desa, battar akillaydi!	Havlama, dense, daha beter havliyor!
34.37.	Xolboyev o'tirib-o'tirolmadi.	Holboyev oturamadi.
34.38.	Apil-tapil turdi.	Alelacele kalkti.
34.39.	Keta-keta:	Giderken:
34.40.	—Palpis!— dedi.	Pasakli, dedi.

35.1.	Ulug' shoir nazmi Daho ko'ksida o'q misol qadaldi.	Büyük şairin şiiri Deha'nın göğsüne ok gibi saplandı.
35.2.	Daho ko'ksini ushlab ko'rdi.	Deha göğsünü tuttu.
35.3.	Yeganidada halovat bo'lmadi, ichganidada halovat bo'lmadi.	Yediğinden de içtiğinden de bir şey anlamadı.
35.4.	Ulug' shoirni ko'rsa, ichini it tirnadi.	Büyük şairi gördükçe içi içini yedi.
35.5.	İch-ichidan g'ashlandi.	İçten içe canı sıkıldı.
35.6.	Ulug' shoir bo'lsa, Dahoni ko'rib, ko'rmadi.	Büyük şair ise Deha'yı görüp görmezlikten geldi.
35.7.	Tevarakka ulug'ona nazar soldi.	Etrafa büyüklük taslarcasına bir bakış attı.
35.8.	Daho afti burishdi, Daho peshonasi tirishdi.	Deha'nın yüzünün şekli değişti.
35.9.	—Tfu-u,— deya, chetga tupurdi.	—Tüü, diyerek kenara tükürdü.
35.10.	Qabatida turmish shishadoshi kinoya bilan so'radi:	Yanında duran içki arkadaşı alaycı bir şekilde sordu:
35.11.	—Qalaysiz endi, shoir?	—Şimdi nasılsınız şair?
35.12.	—Basharasiga tupursang!— dedi Daho.	—Lanet olasıca, dedi Deha.
35.13.	—Yurishini qarang, asariga tirnoqcha o'xshasa o'lsin agar!	—Devamına bak, eğer senin eserine azcık bile benzerse göreceği var!
35.14.	—Siz bilan biz-ku, yomon bo'lsayam, ikki martadan uylandik.	—Biz, kötüyssek de ikiden fazla evlendik.
35.15.	—Bu, uylanmaydiyam!	—Bu, evlenmiyor da!
35.16.	—Nimasiga uylanadi!	—Ne diye evlenecek!
35.17.	—Bunga kim ham tegardi?	—Bununla kim evlenir?
35.18.	—Yo!	—Ya!
35.19.	Daho shunday deya, shishadoshi qulog'iga pichirladi.	Deha, böyle diyerek içki arkadaşının kulağına fısıldadı.
35.20.	Shishadoshi boshini chapga qiyshaytirib kuldi.	İçki arkadaşı başını sola eğerek güldü.
35.21.	Tizzasiga shapatilab kuldi.	Dizine şap şap vurarak güldü.
35.22.	—Ammo-lekin topdingiz, do'stim,— dedi.	Ama kazandınız, dostum, dedi.

35.23.	—Yoshi o‘ttizdan oshib ketdi, hamon so‘ppayib yuribdi.	—Yaşı otuzu geçti, şimdiye kadar kimsesiz yaşadı.
35.24.	Bir bolasi bo‘lmasa shudgorda quyruq na qilur, deydi.	Yavrusu olmasa tarlada kuyruk ne gezer, derler.
35.25.	—So‘raganlarga, hali-hozir izlanyapman, deb bahona qilarmish.	—Soranlara, henüz arıyorum, diye bahane uyduruyormuş.
35.26.	—Topgan bahonasini qarang...arpa uni bahona, deganlari shu-da!	—Bulduğu bahaneye bak... Arpa unu bahane, dedikleri de bu olsa gerek!
35.27.	—Yigit uylanadi, do‘stim, yigit uylanadi!	—Yiğit evlenir, dostum, evlenir!
35.28.	—Mana, yigit bizday bo‘ladi!	—İşte yiğit bizim gibi olur !
35.29.	Allaqachon uch marta uylanib qo‘ydik!	Daha önce üç defa evlenmiştik!
35.30.	Nasib bo‘lsa hali yana uylaymiz!	Nasip olursa tekrar evleniriz!
35.31.	—Ammo-lekin topdingiz, qoyilman.	—Ancak bulursanız ben razıyım.
35.32.	Men bu gapni o‘rtoqlargayam aytib chiqaman.	Ben bu sözü meslektaşlarıma da söylerim.
35.33.	—Aytish kerak, haqiqatni targ‘ibot qilish kerak.	—Söylemek gerek, gerçeği yaymak gerek.
35.34.	Daho lablarini cho‘chchaytirdi.	Deha dudaklarını büzdü.
35.35.	Shahodat barmog‘ini lablariga bosdi.	Şehadet parmağını dudaklarına koydu.
35.36.	—Tag‘in meni aytdi demang,— dedi.	—Yine beni konuştu demeyin, dedi.
35.37.	—Bir avlod degan nomimiz bor...	—Bir neslin bildiği ünümüz var.
35.38.	—O‘ldimmi, sizni aytib.	—Ölünce sizi anacakları bir ün var.
35.39.	Sizgayam, o‘ziyam gard yuqmaydigan qilib aytaman.	Sizi de kendimi de lekelemeden anılacağım.
35.40.	Daho miyig‘ida kuldi.	Deha bıyık altından güldü.
35.41.	Ko‘zlari o‘ynadi.	Gözleri oynadı.
35.42.	“Ana endi ulug‘ shoirga birortayam qiz tegmaydi!— dedi.	“İşte bu büyük şairle bir tane bile kız yaklaşmıyor!, dedi.
35.43.	—Ko‘chama-ko‘cha ichib, daydi bo‘lib yuradi.	—Sokak sokak gezip içerek serseri gibi dolaşır.

35.44.	Och-nahor, isqirlarcha tantirab kuni o‘tadi.	Aç, pasaklılar gibi başıboş gezer.
35.45.	Keyin, ijodidayam tayin bo‘lmaydi.	Sonra da sanatçılığını da icra edemez.
35.46.	Oxir-oqibat, yolg‘izlik joniga tegadi.	Sonunda, yalnızlık canına tak eder.
35.47.	O‘z-o‘zidan qishlog‘iga ketib qoladi”.	Durup dururken köyüne geri döner”.

36

36.1.	Ulug‘ shoir uylanar emish!	Büyük şair evleniyormuş!
36.2.	Daho ushbu gapni eshitib rangi o‘chdi.	Bu sözü duyduğunda Deha’nın rengi attı.
36.3.	Sergak tortdi.	Dikkat kesildi.
36.4.	Bir nuqtaga tikildi.	Bir noktaya odaklandı.
36.5.	“Yigit boshi ikkita bo‘lmaguncha, moli ikita bo‘lmaydi,— dedi.	“Yiğit iki başlı olmazsa, malı iki olmaz.” dedi.
36.6.	—Ana endi u uylanadi.	—İşte, şimdi o evleniyor.
36.7.	Ro‘zg‘orlik bo‘ladi.	Aile kuracak.
36.8.	Birdan songa kiradi”.	Her şey bir anda düzelecek.”
36.9.	Daho chirsillatib gugurt chaqdi.	Deha çıtırdatarak kibrit çaktı.
36.10.	Qo‘llari titrab, papiros tutatdi.	Elleri titreyerek sigarasını tüttürdü.
36.11.	Bosib-bosib papiros tortdi.	Üst üste sigara içti.
36.12.	Po‘k po‘k yo‘taldi.	Tak tak öksürdü.
36.13.	Ko‘zlari yoshlandi.	Gözleri sulandı.
36.14.	Papirosli qo‘lini tumshug‘iga qo‘yib o‘yladi.	Sigara tutan elini burnuna koyarak düşündü.
36.15.	“Yo‘q, qanday qilib bo‘lsa ham bunday baxtning oldini olish kerak!	“Hayır, ne yapıp edip bahtını açması gerek!
36.16.	Ammo qanday qilib baxtning oldini oladi?	Ama ne yaparak bahtını açacak?
36.17.	Bo‘lajak kelinni tanimasa, ulug‘ shoir u bilan maslahatlashmasa?	Müstakbel gelini tanımıyorsa, büyük şair ona akıl danışmazsa?
36.18.	Bir og‘iz maslahat so‘rasa edi, o‘zi bilardi, to‘yni qanday qilib buzishni”.	Bir tavsiye isteseydi kendisi düğünü nasıl mahvedeceğini bilirdi.”
36.19.	Daho ko‘p o‘yladi.	Deha çok düşündü.

36.20.	O'zicha turli-tuman hiyla-nayrang,	Kendince türlü türlü hile ve fesatlıklar
	g'iybat-ig'volarni o'yladi.	düşündü.
36.21.	Oxiri bir qarorga keldi.	Sonunda bir karara vardı.
36.22.	Shu kuniyoq bo'lajak kelin bo'lmish idorasidan bir-ikkita ayol bilan gapirishdi.	O güne kadar müstakbel gelin adayının olduğu kurumdan bir iki kadın ile görüştü.
36.23.	Ta'ziya bildirmishday, yuzlariga g'amgin tus berdi.	Başağılığı diler gibi üzgün bir duruş sergiledi.
36.24.	—Hay bechora qiz-ye, peshonasi sho'r ekan-da,— deya bosh irg'adi.	—Ah zavallı kız, bahtsızmış, diyerek başını salladı.
36.25.	—Unday demang-ye, — dedi ayollar.	Kadınlar, öyle demeyin ya dedi.
36.26.	—Peshonasi sho'r bo'lmasa, kelib kelib shu bolaga tegadimi?	—Bahtsız olmasa gelip o çocukla evlenir mi?
36.27.	—Qo'ying, baxti ochilib ketsin.	—Bırakın bahtı açilsin.
36.28.	—Bechora hech kimi yo'q, yetim qiz bo'lsa kerak-da?	—Zavallı hiç kimsesi yok, yetim bir kız galiba!
36.29.	—Nega endi, tuppa-tuzuk ota-onasi, akaukalari bor, tag-tugli qiz!	—Neden, annesi babası sapasağlam, ağabeyi kardeşleri var, soyu soppu olan bir kız!
36.30.	—Unda, nega bir isqirt alkashga tegadi?	—O zaman, neden alkolik rezil biriyle evleniyor?
36.31.	—Voy, alkashmi?	—Ne, alkolik mi?
36.32.	—Bo'lmasam-chi, hali eshitganlaringiz yo'qmi?	—Ben söylemeseydim, duymamış mıydınız?
36.33.	—Yo'q.	—Hayır.
36.34.	—G'irt alkash!	—Tam bir alkolik!
36.35.	—Qo'li mana bunday qaltiraydi!	—Eli işte bunun gibi titriyor!
36.36.	—Voy, qo'li qaltiraydimi?	—Ne, eli mi titriyor?
36.37.	Ayollar bir-biriga savol nazari bilan qaradi.	Kadınlar birbirine sorgulayıcı bir ifadeyle baktı.
36.38.	Daho otni qamchiladi.	Deha yangını körükledi.

36.39.	—Nafaqat alkash,— dedi.	Sadece alkolik değil, dedi.
36.40.	—U bir daydi bola.	—O, aynı zamanda bir serseri.
36.41.	Qayerda qorni to‘ysa, qayerda kuni o‘tsa, o‘sha yerda yotib qoladi.	Nerede karnı doyarsa, nerede zaman geçirirse, orada yatıp kalır.

36.42.	Singlimizga... kelin bo‘lmishning oti nima edi?	Kardeşimize... Gelin adayının adı neydi?
36.43.	Kelin bo‘lmish singlimizga esa uyimjoyim deydigan inson kerak, shundaymi?	Gelin adayı kardeşimize ise yeri yurdu olan insan gerek, öyle değil mi?
36.44.	U esa inson emas!	O ise insan değil!
36.45.	Shunday qo‘pol, shunday qo‘pol!	Şöyle kaba, böyle kaba!
36.46.	Uni odam qilib bo‘lmaydi!	O, adam olmaz!
36.47.	—Yo‘q-ye, unchalik emasdir.	—Hayır, o kadar değildir.
36.48.	—Yigit so‘zim!	—Sözün doğrusu bu!
36.49.	Biz u bilan do‘stmiz!	Biz onunla dostuz!
36.50.	Bir-birimizni besh qo‘lday bilamiz!	Birbirimizi beş parmağımız gibi tanıyoruz!
36.51.	Yigit so‘zim, shu qiz to‘ydan uch kundan keyin yosh bilan qaytirib kelmasa, otimni boshqa ko‘yaman!	Sözün doğrusu, bu kız düğünden üç gün sonra ağlayarak dönmezse, adımlı değiştireceğim!
36.52.	—Bo‘yingizdan opangiz qo‘qindiq, agar shuncha aytnasangiz, bir bechora qiz oyoqosti bo‘larkan.	—Bu sizin ablalık göreviniz eğer bunları söylemezseniz, zavallı bir kız kandırılacak.
36.53.	Daho bildi, gapi ijobat bo‘la berdi.	Deha kızlara söylediklerinin anlaşıldığını hissetti.
36.54.	—Agar shu singlimiz o‘sha bola bilan ikki oydan ortiq yashasa...yigit emasman!	—Eğer bu kardeşimiz o adam ile iki aydan fazla yaşarsa...adam değilim!
36.55.	—Bo‘ldi, bo‘ldi, gap yo‘q!	—Oldu, oldu, başka türlü mümkün değil!
36.56.	—Tag‘in, meni aytdi demanglar.	—Yine, benim söylediğimi demeyin.
36.57.	—Ha, yo‘g‘-ye...	—Hayır, hayır...
36.58.	Ayollar shunday deya, qiz oldiga yo‘l oldi.	Kadınlar böyle diyerek kızın yanına gittiler.
36.59.	Daho yelkadan nafas oldi.	Deha, derin nefes aldı.

36.60.	Kaftini kaftiga mamnun ishqadi.	Avuçlarını zevkle ovuşturdu.
36.61.	“Buyog‘iniyam qotirdim!—dedi.	“Bu işi de hallettim, dedi.
36.62.	—Qiz boshqa gaplarimga ishonmasayam, qasamimni eshitib ishonadi.	—Kız diğer sözlerime inanmasa bile, yeminimi duyunca inanır.
36.63.	Do‘sti qasam ichib aytibdi, chin, deya o‘ylaydi.	Dostu yemin ederek konuşmuş, doğru, diye düşünür.
36.64.	Ajoyib xalqimiz bor-da!	İlginç bir halkımız var ya!
36.65.	Ko‘zni chirt yumib qasam ichasan, xalq laqqa ishonadi-qo‘yadi!	Gözünü hemen yumup yemin ediyorsun, insanlar kolayca inanıyor!
36.66.	Karnaychidan puf ketdi, qasamxo‘rdan nima ketdi?	Borazancıdan püf çıktı, yemin edenden ne çıktı?
36.67.	Maladets Sharq, maladets!	Aferin Doğu, aferin!
36.68.	O, Sharq, Sharq!”	O, Doğu, Doğu!”
36.69.	Ayollar qizni o‘rtaga oldi.	Kadınlar kızını ortaya aldı.
36.70.	—Yomon bola bunday yaxshi asarlar yozolmaydi,—dedi qiz.	Kız, kötü adam böyle güzel eserler yazamaz, dedi.
36.71.	—Ko‘p icharmish?	—Çok mu içermiş?
36.72.	Menimcha, kayfiyati buzilib ichadi, yolg‘izlikdan ichadi.	Bence keyfi kaçınca içiyor, yalnızlıktan içiyor.
36.73.	Uyli-joyli bo‘lsa yaxshi bo‘p ketadi.	Evli barklı olsa daha iyi olur.
36.74.	Bordi-yu, sizlar aytganday bo‘lsa, mayli, peshonamdan ko‘raman...	Devam etti, sizin dediğiniz gibiyse, tamam, takdire yazılan buymuş...
36.75.	Ayollar battar bo‘l, deya qo‘l siltadi.	Kadınlar, beter ol, diyerek el silkti.

37

37.1.	To‘ydan keyin uch kunda o‘tdi, uch oyda o‘tdi, uch yilda o‘tdi.	Düğünden sonra üç gün de geçti, üç ay da geçti, üç yıl da geçti.
37.2.	Kelin bilan kuyov binoyidan bo‘ldi.	Gelin ile damat gayet iyiydi.
37.3.	Kuyov uchun kelindan yaxshi bo‘lmadi, kelin uchun kuyovdan yaxshi bo‘lmadi.	Damat için gelinden, gelin için de damattan daha iyisi yoktu.

37.4.	Ulug' shoir unib-o'sdi!	Büyük şair daha da ilerledi.
37.5.	Daho o'zini qo'yarga joy topolmadi.	Deha, çok heyecanlandı, ne yapacağını şaşırdı.
37.6.	Dardi ichida bo'ldi.	Acı içindeydi.
37.7.	“Voy ablah-ye, yashab ketdi-ya!— dedi.	“Vay aptal, her şey yolunda gidiyor ya, dedi.
37.8.	—Men uni faqat iste'dodmikan desam, bu iflos yaxshi odam ham ekan!”	—Ben ona kabiliyetsiz desem de bu alçak iyi adammış!”
37.9.	Daho o'z ko'nglini o'zi ko'tardi.	Deha kendi kendini galeyana getirdi.
37.10.	“Bir hisobga yaxshi bo'ldi,—dedi.	“Bir bakıma iyi oldu, dedi.
37.11.	—Ro'zg'or tashvishlari bilan bo'lib, asarlariyam o'zimiz qatori bo'lib qoladi”.	—Evlenme telaşıyla uğraşp, eserleri de bizim gibi sahipsiz kalacak.”
37.12.	Daho o'yladi-o'yladi, ulug' shoir bilan ayoli orasiga nizo solishni mo'ljalladi.	Deha düşündü düşündü, büyük şair ile karısının arasını açmayı planladı.
37.13.	“Ammo qanday qilib nizo soladi?	“Ama aralarını nasıl açacaktı?
37.14.	O iflos salomni olmasa.	O alçağın selamını almasa.
37.15.	Ko'rib ko'rmaslikka olsa”.	Görüp görmezlikten gelse.”
37.16.	Daho endi raqqos bo'ldi.	Deha artık bir oyuncuydu.
37.17.	O'zini ulug' shoirga do'st qilib ko'rsatdi.	Kendini büyük şaire dostmuş gibi gösterdi.
37.18.	Bir-ikkita she'r o'qitdi.	Bir iki tane şiir okuttu.
37.19.	Maslahat so'radi.	Akıl danıştı.
37.20.	Ikkita yarimta olib uyiga bordi.	Gönlünü alıp evine gitti.
37.21.	Ulug' shoir Daho bilan ostonada gaplashdi.	Büyük şair Deha ile girişte sohbet etti.
37.22.	Daho ichida so'kib-so'kib qaytdi.	Deha içinden küfür ede ede döndü.
37.23.	“Uh, ablah!— dedi.	“Ah, aptal, dedi.
37.24.	—Bir og'iz ichkari kir, demadi-ya!	—Bir eve buyur etmedi ya!
37.25.	Qarab tur, ayoling bilan ajralmaganingniyam ko'raman!	Dur sen, karınla ayrıldığını da göreceğim!
37.26.	Bu dunyoda oilasi bilan ajralgan erkakni el ham, siyosat ham ko'tarmaydi.	Bu dünyada ailesinden ayrılan erkeği halk da siyaset de yüceltmez.

37.27.	Dunyodan xor-zor bo'lib o'tmaganingniyam ko'raman".	Dunyadan aʻsaʻgilanmish bir ʻekilde gittiʻini de goreceʻim."
37.28.	—Bir og'iz ichkari kir, demadi-ya!	—Bir eve buyur etmedi ya!

38

38.1.	Daho ulug' shoir zaif joyidan foydalanishni maqsadladi.	Deha, buyuk ʻairin zayıf noktasından faydalanmayı amaçladı.
-------	---	---

38.2.	Ko'cha-ko'ylarda ulug' shoir bilan shishodash bo'ldi.	Buyuk ʻair ile sokaklarda içki arkadaşı oldu.
38.3.	Qadah cho'qishtirdi.	Kadeh tokuştırdı.
38.4.	Alyor aytdi.	Şarkı söyledi.
38.5.	—Do'stim!—dedi.	__Dostum, dedi.
38.6.	—Bizning taqdirimiz ham bir, mozorimiz ham bir!	—Bizim kaderimiz de aynı, mezarımız da aynı!
38.7.	Keling, umrbod do'st bo'lib qolaylik!	Gelin, ömür boyu dost olalım!
38.8.	—Aytganingiz kelsin!	__Dediğiniz gibi olsun!
38.9.	—Betingizni tuting, bir o'pay!	—Yüzünüzü getirin, bir öpeyim!
38.10.	Daho ulug' shoirni mast qildi.	Deha, büyük ʻairi sarhoş etti.
38.11.	Serqatnov ko'cha uyiga jo'natdi.	Trafiğin yoğun olduğu sokaktan onu evine gönderdi.
38.12.	O'zi burchakda panalab turdi.	Kendisi köşeye saklandı.
38.13.	Ulug' shoir chayqala-chayqala yo'l oldi.	Buyuk ʻair sallana sallana gitti.
38.14.	“Bo'ldi!— dedi Daho.	Deha, işte oldu, dedi.
38.15.	—İflosni mashina turtib ketadi yo o'zi kayf bilan yumalab tushadi”.	—Alçağa araba çarpar gider veya kendisi sarhoş haliyle yuvarlanır.”
38.16.	Ammo, ulug' shoir ertalab otday o'ynoqlab keldi.	Ama büyük ʻair sabahleyin at gibi zıplayarak geldi.
38.17.	—Qalay, kecha yaxshi bordingizmi, do'stim? — dedi Daho.	Deha, nasılsın, gece sorunsuz gidebildiniz mi dostum, dedi.

38.18.	—Juda xavotir oldim, do'stim uyiga yaxshi bordimikin deb?	—Çok kaygılandım, acaba dostum evine sağsalım vardı mı ki diye!
38.19.	—Rahmat, do'stim, rahmat.	—Sağ ol, dostum, sağ ol.
38.20.	Uyga qanday borganimni bilmayman.	Eve nasıl gittiğimi hatırlamıyorum.
38.21.	Ertalab ko'zimni ochsam, uyda yotibman.	Sabahleyin gözümü bir açtım, evde yatıyorum.
38.22.	—Biz ham shu!	—Biz de öyle!
38.23.	Yuring, uyga eson-omon borganimiz uchun bir olaylik!	Gelin, eve sağsalım gittiğimiz için içelim!
38.24.	Ular o'zlari xonaki bo'lmish xilvat qahvaxonaga bordi.	Kendi evleri gibi sakin olan bir kahvehaneye gittiler.

38.25.	Xiyla vaqt otamlashib o'tirdi.	Uzun süre dertleştiler.
38.26.	Daho ulug' shoirni ko'klarga ko'tarib maqtadi.	Deha, büyük şairi överek göklere çıkardı.
38.27.	Qahvixonadan bir-birini suyab chiqdi.	Birbirlerini şımartarak kahvehaneden çıktılar.
38.28.	Ulug' shoir ulov to'xtatmoqchi bo'ldi.	Büyük şair bir araç durdurmak istedi.
38.29.	—Tevarakni qarang, do'stim, tevarakni!— deya avradi Daho.	Deha, etrafa bakın dostum, etrafa, diyerek kandırdı.
38.30.	—O, bahor, o'z oti o'z bahor!	—O, bahar, adı gibi bahar!
38.31.	Sof havoda yurishga nima yetsin!	Temiz havada yürümeye hiçbir şey benzemez!
38.32.	—To'ppa-tog'ri!— dedi ulug' shoir.	Büyük şair, çok doğru, dedi.
38.33.	—Hakikiy do'stim ekansiz!	—Gerçek dostummuşsunuz!
38.34.	—Keling, mana shu yerda xayrlashamiz.	—Burada vedalaşalım.
38.35.	Siz mana bu ko'chadan yurasiz, to'g'ri uyingiz oldidan chiqasiz!	Siz işte bu sokaktan gideceksiniz, doğruca evinizin önüne çıkacaksınız!
38.36.	Men buyoqdan ketdim.	Ben bu taraftan gidiyorum.
38.37.	Qani, bir o'pib qo'yay!	Haydi, öpeyim!
38.38.	Daho ulug' shoirni hushyorxona joylashmish ko'chaga solib yubordi.	Deha büyük şairi alkollü kişilerin tedavi edildiği sağlık merkezinin bulunduğu sokağa gönderdi.
38.39.	O'n besh kunlikka tushadi, deya umid qildi.	On beş güne çıkar diye ümid etti.

38.40.	Ertasi ulug' shoir tag'in otday o'ynaklab keldi.	Ertesi gün şair yine at gibi zıplayarak geldi.
38.41.	Daho uf-f, deya tizzasiga urdi.	Deha, off diyerek dövündü.
38.42.	U endi ulug' shoirmi ichirib, birovlariga qayrab ko'rdi.	O, şimdi büyük şairi içirip, birilerine karşı kışkırtmayı düşündü.
38.43.	—Muharriringiz sizni shoir emas, mening bir satrimga arzimaydi, deb aytdi,— dedi.	Editörünüz size şair değil, benim bir satırıma bile layık değil, diye konuştu, dedi.
38.44.	Juda xafa bo'lib ketdim, do'stim.	Çok üzuldüm dostum.
38.45.	Agar kuchim bo'lsa, tumshug'iga solardim.	Eğer gücüm yetse burnunu kırardım.
38.46.	—Kuch? Qancha kuch kerak?	—Güç? Ne kadar güç gerek?
38.47.	Ulug' shoir muharrir huzuriga sher bo'lib yo'l oldi.	Büyük şair editörün yanına cesur bir şekilde gitti.
38.48.	Daho pisibgina jo'nab qoldi.	Deha saklanarak gitti.
38.49.	“Nihoyat, uyi kuyadigan bo'ldi!— dedi.	“Nihayet ocağı batacak, dedi.
38.50.	—İflos ana endi javobgarlikka tortilib ketadi”.	—Alçak işte şimdi senden hesap sorulacak.”
38.51.	Ulug' shoir muharrirmi chaparasta qilib so'kdi.	Büyük şair editörü alt üst etti.
38.52.	Yoqasidan ushlab silkiladi.	Yakasından tutup salladı.
38.53.	—Yaxshilikcha ket!— dedi muharrir.	Güzelce git, dedi editör.
38.54.	—Bo'lmasa qamataman!	—Yoksa seni içeri atıracam!
38.55.	Ulug' shoir sherdan-sher bo'ldi.	Büyük şair aslan gibi cesurdu.
38.56.	Yoqasini ochib ochib baqirdi:	Yakasını açıp bağırdı:
38.57.	—Qamat, mana, qama!	—Attır, hadi, attır!
38.58.	Meni qamatsang, tarixda qolasan!	Beni içeri attırırsan, tarihe yazılırsın!
38.59.	Muharrir ulug' shor yelkasiga qoqdi.	Editör büyük şairin omzuna vurdu.
38.60.	—Mastliqda bo'ladi,— dedi.	— Sarhoşlukta olur, dedi.
38.61.	Ulug' shoir shu kundan e'tiboran o'zini Dahodan xolis oldi.	Büyük şair o günden itibaren kendini Deha'dan uzak tuttu.

39

39.1.	O‘nlar qo‘mitasi jamuljam bo‘ldi.	Onlar grubu toplandi.
39.2.	Daho ulug‘ shoirdan yorildi:	Deha, büyük �airden sıklıdı:
39.3.	—Haqiqiy iflos ekan!— dedi.	—Hakiki al�akmı�, dedi.
39.4.	—Bir kunda tupurdi-ketdi!	—Bir günde yedi�i ekme�e t�k�r�p gitti!
39.5.	Adabiy-badiiy davra ulug‘ shoirni mazammatladi:	Edebi grup büyük şairi kınadı:
39.6.	—Endi bildingizmi, u bir mol-ku!	—�imdi anladınız mı, o bir hayvan!
39.7.	—U iflos xohlagan vaqtda tuzingizni yeb, tuzlig‘ingizga tupurib ketadi.	—O alçak istediği zaman açınızı yer sonra da a�ınıza t�k�r�p gider.
39.8.	—Do‘stlar menda bir g‘oya bor.	—Dostlar benim bir fikrim var.
39.9.	Kelinglar, shu ulug‘ iflosni ihota qilib tashlaymiz!	Gelin, bu büyük al�a�ı etrafını sarıp atalım!

39.10.	—�hota? Qanday qilib?	—Etrafinı sarmak mı? Nasıl yapacağız?
39.11.	—Ulug‘ iflosni besh-oltita e‘tiborli odam e‘zozlaydi, qo‘llab-quvvatlaydi.	—Büyük al�a�a be� altı nüfuzlu adam hürmet ediyor, destekliyor.
39.12.	Ana shu odamlar bilan bordi-keldisini uzib tashlaymiz.	�şte bu adamlar ile olan ilişkisini bozaca�ız.
39.13.	—Qiyin, iflosni juda qadrlashadi.	—Zor, al�a�a çok değer veriyorlar.
39.14.	—Oson! Masalan, biror gap to‘qib, osha martabali odamlar e‘tiborini yo‘q qilib tashlaymiz.	—Kolay! Mesela, bir laf uydurup, mevki sahibi adamların nüfuzunu yok edeceğiz.
39.15.	Keyin hamma yerdan qadami uziladi, yakkamoxov bo‘lib qoladi!	Sonra her yerden ba�ı kopacak, yalnız kalacak!
39.16.	—Siz aytgan ihonati qilib ko‘rdik.	—Sizin dedi�inizi yaptık.
39.17.	Ammo iflosning ko‘nglidagiday bo‘ldi.	Fakat al�a�ın istediği gibi oldu.
39.18.	—Shunday, ko‘nglidagiday bo‘ldi.	—Aynen, istediği gibi oldu.
39.19.	Biz iflosni yakkamoxov qilib qo‘yamiz deb yursak, iflosning o‘zi tanholikka talpinib yurar ekan.	Biz al�a�ı yalnız bırakaca�ız desek, alçak da zaten yalnız kalmak istiyormu�.
39.20.	Bilmasdan, qo‘llab qo‘yibmiz.	Bilmeden kolluyormu�uz.

39.21.	Oqibat, iflos tamomila yolg'iz bo'lib oldi.	Sonuç olarak alçak tamamen yalnız kaldı.
39.22.	—Bu iflos nega bunday qiladi-ya?	—Bu alçak neden böyle yapıyor?
39.23.	—Ulug' iflos o'zini sodda olib yurgan bilan aslida juda ayyor!	—Büyük alçak çok kurnaz, kendini saf gibi gösterdi!
39.24.	U yaxshi biladi, ijodkor uchun eng muhimi qalb erkinligi.	O, iyi bilir, bir yazar için en önemli şey gönül rahatlığıdır.
39.25.	Qalb erkinligi esa qalb xotirjamligi demakdir, qalb sokinligi demakdir.	Gönül rahatlığı ise gönül sakinliği demektir.
39.26.	O'zini chetga olishidan maqsad, o'z qalbini sokin saqlamoqdir.	Kendini çevreden soyutlamasının amacı gönlünü rahat tutmaktır.
39.27.	Qachonki, ijodkor qalbi sokin bo'lsa undan yetti uqlab tushga kirmagan satrlar buloqdek otilib chiqadi.	Ne zamanki bir yazarın gönlü rahat ise yedi uyurların düşüne girmeyen satırlar onda çeşme gibi akar.
39.28.	—Shu gapda jon bor.	—Bu cümlede hayat var.

39.29.	—Siz bilan biz esa halloslab yashaymiz, vosvos (vasvos) kunda yashaymiz.	—Siz ile biz ise nefes nefese yaşıyoruz, sıkıntılı günde yaşıyoruz.
39.30.	Bironta yaxshiroq asar o'qisak, bir kuyamiz!	Herhangi bir iyi eser okuduğumuzda bir yanıp tutuşuyoruz!
39.31.	Birov biron martabaga ko'tarilgan bo'lsa, ikki kuyamiz!	Birisi bir mertebeye eriştiğinde iki yanıp tutuşuyoruz!
39.32.	Birov mashina olsa, yo, noyobroq kiyim kiysa, uch kuyamiz!	Birisi araba olsa veya daha kıymetli bir kıyafet giyse, üç yanıp tutuşuyoruz!
39.33.	Asariga mukofot olsa-ku, kuyibyonamiz!	Eseri ödül olsa mı yanıp kül oluyoruz!
39.34.	Qarabsizki, zarra boshidan oshqozoni yara bo'lgan ham biz, yurak o'ynog'i ham biz, qon bosimi ham biz, asabi shalviragan ham biz!	Görüyorsunuz ki zerre kadar şeylerden midesi yara olan biz, kalp atışı da biz, kan basıncı da biz, sinirli beceriksiz olan da biz!
39.35.	—Ulug' iflos esa, o'ziyam otday, asarlariyam otday!	—Büyük alçağın ise kendisi de eserleri de at gibi!

39.36.	—Xo'sh, nima demoqchi bo'lasiz?	—Peki, ne demek istiyorsunuz?
39.37.	—Demoqchimanki, iflos bizdan o'zini olib qochyaptimi, qalbini avaylayaptimi, demak, biz iflosga tinchlik bermasligimiz kerak.	—Demek istiyorum ki, alçak bizden kendini uzak tuttuğunda alçağı rahat bırakmamamız gerekiyor.
39.38.	—Ana, asarlarini yomonlaymiz.	—İşte, eserlerini kötüleyeceğiz.
39.39.	O'z-o'zidan asabi junbishga keladiqo'yadi.	Kendi kendine sinirlenecek.
39.40.	—Yo'q, bu bilan muvaffaqiyatga erishib bo'lmaydi.	—Hayır, bu şekilde galibiyet kazanılmaz!
39.41.	Ulug' iflos o'z asarlari go'zal ekanini yaxshi biladi.	Büyük alçak şiirlerinin güzel olduğunu iyi biliyor.
39.42.	Gaplaringizga parvo ham qilmaydi.	Sözlerinizi dikkate bile almaz.
39.43.	Boshqa bir yo'lini topamiz.	Başka bir yolunu bulacağız.
39.44.	—Masalan?	—Mesela?
39.45.	—Masalan, iflosni orqavorotdan badnom qilamiz.	—Mesela, alçağı arkasından kötüleyeceğiz.
39.46.	Hali aytganingizday, iflosning besho'nta juda e'tiborli odamlar bilan salomaligi bor, bordi-keldisi bor.	Az önce söylediğiniz gibi beş on itibarlı adam ile ahabplığı var.
39.47.	—O'shalar ulug' iflosni "bu bola bizning baxtimiz", deb ardoqlaydi.	—İşte onlar, büyük alçağa "bu çocuk bizim şansımız" diyerek hürmet ediyorlar.
39.48.	—Iflosning nimasi baxt, t-fu!	—Alçağın neyi şans, tüü!
39.49.	—O'shalarga biz salom bersak, salomimizgi zo'rg'a oladi.	—Onlara biz selam versek, zorla selamımızı alıyorlar.
39.50.	—Biz bilan qo'l uchida ko'rishadi.	—Bizimle gönülsüz selamlaşıyorlar.
39.51.	—İflosni esa peshonasidan o'pib kutib oladi.	—Alçağı ise alnından öperek karşılıyorlar.
39.52.	—Oy bitsayam, kun bitsayam, shu iflosga bitib qoldi.	—Günler, aylar geçtikçe bu alçak da yükseldi.
39.53.	—Siz bilan biz itning orqa oyog'i bo'lib qoldik.	—Biz ise itin arka ayağı olarak kaldık.

39.54.	İflos esa oppoqqina bo‘lib yuribdi.	Alçak ise parlamaya devam ediyor.
39.55.	—O‘lmang, shuning uchun iflosni badnom qilib tashlashimiz kerak.	—Hay yaşa, bunun için alçağa iftira ederek yok etmemiz gerek.
39.56.	Masalan?	Mesela?
39.57.	Masalan, iflos e‘tiborli odamlar oldiga kirib-chiqib turadi, salom-alik qilib turadi.	Mesela, alçak şair, itibarlı adamların yanına girip çıkıyor, onlarla selamlaşıyor.
39.58.	Kirib nima qiladi?	Girip ne yapıyor?
39.59.	Siz bilan bizni sotib chiqadi!	Bizleri satıyor!
39.60.	Evaziga yelkasiga qoqtiradi, taqdirlanadi, ardoqlanadi.	Karşılığında omzunu sıvazlatıyor, ödüllendiriliyor, hürmet ediliyor.
39.61.	Ana, tayyor badnom!	İşte, iftira hazır!
39.62.	—Xalq ishonmas-ov.	—İnsanlar inanmaz ki.
39.63.	—Soddasiz, shoir, soddasiz.	—Safsınız, şair, safsınız.
39.64.	Xalqingiz olomon!	Halkınız kalabalık!
39.65.	Olomon!	Kalabalık!
39.66.	Olomon esa, oyog‘i bilan emas, og‘zi bilan yuradi!	Kalabalık ise ayağı ile değil, ağzı ile dolaşır!
39.67.	Qarabsizki, gap yashin tezligida tarqaladi!	Bakmışsınız ki, laf şimşek hızıyla yayılıyor!
39.68.	Oxir-odoq, ulug‘ shoir asabiylashadi, jig‘ibiyron bo‘ladi.	Önünde sonunda, büyük şair sinirlenecek, deliye dönecek.
39.69.	—Sokin qalbi larzaga keladi.	—Sakin kalbi sıkıntıya girecek.
39.70.	—Infarkt bo‘ladi!	—Kalp krizi geçirecek.
39.71.	—O‘lmang, ichim ekansiz!	—Hay yaşa, içimden geçenleri söyledin!
39.72.	Oxir-odoq, o‘zimiz qatori bo‘ladi-qoladi.	Nihayetinde bizim gibi olacak.
39.73.	—Kallangizga qoyilman!	—Aklınıza hayranım!
39.74.	Keling, bir o‘pib qo‘yay!	Gelin, bir öpeyim!

40

40.1.	Saroy odamga liq to‘ldi.	Saray hıncahınç insan doldu.
-------	--------------------------	------------------------------

40.2.	Hayallab kelmishlar deraza tokchlarida o'tirdi, devor bo'ylab tizildi, ostonada tik turdi.	Geç kalanlar pencere önündeki yerlere oturdular, duvar boyunca dizildiler, girişte ayakta durdular.
40.3.	Davra ikki ko'zi to'rda bo'ldi.	Grubun iki gözü de karşı taraftaydı.
40.4.	Shoirilar birin-ketin minbarladi.	Şairler birbiri ardından kürsüye çıktılar.
40.5.	Daho gali keldi.	Sıra Deha'ya geldi.
40.6.	Daho avval-avval dovdiradi.	Deha, önce bocaladı.
40.7.	Keyin-keyin o'zini o'nqlab oldi.	Sonra sonra kendini geldi.
40.8.	O'zini sipo tutdi.	Mütevâzi davrandı.
40.9.	Qulochlarini katta ochdi.	Kulaçlarını kocaman açtı.
40.10.	Ko'zlarini yumib she'r aytdi:	Gözlerini yumarak şiir okudu:
40.11.	Menga qarab	Bana bakarak
40.12.	Titraysan, daraxt	Titriyorsun, ağaç
40.13.	İzg'irin o'ranish	Buz gibi rüzgâr kuşatmış
40.14.	Sening-da	Senin de
40.15.	Bargingni.	Yaprağını.
40.16.	Mening ham kurtaklarim	Benim de tomurcuklarım
40.17.	İchimda o'rtanar	İçimde acı çekiyor
40.18.	Ko'ksimda to'lg'anar	Göğsümde dalgalanıyor
40.19.	Teshib yuborguday bag'rimni!	Bağrımı delip geçecek gibi!

40.20.	Daho ko'zlarini ochdi.	Deha gözlerini açtı.
40.21.	Davraga nazar soldi.	Topluluğa göz attı.
40.22.	Davrada birov yelka qisdi.	Toplulukta biri omuz silkti.
40.23.	Birov lab burdi.	Biri dudak büktü.
40.24.	Birov eshikka ravona bo'ldi!	Biri kapıya yöneldi!
40.25.	Daho barini ko'rib-bilib turdi.	Deha hepsini gördü.
40.26.	Alam bilan tag'in she'r boshladi.	Öfke ile tekrar şiir okumaya başladı.
40.27.	Bu safar bir shivirladi, bir baqirdi, bir hayqirdi:	Bu kez bir fısıldadı, bir bağırdı, bir haykırdı:
40.28.	Seni ko'p esladim— kelmading	Seni çok andım, gelmedin
40.29.	Men seni unutdim— kelmading	Ben seni unuttum, gelmedin

40.30.	Men o‘zimni unutdim.	Ben kendimi unuttum.
40.31.	Mening umrim bir kukun	Benim ömrüm bir toz
40.32.	Kukunga aylangan bu kun	Bugün toprağa dönüştü
40.33.	Men seni unutdim.	Ben seni unuttum.
40.34.	Birov ovoz berib kuldi.	Biri sesli bir şekilde güldü.
40.35.	Birov hiring-hiring kuldi.	Biri alçak sesle güldü.
40.36.	Birov piq-piq kuldi.	Biri kıkır kıkır güldü.
40.37.	Davra pichir pichir bo‘ldi.	Topluluk fısır fısırdı.
40.38.	Old qatorda o‘tirmish bir oriq yigit zaharxanda bilan kuldi.	Ön sırada oturan cılız bir genç alaycı bir şekilde güldü.
40.39.	Qabatidagilarga:	Yanıdakilere:
40.40.	—Modernizm!— dedi.	__Modernizm, dedi.
40.41.	Daho chidab turolmadi.	Deha tahammül edemedi.
40.42.	—Nega kulasiz?— deya o‘shashaydi.	__ Niye gülüyorsunuz, diyerek somurttu.
40.43.	—Siz o‘zi kimsiz?	—Siz kim oluyorsunuz?
40.44.	Oriq yigit dovdirab qoldi.	Cılız genç şaşırdı.
40.45.	Birdan jiddiy bo‘ldi.	Birden ciddileşti.
40.46.	Chalkashtirmish oyog‘ini darhol yerga oldi.	Babak bacak üstüne atmış otururken hemen ayağını yere indirdi.
40.47.	Joyidan ohista turdi.	Yerinden yavaşça kalktı.
40.48.	—Meni Ibrohim, deydi.	__ Ben, İbrahim, dedi.
40.49.	Moskvada sirtan o‘qiyman,— dedi.	Moskova’da dışardan okuyorum, dedi.

40.50.	—Kulishim boisi... she‘ringizni tushuntirib bering!	—Gülmemin sebebi... Şiirinizi açıklayın!
40.51.	—Men she‘rimni savodsizlar uchun yozmayman!	—Ben şiirimi cahiller için yazmıyorum!
40.52.	—Men o‘zimni savodsiz deb bilmayman!	—Ben kendimi cahil olarak görmüyorum!
40.53.	She‘ringizni tushuntirib bering!	__Şiirinizi açıklayın!

40.79.	Saroyda nazm ulug' shoiridan, olqish xalqdan bo'la berdi.	Sarayda šiir büyük şairden, alkış halktan oldu.
40.80.	—Hu-nu, sodda ekansiz, shoir!—dedi Daho.	—Ha,ha, safsınız, şair, dedi Deha.
40.81.	—Siz hali, xalqqa ishonib yuribsizmi?	—Siz hâlâ halka inanıyor musunuz?
40.82.	—Chidasa bo'ladi,— dedi Daho.	Sabrederse olur, dedi Deha.
40.83.	Xalq deganingiz poda-ku!	Halk dediğiniz, bir sürü ya!
40.84.	—Nega endi, ichida ziyolilar ham bor.	—Neden, şimdi içinde aydınlar da var.
40.85.	—Qat'iy nazar! Xalq — poda!	—Kesin bir hüküm! Halk- sürü!

41

41.1.	Uchrashuvdan keyin tor doirada o'tirish bo'ldi.	Toplantıdan sonra dar bir yerde oturdular.
41.2.	Daho o'zi quyib, o'zi ichdi.	Deha kendi doldurdu, kendi içti.
41.3.	Kayfi bir joyga bordi.	Keyfi yerine geldi.
41.4.	Shu vaqt, bir sichqon shoirlar oyog'i oralab chopdi.	O anda, bir fare şairlerin ayağından geçti.
41.5.	Chiy- chiy, deya chopdi.	Ciyak ciyak, diyerek geçti.
41.6.	Xudo berdi, Dahoga berdi!	Allah verdi, Deha'ya verdi!
41.7.	—Ustoz she'r o'qiyapti, desam, sichqon chiyillayapdi ekan-da!—deya tirjaydi.	—Üstat šiir okuyor, desem, fare ciyaklıyormuş ya, diyerek gülümsedi.
41.8.	—Ustoz...sichqon...poeziya...	—Üstat...Fare...Şiir...
41.9.	Daho xoxolab kuldi.	Deha hakır hakır güldü.
41.10.	Yuzlari kuydirmish kalla bo'lib kuldi.	Yüzü ızdırap içinde güldü.
41.11.	Shoirlar yerga qaradi.	Şairler yere baktı.
41.12.	Shoirlar lab tishladi.	Şairler dudak ısırıldı.
41.13.	Daho yomon vaziyatda qoldi.	Deha'nın durumu kötüydü.
41.14.	—Hazilda bu, hazil...—dedi.	—Şaka bu şaka, dedi.
41.15.	Ulug' shoir saddo mug'ambir bo'ldi.	Büyük şair basit, kurnaz bir adamdı.
41.16.	Sassiq gapni bilib-bilmaslikka oldi.	Kötü lafı anladığı halde anlamazlıktan geldi.
41.17.	Sening gaping... demishday, Daho tarafga qo'l siltadi.	Senin lafın... der gibi, Deha'ya doğru el salladı.

41.18.	Daho imo gapga chiday olmadi.	Deha imalı sözlere katlanamadı.
41.19.	Lik etib jo'nadi.	Hemen kalktı.
41.20.	Mashinada chekib o'tirdi.	Taksiye bindi.
41.21.	Yo'lda miq etmadi.	Yolda hiç konuşmadı.
41.22.	Manzilda xayr-ma'zurni nasiya qildi.	O yerden vedalaşmadan ayrıldı.
41.23.	Uyida eshikni ichkaridan qulfladi.	Evinin kapısını içeriden kilitledi.
41.24.	Chiroqni yoqdi.	Işığı açtı.
41.25.	O'zini to'shakka tashladi.	Kendini yatağa attı.
41.26.	Oyoqlarini silkib-silkib, liboslarini otdi.	Ayaklarını sallayarak kıyafetlerini çıkardı.
41.27.	Bir poyi eshikka tarsillab tegdi.	Bir kısmı takırdayarak kapıya değdi.
41.28.	Bir poyi devorga tapillab tegdi.	Bir kısmı tıkırdayarak duvara değdi.
41.29.	Liboslari yerda chappa bo'lib qoldi.	Kıyafetleri yerde ters kaldı.
41.30.	Burchakdan yorim shisha aroqni oldi.	Köşeden yarım şişe votkayı aldı.
41.31.	Tiqinini tishi bilan ochdi.	Tıpasını dişi ile açtı.
41.32.	Burchakka tuflab tashladi.	Köşeye tükürdü.
41.33.	Shisha og'zidan qult-qult yutdi.	Şişenin ağzından lık lık içti.
41.34.	Tuyilib-tuyilib yo'taldi.	Parça parça öksürdü.
41.35.	Og'iz-burnini bilagi bilan artdi.	Ağzını burnunu kolu ile sildi.
41.36.	Mung'ayib o'tirdi.	Hüzünlenerek oturdu.
41.37.	Ko'zlari suzildi.	Gözleri süzüldü.
41.38.	Ko'zlari ilindi...	Uykuya daldı.
41.39.	Deraza qorayib keldi.	Pencerede karartı oluştu.
41.40.	Daho seskanib ko'z ochdi.	Deha ürpererek gözünü açtı.
41.41.	Ko'zlarini uqaladi.	Gözlerini ovaladı.
41.42.	Tevaragiga alangladi.	Etrafına bakındı.
41.43.	Deraza tokchasida taxloqlik kitoblarga nazar soldi: Gi Belle, Frank Venay, Lionel' Rey...	Pencere önündeki dizilmiş kitaplara göz attı: Gi Belle, Frank Venay, Lionel' Rey...
41.44.	Qo'liga qalam olmishdan buyon ushbu kitoblarni qo'ldan qo'ymadi.	Eli kalem tuttuğu günden beri bu kitapları elinden düşürmedi.
41.45.	Daho yeyish uchun nonga zor bo'ldi.	Deha yemek için bir ekmeğe muhtaçtı.

41.46.	Ammo Jak Ruboni o‘z narxidan yigirma barobar qimmat narxda sotib oldi.	Ama Jak Rubon‘u değerinden yirmi kat daha pahalı fiyata satın aldı.
41.47.	Daho kiyish uchun ko‘ylakka zor bo‘ldi.	Deha giymek için bir gömleğe muhtaçtı.
41.48.	Ammo Andre Dyu Busheni o‘ttiz barabor qimmat narxda sotib oldi.	Ama Andre Dyu Buşen‘i değerinden otuz kat pahalı fiyata satın aldı.
41.49.	O‘zini tashqi dunyodan xoli oldi.	Dış dünyayla alakasını kesti.
41.50.	To‘y-ma‘rakalardan oyog‘ini tiydi.	Eğlencelerden ayağını çekti.
41.51.	Oshna-og‘aynilar bilan borish-kelishni bas qildi.	Arkadaşlarıyla olan gidiş gelişe son verdi.
41.52.	Radio-televizorni o‘chirib qo‘ydi.	Radyoyu, televizyonu kapattı.
41.53.	Daho qal-hushida G‘arb bo‘ldi, ishonche‘tiqodida G‘arb bo‘ldi.	Deha‘nın akli da inancı da Batı oldu.
41.54.	Daho gandraklab-gandraklab qo‘zg‘oldi.	Deha sendeleyerek yerinden kalktı.
41.55.	Suyanmish suyanchiqlaridan bo‘lmish Mark Deluz kitobni oldi.	Rafta olan Mark Deluz kitabını aldı.
41.56.	O‘ng kelmish betini ochdi.	Sağ tarafını açtı.
41.57.	Betda “Men qanday qichqira olaman” she‘rini ko‘rdi.	Sayfada “Ben Nasıl Çığlık Atabilirim”şiiirini gördü.
41.58.	Endi o‘z kitobni oldi.	Sonra kendi kitabını aldı.
41.59.	Birinci betini ochdi.	Birinci sayfasını açtı.
41.60.	Mark Deluz she‘ri bilan Pahlavon Daho she‘rini solishtirdi.	Mark Deluz‘un şiiiri ile Pehlivan Deha‘nın şiiirini karşılaştırdı.
41.61.	O‘zini... o‘zini Mark Deluzdan kam ko‘rmadi!	Kendini... kendini Mark Deluz‘dan değersiz görmedi!
41.62.	“Mark Deluzdan qayerim kam?— dedi.	“Mark Deluz‘dan neyim eksik, dedi.
41.63.	—Satrma-satr olib qaralsa, Deluzdan yuksak bo‘lsam yuksakdirman, lekin kam emasdirman.	—Satır satır bakıldığında, Deluz‘dan iyi fakat eksik değilim.
41.64.	Mana... bir-birovimizga juda o‘xshaymiz.	İşte... Birbirimize çok benziyoruz.

41.65.	Aynan o‘xshaymiz!	Birebir benziyoruz!
41.66.	Mark Deluz kim, Pahlavon Daho kim, bilib bo‘lmaydi!	Mark Deluz hangisi, Pehlivan Deha hangisi, anlamak mümkün değil!
41.67.	Farqimiz, Deluz frantsuz, men o‘zbekman”.	Farkımız, Deluz Fransız, ben Özbeğim.”
41.68.	Daho tobora qorayib bormish derazaga tikilib o‘yladi-o‘yladi...	Deha git gide kararan pencereye bakarak düşündü düşündü...
41.69.	Qo‘liga qalam olmishdan buyon ichichidan his etib yurmish haqiqatni idrok etdi.	Eli kalem tuttuğu günden beri içten içe hissettiği gerçeği idrak etti.
41.70.	Daho ushbu haqiqatni tiliga chiqarmay keldi.	Deha bu gerçeği dile getiremedi.
41.71.	Tiliga chiqarish tugul, tan olmay keldi.	Dile getirmeyi bırak, kabullenemedi bile.
41.72.	Tan olishni istamay keldi.	Kabullenmek istemedi.
41.73.	Ushbu haqiqatni ko‘ngli bir burchida yashirib yurdi.	İşte bu gerçeği yüreğinin bir köşesinde gizledi.
41.74.	O‘zgalardan sir saqladi.	Diğerlerinden sır gibi sakladı.
41.75.	Hatto, o‘zidan sir saqladi.	Hatta kendinden de sır gibi sakladı.
41.76.	Boisi, ushbu haqiqat achchiq haqiqat bo‘ldi.	Çünkü bu gerçek acı bir gerçektir.
41.77.	Ushbu haqiqat— Pahlavon Daho badanida yo‘q bo‘ldi!	Bu gerçek Pehlivan Deha’nın bedeninde yok oldu.
41.78.	Ushbu haqiqat Pahlavon Daho ko‘nglida yo‘q bo‘ldi!	Bu gerçek Pehlivan Deha’nın gönlünde yok oldu!
41.79.	Badanda bo‘lmasa, modernizm, futurizm, deya etalmish oqimlar o‘ta bersin!	Bedeninde değilse, modernizm, fütürizm diye adlandırılan akımlar geçiversin!
41.80.	Ko‘ngilda bo‘lmasa, syurrealizm, dadizm, deya atalmish oqimlar o‘ta bersin!	Gönlünde değilse, sürrealizm, Dadaizm, diye adlandırılan akımlar geçiversin!
41.81.	Bari-bari oqimlar badanda yo‘qliktan bino bo‘ldi!	Bütün akımlar bedende yokluktan meydana geldi!

41.82.	Bari-bari maktablar ko'ngilda yo'qlikdan	Bütün mektepler gūnlde yoklukdan meydana
	bino bo'ldi!	geldi!
41.83.	Badiiy san'at yaratilmishdan buyon yuzlab oqimlar yaratildi, yuzlab maktablar yaratildi.	Sanatsal yaratıcılık oluřturulduđundan beri yūzlerce akım, yūzlerce mektep oluřturuldu.
41.84.	Barchasida o'z vaqtida bir dovrug' soldi.	Hepsi de kendi zamanında ūn saldı.
41.85.	Barchasida o'z davrida bir shov-shuv bo'ldi.	Hepsi de kendi devrinde şırıl şırıldı.
41.86.	Barcha oqimlar o'tdi-ketdi, barcha maktablar o'tdi-ketdi!	Bütün akımlar, mektepler geldi geçti!
41.87.	Faqat nomlari qoldi!	Fakat adları kaldı!
41.88.	Ammo asl badiiyat qoldi!	Ama gerđek sanatsallık kaldı!
41.89.	Asl san'at qoldi!	Gerđek sanat kaldı!
41.90.	Ajabo, badan uchun ushbu badiiy quvvatni kim beradi?	Acaba, bedene bu sanatsal gūcū kim veriyor?
41.91.	Daho o'yladi-o'yladi...	Deha dūřūndū dūřūndū...
41.92.	Tabiat beradi!	Tabiat veriyor!
41.93.	Qani, shu tabiat?	Nerede, bu tabiat mı?
41.94.	O'zi, tabiat degani nimadir?	Peki, tabiat denilen nedir?
41.95.	Tog'larmi?	Dağlar mı?
41.96.	Bog'-rog'larmi?	Bahđeler, yamağlar mı?
41.97.	Daryo-ko'llarmi?	Nehirler, gūller mi?
41.98.	Daho peshonasiga tupurdi, Daho o'ngina tupurdi, Daho chapiga tupurdi!	Deha alnına tūkūrdū, sađına tūkūrdū, soluna tūkūrdū!
41.99.	Daho tabiatga tupurdi!	Deha tabiata tūkūrdū!
41.100.	Ko'ngil uchun ushbu badiiy quvvatni kim beradi?	Gūnūl iđin bu sanatsal gūcū kim veriyor?
41.101.	Xudo beradi!	Allah veriyor!
41.102.	O'zi, xudo bormi?	Peki, Allah var mı?

41.103.	Bo'lsa qayerda?	Varsa nerede?
41.104.	İnson xudo-xudo, deydi.	İnsan Allah-Allah diyor.
41.105.	Xudodan so'raydi.	Allah'a soruyor.
41.106.	Qani o'sha... xudo?	Nerede o... Allah?

41.107.	Daho... Xudodan nafratlandi!	Deha... Allah'tan nefret etti!
41.108.	“Tupurdim, senday Xudoga tupurdim!— dedi.	“Tükürdüm, senin gibi Allah'a tükürdüm, dedi.
41.109.	—Ulug' shoirga berding, menga bermading!”	—Büyük şaire verdin, bana vermedin!”
41.110.	Daho... Xudodan jirkandi!	Deha... Allah'tan iğrendi!
41.111.	“Bir sichqon misol kimsani ulug' shoir qilib yaratding, meni nortuya misol qilib yaratding”.	“Fare gibi bir adamı büyük şair olarak yarattın, beni erkek deve gibi yarattın.”
41.112.	Daho qo'llarini musht qilib olazarak bo'ldi.	Deha elini yumruk yaparak allak bullak oldu.
41.113.	Shunda, kitoblar orasida turmish Qur'onni ko'rib qoldi.	O anda, kitaplar arasında duran Kur'an'ı gördü.
41.114.	“Ana, Xudoning kitobi!— dedi.	“İşte Allah'ın kitabı, dedi.
41.115.	—İnson Qur'onni tilga olib qasam ichadi.	—İnsan Kur'anı okuyup yemin ediyor.
41.116.	İnson Qu'onni ushlab ont ichadi.	İnsan Kur'anı tutup yemin ediyor.
41.117.	Demak, xudoning kitobi-da!”	Demek, Allah'ın kitabı ha!”
41.118.	Daho Qur'onga qarab turdi-turdi...	Deha Kur'an'a baktı baktı...
41.119.	Ko'ziga Qur'on xudo bo'lib tuyuldi!	Kur'an, gözüne Allah gibi göründü!
41.120.	Qur'onni xudo deya o'yladi!	Kur'an'ı, Allah diye düşündü!
41.121.	Daho Qur'onni yerga olib urdi!	Deha, Kur'an'ı yere fırlattı!
41.122.	Qur'onni tovonı bilan ezg'iladi!	Kur'an'ı tabanıyla ezdi!
41.123.	Pechkani sharaqlatib ochdi.	Şiddetli bir şekilde sobayı açtı.
41.124.	Qur'onni qulochkashlab pechka ichiga otdi.	Kur'an'ı kucaklayıp sobanın içine attı.
41.125.	Pechkadan kul gupilladi.	Sobadan kül fırladı.

41.126.	Daho bet-boshiga urdi.	Deha, kafasına yüzüne vurdu.
41.127.	Daho ko'zlarini yumdi.	Deha gözlerini yumdu.
41.128.	Yuzini teskari burdi.	Yüzünü ters çevirdi.
41.129.	Cho'ntagidan gugurt oldi.	Cebinden kibrit aldı.
41.130.	Qur'onga olov tutdi.	Kur'an'a ateş tuttu.
41.131.	Ammo Qur'on yona bermadi.	Ama Kur'an yanıvermedi.
41.132.	Daho tashqari otildi.	Deha dışarı çıktı.
41.133.	Yermoyi olib keldi.	Gaz yağı alıp geldi.
41.134.	Pechka ust qopqog'ini ochdi.	Sobanın üst kapağını açtı.
41.135.	Qur'on uzra g'ulq-g'ulq yer-moyi qo'ydi.	Kur'an'ın üzerine gaz yağı döktü.
41.136.	Kur'on bu safar olov oldi.	Kur'an bu kez alev aldı.
41.137.	Daho cho'nqayib o'tirdi.	Deha çöküp oturdu.
41.138.	Qur'on yanishini tomosha qildi.	Kur'anın yanışını izledi.
41.139.	Qur'on lov-lov yondi!	Kur'an alev alev yandı.
41.140.	Daho tizzalarini quchaqlab qaradi.	Deha dizlerini kucaklayarak izledi.
41.141.	Ko'zlari olovda qamashib-qamashib qaradi.	Gözleri alevden kamaşarak izledi.
41.142.	Qur'on gur-gur yondi!	Kur'an gür gür yandı.
41.143.	Daho kosov bilan olov kovlab qaradi.	Deha, soba demiri ile alevleri karıştırarak izledi.
41.144.	Yuzlari olovda lov-lov etib qaradi.	Yüzü ateşten alev alev yanarak izledi.
41.145.	Qur'on hur-hur yondi.	Kur'an çatır çatır yandı.

42

42.1.	Daho guruhbozlik bilanda Adabiyotni ololmadi!	Deha toplumun menfaatini kendi menfaatinden üstün tuttuğunda şairliğini geliştiremedi.
42.2.	Halk, oting nima demadi!	Halk, adın ne demedi!
42.3.	“Uh, qo'ylar!— deya ijirg'andi Daho.	“Ah, koyunlar diyerek, yüzünü buruşturdu Deha.
42.4.	— O'tlab yurgan qo'ylar!	— Otlayan koyunlar!

42.5.	Qarab tur, hali hammangni ketimdan qo‘yday ergashtirmasam ko‘rasan”.	Görürsünüz, şimdi hepinizi arkamdan koyun gibi koşturacağım.”
42.6.	Daho o‘yladi-o‘yladi, bir yumalab, vatanparvar bo‘lib oldi!	Deha, düşündü düşündü, bir hile bularak, vatansever olmak istedi!

42.7.	Avvola, o‘z maqsadi uchun vosita topdi.	Öncelikle, hedefine ulaşmak için bir vasıta buldu.
42.8.	İlk vositasi Orol bahrikamoli bo‘ldi.	İlk vasıtası Aral deryası idi.
42.9.	Tabiatni asrash qo‘mitasi odamlari bilan Orolga bordi.	Doğayı koruma kulübü üyeleri ile Aral’a gitti.
42.10.	Orol bo‘yida sharshara sochlarini silab xayol surdi.	Aral boyunda şelalenin saçlarını okşadığını hayal etti.
42.11.	Poyida zangoridan-zangori bir olam chayqalib-chayqalib turdi.	Ayaklarının altında masmavi bir dünya çalkalanıyordu.
42.12.	Qadimdan-qadim bir olam to‘lqinlanibto‘lqinlanib turdi.	Eski zamanlardan bir dünya dalgalanıyordu.
42.13.	Orol buyuk Amir Temurni ko‘rdi.	Aral, büyük Emir Timur’u gördü.
42.14.	Orol jahongashta Chingizxonni ko‘rdi.	Aral, dünyayı gezen Cengizhan’ı gördü.
42.15.	Orol alloma Beruniyni ko‘rdi...	Aral, âlim Biruni’yi gördü.
42.16.	Daho endi ana shu qadimdan-qadim Orol oti bilan jalloblik qiladi.	Deha işte şimdi bu eski mi eski Aral adı ile tüccarlık yapacak.
42.17.	Daho endi ana shu ko‘hnadan-ko‘hna bahrikamol nomi bilan jalloblik qiladi!	Deha işte şimdi eski mi eski bahrikamol adı ile tüccarlık yapacak!
42.18.	Daho yerga qaradi, Daho ko‘zlarini yashirdi...	Deha yere baktı, gözlerini kapadı...
42.19.	Amudaryo bilan Sirdaryo asrlar mobaynida o‘z qirg‘og‘idan toshib oqib yotdi.	Amuderya ile Sirderya asırlar boyunca kıyısından taşarak akıyordu.
42.20.	Bekordan-bekor Orolga quyilib yotdi.	Başboş birçok insan Aral’a dökülmüştü.
42.21.	El-yurt podsholari o‘zi bilan o‘zi hamankara bo‘ldi.	Yurdun padişahları gibi kendisi de derin düşüncelere daldı.
42.22.	O‘zga yurtlarni zabt etish bilan mashg‘ul bo‘ldi.	Yabancı yurtları fethetmekle meşguldü.

42.23.	O‘z yurtlari bo‘lsa, shunday oyoqlari ostidan ikki birday daryo oqib yotsa-da, biyobon bo‘lib qaqrab qola beradi.	Kendi yurtlari ise, böyle ayaklari altından iki derya aksa da, çöl gibi kuruyup kalıverdi.
42.24.	O‘z ellari bo‘lsa, shunday oyoqlari ostidan ikki birday azim daryo oqib	Kendi memleketleri ise, böyle ayaklari altından iki büyük derya aynı ölçüde aksa da,

	yotsa-da, suvga tashna bo‘lib qolaberdi.	susayıverdi.
42.25.	Nihoyat, el-yurtini o‘ylaydigan podsholar olamga keldi.	Nihayet, yurdunu düşünen padişahlar dünyaya geldi.
42.26.	Amudaryo bilan Sirdaryo suvlaridan yobonlarni obod qildi.	Amuderya ile Sirderya sularından iyi bir şekilde tarla oluşturdu.
42.27.	Bog‘ qildi, qishloq qildi, shahar qildi.	Bahçe yaptı, köy yaptı, şehir yaptı.
42.28.	Endi Orol bahrikamolini to‘ldirish uchun Amudaryo bilan Sirdaryoni tag‘in bor bo‘yicha oqizib bo‘lmaydi.	Şimdi Aral nehrini doldurmak için Amuderya ile Sirderya tekrar var gücüyle aksa da olmaz.
42.29.	Daho ushbu haqiqatni ich-ichidan his etdi.	Deha bu gerçeği içten içe hissetti.
42.30.	Ammo tiliga chiqarmadi.	Ama dile getirmedi.
42.31.	O‘lib ketmaydimi!— dedi.	Ölup gitmeyecek miydi, dedi.
42.32.	—Orol to‘ladimi, Orol quriydimi, mening necha pullik ishim bor’.	—Aral doldu mu, kurudu mu, benim kaç kuruşluk işim var.”
42.33.	Yig‘ilish bo‘ldi, Daho minbarga otilib chiqa berdi.	Toplantı oldu, Deha kürsüye geçiverdi.
42.34.	Minbarni mushtlab-mushtlab gapirdi.	Kürsüde yumruk yaparak konuştu.
42.35.	Hayqirib- hayqirib gapirdi.	Bağıra bağıra konuştu.
42.36.	Xo‘rsinib-xo‘rsinib gapirdi.	İç çekerek konuştu.
42.37.	Xalq qars-qars qarsak chaldi!	Halk şak şak alkışladı!
42.38.	Daho vatanparvar shoir bo‘lib tanildi!	Deha vatansever şair olarak tanındı!
42.39.	Daho tag‘in bir yumalab, xalqparvar bo‘lib oldi.	Deha takrar bir takla atarak halkperver oldu.

42.40.	Bo‘stanlikda achchiqtosh zavodi quriladi, deya, emish-emish oralab qoldi.	Bostanlıkta şap fabrikası kurulacak, diye anlatıp anlatıp durdu.
42.41.	Daho otilib minbarladi.	Deha kürsüye atıldı.
42.42.	Shartakilarcha so‘zladi, shakkoklarcha so‘zladi!	Sallapatiler gibi, paranoidler gibi konuştu!
42.43.	Qo‘li bilan Bo‘stonliq tarafni ko‘rsatibko‘rsatib so‘zladi.	Eli ile Bostanlık tarafını göstererek konuştu.
42.44.	Kafti bilan Bo‘stanliq tarafga chorlabchorlab so‘zladi.	Avcu ile Bostanlık tarafına çağırarak konuştu.
42.45.	Xalq yerni tepib-tepib olqishladi!	Halk yeri tekmeleyerek alkışladı!
42.46.	Bo‘stonliqda bo‘lsa, achchiqtosh zavodi qurilmadi.	Bostanlıkta ise şap fabrikası kurulmadı.
42.47.	Gap mish-mishligicha qoldi.	Vaad, söylentide kaldı.
42.48.	Daho yomon vaziyatda qoldi.	Deha, kötü duruma düştü.
42.49.	Ammo sir boy bermadi.	Ama zayıf noktasını belli etmedi.
42.50.	“Zavod bilan nima ishim bor!”— dedi.	“Fabrikayla ne işim var!”, dedi.
42.51.	—Tupurdim, xalqigayam, tabiatigayam tupurdim!	—Tükürdüm, halkına da, doğasına da tükürdüm!
42.52.	Menga zavod degan gap bo‘lsa bo‘ldi”.	Bana fabrika lafını etseler tamam.”
42.53.	Daho xalq manfaatini ko‘zlovchi shoir bo‘lib anildi!	Deha, halkın menfaatini gözetən şair olarak tanındı!

43

43.1.	Daho eshitdi: ayoli bolalari bilan uydan ketdi.	Deha, karısının çocukları ile birlikte evden ayrıldığını duydu.
43.2.	Daho eshitdi: uyga jiyani ko‘chib keldi.	Deha, yeğeninin evlerine taşındığını duydu.
43.3.	Shu-shu, Daho qishlog‘iga borib kelar bo‘ldi.	Şu bu derken, Deha köye gidip gelir oldu.

44

44.1.	Mashina Daho mavlud topmish uy oldida oyoq ildi.	Araba Deha’nın doğduğu evin önünde durdu.
-------	--	---

44.2.	Ostonada onasi qora berdi.	Girişte annesi görüverdi.
44.3.	Dahoni bag‘riga bosib-bosib yig‘ladi.	Deha‘yı bağrına basarak ağladı.
44.4.	Aytib-aytib yig‘ladi.	Anlatarak ağladı.
44.5.	Daho ichqariladi.	Deha içeri girdi.
44.6.	Daho mehmonxona eshigini ochiq qoldirdi.	Deha misafirhane kapısını açtı.
44.7.	Pardalarini tushirib qo‘ydi.	Perdelerini indirdi.
44.8.	Daho jiyanlari parda orasidan mo‘ralabmo‘ralab turdi.	Deha perde arasından gizlice yeğenlerini gözetledi.
44.9.	Onasi dasturxon yoydi.	Annesi sofranı kurdu.
44.10.	Deraza ortidan bir soya lopillab o‘tdi.	Pencere arkasından salınarak bir gölge geçti.
44.11.	Eshik pardasi ko‘tarildi.	Kapının perdesi kaldırıldı.
44.12.	Serjant Orziqulov yuzlandi.	Çavuş Orzikulov geldi.
44.13.	—Assalomu alaykum!— dedi.	__Selamın aleyküm, dedi.
44.14.	Daholar joyidan turdi.	Dehalar yerlerinden kalktılar.
44.15.	Serjant Orziqulov bilan ko‘rishdi.	Çavuş Orzikulov ile selamlaştılar.
44.16.	Serjant orziqulov asfalnishin bo‘ldi.	Serjant Arzikulov oturmuştu.
44.17.	Qo‘li ko‘ksida bo‘ldi.	Eli göğsündeydi.
44.18.	—Qani, kelinglar, xush ko‘rdik!— dedi.	__Haydi, buyrun, hoş geldiniz, dedi.
44.19.	—Shunday... bir aylanib keldik, — dedi Daho.	—Şöyle... Bir gezmeye geldik, dedi, Deha.
44.20.	—Binoyi-da, xo‘p binoyi-da!	—Güzel, peki güzel!
44.21.	Daho boshi bilan mehmonlarni ko‘rsatdi.	Deha, başı ile misafirlerini gösterdi.
44.22.	—Bu yigitlar mening do‘stlarim,— dedi.	Bu yiğitler benim dostlarım, dedi.
44.23.	—Shoirlar!	—Şairler!
44.24.	—Binoyi, binoyi!	—Güzel, güzel!
44.25.	Daho shoirlarga otasini tanishtirdi.	Deha, şairlerle babasını tanıştırdı.
44.26.	—Bu kishi bizning paxan o‘ladilar, — dedi.	Bu, bizim paxan ⁸ oluyor, dedi.

⁸ Pahan: Vaftiz babası.(Rusça)

44.27.	Serjant Orziqulov shoirlarga bosh qimirlatdi.	Çavuş Orziqulov, şairlere başını salladı.
44.28.	Keyin, dasturxonga qaradi.	Sonra, sofraya baktı.
44.29.	—Enangga biron nima aytdingmi, ulim?— dedi.	Annene bir şey söyledi mi, oğlum, dedi.
44.30.	—Bilmadim, qozon osildi shekilli.	—Haberim yok, yemek pişti galiba.
44.31.	—Unda, men qozondan xabar olayin, qani.	—O zaman, ben yemeğe bakayım, buyrun.
44.32.	Serjant Orziqulov tashqariladi.	Çavuş Arzikulav dışarı çıktı.
44.33.	Xiyoldan keyin parda orasidan mo‘raladi.	Biaz sonra gizlice perdenin arasından gözetledi.
44.34.	—Bemalol o‘tira beringlar,— dedi.	—Rahat oturun, dedi.
44.35.	—Qo‘ling o‘rgilsin palov bo‘layapti! Shunday!	—Kurban olduğum, pilav var! Şöyle!
44.36.	Daho ma‘qul, deya bosh irg‘adi.	Deha, uygun diyerek, başını salladı.
44.37.	Serjant Orziqulov jelagini yechib keldi.	Çavuş Orziqulov yeleğini çıkarıp geldi.
44.38.	—Xush kelibsizdar, ularim, xush kelibsizdar,— dedi.	Hoş geldiniz, oğullarım, hoş geldiniz, dedi.
44.39.	To‘rda o‘tirmish shoir:	Yukarı tarafta oturan şair:
44.40.	—Qahramon, o, qahramon!— dedi.	Kahraman o, kahraman, dedi.
44.41.	Daho bosh ko‘tardi.	Deha başını kaldırdı.
44.42.	Otasi ko‘ksidagi orden-nishonlarga ko‘zi tushdi.	Babasının göğsündeki madalyalara baktı.
44.43.	Qizarib-bo‘zardi.	Kızarıp bozardı.
44.44.	Serjant Orziqulov orden-nishonlariga nazar soldi.	Çavuş Arzikulav göğsündeki madalyalara göz attı.
44.45.	O‘zicha jilmaydi.	Kendince gülümsedi.
44.46.	Bosh irg‘ab-bosh irg‘ab asfalnishin bo‘ldi.	Başını sallaya sallaya oturuyordu.
44.47.	Bir shoir Dahodan o‘pkaladi:	Bir şair, Deha’ya darıldı:

44.48.	—Pahlavon Daho, shunday qahramon otangiz bor ekan, shu vaqtgacha aytmaganingizni qarang-a!— dedi.	Pehlivan Deha, böyle kahraman babanız varmış, şimdiye kadar söylemediğiniz şeye bakın, dedi.
44.49.	—Qayerlarda bo‘lsangiz, boboy?	—Neredeydiniz, dede?
44.50.	—Siz so‘ramang, men aytmayin, ulim...— dedi serjant Orziqulov.	Ne siz sorun, ne de ben söyleyeyim, dedi, çavuş Arzıkulav.
44.51.	Serjant Orziqulov aftodahol bo‘lib qoldi.	Çavuş Orziqulov çaresiz kaldı.
44.52.	Dasturxon burchini buklab ermakladi.	Sofranın köşesini katlayarak oyalandı.
44.53.	Shoir darrov gapni boshqa yoqqa burdi.	Şair hemen konuyu değiştirdi.
44.54.	—Bayramingiz muborak bo‘lsin, boboy!-dedi.	Bayramınız mübarek olsun dede, dedi.
44.55.	—Qulluq, shunday qulluq!	—Teşekkürler, teşekkürler!
44.56.	—Mana, bugün 9 may bayrami.	—İşte, bugün Mayıs bayramı.
44.57.	Ma‘muriyat biror-bir tirikchilik qilib berdimi, boboy?	Yönetim herhangi bir geçim kaynağı verdi mi, dede?

44.58.	—Kim?	—Kim?
44.59.	—Ma‘muriyat! Kolhoz rahbarlari?	—Yönetim! Kolhoz yöneticileri?
44.60.	—Ha-a, kattalarmi?	—Ha, büyükler mi?
44.61.	Ha, har yilgiday yig‘ilish qildi.	Evet, her yıl olduğu gibi toplantı oldu.
44.62.	So‘g‘in bayram bilan qutladi.	Sonra bayramı kutladı.
44.63.	—Quruq yig‘ilish qildimi?	—Kuru kuru toplantı mı yaptı?
44.64.	—Quruq? Yo‘q, quru emas.	—Kuru? Yok, kuru değil.
44.65.	O‘n so‘mdan pul berdi, ikki kilodan go‘ht berdi. Shunday!	On som ⁹ para verdi, iki kilo et verdi. Öyle!
44.66.	—Shu bilan bo‘ldimi?	—O kadar mı?
44.67.	—Ha-da, bundan ziyod siylov bo‘ladimi?	—Evet, bundan ziyade hediye olur mu?
44.68.	—Shunday orden-nishon sohiblari-ya...	—Böyle madalya sahipleri...
44.69.	Shunda, Daho gap qo‘shdi:	Sonra, Deha lafa karıştı:

⁹ Som: Özbekistan para birimi.

44.70.	—Orden bo‘lgan bilan, bittasiniyam tayini yo‘q!,	—Madalyası var ama bir tanesinin değeri yok!
44.71.	Mayda-chuyda medallar!— dedi.	Önemsiz madalyalar, dedi.
44.72.	—Baribir, Dahó, baribir.	—Hepsi aynı Deha, hepsi aynı.
44.73.	—Buncha, sharabadan bitta Yulduz afzal!— dedi Dahó.	Bu kadar önemsiz şeyden ise bir tane yıldız daha hayırlı, dedi, Deha.
44.74.	—Masalan, manavi chetdagisini olaylik.	—Mesela, işte kenardakini ele alalım.
44.75.	G‘alaba medali!	Zafer madalyası!
44.76.	Buni urush tugaganda hammaga bergan!	Bunu savaş bittiğinde herkese vermişler!
44.77.	—Unda, nimaga seniki yo‘q?— dedi serjant Oriqulov.	O zaman, senin neden yok, dedi, çavuş Arzıkulav.
44.78.	—Biz unda tug‘ilmaganmiz, bo‘lmasa, bizgayam berardi!	—Biz, o zamanlar doğmamıştık yoksa bize de verilirdi!
44.79.	—Ha, bali, shu sharabalar bo‘lmasa sen tug‘ilmasding, dunyoga kelmasding! Shunday!	—Evet, elbette bu önemsiz şeyler olmasaydı sen doğmazdın, dünyaya gelmezdin!
44.80.	Serjant Orziqulov shunday deya chiqib ketdi.	Çavuş Arzıkulav böyle diyerek çıkıp gitti.
44.81.	Dahó otasi ketidan tashqariladi.	Deha, babasının arkasından dışarı çıktı.
44.82.	Hovlida uyoq-buyoqqa yurdi.	Avluda ordan oraya yürüdü.
44.83.	Onasi Dahó diqqinafas bo‘layotganini bildi.	Annesi, Deha’nın daraldığını anladı.
44.84.	Hol so‘radi.	Nasıl olduğunu sordu.
44.85.	—Anavi cholni qarang, mamasha,—deya kuyundi Dahó.	Kocana bak, anne diyerek, acıyarak konuştu Deha.
44.86.	—Bizning shoirilar oldiga almisoqdan qolgan bor temir-taqasini taqib chiqibdi!	—Bizim şairlerin karşısına Nuh Nebi’den kalma bütün demir parçalarını takarak çıktı!
44.87.	Koshki ular temir-taqa nimaligini tushunmasa!	Keşke onlar demir parçalarının ne olduğunu anlamasa!
44.88.	Ular Qafkani o‘qigan.	Onlar Kafka’yı okumuş.
44.89.	Ular Joysni o‘qigan!..	Onlar Joys’i okumuş!..
44.90.	—Har yili 9 mayda shunday qiladi.	—Her yıl 9 Mayıs’ta böyle yapar.
44.91.	Qo‘y, ko‘p diqqinafas bo‘lma.	Tamam, bu kadar sıkıntıya girme.

44.92.	Boshqa kun o'lsayam taqmaydi.	Başka zaman öldürsen takmaz.
44.93.	Xaltaga solib qo'yadi.	Çantada saklar.
44.94.	—Odam degan qayerda quruqlik qilishini bilsa-da!	—Adam dediğin nerde ne yapacağını bilmeli!
44.95.	Paxan kelganlarni kim deb o'ylayapti?	Paxan gelenlerin kim olduğunu düşünüyor.
44.96.	Axir, ular Marsel' Prustni o'qigan!	Sonra, onlar Marsel Prust'i okumuş!
44.97.	Garantiya beraman, bu qishloqda hech kim Prustni o'qimagan!	Garanti veriyorum, bu köyde hiç kimse Prust'i okumamış!
44.98.	Daho oshxona bilan uy orasida borib keldi.	Deha mutfak ile oda arasında gitti geldi.

45

45.1.	Bu vaqt serjant Orziqulov ichkari uyda yonboshlab yotdi.	O anda çavuş Arzıkulav içeri odada yan gelip yattı.
45.2.	Ko'zi ilinib-ilinib yotdi.	Gözü kalarak yattı.
45.3.	Yotib yotolmadi.	Yatamadı.
45.4.	İmillab qo'zg'oldi.	Ağır ağır yerinden kalktı.
45.5.	“Borayin, manzilat qilib, gurung berib	“Gideyim, nezaketli davranıp, sohbet edeyim,

	turayin, — dedi.	dedi.
45.6.	—Tag'in, uy xo'jasi kelganimizni yomon ko'rib, boshqa uyga kirib yotib oldi, demasin.	—Tekrar, ev sahibi geldiğimize memnun olmadı, başka odaya geçip yattı, demesinler.
45.7.	Mehmon otandan ulug' degan”.	Misafir, babandan büyük demişler.”
45.8.	Serjant Orziqulov qaytib keldi.	Çavuş Orzikulov geri geldi.
45.9.	Asfalnishin bo'ldi.	Oturdu.
45.10.	—Qanday, zerikmaygina o'tiribsizlarmi, ullarim?— dedi.	Nasıl, sıkılmadınız değil mi oğullarım, dedi.
45.11.	—Hay barakalla!	—Çok iyi!
45.12.	Shoirilar yonboshlab yotdi.	Şairler yan gelip yattı.
45.13.	Ashula eshitib yotdi.	Şarkı dinleyerek yattılar.
45.14.	Serjant Orziqulov gurung bergisi keldi.	Çavuş Arzıkulav sohbet etmek istedi.

45.15.	—Biz ham baholi qudrat mol boqib yuribmiz, ullarim...	—Biz de gücümüz yettiği kadar hayvan bakıyoruz, oğullarım...
45.16.	Serjant Orziqulov og‘zidagi og‘zida qoldi, bo‘g‘zidagi bo‘g‘zida qoldi.	Çavuş Arzıkulav’ın lafı ağzında kaldı, konuşamadı.
45.17.	Daho yer ostidan otasiga shunday o‘qraydi, shunday o‘qraydi!	Deha, babasına kaşlarını sinsice bir öyle çattı bir böyle çattı!
45.18.	Daho magnitofonga qarab gapni burdi.	Deha, teype bakarak lafı değiştirdi.
45.19.	—O, “Bitlz”!— dedi.	Oo, Bitlz, dedi.
45.20.	—Liverpullik buyuk to‘rtlik!	Liverpoolu büyük dörtlü!
45.21.	Jon Lennon, Pol Makkartni, Jorj Xarrison, Ringo Star!	Jon Lennon, Pol Makkartni, Jorj Harrison, Ringo Starr!
45.22.	Bechoralar tarqalib ketdi!	Zavallılar yok olup gitti!
45.23.	—İya, hali “Bitlz” yo‘qmi?	—Gerçekten mi, artık “Bitlz” yok mu?
45.24.	—Ancha bo‘ldi.	—Çok oldu.
45.25.	Jon Lennon Amerikaga ketib qoldi.	Jon Lennon Amerika’ya gitti.
45.26.	Boshqalari Londonda daydi bo‘lib yuribdi.	Diğerleri Londra’da başıboş geziyor.
45.27.	Yaqinda Xanter Devis “Bitlz” haqida kitob yozdi-yu...	Yakın zamanda Hanter Devis “Bitlz” hakkında kitap yazdı...
45.28.	Serjant Orziqulov yomon vaziyatda	Çavuş Arzıkulav zor durumda kaldı.

	qoldi.	
45.29.	Yuzlari lov-lov qizardi.	Yüzü kızardı.
45.30.	Bush piyolani o‘ynab-o‘ynab, o‘zini-o‘zi aybladi:	Boş kaseyle oynayarak, kendi kendini suçladı.
45.31.	“O‘zi, meniki noma‘qul-da!	Benimki de saçmalık!
45.32.	Bular o‘qimishli odamlar bo‘lsa.	Bunlar okumuş insanlar.
45.33.	Mening podam bilan necha pullik ishi bor?	Benim sürüm ile ne işi olur.
45.34.	Xay, kallam-e, kalla!”	Ah, kafam, kafam!”
45.35.	Serjant Orziqulov ko‘z qiri bilan o‘g‘liga qarab-qarab oldi.	Çavuş Arzıkulav göz ucuyla oğluna baktı.
45.36.	Qo‘llarini qovushtirdi.	Kollarını kavuşturdu.

45.37.	Shoirilar og‘ziga qarab o‘tirdi.	Şairlerin konuşmalarını dikkatle dinledi.
45.38.	Kun qaytdi.	Sabah oldu.
45.39.	Serjant Orziqulov derazalarni ochdi.	Çavuş Arzıkulav pencereleri açtı.
45.40.	Pardalarni surdi.	Perdeleri açtı.
45.41.	İchkariga ko‘klam havosi ufurdi.	İçeriye ilkbahar havası girdi.
45.42.	Qayerdandir chibin keldi.	Bir yerden bir sinek geldi.
45.43.	G‘uj-g‘uj bo‘ldi.	Vızır vızır etti.
45.44.	Dasturxon to‘la qand-qursga yopishdi.	Sofradaki iri şekerlere yapıştı.
45.45.	Serjant Orziqulov hovlidan bir dasta yalpiz terib keldi.	Çavuş Arzıkulav avludan bir demet nane topladı.
45.46.	Dasturxon uzra sochib tashladi.	Sofranın üzerine saçtı.
45.47.	Uyni yalpiz isi oldi.	Evi nane kokusu sardı.
45.48.	Chibinlar yalpiz isidan g‘oyib bo‘ldi.	Sinekler nane kokusundan kayboldu.
45.49.	Daho hayron bo‘ldi.	Deha şaşırdı.
45.50.	Serjant Orziqulov piyolaga uzaldi.	Çavuş Arzıkulav kâseye uzandı.
45.51.	Shunda, dasturxon uzra tag‘in chibin parvozladi.	O anda, sofrada tekrar sinek uçuştı.
45.52.	Daho bu gal chibinlar parvozini e‘tibor bilan qaradi.	Deha, bu uçuşan sinekleri dikkatle izledi.
45.53.	Chibinlar pastladi-pastladi, serjant Orziqulov chap oyog‘i oldida ko‘zdan	Sinekler alçaldı, çavuş Arzıkulav’ın sol ayağı altında gözden kayboldu.
	yo‘qoldi.	
45.54.	Daho yonboshlamish ko‘yi otasi chap oyog‘i panjalariga qaradi, bebilchagiga qaradi, tovoniga qaradi.	Deha, yan duran babasının sol ayağının parmaklarına baktı, ayağının üstüne baktı, tabanına baktı.
45.55.	Birdan ko‘zlarini yumdi.	Birden gözlerini kapadı.
45.56.	Tishini tishiga qo‘ydi.	Bütün gücüyle kendini tuttu.
45.57.	Bilinar-bilinmas ingradi...	Anlamsızca sızlandı.
45.58.	Otasining kalish urmish tovonı, kalish qoraytirmiş tovonı... yoriq bo‘ldi!	Babasının lastik vuran tabanı, lastiğin kararttığı tabanı... Yarılmış!
45.59.	Yoriq qontalash bo‘ldi.	Yarıklar morarmış.

45.60.	Qontalash yoriq g'uj-g'uj chibin bo'ldi!	Moraran yarıklara sinekler toplandı.
45.61.	Daho tashqari otildi.	Deha hemen dışarı çıktı.
45.62.	—Fu-u!— deya tupurdi.	Tüü, diyerek tükürdü.
45.63.	Parda orasidan ichkari mo'raladi.	Perde arasından içeriyi dikizledi.
45.64.	—Paxan, sizni mamasha chaqiryapti!— dedi.	Paxan, sizi annem çağırıyor, dedi.
45.65.	Serjant Orziqulov tashqariladi.	Çavuş Orzikulov dışarı çıktı.
45.66.	Daho lip etib ichqariladi.	Deha hızla içeri girdi.
45.67.	Eshik zulfinini tushirib oldi.	Kapının zincirini indirdi.
45.68.	Tashqaridan serjant Orziqulov ovozi keldi:	Dışarıdan çavuş Orzikulov'un sesi geldi:
45.69.	—Ha, kampir, palov pishdimi?	—Buyur, hanım, pilav pişti mi?
45.70.	—Tuzini ko'rib berayinmi?	—Tuzuna bakayım mı?

46

46.1.	Qosh qoraydi.	Hava kararmaya başladı.
46.2.	Serjant Orziqulov bolishdan ko'krak oldi.	Çavuş Arzikulav yastıktan göğsünü kaldırdı.
46.3.	İnqillab qo'zg'oldi.	Sızlanarak yerinden kalktı.
46.4.	Kalishini yo'l-yo'lakay kiyib tashqariladi.	Aynı zamanda lastiklerini giyerek dışarı çıktı.
46.5.	Olapar itini bo'shatdi.	Alaca renkli itini boşladı.
46.6.	Olapar dumini likillatdi.	Alaca it, kuyruğunu salladı.
46.7.	Serjant Orziqulov qo'lini iskadi.	Çavuş Arzikulav'ın elini kokladı.
46.8.	Serjant Orziqulov mehmonxona derazasidan mo'raladi.	Çavuş Arzikulav pencereden misafirhaneyi dikizledi.
46.9.	Mehmonxonada shishalar yumalab yotdi.	Misafirhanede şişeler yuvarlanmış.
46.10.	O'g'li oyoq-qo'lini yoyib yuztuban yotdi.	Oğlu, elini ayağını yaymış bir şekilde yüzüstü yattı.
46.11.	Shoirilar sandiqqa suyanib-suyanib yotdi.	Şairler sandığa yaslanarak yattı.
46.12.	Mehmonxona jimjit bo'ldi.	Misafirhane sakindi.
46.13.	Serjant Orziqulov qarab turdi-turdi...	Çavuş Arzikulav bakakaldı...
46.14.	“Tor-mor bo'lgan lashkarga o'xshaydi”, dedi.	“Yenilgiye uğramış orduya benziyor”, dedi.

46.15.	Serjant Orziqulov qo‘l siltab ketdi.	Çavuş Arzıkulav elini silkerek gitti.
46.16.	İçkaridan ov miltig‘ini olib keldi.	İçeriden av tüfeğini alıp geldi.
46.17.	Ko‘chaga qarab yurdi.	Sokağa bakarak gitti.
46.18.	Izidan olapar ergashdi.	Peşinden alaca köpek de gitti.
46.19.	Ko‘chada Ochil jiyan duch keldi.	Sokakta yeğeni Açıl’e rastladı.
46.20.	—Tog‘ang keldi,— dedi serjant Orziqulov.	Dayın geldi, dedi, çavuş Arzıkulav.
46.21.	—Choy-poyiga qarash...	—Dere kenarına bakarak...

47

47.1.	Serjant Orziqulov toshloq oralab yurdi.	Çavuş Arzıkulav kayalıkları geçti.
47.2.	O‘ng oyoq boshmaldog‘i zirq etdi.	Sağ ayak başparmağı sızladı.
47.3.	Bir toshga o‘tirdi.	Bir taşa oturdu.
47.4.	Zirqillamish boshmaldog‘ini changalladi.	Sızlayan parmağını sardı.
47.5.	Kaftlari ho‘l bo‘ldi.	Avuçları ıslandı.
47.6.	Kaftini ko‘zlari oldiga olib keldi.	Avcuna baktı.
47.7.	Dimog‘i qon hidini tuydi.	Burnu kan kokusu sezdi.
47.8.	Qon boshmaldog‘iga qum sepdi oqsoqlanib-oqsoqlanib yo‘lga tushdi.	Kanlı başparmağına kum serpti, topallaya topallaya yürüdü.
47.9.	Olapar qon tommish qumni iskab qoldi.	Alaca it kan damlayan kumu kokladı.
47.10.	Serjant Orziqulov mozor oldidan o‘tdi.	Çavuş Arzıkulav mezarlığın önünden geçti.
47.11.	Mozor tarafdin boyo‘g‘li sayradi.	Mezarlık tarafından baykuş öttü.
47.12.	Serjant Orziqulov yoqalariga tufladi.	Çavuş Arzıkulav yakalarına tükürdü.

47.13.	Bog‘lar oralab yurdi.	Bahçelerden geçti.
47.14.	O‘rkach-o‘rkach adirlar bo‘ylab yurdi.	Deve hörgücüne benzeyen tepeler boyunca yürüdü.
47.15.	Izmolisoyga keldi.	İzmolisoy çeşmesine geldi.
47.16.	Buloq bo‘yida oyoq ildi.	Çeşme kenarında durdu.
47.17.	Hovuchlab-hovuchlab suv ichdi.	Avuç avuç su içti.
47.18.	Tag‘in adirladi.	Yine tepeleri aştı.
47.19.	Bir tulki tosh shildiratib chopdi.	Bir tilki taşları tokurdatarak koştu.

47.20.	Serjant Orziqulov yelkasidan miltig'ini oldi.	Çavuş Arzıkulav omzundan tüfeğini aldı.
47.21.	Toshga suyaq qo'ydi.	Taşa yasladı.
47.22.	O'zida shu toshga suyanib o'tirdi.	Kendisi de taşta yaslanarak oturdu.
47.23.	Olapar egasi poyida yotdi.	Alaca it de sahibinin ayağına yattı.
47.24.	Serjant Orziqulov olis-olislarga qaradi.	Çavuş Arzıkulav uzaklara baktı.
47.25.	Olislar zim-ziyo bo'ldi.	Uzaklar zifiri karanlıktı.
47.26.	Olislarda chiroqlar milt-milt etdi.	Uzaklarda ışıklar parıldadı.
47.27.	Chiroqlar Denov, Termiz... bo'ldi.	Işıklar Denov ve Termiz'indi.
47.28.	Esida, serjant Orziqulov urushdan ana shu shaharlardan o'tib keldi.	Aklında, çavuş Arzıkulav savaştan işte bu şehirleri geçerek geldi.
47.29.	Poyezd Termizga kechasi yetib keldi.	Tren, Termiz'e geceleyin geldi.
47.30.	Sunda, bir odam vagonga otilib kirdi.	O zaman, bir adam vagona girdi.
47.31.	"Xolliyev Alini ko'rgan bormi?" — dedi.	"Holliyev Ali'yi gören var mı?", dedi.
47.32.	"Bor!—ovoz berdi serjant Orziqulov.	"Var, dedi, çavuş Arzıkulav.
47.33.	—U xiyol hayallab keladigan bo'ldi!"	—O, biraz geç gelecek!"
47.34.	Aslida...termizlik Xolliyevni o'z qo'li bilan yerga berib keldi.	Aslında Termizli Holliyev'i kendi eliyle indirip geldi.
47.35.	Saken qozoq tuproq tashlab turdi...	Kazak Saken toprağı savurdu...
47.36.	—Ay, Saken og'a, omonmisan?..	—Aman Saken ağabey, iyi misin?
47.37.	Serjant Orziqulov beixtiyor shunday dedi.	Çavuş Arzıkulav gayri ihtiyari bir şekilde böyle dedi.
47.38.	Poyida yotmish Olapar egasi gapidan sapchib oyoqladi.	Ayağında yatan alaca it sahibinin sesinden sıçrayarak ayaklandı.
47.39.	Dumini likillatib-likillatib turdi.	Kuyruğunu sallaya sallaya kalktı.
47.40.	—Menday so'rasang, Saken og'a, baholi qudrat elning xizmatini kilib yuribman.	—Beni sorarsan, Saken ağabey, gücüm yettiğince vatan görevimi yapıyorum.
47.41.	Podaniyam o'ziga yarasha tashvishlari ko'p, shunday.	Grubun kendine göre endişeleri çok.
47.42.	Ayniqsa ko'klam vaqti odamning yegani o'ziga tatimaydi.	Bilhassa ilkbahar dönemi insan kendi kendine yeterli olmuyor.

47.43.	Shu erta ko'klamda de, bir yonimda zarang tayog'im, bir yonimda Olapar itim, qirda yonboshlab yotib, ko'zim ketibdi.	Bu ilkbaharda da bir yanimda ağaç sopam, bir yanimda alaca itim, tepede yan gelip yatarak uykuya dalıyorum.
47.44.	Uyqumda de, bir ko'k mol bolayotgan emish.	Uykumda da kül renginde bir sığır yavruluyormuş.
47.45.	Mol zorlanib, meni so'rar emish.	Sığır yakınarak, beni soruyormuş.
47.46.	Men bormas emishman.	Ben gitmemişim.
47.47.	Nimaga bormas emishman, o'zi da bilmas emishman.	Neden gitmediğimi ben de bilmiyormuşum.
47.48.	Birdan ko'zim yalt etib ochilib ketibdi.	Birden gözüm parıldayarak açılmış.
47.49.	Qarasam, Hamidning targ'ili yuribdi, Berdiyevning sariq qashqasi yuribdi.	Baksam ki Hamit'in buzağı(sarı ve siyahımsı çizgili sığır, buzağı) ve Berdiyev'in sarı beneklisi dolaşiyor.
47.50.	İqbol momoning oq moliyam bor, Said merganning olayog'i ham o'tlayapdi.	İkbal ninenin ak sığırı var, Said nişancının alacası da otluyor.
47.51.	E'tibor bersam, Ortiqboyning qora qashqasi yo'q.	Dikkatle baktım ki Artıkbay'ın kara beneklisi yok.
47.52.	Katta toshga chiqib, kaftimni qoshim uzra soyabon qilib qaradim.	Kocaman taşa çıkıp, avcumu alnıma şemsiye yaparak iyice baktım.
47.53.	Shunda, qir kungay betidan muttasil mo'ngragan ovoz eshitdim.	O anda, tepenin güneşe bakan tarafından aralıksız ses duydum.
47.54.	Chopqillab borsam, qashqa oldida jajjigina bir buzoq yotibdi.	Koşarak varsam ki beneklinin önünde ufacak bir buzağı yatıyor.

47.55.	Xuddi onasiday uniyam manglayida qashqasi bor.	Aynı annesi gibi onun da alnında beneği var.
47.56.	Qashqa go'dagini tinmay yalab-yulqadi, yuvib-taradi.	Benekli, yavrusunu durmadan yaladı, yıkayıp taradı.
47.57.	Ko'nglim yorishib, farzand ko'ribsan-da, qulluq bo'lsin, dedim.	Neşelendim, evlat sahibi oldun, şükürler olsun, dedim.

47.58.	Cho'kkalab, buzoqni bag'rimga bosdim, qashqasini siylab-siypaladim.	Çömelip buzağıyı bağrıma bastım, beneğini okşadım.
47.59.	So'g'in, oqshom vaqti buzoqni bag'rimga bosib, Ortiqboynikiga bordim.	Sonra, akşam vakti buzağıyı kucağıma alarak, Ortiqboylara vardım.
47.60.	Suyunchiga bir choponlik bo'ldim, shunday...	Müjdeye karşılık bir kaftan aldım...
47.61.	Serjant Orziqulov jim bo'lib qoldi.	Çavuş Orziqulov sessizdi.
47.62.	Quroldoshlari ko'z o'ngidan bir-bir o'tdi.	Silah arkadaşları gözünün önünden bir bir geçti.
47.63.	—Tengiz og'a, qanday, esonomonmisan?	Tengiz ağabey, nasılsın, iyi misin?
47.64.	Haliyam oyoqsiz yuribsanmi?	Hâlâ ayaksız mı yürüyorsun?
47.65.	Yo, yog'och oyoq qo'ydirdingmi?	Yoksa ağaç ayak mı taktırdın?
47.66.	Yog'och— oyoq emas-da, Tengiz og'a.	Ağaç ayak değil, Deniz ağabey.
47.67.	Esingdami, bir yerto'lada ikki kunlab och-nahor yotganimiz?	Sığınakta iki gün boyunca aç yattığımızı hatırlıyor musun?
47.68.	Tuz totmabmiz!	Tuz tatmıyoruz!
47.69.	Tuzning o'zi bo'lmasa nimaniyam totardik.	Tuz olmasa neyi tadardık.
47.70.	Ulimni bo'nimizga oldik, lekin yerto'ladan qo'l ko'tarib, omon-omon, deb chiqmadik.	Ölümü göze aldık fakat sığınaktan el kaldırıp sulh diyerek çıkmadık.
47.71.	Qirg'inbarot kunlarning yuzi qursin, Tengiz og'a.	Savaş günlerinin yüzü kurusun, Deniz ağabey.
47.72.	Oynan jahonni ko'rgan bo'lsang, bizning hukumat shart qo'ydi.	Ay ile Dünyayı göreceksin, bizim hükümet şart koydu.
47.73.	Ay, Bush, shu kunden e'tiboran atom bombasi portlatgan nomard, qani, qo'lini ber, dedi.	Ey, Buş, o günden itibaren atom bombasını patlatan namert, neredesin, elini uzat, anlaşalım, dedi.
47.74.	Bush so'z berdi, qo'l berdi, lekin yana atom portlatdi.	Buş söz verdi, elini uzattı, fakat yine atom bombası patlattı.

47.75.	Ukkag'arning kattasi nomard ekan, gapida turmadi, shunday.	Veletlerin büyüğü namert imiş, sözünde durmadı.
47.76.	İshqilib, endi kunlar qirg'inbarot bo'lmasin.	Kısacası, artık savaş olmasın.
47.77.	Urushni oxirgi ko'rgan bo'lib biz qolaylik, Tengiz og'a...	Savaşı son gören biz olalım, Deniz ağabey...
47.78.	Serjant Orziqulov o'ylab qoldi:	Çavuş Arzıkulav düşüncelere daldı:
47.79.	U yolg'iz bo'lmadi.	O, yalnız değildi.
47.80.	Hali quroldoshlari ko'p bo'ldi.	Hâlâ bir sürü silah arkadaşı vardı.
47.81.	Shunda, serjant Orziqulov kuchiga kuch qo'shildi.	O anda, çavuş Arzıkulav'ın gücüne güç katıldı.
47.82.	Joyidan dadil turdi.	Güçlü bir şekilde yerinden kalktı.
47.83.	Kiyimlarini tuzatdi.	Kıyafetlerini düzeltti.
47.84.	Qo'ynidan o'q oldi.	Koynundan kurşun aldı.
47.85.	Miltig'ini o'qladi:	Tüfeğe kurşun doldurdu.
47.86.	—Lashkar, saflan!— deya buyruq berdi.	Asker, hizaya geç, diyerek emir verdi.
47.87.	Serjant Orziqulov xayol qildi...	Çavuş Arzıkulav hayal kurdu...
47.88.	Quroldoshlar bo'ysira bo'ldi.	Silah arkadaşları boy sırasına göre dizildi.
47.89.	Qurol-yaroqlar jangir-jungur bo'ldi.	Silahlar şangırdadı.
47.90.	Serjant Orziqulov miltiq o'qlatib olg'a bosti.	Çavuş Arzıkulav tüfeğine kurşun doldurarak ileri doğru yürüdü.
47.91.	—Olg'a, lashkar, olg'a!	—İleri, asker, ileri!
47.92.	Serjant Orziqulov olis-olis chiroqlar sari mardona-mardona odimlar otdi.	Çavuş Arzıkulav uzun uzun yanan ışıklara doğru cesurca adımlar attı.
47.93.	Ketidan Olapar ergashdi.	Peşinden alaca köpek takip etti.
47.94.	—Vperyod, diviziya!	—İlerle böl!
47.95.	Moya diviziya!	Benim bölümüm!
47.96.	Tvoe orujie ottocheno v boyu,	Silahlarınız savaşta keskinleşti,
47.97.	Vperyod, lyubimaya! Neustrashimaya!	Devam et, cesur yürek!
47.98.	Vperyod! Za rodunu svoyu!	İleri, vatan için!

47.99.	(Olg'a, lashkar!	(İleri, asker!
47.100.	Lashkarim mening!	Askerim benim!
47.101.	Qirg'inda qayraldi yarog'ing sening!	Katliamda keskinleşti silahın senin!
47.102.	Olg'a bos, ona yurt, tuprog'ing uchun!	İleri koş, ana vatanın, toprağın için!
47.103.	Olg'a bos, botirim, qarog'im mening!)	İleri koş, yiğidim, eşkıyam benim!)
47.104.	Serjant Orziqulov olislarda miltiramish chiroqlarni mo'ljalga oldi.	Çavuş Arzıkulav uzaklarda ışıldayan ışıkları nişan aldı.
47.105.	Nafas yutib tepdi bosdi.	Nefesini tutarak tetiğe bastı.
47.106.	Adirlar larzaga keldi.	Tepeler sarsıldı.
47.107.	Serjant Orziqulov ko'rdi:	Çavuş Arzıkulav gördü:
47.108.	Mo'ljalga olmish chiroq lip etib o'chdi.	Nişan aldığı ışık çabucak söndü.
47.109.	Serjant Orziqulov ko'rdi:	Çavuş Arzıkulav gördü:
47.101.	O'g'li oyoq-qo'li yoyilib yuz-tuban yiqildi...	Oğlu eli ayağı yayılmış bir şekilde yüzüstü düştü...

48

48.1.	Daho bir kelishida tuman ro'znomasida bo'ldi.	Deha, bir gelmesinde ilçe gazetesine vardı.
48.2.	İkkita qalamkash yoronini ergashtirib keldi.	İki yazar arkadaşını peşine takıp geldi.
48.3.	O'tirar-o'tirmas, qishloq yo'ldan yorildi.	Oturur oturmaz köy yolundan dert yandı.
48.4.	—Shu, yo'l yomon-da, paxan,— dedi.	Bu yol kötü, paxan, dedi.
48.5.	—Shunday, qishloq bo'ladi-yu, go'r bo'ladimi, shunday!— dedi serjant Orziqulov.	Böyle köy olur da, mezar olur mu, dedi çavuş Arzıkulav.
48.6.	—Denovdan qishloqqacha mashina bir martayam lo'qimaydi.	—Denov'dan köye kadar bir kez araba çarpmadı.
48.7.	Katta yo'ldan uyimizga qarab burildi degandan mashina olib uradi.	Koca yoldan evimize bakarak döndü derken araba çarptı.
48.8.	Yoronlar biri qo'yib biri gapirdi:	Arkadaşlarından biri bıraktı biri konuştu:

48.9.	—Men ikki marta boshimni mashina qirrasiga urib oldim.	—Ben iki defa başımı arabanın kenarına vurdum.
48.10.	Xiyol bolmasa kallam yorilayin dedi.	Eğer hayal değilse başım yarılalım dedi.
48.11.	—Kallayam gapmi, men mashina lo‘qiganda mashinadan otilib ketayin dedim.	Baş da laf mı, ben araba çarptığında arabadan atlayıp gideyim dedim.
48.12.	—Ayniqsa burilishdagi ariq yomon ekan.	—Bilhassa dönüşteki ark kötüymüş.
48.13.	Mashina o‘xshatib bir ko‘tarib urdi.	Araba taklidi yapıp kaldırarak çarptı.
48.14.	—Yegan-ichganim ichimdan tushib ketdi.	—Yediğim içtiğim içimden çıktı.
48.15.	—Tishimni tishimga qo‘yaman deb, tilimni tishlab oldim.	—Bütün gücümle kendimi tutacağım diyerek konuşmadım.
48.16.	—Endi, ullarim, qishloq o‘z oti o‘zi bilan qishloq-da,— dedi serjant Orziqulov.	Şimdi oğullarım, kendi adı ile kendi köyünde, dedi, çavuş Arzıkulav.
48.17.	—Bilamiz, bova, bilamiz.	—Biliyoruz, dede, biliyoruz.
48.18.	Qishloqlarda ko‘p bo‘lamiz.	Köylerde çok kalıyoruz.
48.19.	Yaqindayam gazeta topshirig‘i bilan kelib-ketib edik.	Son zamanlarda gazete görevi ile gelip gitmiştik.
48.20.	Qayerga borib edik, o‘rtoq Hafizov?	Nereye gitmiştik, yoldaş Hafizov?
48.21.	—U borgan joyimiz yuqoriroqda edi.	—O gittiğimiz yer daha yukarıdaydı.
48.22.	Katta tut oldidan chapga burilib edik.	Koca dutun önünden sola dönmüştük.
48.23.	O‘ziyam, uyi ostonasigacha tosh to‘shalgan edi-da.	Kendisi de, evin girişine kadar taş düşüyordu.
48.24.	—Familiyasi Xoliqovmidi?	—Holikov ailesi miydi?
48.25.	Ha, endi, u Xoliqov-da!	Evet, o, Holikov‘du!
48.26.	Urush qatnashchisi!	Savaş katılımcısı!
48.27.	Qo‘sha-qo‘sha orden-nishonlari bor!	Çifter çifter madalyaları var!
48.28.	Ana shunda serjant Orziqulov qulog‘i ding bo‘ldi.	İşte o an çavuş Arzıkulav can kulağı ile dinledi.
48.29.	—Nima bo‘pti?— dedi.	Ne olmuş, dedi.

48.30.	—Biz ham urush qatnashchisi!	—Biz de savaş katılımcısıyız!
48.31.	—İya, shundaymi?	—Gerçekten öyle mi?
48.32.	—Shunday! Bizdada bor, orden-nishon!	—Öyle! Bizde de var, madalya!
48.33.	Daho sergak tortdi.	Deha dikkat kesildi.
48.34.	Bir otasiga qaradi, bir yoronlariga qaradi.	Bir babasına baktı, bir arkadaşlarına baktı.
48.35.	Keyin, yer singaladi.	
48.36.	Xiyol qizardi.	Biraz kızardı.
48.37.	—Qani, olib keling, qani?— dedi yoranlar.	Hani, getirin, hani, dedi, arkadaşları.
48.38.	—Qo‘yinglar-ye, ularim-ye...	—Kaldırdım, oğullarım...
48.39.	—Qo‘yinglari bo‘ptimi?	—Kaldırmak olur mu?
48.40.	Olib keling, bo‘ling!	Alıp gelin!
48.41.	Serjant Orziqulov choynak qopqog‘ini shiqirlatib o‘ynadi.	Çavuş Arzıkulav çaydanlık kapağını şakırdatarak oynadı.
48.42.	Bir o‘g‘liga qaradi, bir yoronlariga qaradi.	Bir oğluna baktı, bir arkadaşlarına baktı.
48.43.	Gap jiddiyligini bildi.	Konuşmanın ciddiliğini anladı.
48.44.	Tizzasiga tayanib qo‘zg‘oldi.	Dizlerine dayanarak yerinden kalktı.
48.43.	—Yo, pirim!	—Ya, pirim!
48.44.	Olib kelsam, olib kelayin, ko‘p qo‘ymadilaring.	Getirmeye getireyim ama çok kalmadı.
48.45.	Serjant Orziqulov shunday deya ichkariladi.	Çavuş Arzıkulav böyle diyerek içeri gitti.

49

49.1.	Serjant Orziqulov ordan-nishonlarini eski do‘ppisida saqlab yurdi.	Çavuş Arzıkulav madalyalarını eski bir doppelinde saklıyordu.
49.2.	Orden-nishonlar do‘ppidan to‘kilib keta berdi, sochilib keta berdi.	Madalyalar doppeliden dökölüp, saçılıverdi.
49.3.	Orden-nishonlarini endi belbog‘ida o‘rab yurdi.	Madalyaları artık kuşağına sararak saklıyordu.
49.4.	Endi, orden-nishonlik tugunni topish qiyin bo‘ldi.	Şimdi, madalyanın olduğı bohçayı bulmak zordu.

49.5.	Orden-nishonni topish uchun sandiq to'la tugunlarni bittalab ushlab-ushlab	Madalyayı bulmak için sandık dolusu bohçalara teker teker bakmak gerekir.
	ko'rar bo'ldi.	
49.6.	Shunday qilmasa, qaysinisida ordannishon borligini bilib bo'lmadi.	Yoksa, hangisinde madalya olduğunu bilemez.
49.7.	Tugunda bo'lmadi.	Bohça olmadı.
49.8.	Orden-nishon saqlayajak boshqa bir nima izladi.	Madalya saklayabileceği başka bir şey aradı.
49.9.	İzladi-izladi, oshxonaga kirdi.	Aradı aradı, mutfığa girdi.
49.10.	Qoziqda osig'lik tuzxaltaga ko'zi tushdi.	Asılı olan tuz torbasına gözü takıldı.
49.11.	Shu tuzxalta orden-nishonbop idish ko'rindi!	Bu tuz torbası madalya olan kap gibi göründü!
49.12.	Qoziqdan tuzxaltani oldi.	Tuz torbasını aldı.
49.13.	Tuzini chinni kosaga to'kdi.	Tuzu porselen kâseye döktü.
49.14.	To'ntarib-to'ntarib qoqdi.	Ters çevirip silkeledi.
49.15.	Orden-nishonlarini ana shu tuzxaltaga ag'dardi.	Madalyalarını işte bu tuz torbasına aktardı.
49.16.	Og'zini o'rab-o'rab bog'ladi.	Ağzını dolayıp bağladı.
49.17.	Sandiqqa solib qo'ydi.	Sandığa koydu.

50

50.1.	Serjant Orziqulov ana bu orden xaltani ko'tarib keldi!	Çavuş Arzıkulav işte bu torbayı getirdi!
50.2.	—Ana!— dedi.	İşte, dedi.
50.3.	Yoronlar orden xaltani aylantiribaylantirib ko'rdi.	Arkadaşları torbayı evirip çevirip baktı.
50.4.	Orden xalta og'zini ochdi.	Madalya torbasının ağzını açtı.
50.5.	Ko'zi oldiga olib keldi.	Ortaya koydu.
50.6.	Orden xalta ichiga bir ko'zlab qaradi.	Madalya torbasının içine baktı.
50.7.	Miyig'ida kuldi.	Bıyık altından güldü.
50.8.	—Dasturxonga to'king, ulim, dasturxonga!— dedi serjant Orziqulov.	Sofraya dökün oğlum sofraya, dedi, çavuş Arzıkulav.

50.9.	—Manavi qand-qursdayin to‘kib tashlang, so‘g‘in, bari ko‘rinadi!	—Küp şekerleri dökün, sonra hepsi görünür!
50.10.	Yoronlar orden xaltani dasturxonga	Arkadaşlar madalya torbasını sofraya dönderdi.

	to‘ntardi.	
50.11.	Xaltadan jaraq-juruq orden to‘qildi.	Torbadan madalyalar şangır şungur döküldü.
50.12.	—O-o-o! Eh-ye-ye!— dedi yoranlar.	Ooo! , dedi arkadaşlar.
50.13.	Serjant Orziqulov qand-qurslarni dasturxon chetiga surdi.	Çavuş Arzıkulav küp şekerleri sofranın kenarına çekti.
50.14.	Xuddi qand-qurs yoymishday, kafti bilan orden-nishon yoydi.	Aynı küp şekerleri yayar gibi avcu ile madalya yaydı.
50.15.	—Ana, ana!—dedi.	İşte, işte, dedi.
50.16.	—Shunca orden-madalingiz bo‘laturib, nima qilib o‘tiribsiz, bova?	—Bu kadar madalyanız var, ne diye oturuyorsunuz, dede?
50.17.	—Nima qilayin?— dedi serjant Orziqulov.	Ne yapayım, dedi, çavuş Arzıkulav.
50.18.	—Orden-nishon ot bo‘lsa ekan, minib ko‘pkari chopsam!	—Madalya at olsa da binip postacı olsam!
50.19.	—Kattalarga boring, yo‘lga to‘shab ber, deng.	—Yetkililere gidin, yola taş döşeyiver, deyin.
50.20.	—Qaysi bir 9 mayda rais qanday xizmat bor, deb so‘rab edi.	—Hangi 9 Mayıs’ta idi, reis nasıl hizmet gerek, diye sormuştu.
50.21.	Shunda aytganday bo‘lib edim.	O zaman söylemiştim.
50.22.	—Nima deb edingiz?	—Ne demiştiniz?
50.23.	—Ko‘chamizga tosh to‘shab bering, deganday bo‘lib edim.	—Sokağımıza taş döşeyin, demiştim.
50.24.	—Nima deb edi?	—Ne demişti?
50.25.	—Bo‘ladi-bo‘ladi, de bedi.	Olur, olur, demişti.
50.26.	Shu-shu, haliyam bo‘ladi-da. Shunday!	Şu, bu, hâlâ olacak.
50.27.	—Kolxoz kattalarini qo‘ying, tumanga boring, tumanga!	—Kolhoz yetkililerini bırakın, ilçeye gidin, ilçeye!
50.28.	—Bari katta bir go‘r, ullarim.	—Hepsi aynı oğullarım.

50.29.	Katta zoti borki, bizga qanday xizmat bor, deb so‘raydi.	Büyük bir zat ki bize nasıl hizmet gerek diye soruyor.
50.30.	Siz dardingizni ayta-ayta qolasiz, katta zoti xo‘p-xo‘p, deya, bosh irg‘ab keta beradi.	Siz derdinizi dile getireceksiniz, büyük zat tamam tamam diyerek, başını sallayıp gidecek.

50.31.	Daho tizzasiga shapillatib urdi.	Deha şap şap dizine vurdu.
50.32.	—Ay!— dedi.	Ay! , dedi.
50.33.	—O‘zim urushda bo‘lmadim-da, o‘zginam urushda bo‘lmadim-da!	—Kendim savašta değıldim, cancağızım savašta değıldim.
50.34.	—Nima qilarding?— pisandali dedi serjant Orziqulov.	—Ne yapardın, şart olarak, dedi, çavuş Arzıkulav.
50.35.	—Talab qilardim!	—Talebimi dile getirirdim!
50.36.	Ko‘chaga toshyo‘l olib kelardim, temir naycha bilan jo‘mrak olib kelardim!	Sokağa taş yol getirirdim, demir boru ile musluk getirirdim!
50.37.	Ana, Xoliqov!	İşte, Holikov!
50.38.	Urush qatnashchisi deb uni aytadi!	Savaş katılımcısı diyerek onu söylüyor!
50.39.	—Ha, endi, Xoliqov yozuvchi-da, ulim, yozuvchi!	—Evet, şimdi, Holikov yazar ise oğlum da yazar!
50.40.	Yoronlar birdan sergak bo‘ldi...	Arkadaşlar birden dikkat kesildi...
50.41.	—Kim-kim?— dedi.	Kim, kim, dedi.
50.42.	—Yozuvchi! Shunday!	—Yazar! Öyle!
50.43.	—Yozuvchi? Bu qishloqda Pahlavon Dahodan boshqayam yozuvchi bormi?	—Yazar? Bu köyde Pehlivan Deha’dan başka yazar mı var?
50.44.	—E-e, qanaqa yozuvchi!— deya qo‘l siltadi Daho.	—Eee, nasıl yazar! , diyerek elini salladı Deha.
50.45.	—Beshinchi sinf ma‘lumoti bor!	—Beşinci sınıf bilgisi var!
50.46.	O‘g‘liga shikoyat yozdirib yozuvchilik qiladi!	Oğluna şikâyet dilekçesi yazdırarak yazarlık yapıyor!
50.47.	Yoronlar kah-kah urib kuldi.	Arkadaşlar kahkaha atarak güldü.

50.48.	—O‘g‘liga yozdiradimi, nevarasiga yozdiradimi, ishqilib, yozuvchi degan nomi bor-da!— dedi serjant Orziqulov.	O‘g‘luna mı yazdırıyor, torununa mı yazdırıyor kısacası yazar denilen bir namı var, dedi çavuş Arzıkulav.
50.49.	—Yozuvchi bo‘lsa nima?— dedi Daho.	Yazar olsa ne, dedi Deha.
50.50.	—Yozuvchidan el qo‘rqadi, yozuvchidan katta qo‘rqadi.	—Yazardan memleket korkuyor, çok korkuyor.
50.51.	Sen bilan bizdan kim qo‘rqadi?	Bizden kim korkuyor?
50.52.	—Qo‘rqmaydimi, qo‘rqmaydimi?	—Korkmuyor mu, korkmuyor mu?
50.53.	Daho shunday deya, juzdonini ochdi.	Deha böyle diyerek dosyasını açtı.

50.54.	İchidan qog‘oz-qalam oldi.	İçinden kâğıt, kalem aldı.
50.55.	—E, qo‘y-ye, ulim-ye!—dedi serjant Orziqulov.	Bırak oğlum bırak, dedi çavuş Arzıkulav.
50.56.	—Nima qo‘y-ye, nima qo‘y-ye?— dedi Daho	—Neden bırakayım neden, dedi Deha.
50.57.	—Siz kimdan kam?	—Senin başkalarından neyin eksik?
50.58.	Urushda qon to‘kib keldingiz!	Savaşta kan döküp geldiniz!
50.59.	Serjant Orziqulov qaradi-qaradi, o‘g‘li qarori qat‘iyligini bildi.	Çavuş Arzıkulav, oğlunun kararının kesin olduğunu anladı.
50.60.	Uzalib, o‘g‘lining qalamli qo‘lini ushladi.	Uzanarak, oğlunun kalemlı elını tuttu.
50.61.	—Shoshma!—dedi	Acele etme, dedi.
50.62.	—Ahding behazil bo‘lsa, mayli, yoz.	—Sözün şaka değilse tamam, yaz.
50.63.	Lekin boshqa masalada yoz.	Fakat başka bir sorunu da yaz.
50.64.	—Masalan?	—Mesela?
50.65.	—Masalan, molning yemishi yo‘q.	—Mesela, hayvanın yemi yok.
50.66.	Har yili uch-to‘rt barobar ziyod narxda yemish sotib olaman.	Her yıl üç dört kat daha pahalı fiyata yem alıyorum.
50.67.	Zo‘r bo‘lsang, molga yemish ber, deb yoz!	İmkânın varsa hayvana yem ver, diye yaz!
50.68.	—Bo‘ldi, yemish bo‘lsa, yemish-da!	—Tamam, yem ise yem!
50.69.	—Barakalla.	—Çok iyi.

50.70.	Avval iqtisod, keyin siyosat degan Lenin bova.	Önce ekonomi sonra siyaset demiş, Lenin dede.
50.71.	Toshyo‘ldan yurmay, chang yo‘ldan yursak, oyog‘imiz ochdan o‘lmaydi.	Taş yoldan yürümeyip, toprak yoldan yürüsek, ayağımız açlıktan ölmez.
50.72.	Lekin mol yemishsiz qolsa bo‘lmaydi, shunday!	Fakat hayvan yemsiz kalırsa olmaz!
50.73.	—Bo‘pti, paxan, unda, uchta-to‘rtta ariza yozaman.	—Olur, paxan, o zaman üç dört tane dilekçe yazayım.
50.74.	Bitta-bittadan olib borasiz.	Birer birer alıp gidin.
50.75.	—Qayoqqa olib boraman?— ajablanib so‘radi serjant Arzikulov.	Nereye gideceğim, diye şaşırarak sordu çavuş Orzikulov.

50.76.	—Tumanga olib borasiz, qayoqqa olib borardingiz?	—Nereye olcak, ilçeye gideceksiniz.
50.77.	Tumanda bitmasa, undan ham yuqoriga olib borasiz.	İlçede olmazsa, daha üst makama gidin.
50.76.	—Yo‘q-yo‘q!— deya qo‘l siltadi serjant Orziqulov.	Hayır hayır, dedi çavuş Arzikulov.
50.77.	—Molim ochdan o‘lsayam bormayman!	—Hayvanım açlıktan ölse de gitmem!
50.78.	—İya, unda kim boradi?	—Ee, o zaman kim gidecek?
50.79.	Men boraymi?	Ben gideyim mi?
50.80.	—Borma, kim senga borsin deyapti?	—Gitme, kim sana git diyor?
50.81.	Borma-da, xat-jildga solib, xabarqutiga shunday tashlab yubor, o‘zi boradi.	Gitme, zarfa koyup, posta kutusuna at, kendi gider.
50.82.	Faqat, xat-jild betiga shunday-shunday manzilga yetib borsin, deb bitasan, bo‘ldi.	Ama zarfin üzerine şöyle şöyle adrese ulaşsın, diye yazarsan, tamam.
50.83.	Yoranlar tag‘in qah-qah urib kuldi.	Arkadaşlar kahkaha atarak güldü.
50.84.	—E, bova, e, bova-ye!— dedi.	Ah dede, ah dede, dedi.
50.85.	Daho qizardi.	Deha kızardı.
50.86.	Qalam uchi bilan chakkasini qashidi.	Kalemin ucu ile şakağını kaşdı.
50.87.	Ovozini bir parda ko‘tarib aytdi:	Sesini biraz yükselterek konuştu.

50.88.	—Paxan! Urtoqlar oldida odamni uyaltirmang!	—Paxan! Arkadaşların önünde adamı utandırmayın!
50.89.	—İdora degani qayerda bo‘ladi, bilmasam,— dedi serjant Orziqulov.	Devlet dairesinin nerede olduğunu bilemezsem, dedi çavuş Arzıkulav.
50.90.	—İdoralarda katta-katta odamlar o‘tiradi.	—Devlet dairesinde büyük adamlar var.
50.91.	Borib nima deyman, bilmasam...	Gidip ne diyeceğimi bilemezsem...
50.92.	—O‘zim o‘rgataman, siz xo‘p deng!	—Siz tamam deyin, ben öğreteceğim!
50.93.	Serjant Orziqulov o‘g‘liga tikildi.	Çavuş Arzıkulav dikkatlice oğluna baktı.
50.94.	O‘g‘li avzoyi yomon bo‘ldi.	Oğlunun durumu kötüydü.
50.95.	—Borishga bir amallab topib boraman,— dedi serjant Orziqulov.	Bir yolunu bulup gideceğim, dedi çavuş Arzıkulav.
50.96.	—Lekin dovdirab qolaman-da, gapimni yo‘qotib qo‘yaman-da.	—Fakat şaşırırsam lafımı unuturum.
50.97.	—Gapingizni yo‘qotmaysiz!	—Lafınızı unutmazsınız!
50.98.	Shoirning paxanidan bo‘lib gaplashasiz!	Şair gibi konuşuyorsunuz!
50.99.	—O‘zim o‘rgataman!	—Ben öğreteceğim!
50.100.	—Xop, mayling.	—İyi, tamam.
50.101.	—Endi borib, vel‘et kostyumingizni olib keling!	—Şimdi gidin, kadife takım elbisenizi alıp gelin!

51

51.1.	Chiyduxoba kamzul bir vaqtlar Dahoniki edi.	Çizgili kadife yelek bir zamanlar Deha’nındı.
51.2.	Daha kamzulni kiydi-kiydi, ohorini to‘kdi.	Deha yeleği giydi giydi eskitti.
51.3.	Kiydi-kiydi, otasiga berdi.	Giydi giydi babasına verdi.
51.4.	Serjant Orziqulov chiyduxoba kamzulni yuzlik kiyim qilib oldi.	Çavuş Arzıkulav çizgili kadife ceketi peçe gibi yaptı.
51.5.	To‘y-marakalarda kiydi.	Düğün ve bayramlarda giydi.
51.6.	E‘tiborli-e‘tiborli joylarda kiydi.	Önemli yerlerde giydi.
51.7.	Hayitlarda kiydi.	Dini bayramlarda giydi.
51.8.	Begim kunlar bo‘xchaga taxlab qo‘ydi.	Diğer günlerde katlayıp bohçaya koydu.

52

52.1.	Serjant Orziqulov ichkaridan ana shu chiyduxoba kamzulini olib keldi.	Çavuş Arzikulav içeriden işte bu çizgili kadife ceketini alıp geldi.
52.2.	Daho kamzul uyoq-buyog'ini qaradi.	Deha ceketin o tarafına bu tarafına baktı.
52.3.	—O-o-o, vel'vet!— dedi.	Oo, kadife, dedi.
52.4.	—Vel'vet janobi oliylari!	—Kadife alicenapları!
52.5.	Daho kamzulni bolishga yoydi.	Deha, ceketini mindere yaydı.
52.6.	Orden-nishonlarni bir boshidan kamzul ko'kragiga takdi.	Madalyaları başından itibaren yeleğin göğsüne taktı.
52.7.	Kamzul ko'kragi orden-nishonga to'ldi.	Yeleğin göğsü madalya ile doldu.
52.8.	Daho kamzul yoqasidan ko'tarib qaradi, silkib-silkib qaradi.	Deha yeleğin yakasını kaldırıp baktı, silkeleyip silkeleyip baktı.
52.9.	Orden-nishonlarni jaraq-juruqlatib qaradi.	Madalyalarını parlatarak baktı.
52.10.	Kamzulni kiyib o'tirdi.	Yeleğini giyip oturdu.
52.11.	Ko'ksidagi orden-nishonlarni tomosha qilib o'tirdi.	Göğsündeki madalyaları izleyerek oturdu.
52.12.	—Qalay, yarashdimi?— dedi yoronlariga,— o'zim urushda bo'lmadim-da!..	Nasıl, yakıştı mı, dedi arkadaşlara, ben savaşta yoktum da!
52.13.	Daho otasiga qayerga borish, nima qilish, nima deyishlikni o'rgatdi.	Deha babasına, nereye gideceğini, ne yapacağını, ne söyleyeceğini öğretti.
52.14.	Bot-bot o'rgatdi.	Hızlı hızlı öğretti.

53

53.1.	Serjant Orziqulov bomdod namozini naridan-beri o'qiydi.	Çavuş Arzikulav sabah namazını ivedilikle kıldı.
53.2.	Orden-nishonlik kamzulini kiydi.	Madalyalı yeleğini giydi.
53.3.	Ustidan beqasam choponini ildi.	Üzerine yünlü kaftanını geçirdi.
53.4.	Belbog'ini bog'ladi.	Kuşağını bağladı.
53.5.	Zarang tayog'ini sudrab, bekatga bordi.	Akçağağaçtan yapılmış bastonunu sürükleyerek, durağa gitti.
53.6.	Avtobus yo'lini qaradi.	Otobüs yolunu gözledi.

53.7.	Bobotog' uzra kun sariq berdi.	Ulu dağın üzerinde gün doğdu.
53.8.	Shunda, ko'z oldida bir nima yilt etdi.	O anda, gözünün önünde bir şey parladi.
53.9.	Serjant Orziqulov seskanib tushdi.	Çavuş Arzikulav ürpererek düştü.
53.10.	E'tibor bilan qaradi:	Dikkatle bakti:
53.11.	Choponi yoqasidan bir nishon chiqib turdi.	Kaftanının yakasından bir madalya çıktı.
53.12.	Ana shu nishon kun sarig'ida yilt-yilt etdi.	İşte bu madalya güneş ışığında ışıldadı.
53.13.	Serjant Orziqulov tuf-tuf, deya, ichiga tufladi.	Çavuş Arzikulav tüh diyerek içine tükürdü.
53.14.	Tevarak-boshga qaradi.	Etrafına bakti.
53.15.	Tevarakda odam zoti yo'q bo'ldi.	Etrafta insan soyu yoktu.
53.16.	Shunda, choponi yoqalarini ohista yonlariga surdi.	Sonra kaftanının yakalarını yavaşça yana yatırdı.
53.17.	Ko'ksi to'la orden-nishonlarni oftobga	Göğüs dolu madalyalarını güneşe tuttu.

	tutdi.	
53.18.	Ohista-ohista o'ng tarafiga tebrandi.	Yavaş yavaş öne doğru sallandı.
53.19.	Orden-nishonlar oftobda jaraq-jaraq etdi!	Madalyalar güneşte ısıll ısıll ışıldadı!
53.20.	Ohista-ohista chap tarafiga tebrandi.	Yavaş yavaş sola doğru sallandı.
53.21.	Orden-nishonlar oftobda yaraq-yaraq etdi!	Madalyalar güneşte parıl parıl parladi.
53.22.	Serjant Orziqulov orden-nishonlarini qaradi.	Çavuş Arzikulav madalyalarını izledi.
53.23.	Bosh irg'ab-bosh irg'ab tomosha qildi.	Başını sallaya sallaya izledi.
53.24.	Kulimsib-kulimsib tomosha qildi.	Gülümseyerek izledi.
53.25.	Shu vaqt, olisdan ovtobus ovoz berdi.	O anda, otobüs uzaktan ses verdi.
53.26.	Serjant Orziqulov choponi yoqalarini apil-tapil yopdi.	Çavuş Arzikulav kaftanının yakalarını alelacele kapattı.
53.27.	Orden-nishonlarini yashirdi.	Madalyalarını gizledi.
53.28.	Avtobus zinapoyasidan enkaya-enkaya chiqdi.	Otobüsün basamaklarından eğilerek çıktı.

53.29.	Enkayishida choponi yoqalari xalta bo‘lib osildi.	Eğildiğinde kaftanı torba gibi sarktı.
53.30.	Ana shunda tag‘in orden-nishonlari ko‘rinisberdi.	İşte o zaman madalyaları tekrar görünüverdi.
53.31.	Orden-nishonlari shalvir-shalvir etdi.	Madalyaları şıkır şıkır etti.
53.32.	Orden-nishonlari jangir-jungur etdi.	Madalyaları şangır şungur etti.
53.33.	Avtobusda bolalikdan billa o‘smish Sadir bo‘yinsasi bo‘ldi.	Otobüste çocuklukta birlikte büyüdüğü Sadir arkadaşı vardı.
53.34.	Ana shu bo‘yinsasi joyidan lik etib turdi.	İşte bu arkadaşı hemen yerinden kalktı.
53.35.	Serjant Orziqulov askarlikdan qaytmish kunlardan olib hazillashdi.	Çavuş Arzıkulav askerden döndüğü günleri hatırlayıp şakalaştı.
53.36.	Serjant Orziqulov askarlikdan qaytmish kunlardan olib, barmoqlarini chakkasiga qo‘yib harbiycha salom berdi.	Çavuş Arzıkulav askerlikten döndüğü günleri hatırlayıp, parmaklarını şakağına koyup asker selamı verdi.
53.37.	—Zdravstvuy, serjant Orziqulov!— dedi.	Merhaba, çavuş Arzıkulav, dedi.
53.38.	—Skol‘ko zima, skol‘ko vesna!	—Kaç kış, kaç bahar!
53.39.	Avtobusda o‘tirmishlar piq-piq kuldi.	Otobüste oturanlar kıkır kıkır güldü.
53.40.	Bo‘yinsasi yoshlarga qaradi.	Arkadaşı gençlere baktı.
53.41.	—Qani, serjant Orziqulovga joy berganskiy!— dedi.	Hadi, çavuş Arzıkulav’a yer verin!
53.42.	—Serjant Orziqulov o‘tircanskiy!	—Çavuş Arzıkulav otursun!
53.43.	Boisi, serjant Orziqulov qariganskiy!	Çünkü çavuş Arzıkulav yaşlı!
53.44.	—Yetmishdan oshib ham aqling kirmadi-kirmadi-da!—dedi serjant Orziqulov.	Yetmişi aştın da aklın ile iş yapmadın, dedi, çavuş Arzıkulav.
53.45.	Serjant Orziulov bo‘yinsasi bilan yelkama-yelka o‘tirdi.	Çavuş Arzıkulav arkadaşı ile omuz omuza oturdu.
53.46.	—Qani, serjant oshna, sharlabsan-da?— dedi— bo‘yinsasi.	Şehirde ne yapacaksın çavuş kardeş, dedi, arkadaşı.

53.47.	—Shunday, shunday!	—Böyle, böyle!
53.48.	—Menga aql kirmadi deysan, senga qachon aql kiradi, serjant oshna?	—Bana aqlinla ish yapmadin diyorsun, sen ne zaman aqlinla ish yapacaksin, çavuş kardeş?
53.49.	—Eb-ey, nima, aqlimiz yo‘qmi?	—Hey, neden, aklımız yok mu?
53.50.	—Aqling bo‘lsa, ertamatandan ordennishon taqasanmi?	—Aqlin olsa, sabah sabah madalya takar mısın?
53.51.	Nima, bir senda bormi, orden-medal?	Neden, tek sende mi var madalya?
53.52.	—Taqsam, o‘zimniki!	—Takıyorsam, kendiminkini takıyorum!
53.53.	—Bovujud, urushga boribsan ekan-da!	—Meşhur savaşa gitmişsin!
53.54.	Yoril-ye, bachchag‘ar, yoril-ye!	— Çatla ya, velet, çatla!
53.55.	Bozor-o‘chargayam orden-medal toqib bor-ye!	Pazara bakkala da madalya takıp git!
53.56.	—Komissar chaqiribdi, oshna, komissar!	—Komiser çağırmıştı, kardeş, komiser!
53.57.	—Ha-a, shuday de!	—Ha, öyle de!
53.58.	Sho‘xlashamanda-ye, serjant oshna!	Dalga geçme ya, çavuş kardeş!
53.59.	Begim kunlar taqib yurmasding, shunga aytaman-da!	Belirli günler dışında takmazdın, onu söylüyorum!

54

54.1.	Serjant Orziqulov so‘radi-so‘radi, tuman ijroqo‘mi binosini topib bordi.	Çavuş Arzıkulav sora sora ilçe icra komitesi binasını buldu.
54.2.	Zinapoya ushlagichidan ushlab-ushlab, ikkinchi qavatga ko‘tarildi.	Merdiven korkuluğundan (tırabzan) tutunarak, ikinci kata çıktı.
54.3.	Qavat nimqorong‘iligidan ko‘zi yaxshi o‘tmadi.	Katın yarı karanlığında gözü iyi göremedi.
54.4.	Shu bois, eshiklarga tikilib borib qaradi.	Bu nedenle kapılara dikkatlice baktı.
54.5.	Eshiklarni ushlab-ushlab ko‘rib qaradi.	Kapıları tutarak kontrol etti.
54.6.	Eshiklarga peshonasi tegayin-tegayin deb qaradi.	Kapılara alnı değerek baktı.
54.7.	Qaradi-qaradi, og‘li aytmiş o‘n oltinchi eshikni topdi.	Baktı baktı, oğlunun söylediği on altıncı kapıyı buldu.

54.8.	Adashmayapmanmi, qosh-kipriklari eshikka tegayin-tegayin deb qaradi.	Sanki yanılmıyormuşum gibi kapıya baktı.
54.9.	Shu vaqt, eshik favqulodda ochildi.	O anda, tesadüfen kapı açıldı.
54.10.	Serjant Orziqulov peshonasiga kelib tegdi.	Çavuş Arzıkulav'ın alnına çarptı.
54.11.	Serjant Orziqulov peshonasini ushlayushlay ketiga tis bo'ldi.	Çavuş Arzıkulav alnını tutarak geri geri yürüdü.
54.12.	Ichqaridan chiqmish ayol kechirim so'ray-so'ray ketdi.	İçeriden çıkan kadın özür dileyerek gitti.
54.13.	Serjant Orziqulov ochiq qolmish eshikdan ichkariladi.	Çavuş Arzıkulav açık kalan kapıdan içeri girdi.
54.14.	Zarang tayog'ini burchakka suyab qo'ydi.	Bastonunu kenara koydu.
54.15.	Katta bilan ko'rishib-so'rashdi.	Yetkili ile görüştü.
54.16.	Katta serjant Orziqulovga deraza tarafdin joy ko'rsatdi.	Yetkili, çavuş Arzıkulav'a pencere kenarında bir yer gösterdi.
54.17.	Serjant Orziqulov katta aytmiş joyga o'tirdi.	Çavuş Arzıkulav yetkilinin gösterdiği yere oturdu.
54.18.	—Omin!— deya fotiha o'qidi.	Amin! , diyerek Fatiha okudu.
54.19.	Katta yuziga fotiha tortmadi.	Yetkili duadan sonra ellerini yüzüne

		götürmedi.
54.20.	Bosh iring'ab qo'ya qoldi.	Başını salladı.
54.21.	Qalam uchi bilan stol chertdi.	Kalem ucuyla masaya vurdu.
54.22.	—Keling, bova?— dedi.	Gelin, dede, dedi.
54.23.	—Shukur, xudoga, shukur!— deya bosh iring'adi serjant Orziqulov.	Şükür, Allah'a şükür, diyerek başını salladı, çavuş Arzıkulav.
54.24.	—Nima gap?	—Sorun nedir?
54.25.	—Tirikchilik, katta, tirikchilik.	—Geçim, beyim, geçim.
54.26.	—Tirikchilik ham har xil-da.	—Geçim de her türlü ya.
54.27.	—Shu...	—Bu...

54.28.	Serjant Orziqulov go‘yo palov yeyotganday, kaftini og‘ziga yugurtirib-yugurtirib oldi.	Çavuş Arzikulav güya pilav yiyormuş gibi avcunu ağzına götürdü.
54.29.	—Nima, Palovmi?—dedi katta.	Ne, pilav mı, dedi yetkili.
54.30.	—Yo‘g‘-ye, katta, mol odammidiki, palov yeydi...	—Hayır, beyim, hayvan insan mı ki pilav yesin...
54.31.	Serjant Orziqulov tag‘in kaftini og‘zig‘a yugurtirib-yugurtirib oldi.	Çavuş Arzikulav tekrar avcunu ağzına götürdü.
54.32.	—Haligi, mol, yeydi-ku, oti nima edi...	—Sözü geçen hayvan, yiyor, adı neydi...
54.33.	—Kombikorma.	—Yem.
54.34.	—Yo‘q, unday emas, yo‘q...	—Yok, yok öyle değil...
54.35.	—Sheluxa.	—Sazan.
54.36.	—Ha-ha, shulxa!	—Evet, evet, sazan!
54.37.	Shunday, chulxa!	Şunun gibi, sazan!
54.38.	Katta qog‘oz titkiladi.	Yetkili didik didik kâğıt aradı.
54.39.	—Endi, yemish masalasi chatoq, bova, juda chatoq,— dedi.	Şimdi, yem meselesi uygunsuz, dede, çok uygunsuz, dedi.
54.40.	—Mana, bozor yo‘liga o‘tayapmiz.	—İşte, pazar yolunu yapıyoruz.
54.41.	—Katta...	—Beyim...
54.42.	Serjant Orziqulov g‘o‘ldiradi.	Çavuş Orzikulov homurdandı.
54.43.	“Katta, meni urushda bo‘lib edim.	“Beyim, ben savaşa gittim.
54.44.	Mana, orden-nishonlarim ham bor”, demoqchi bo‘ldi.	İşte, madalyalarım da var”, demek istedi.

54.45.	Ama tili bormadi.	Ama diyemedi.
54.46.	Bir kattaga, bir ko‘kragiga qaradi.	Bir yetkiliye, bir göğsüne baktı.
54.47.	“Katta, ko‘kragimga qarang, ko‘kragimga”, demoqchi bo‘ldi.	“Beyim, göğsüme bak, göğsüme”, demek istedi.
54.48.	Kattaning ko‘zi ko‘kragimga tushsa, o‘zi tushunib oladi, deya o‘yladi.	Yetkilinin gözü göğsüme takılsa, kendisi anlar diye düşündü.
54.49.	Katta qog‘oz titkilash bilan mashg‘ul bo‘ldi.	Yetkili kâğıt didiklemekle meşguldü.

54.50.	Serjant Orziqulov ana shunda o'g'li dasturiga binoan emas, tamomila teskari tarafga o'tirib qolganini anladı.	Çavuş Arzıkulav işte o anda oğlunun planına göre değil tamamen ters yöne oturduğunu anladı.
54.51.	“Miyam qursin.— deya afsuslandi.	“Beynim kurusun, diyerek üzüldü.
54.52.	—O'g'lim bunday demab edi-ku”.	—Oğlum böyle dememişti.”
54.53.	Keyin o'zini-o'zi oqladi:	Sonra kendi kendini haklı çıkardı:
54.54.	“Kattaning o'zi joy ko'rsatdi-da, menda nima ayb”.	“Yetkilinin kendisi yer gösterdi, benim ne günahım var.”
54.55.	Ohista joyidan qo'zg'oldi.	Yavaşça yerinden kalktı.
54.56.	—Ha, bova?— dedi katta.	—Ha, dede, dedi, yetkili.
54.57.	—Manavi deraza shamoli ko'p yomon ekan.	—Bu pencerenin esintisi çok kötüymüş.
54.58.	—Ha-a.	—Evet.
54.59.	Serjant Orziqulov derazaga muqobil tarafga o'tdi.	Çavuş Arzıkulav pencerenin tersi yönüne geçti.
54.60.	Derazaga ro'paro' bo'lib o'tirdi.	Pencereye karşı oturdu.
54.61.	Choponi yoqalarini yonlariga surdi.	Kaftanının yakalarını yanlara indirdi.
54.62.	Orden-nishonlarini derazadan tushmish yoruqqa soldi.	Madalyalarını pencereden gelen ışığa tuttu.
54.63.	Orden-nishonlari yorug'da yaltiradi!	Madalyaları ışıktı parıldadı.
54.64.	Katta ana shunda orden-nishonlarni ko'rib qoldi!	Yetkili işte o anda madalyaları gördü!
54.65.	—Uh-u-u!— dedi.	Oh! , dedi.
54.66.	—Zo'rsiz-ku, bova?	—Güçlüsünüz, dede.
54.67.	Serjant Orziqulov jilmaydi.	Çavuş Arzıkulav kımıldamadı.
54.68.	Bir ko'kragiga qaradi, bir kattaga qaradi.	Bir göğsüne baktı, bir yetkiliye baktı.
54.69.	—Shunday, shunday!— deya bosh irtg'adi.	Öyle, öyle diyerek başını salladı.

54.70.	Serjant Orziqulov ana shunda o'g'li kallasiga qoyil bo'ldi!	Çavuş Arzikulav o anda oğlunun aklına hayret etti!
54.71.	“Ming qilsayam, shoir kalla-da, shoir kalla.	Bin bilsem de illa şair aklı, şair aklı.
54.72.	Ha, kallangdan, o'g'lim”.	Hay, aqlınla bin yaşa oğlum.”
54.73.	—Bo'pti, bova,— dedi katta.	Tamam, dede, dedi yetkili.
54.74.	—Bo'pti, bir kelib qolibsiz, sadqai suxaningiz.	—Tamam, o kadar geldiniz, dilinizin sadakası.
54.75.	Biz ulug' Vatan urushi qatnashchilarini e'zozlaymiz.	Biz büyük vatan savaşı katılımcılarıyla özenle ilgileniyoruz.
54.76.	Arizangiz bormi, yo, o'zim yozib berayinmi?	Dilekçeniz var mı yoksa ben yazayım mı?
54.77.	—E, ha, aytganday!	—Evet, söylediğiniz gibi!
54.78.	Serjant Orziqulov qo'yinlarini paypasladi-paypasladi, to'rt buklog'lik qog'oz oldi.	Çavuş Arzikulav koynunu kontrol etti, dört adet katlanmış kâğıt çıkardı.
54.79.	Katta qog'ozni stolga yoydi.	Yetkili kâğıdı masaya yaydı.
54.80.	Kaftlari bilan tekisladi.	Avcu ile düzeltti.
54.81.	—Xatingiz xushro'y ekan, bova,— dedi.	Mektubunuz çok açılmış, dede, dedi.
54.82.	—Shunday, shunday!	—Öyle, öyle!
54.83.	—Bu, o'g'lingiz ham yordam berib turadimi, bova?	—Buna oğlunuz da yardım etti mi, dede?
54.84.	—Yo'q, katta, ulimiz shahardan beri kelmaydi.	—Hayır, beyim, oğlumuz şehre gittiğinden beri gelmez.
54.85.	O'zi bilan o'zi bo'p ketti.	Kendi kendine gitti.
54.86.	—Ha-a, ishqilib, xushro'y yozar ekansiz.	—Evet, iyi yazarsınız.
54.87.	Birato'la kunjarayam qo'shib bera	Aynı zamanda hayvan yemini de ekleyeyim
	qolay, bova?	mi dede?
54.88.	Serjant Orziqulov ko'larini pirpiratib o'yladi.	Çavuş Arzikulav gözlerini kısarak düşündü.

54.89.	O'g'li kunjara deb edimi, yo'qmi, ana shuni o'yladi.	O'glu yem demiş miydi, dememiş miydi, işte onu düşündü.
54.90.	O'yladi-o'yladi, o'g'li kunjara demaginini esladi.	Düşündü düşündü, o'glunun yemi söylemediğini hatırladı.
54.91.	—Yo'q, katta, yo'q,— deya bosh chayqadi.	Hayır, beyim, hayır, diyerek başını salladı.
54.92.	—Bizga shu, haligi aytganingizdan bo'lsa bo'ladi.	—Bize o, az önce söylediğiniz olsa tamam.
54.93.	Boisi, uyda olam-jahon xashak bor.	Çünkü evde dünya kadar saman var.
54.94.	Adirdan gardi-gurd, bir tutam-ikki tutamdan tashib kelib, uyub tashlab edim.	Tepeden kart kurt bir iki demet alıp çöpe atıyordum.
54.95.	Bir qishni bemalol o'tkazadi.	Bir kışı rahat geçirir.
54.96.	Bizga shu...	Bize o...
54.97.	—Sheluxa!	—Sazan!
54.98.	—Shunday, shunday!	—Öyle, öyle!
54.99.	—Shulxa bo'lsa bo'ladi!	—Sazan olsa olur!
54.100.	—Yashang, bova, ba'zi birobilar besh qo'liniyam og'ziga tiqib keladi.	—Yaşa, dede, bazıları beş parmağını ağzına sokarak geliyor.
54.101.	Birdaniga besh-olti narsa so'raydi.	Bir kere de beş altı şey istiyor.
54.102.	—Yo'q, yo'q...	—Hayır, hayır...
54.103.	“O'g'limiz faqat shulxa deb edi”, deb yurborayin, dedi.	“O'glumuz sadece bir sazan demişti”, diyerek Gidelim dedi.

55

55.1.	Shoirlar tog'ladi.	Şairler dağa çıktı.
55.2.	Buloq boshini marvid etdi.	Pınarbaşını çevirdiler.
55.3.	Daho tollar ostidan qaynab chiqmish buloqqa qo'llarini uzatib lablariga bosdi.	Deha, söğütlerin tabanından kaynayıp çıkan suya ellerini uzatıp dudaklarına koydu.
55.4.	O'zicha, buloqni cho'li-cho'li o'pdi.	Kendince, suyu susamış gibi öptü.

55.5.	Kaftlarini tog' cho'qqilariga uzatib lablariga bosdi.	Acuçlarını dağ zirvelerine uzatarak dudaklarına koydu.
55.6.	O'zicha, olachalpak tog'lar betidan o'pdi.	Kendince, aralıklı dağların yüzünü öptü.
55.7.	Shoirlar davra oldi.	Şairler toplandı.
55.8.	Daho suvga bo'sh shisha otdi.	Deha suya boş şişe attı.
55.9.	Shisha korinib-ko'rinmay oqdi.	Şişe görünür görünmez şekilde aktı.
55.10.	Bir kuchuk suv yoqalab chopdi.	Bir yavru köpek su boyunca koştu.
55.11.	Shishani yetib oldi.	Şişeyi yetişip aldı.
55.12.	İskadi-iskadi, yuz o'girdi-ketdi.	Kokladı kokladı, yüz çevirip gitti.
55.13.	Shisha oqib ketmish tarafdin bir odam buloq yoqalab keldi.	Şişenin akıp gittiği taraftan biri dere boyunca yürüyüp geldi.
55.14.	Shoirlar bilan qo'shqo'llab ko'rishdi.	Şairler ile bir anda karşılaşp selamlaştı.
55.15.	Daho odamni davraga marhamat etdi.	Deha, adamı gruba buyur etti.
55.16.	Odam uzun-kalta shishalarga qaradi.	Adam büyük küçük şişelere baktı.
55.17.	Shishalardan buloqqa yuz burdi.	Şişelerden suya yüz çevirdi.
55.18.	—Qulluq, osh bo'lsin!— dedi.	Teşekkürler, afiyet olsun, dedi.
55.19.	—Xush-xushvaqt ketsalaringiz, biz o'tirganday gap.	Oturuyormuşuz gibi mutlu bir şekilde ayrılırsanız.
55.20.	Bilsalaringiz, buloq tabiat karomati...	Biliyorsunuz ki, su doğanın mucizesi...
55.21.	—Bilamiz, brat, bilamiz!	—Biliyoruz, kardeş, biliyoruz!
55.22.	—Bilsangiz, yaxshi.	—Biliyorsanız, iyi.
55.23.	Anavi kuni besh-oltitasi shahardan kelib... o'tirib ketdi!	Bugün beş altı kişi şehirden gelip... oturup gitti!
55.24.	Keyin bilsam, artistlar ekan.	Sonra öğrendim ki sanatçılarmış.
55.25.	Artist bo'lmay, qora yer bo'lgurlar, buloqqa cho'milgani kamday, kir paypoqlarini suvga otib ketibdi.	Sanatçı değil, ölsünler, suya gereksiz, kirli çoraplarını atıp gittiler.
55.26.	Ayollar suvga kelsa, satillariga paypoq ilashibdi.	Kadınlar su için gelse ki kovalarına çorap takılmış.
55.27.	Tayoqni olib chopib keldim.	Sopayı alıp koşarak geldim.
55.28.	Juvonmarg o'lgirlar ketib qolibdi.	Geberesiceler gitmişti.
55.29.	Daho odam tirsagidan ushladi.	Deha, adamı dirseğinden tuttu.

55.30.	—Artist o‘z nomi o‘zi bilan artist, ha, artist!— deya g‘iljaydi.	Sanatçı, sanatçıdır, evet sanatçı, diyerek sırttı.
55.31.	—Men shoir!	—Ben şairim!
55.32.	Men — fazoga intilgan inson!	Ben, gökyüzü kadar çabalayan insan!
55.33.	Men — ona-tabiatni ko‘z qorachig‘iday asrab-avaylaguvchi posbon!	Ben, doğayı gözbebeği gibi özenle koruyan muhafız!
55.34.	Odam anoyi bo‘ldi, gapida anoyi bo‘ldi.	Adam enayi oldu, lafi da enayi oldu.
55.35.	—O‘zlaringiz shaharda yashab, tabiatni qanday qilib qo‘riqlaysizlar?— dedi.	Sizler şehirde yaşayarak doğayı nasıl koruyorsunuz, dedi.
55.36.	—Qo‘riklaymiz, ha, qo‘riqlaymiz!	—Koruyoruz, evet, koruyoruz!
55.37.	She‘rlar yozamiz, xalqni tabiatni asrashga chorlaymiz!	Şiirler yazıyoruz, halkı doğayı korumaya davet ediyoruz!
55.38.	Odam buloq yoqalab ketdi.	Adam dere boyunca gitti.
55.39.	Xiyoldan keyin soy o‘ng betida ikkita bola qora berdi.	Biraz sonra derenin sağ tarafından iki çocuk geldi.
55.40.	Bolalar magnitofon qo‘yib keldi.	Çocuklar teyp alıp geldi.
55.41.	Shoirilar bildi, odam o‘g‘illarini ko‘zquloq o‘lib turish uchun yubordi.	Şairler, adamın, çocuklarını göz kulak olmaları için gönderdiğini anladı.
55.42.	Davra qizidi.	Grup sinirlendi.
55.43.	Bir shoir Dahoning yelkalarini yopib turmish sochlarini siylab xirgoyi qildi:	Şairlerden biri Deha’nın omuzlarını örten saçlarını okşayıp şarkı mırıldandı.
55.44.	—Soch emas bu, sharshara-ye, sharshara!..	—Saç değil bu, şelale, şelale!..
55.45.	Shoirilar biri qo‘yib biri Dahoni ulug‘ladi:	Şairlerin biri bırakıp diğeri Deha’yı göklere çıkarttı.
55.46.	—She‘rlaringiz klassika!	—Şiirleriniz klasik!
55.47.	—Potok soznaniya!	— Beyin fırtınası!
55.48.	—Modernizm!	—Modernizm!
55.49.	Shoirilar shu bahona o‘zlarini ko‘z-ko‘z qilgisi keddi.	Şairler kendilerini gerekçe göstererek galeyana getirdi.

55.50.	Kimnlarni o'qishlarini bildirgisi keldi.	Kimleri okuduklarini duyurmak istediler.
55.51.	—Kafka!	—Kafka!
55.52.	—Kamyu!	—Kamyu!

55.53.	—Prust!	—Prust!
55.54.	Shoirlar bir-birlari sog'ligi uchun qadah ko'tardi.	Shairler birbirlerinin sagligi ichin kadeh kaldirdi.
55.55.	—Joze Mariya!	—Joze Mariya!
55.56.	—Keyrosh!	—Keyrosh!
55.57.	—Iya, salomat bo'lsinlar, ikkovi bitta odam-ku!	—Haydi, saglikli olsunlar, ikisi de bir adam!
55.58.	—Yo'g'-e!	—Hayir!
55.59.	—Ha, Saltikov-Shchedrin deganday gap-da!	—Evet, Saltikov- Shchedrin'in dediği gibi!
55.60.	—Shundaymi?	—Oyle mi?
55.61.	Uf-f, kayfim oshdi...	Oh, iyice keyiflendim...
55.62.	Daho o'zini mastlikka olib yonboshladi.	Deha sarhos olmus gibi yan yatti.
55.63.	Uyatdan ko'zlarini yumib mudradi.	Utancindan gozlerini yumup uyukladi.
55.64.	Bir shoir nashriyotdan kuyib gapirdi:	Shairlerden biri basimevinden dert yandi:
55.65.	—Muharrir...oti nima edi?..	—Editör... Adı neydi?..
55.66.	O'sha g'irt to'nka ekan!	O, tam bir ahmakmiş!
55.67.	Kitobimni o'qib bo'lib, bu tarjimami, deydi.	Kitabımı okuyarak, bu tercüme mi dedi.
55.68.	—Qaysi, haligimi, u g'irt savodsiz!	—Hangisi, bahsi geçen mi, o tam bir cahil!
55.69.	—Anavimi, u yo'q odam!	—Bu mu, o, adam değil!
55.70.	—Birinci jumladan boshlab yopishsa bo'ladimi!	—İlk cümleden başlasam olur mu?
55.71.	“Sherobod adirlari Grenlandiya aysberglari kabi oppoq yastanib yotar edi”, deb o'qib, o'xshatish bunday bo'lmaydi, deydi.	“Sharabad tepeleri Grönland buzdağları gibi bembeyaz yatıyor idi”, diyerek okuyup, benzetme böyle yapılmaz, dedi.

55.72.	O'rtoq, savod degan narsa bormi o'zi, Steynbeklar ko'p narsalarni Grenlandiya aysberglariga taqqoslab tasvirlagan, dedim.	Dostum, okuryazarlik denilen şey onda var mı, Steynbeklar çoğu şeyini Grönland buzdağlarıyla karşılaştırarak betimlemiş, dedi.
55.73.	Eshakning qulog'iga tanbur chertding nima, unga gapirding nima, vo-vo!	Eşeğin kulağına tamburla vurdun neden, ona bağırdın neden, vay vay!
55.74.	Shoir shahodat barmog'i bilan kesakni urib ko'rsatdi.	Şair, şehadet parmağı ile toprak parçasını döverek gösterdi.
55.75.	Daho yozilib kelish uchun ketdi.	Deha, tuvalet için gitti.
55.76.	Chaylada yonboshlab yotmish bolalar magnitofoni ko'taribroq qo'ydi.	Çadırda yan gelip yatan çocuklar teybin sesini açtı.
55.77.	Buloq bo'ylarini ashula oldi:	Dere boyunca şarkı yükseldi:
55.78.	Kishi holimni bilmas, mehribonidin adashgonman,	Kişi halimi bilmez, sevgiliden ayrılmışım,
55.79.	Vatan ovoradurmen, do'stonidan adashgonman...	Vatanında avareyim, destanından ayrılmışım...
55.80.	Daho kela bermadi.	Deha gelmedi.
55.81.	Shoiralar alag'da bo'ldi.	Şairler merak etti.
55.82.	—Shoir akangizdan bir xabar oling, uka,— dedi.	Şair ağabeyinize bir bakın, kardeş, dedi.
55.83.	—Aytib bo'ladimi, begona joy...	—Söylemekle olur mu, bilmediğimiz yer...
55.84.	Haydovchi xo'p, deya qo'zg'oldi.	Şoför tamam, diyerek yerinden kalktı.
55.85.	Suv yoqalab yurdi.	Su boyunca yürüdü.
55.86.	Suv burilib oqar yerda oyoq ildi.	Suyun dönerek aktığı yerde durdu.
55.87.	Ajab sinoat ko'rdi:	İlginç bir durum gördü:
55.88.	Kun qirlar ortida botay-botay dedi.	Gün, tepeler arkasında batayım batayım dedi.
55.89.	Buloq suvlari oftob nurida yilt-yilt etdi.	Çeşmenin suları güneş ışığında ışıldadı.
55.90.	Daho quyoshga tabassum bilan boqib xayol surdi.	Deha, güneşe tebessüm ile bakarak hayal kurdu.
55.91.	Bir nima suvga yilt-yilt etib tushdi, shitir-shitir etib tushdi.	Bir şey suya ışıldayarak, hışırdayıp düştü.

55.92.	Daho quyoshga shoirona-shoirona boqib... suvga choptirdi!	Deha, güneşe şairane bir şekilde bakarak...Suya koşturdu!
55.93.	Haydovchi chappa burilib chopdi.	Şoför sola dönüp koştı.

56

56.1.	Daho buloq yoqalab keldi.	Deha, dere boyu yürüyüp geldi.
56.2.	Qo‘llarini chaydi.	Ellerini duruladı.
56.3.	Silkib-silkib quritdi.	Silkerek kuruttu.
56.4.	Ashula kelmish tarafga o‘ng qo‘lini	Şarkının geldiği tarafa sağ elini savurarak

	shop qilib baqirdi:	bağırdı:
56.5.	—Anavini hangratmasalaring-chi!	—Şunu bağırttırmayın!
56.6.	Bolalar yo, Daho gapni eshitmadi, yo, eshitib eshitmaslikka oldi.	Çocuklar ya Deha'nın sözlerini duymadı ya da duyup duymamazlıktan geldi.
56.7.	Buloq bo‘ylari ashula og‘ushida qoldi:	Dere boyları şarkının bağrında kaldı:
56.8.	Vatansiz benavodurman, makonidin adashgonman,	Vatansız zavallıyım, yerimden ayırmışım,
56.9.	G‘aribi ko‘yi g‘urbat, xonumonidin adashgonman,	Yoksulun derdi vatan hasreti, varlığımı kaybetmişim,
56.10.	Va yo bir murg‘i vahshiy oshyonidin adashgonman.	Veya bir tavuğu vahşi doğasından ayırmışm....
56.11.	Daho ashulaga qo‘l siltab o‘tirdi.	Deha, şarkıya el silkip oturdu.
56.12.	—Odam emas bular!— dedi.	İnsan değil bunlar, dedi.
56.13.	—Eshitsayam eshitmaslikka olib, molga o‘xshab o‘tira beradi!	—Duyduğu halde duymamazlık yaparak, hayvan gibi oturuyor!
56.14.	Haydovchi yer boqib o‘tirdi.	Şoför, yer bulup oturdu.
56.15.	Kalla qashidi.	Kafasını kaşdı.
56.16.	Tolcho‘p bilan yer chizdi.	Söğüt dalıyla yeri çizdi.
56.17.	Ko‘ngilxushlik davom etdi.	Eğlence devam etti.
56.18.	—O‘zi, bu ashula kiminki?— dedi Daho.	Bu şarkı, kimin, dedi Deha.
56.19.	—Kim biladi!	—Kim bilecek!

56.20.	Menimcha, matbuot shanba sonlari uchun g'azal yozib turadigan Kamtariy, Dehqoniy degan shoirlarniki bo'lsa kerak!	Bence, gazetede cumartesi sonlari ichin gazel yazan Kamtariy, Dehqoniy denilen shairlerin olsa gerek!
56.21.	—Ha-a, aytdim-a, primitiv dialektikada yozilgan deb!	—Evet, soyledim ya, sade bir lehcede yazilmis diye!
56.22.	Ulug' Furqatning ulug' g'azali buloq bo'ylari uzra uchdi, yong'oq yaproqlari uzra uchdi.	Ulu Furqat'in ulu gazeli chesme boylarinda, ceviz yapraklari uzerinde gezdi.
56.23.	Tirikman zohirida, xalq bir odam gumon aylar,	Gorinuste canliyim, halk bir insandan shuphelenir,
56.24.	Va lekin holi surat, tanba jonidin adashgonman.	Velakin gorinurde tenbel candan ayrilmisim.
56.25.	Daho bir olmani artidi-artdi, yegisi kelmadi.	Deha, bir elmayi sildi sildi, yemek istedi.
56.26.	Haydovchiga uzatdi.	Shofore uzatti.
56.27.	—Lutfan taqdim etaman!— dedi.	Lutfen buyrun, dedi.
56.28.	Haydovchi bir olmaga qaradi, bir Daho qo'liga qaradi.	Shofor, bir elmaya bakti, bir Deha'nin eline bakti.
56.29.	Olmadi!	Almadi!
56.30.	Ashula poyonladi.	Sharki bitti.
56.31.	—Hayriyat-ye, ovozi o'chdi!—dedi Daho.	—Shukur, sesi kesildi, dedi Deha.
56.32.	—Endi, buyam san'atda-a?	—Shimdi, boyle bir sanat da yani?
56.33.	Nima deb bo'kirdi?	Ne diyerek bagirdi?
56.34.	Bunday ashulani biz ham ayta olamiz!	Boyle sharkiyi biz de soylerez!
56.35.	Daho quloch ochdi, dutor chalajak sozchi qiyofasini oldi.	Deha kulaç açtı, dutar çalmak için çalgıcı kılıgına girdi.
56.36.	Ovozini yo'g'onlatib aytdi:	Sesini kalınlaştırıp söyledi:
56.37.	Tirikman zohirida, xalq bir odam gumon aylar...	Gorinurde canliyim, insanlar adam sanir.

56.38.	Daho tog‘dan enib oq so‘radi:	Deha dağdan inerek sordu:
56.39.	—Nima bo‘ldi, paxan?	—Ne oldu, babacığım?
56.40.	—Binoyi bo‘ldi, binoyi.	—Güzel oldu, güzel.
56.41.	Urush ishtirokchilariga o‘zlari olib kelib beradigan bo‘ldi.	Savaş katılımcılarına kendileri getirip vermek istedi.
56.42.	—Ana, aytdim-ku, ana!	—İşte, söyledim ya, işte!
56.43.	Daho so‘radi, serjant Orziqulov javob berdi.	Deha sordu, çavuş Arzıkulav cevap verdi.
56.44.	Gap kunjaraga keldi.	Söz hayvan yemine geldi.
56.45.	Ana shunda Daho chidab turolmadi.	İşte o zaman Deha dayanamadı.
56.46.	Bolishdan lik etib turdi.	Minderden hemen kalktı.
56.47.	Tarsillatib kaftiga mushtladi.	Avcunu yumruk yaptı.
56.48.	Serjant Orziqulov seskanib tushdi.	Çavuş Arzıkulav ürpererek düştü.
56.49.	—Eh, paxan, eh, paxan!— dedi Daho.	Ah, babacığım, ah, babacığım, dedi Deha.
56.50.	—Siz, kunjara kerak emas, dedingizmi?	—Siz, yem gerekli değil mi dediniz?
56.51.	—Shunday, shunday!	—Öyle, öyle!
56.52.	O‘zing aytding-da, shulxadan yaxshizi yo‘q deb?	Kendin söyledin ya, sazandan iyisi yok diye?
56.53.	Daho tag‘in kaftiga mushtladi.	Deha tekrar avcunu yumruk yaptı.
56.54.	—Men aytgan bo‘lsam, sheluxa yaxshi yemish, shu sababli sheluxa so‘rang, deb edim!	—Ben söylediysem, sazan iyi yem, bundan dolayı sazan iste, demiştim!
56.55.	Kunjara sheluxadan ham yaxshi-ku?	Yem sazandan da mı iyi?
56.56.	—Bilaman, shulxa bilan kunjarani aralashtirib bersa, mol semiradi.	—Biliyorum, sazan ile yemi karıştırıp verse, hayvan şişmanlar.
56.57.	Lekin sen, men nima desam, shuni qiling, deding-da.	Fakat sen, ben ne dersem onu yapın, dedin.
56.58.	Daho shahodat barmog‘ini chakkasiga nuqiladi.	Deha, şahadet parmağını şakağına kondurdu.
56.59.	—Bu kalla bilan Gitlerni qanday qilib tormor qilsangiz, paxan?	—Bu kafa ile Hitleri nasıl yendiniz, babacığım?
56.60.	Tasavvur qilolmayman!	Tasavvur edemiyorum!

56.61.	—Shu yog‘iyam shukur, ulim, shuyam yo‘q edi.	Buna da şükür oğlum, bu da yoktu.
56.62.	—Ha, mayli, bo‘lgan ish bo‘ldi.	—Evet, oldu, istediğin şey oldu.
56.63.	Shunday qilib, yemish masalasi bo‘ldimi, paxan?	Böyle yapınca yiyecek meselesi halloldu mu, babacığım?
56.64.	—Bo‘ldi, ulim, bo‘ldi.	—Oldu, oğlum, oldu.
56.65.	—Yana qanday kam-ko‘stingiz bor?	—Başka ne gibi eksikliğiniz var?
56.66.	—Endi, shu molxona...—ming‘illadi serjant Orziqulov.	Şimdi şu ahır... diyerek söylendi çavuş Arzikulav.
56.67.	—Molxona?	—Ahır mı?
56.68.	Nima molxona?	Ne ahırı?
56.69.	Qani, yuring-chi.	Nerede, gidelim.
56.70.	Daho otasi oldiga tushib molxonaga bordi.	Deha, babasının önüne düşüp ahıra vardı.
56.71.	Molxona og‘zidan qaradi.	Ahıra girişten baktı.
56.72.	Molxona ikkita bolor yog‘ochi siniq bo‘ldi.	Ahırda iki tane yarık kütük vardı.
56.73.	Siniq joyi xiyol cho‘kib turdi.	Yarık yeri biraz çökmüştü.
56.74.	Shu bois, bolor sinig‘iga ikkita ustun tirog‘lik bo‘ldi.	Bu nedenle kütük yarığına iki tane direk tirog‘lik vardı.
56.75.	—Shunday tura bersa bo‘lmaydimi?—dedi Daho.	Böyle dursa olmaz mı, dedi Deha.
56.76.	—Bo‘ladi, besh-olti yildan buyon shunday turibdi.	—Olur, beş altı yıldan beri böyle duruyor.
56.77.	Tag‘inda tura beradi.	Yine durur.
56.78.	—Bo‘lmasa nimaga molxona, molxona deysiz?	—O zaman neden ahır da ahır diyorsunuz?
56.79.	—Yomoni, qishda shu cho‘kkan joyidan tomchi tomadi.	—Kötü tarafı, kışın şu çöken yerden su damlıyor.
56.80.	—Unda bunda qiling, paxan.	—O zaman şu şekilde yapın, babacığım.
56.81.	İkkita ustunniyam olib tashlang.	İki tane direk alıp yerleştirin.

56.82.	—Yogʻ-ye...	—Hayir...
56.83.	—Siz xoʻp deng, boʻling!	—Siz tamam deyin!
56.84.	Serjant Orziqulov ikkita ustunnida olib tashladi.	Çavuş Arzikulav iki tane direk alıp yerleştirdi.
56.85.	—Endi, tomga chiqing.	—Şimdi, çatıya çıkın.
56.86.	Serjant Orziqulov narvondan tomga chiqdi.	Çavuş Arzikulav merdivenden çatıya çıktı.
56.87.	Oʻgʻli aytmiş ishni qildi:	Oğlunun dediğini yaptı:
56.88.	Siniq bolorlar ustidan bir oyoqlab tepdi.	Kırık kütükler üstüne bir ayağı ile bastı.
56.89.	Bolorlar choʻrt sinib, ichkari tushdi.	Kütükler hemen kırılarak, içeri düştü.
56.90.	Molxona usti oʻa boʻlib qoldi.	Ahırın üstü çukur oldu.
56.91.	—Ana endi tuman borasiz-da, shifer bilan yogʻoch soʻraysiz!	—İşte şimdi ilçeye gidin ve kiremit ile tahta isteyin!
56.92.	Daho otasi qoʻliga ariza yozib berdi.	Deha, dilekçe yazarak babasının eline verdi.

57

57.1.	Serjant Orziqulov tagʻin tuman yoʻl oldi.	Çavuş Arzikulav tekrar ilçeye vardı.
57.2.	Oʻn oltinchi eshikni topib bordi.	On altıncı kapıyı buldu.
57.3.	—Hozir shifer bilan yogʻoch tugadi-ku, bova,— dedi katta.	Şuanda kiremit ile tahta bitti dede, dedi yetkili.
57.4.	—Bilmasam...—deya yelkasini qisdi serjant Orziqulov.	Bilmasam, diyerek omzunu kıstı çavuş Arzikulav.
57.5.	—Vaqtliroq aytsangiz boʻlardi, bova.	—Zamanında söylemeniz olurdu, dede.
57.6.	Endi nima qilamiz?	Şimdi ne yapalım?
57.7.	Picha sabr qilasizmi?	Biraz sabredebilir misiniz?
57.8.	—Oʻzingiz bilasiz, katta.	—Siz bilirsiniz, beyim.
57.9.	İshonmasangiz borib koʻring, tom teshilib yotibdi.	İnanmıyorsanız gidip görün, çatı delinmiş duruyor.
57.10.	Mana shunday teshik!	İşte şunun kadar delik!
57.11.	Serjant Orziqulov quchogʻini katta ochib koʻrsatdi.	Çavuş Arzikulav kucağını kocaman açarak gösterdi.

57.12.	—Mol-holingiz shu qishni o'tkazolmaydimi?— dedi katta.	Hayvanlarınız bu kışı geçiremezler mi, dedi yetkili.
57.13.	—O'tkazolmas-ov.	—Geçiremez.
57.14.	U tesikdan qor-yomg'ir tugul, xarsangtosh kirib ketadi, shunday.	O delikten kar, yağmur hatta taş girer.
57.15.	—Unda, uyingizga taftish yuboramiz, bova.	—O zaman evinize teftiş gönderelim, dede.
57.16.	Bir-iki kun sabr qilasiz endi.	Bir iki gün sabredeceksiniz artık.
57.17.	Sizday-sizday besh-oltita juda muhtojlar bor.	Sizin gibi beş altıdan fazla muhtaç kişi var.
57.18.	Shularni ta'minlaymiz.	Onları temin edelim.
57.19.	O'n kunlardan keyin qishloq sho'rosidan uchta odam keldi.	On gün sonra köy konseyinden üç adam geldi.
57.20.	Molxona ostidan qaradi, molxona ustidan qaradi.	Ahırın altından baktı, üstünden baktı.
57.21.	Yordam berajak bo'ldi.	Yardım edecekler.
57.22.	Serjant Orziqulov tag'in bir bor o'g'li kallasiga qoyil bo'ldi.	Çavuş Orzikulov yine biricik oğlunun aklına hayret etti.
57.23.	“Molxona muqaddamgiday bo'lsa, yordam bermasdilar,— deya o'yladi.	“ Ahır önceki gibi olsa yardım etmezlerdi, diye düşündü.
57.24.	—O'g'limning kallası shoir kalla-da”.	—Oğlumun akli şair akli.”

58

58.1.	Bu safar nazmboz o'g'il yolg'iz keldi.	Şair oğlu bu sefer yalnız geldi.
58.2.	—Qalay, paxan?— dedi.	—Nasıl, babacığım, dedi.
58.3.	—Bo'ldi, bari bo'ldi.	—Oldu, hepsi oldu.
58.4.	Ana, og'ilxonamizgacha shipir bo'p ketdi.	İşte, ahırımıza kadar shipir oldu.
58.5.	—Ko'rdim, kovchadanoq ko'rdim.	—Gördüm, sokaktan beri gördüm.
58.6.	—Xudo martabasini ulug' qilsin, ko'p yaxshi katta ekan.	—Allah yüksek mertebeye erdiresin, çok iyi bir beymiş.
58.7.	Xo'p muruvvat qildi.	İyi insanlık yaptı.

58.8.	—Soddasiz, paxan, soddasiz!	—Sıradansınız, babacığım, sıradansınız!
58.9.	Mana, kim uchun qildi, mana!	İşte kimin sayesinde yaptı, işte!
58.10.	Daho shunday deya ko'kragiga urdi.	Deha böyle diyerek göğsüne vurdu.
58.11.	—Orqangizda kim turganini bilib turibdi, ha, rahbarlar anoyi emas!	—Arkanızda kimin olduğunu biliyorlar, evet, idareciler saf değil!
58.12.	—Nima, katta seni taniydimi?	—Neden, yetkili seni tanıyor mu?
58.13.	—Tanimasayam, ishqilib, biladi!	—Tanımasa, yine de anlar!
58.14.	Yozuingiz chiroyli ekan, dedimi?	Yazınız güzelmiş, dedi mi?
58.15.	Bo'ldi, bekorga bunday demaydi!	Tamam, yabancıya böyle demez!
58.16.	Sizning bunday yozalmasligingizni yaxshi biladi!	Sizin bu şekilde yazamayacağınızı iyi biliyor!
58.17.	—İshqilib, gapimni yerda qoldirmadida.	—Ne olursa olsun sözünden vazgeçmedi.
58.18.	—Qoldirib ko'rsin!	—Vazgeçsin!
58.19.	Daho joylashib ovtirib, tag'in bir nima yozdi.	Deha oturup yine bir şey yazdı.
58.20.	Bu, mashina arizasi bo'ldi.	Bu, araba dilekçesi idi.
58.21.	Ana shunda serjant Orziqulov yorildi.	İşte o anda çavuş Arzıkulav bıktı.

58.22.	—Endi, shu arizabozlikni qo'y, ulim,— dedi.	Artık bu şikayetçiliği bırak oğlum, dedi.
58.23.	—Odamning beti chidamay qoldi.	—İnsanın yüzü kalmadı.
58.24.	Bugun bu, ertaga u...	Bugün bu, yarın o...
58.25.	Serjant Orziqulov qarigan chog'ida tilanchi bo'lib qolibdi, demaydimi?	Çavuş Arzıkulav yaşlanınca dilenci oldu, demez mi?
58.26.	Deydi!	Der!
58.27.	Tilanchi demasayam, mo'ltoni deydi!	Dilenci demezse çingene der!
58.28.	—E-e, paxan, siz foydangizni o'ylasangiz-chi, foydangizni!	—Ee, babacığım, siz kârınızı düşünün, kârınızı!
58.29.	Tilanchi deydi, mo'ltoni deydi!..	Dilenci der, çingene der...
58.30.	Shuyam gapmi?	Bu laf mı?
58.31.	—Gap, ulim, gap.	—Laf, oğlum, laf.

58.32.	Yoshim yetmishdan oshdi.	Yaşım yetmiş geçti.
58.33.	Urushda.	Savaşta.
58.34.	—Endi, paxan, hozir oshkoralik davri...	—Babacığım, artık aydınlık devri...
58.35.	Urushgan bo'lsangiz...	Savaşmış olsanız...
58.36.	O'zingiz uchun urushgansiz!	Kendiniz için savaşmışsınız!
58.37.	Serjant Orziqulov seskandi.	Çavuş Arzıkulav titredi.
58.38.	Piyolasidagi choy chqayqaldi.	Kâsesindeki çayı çalkalandı.
58.39.	O'ngiriga bir-ikki tomchi choy tom-di.	Çukura bir iki damla çay damladı.
58.40.	Piyolasini shoshib dasturxon qo'ydi.	Kâsesini telaşla sofraya koydu.
58.41.	O'g'liga tikildi.	Oğluna baktı.
58.42.	—Nima-nima?— dedi.	Ne, ne, dedi.
58.43.	—Urushgan bo'lsangiz, o'zingiz uchun urushgansiz!	—Savaşmış iseniz, kendiniz için savaşmışsınız!
58.44.	Xafa bo'lmang, paxan, hozir oshkoralik davri!	Üzülmeyin, babacığım, şimdi aydınlık devri!
58.45.	Siz otmaganingizda, nemis otar edi!	Siz atmasanız da Alman atardı!
58.46.	Oqibat, urushdan qaytib kelmas edingiz!	Neticede savaştan dönemezsiniz!
58.47.	Xullas, o'z joningizni saqlash uchun urushgansiz!	Kısaca, kendi canınızı korumak için savaşmışsınız!
58.48.	—Tag'in gaping bormi?	—Başka sözün var mı?

58.49.	—Qaltiramang, paxan, qaltiramang!	—Titremeyin, babacığım, titremeyin!
58.50.	Hozir oshkorolik davri!	Şimdi aydınlık devri!
58.51.	—Bo'lsa, aytib qol, armonda qolma!	—Varsa söyle, içinde kalmasın!
58.52.	—Men sizga foydangizni gapirsam, darrov achchig'ingiz keladi, paxan!	—Ben size kârınızı söylesem hemen üzülsünüz, babacığım!
58.53.	O'sha vaqtda tug'ilganimizda biz ham urushga borgan bo'lardik!	O zamanlarda doğmuş olsaydık biz de savaşa gitmiş olurduk!

58.54.	Zamonangiz to'g'ri kelib, urushga boribsizmi, endi shundan foydalaning deyaрман!	Zamanınıza denk gelmiş, savaşa gittiniz mi, şimdi bundan faydalanın derim!
58.55.	Besh kunligingiz bormi-yo'qmi, bolachaqaqangizni ta'minlab keting, deyaрман!	Beş gününüz ya var ya yok, çoluk çocuğunuzu garantiye alıp gidin, derim!
58.56.	Ana, nima deyaрман!	İşte, ne diyeyim!
58.57.	—Ta'minlamay, nima qilyaiman?	—Temin etmeyip de ne yapıyorum?
58.58.	Ana, molxonagacha shipir bo'lib ketdi.	İşte, ahıra kadar shipir bo'lib ketdi.
58.59.	Kimning molxonasi shipirli?	Kimin ahır şipirli?
58.60.	—E-e, bular bir tiyin, paxan, bir tiyin!	—Ee, bunlar hep para, babacığım, para!
58.61.	—Bo'lmasa, tag'in nima deysan?	—Yine ne demek istiyorsun?
58.62.	Daho qo'lidagi qog'ozni ko'z-ko'z qildi.	Deha elindeki kâğıdı övünerek gösterdi.
58.63.	—Mana, nima deyman!	—İşte, ne diyorum!
58.64.	Mashina, mashina!	Araba, araba!
58.65.	—Ota-bovam piyoda yurgan!..	—Babam, dedem yayan gitmiş...
58.66.	—Chin, paxan, chin, otangiz mashina minmagan!	—Doğru, babacığım, doğru, babanız arabaya binmemiş!
58.67.	Sababi, u zamonda mashina bo'lman!	Çünkü o zamanlar araba yokmuş!
58.68.	Hozir esa bor!	Şimdi ise var!
58.69.	—Mashina kerak bo'lsa, o'zing bor!	—Araba gerekliyse, kendin git!
58.70.	—Men borishim mumkin, paxan.	—Benim gitmem mümkün, babacığım.
58.71.	Lakin menga mashina bermaydi, paxan, bermaydi!	Fakat bana araba vermez, babacığım vermez!
58.72.	Mashina tugul, gugurt so'rab boray,	Araba orda dursun, kibrit istemeye gitsem,

	bermaydi!	vermez!
58.73.	Sizga esa beradi!	Size ise verir!
58.74.	Sababi, siz yaxshimi-yomonmi, urushda bo'lgansiz, orden-medal olgansiz!	Çünkü siz iyi kötü savaştaymışsınız, madalya almışsınız!
58.75.	—Kunim adirda o'tadi, men mashinani nima qilaman?	—Günüm tepede geçiyor, ben arabayı ne yapayım?

58.76.	—To‘porisiz, paxan, to‘porisiz!	—Sıradansınız, babacığım, sıradansınız!
58.77.	Yana-tag‘in, urushda bo‘lganman, deysiz!	Hâlâ savaşa gittim, diyorsunuz!
58.78.	Bu kalla bilan qanday kilib urushgansiz, tasavvur qilolmayman!	Bu akıl ile nasıl savaştınız, tasavvur edemiyorum.
58.79.	Sotamiz!	Satacağız!
58.80.	Tushundingizmi?	Anladınız mı?
58.81.	Sotamiz!	Satacağız!
58.82.	Mashina qo‘lda qirq ming turadi!	Araba olan elde kırk bin var!
58.83.	Qirq ming!	Kırk bin!
58.84.	Davlat narxi esa bor-yo‘g‘i o‘n ming!	Devletin verdiği ise sadece on bin!
58.85.	Shunda, serjant Orziqulov shashtidan tushdi.	O zaman çavuş Arzıkulav sakinleşti.
58.86.	“Haqiqatan ham ko‘p pul bo‘lar ekan”, deya o‘yladi.	“Gerçekten de çok para ediyormuş”, diye düşündü.
58.87.	—Hali mana bu navaralaringizni uylantirish kerak bo‘ladi, joylashtirish kerak bo‘ladi!— dedi Daho.	Şimdi bu torunlarınızı evlendirip, yerleştirmek lazım, dedi Deha.
58.88.	—Buning uchun pul kerak bo‘ladi, paxan, pul!	—Bunun için para lazım, babacığım, para!
58.89.	“Bolaning kallasi ishlaydi,—deya o‘yladi serjant Orziqulov.	Çocuğun kafası çalışıyor diye düşündü, çavuş Arzıkulav.
58.90.	—Ming qilsayam, shoir kalla-da”.	—Bin düşünsem de, şair akli.”
58.91.	—Mayli, mashina arizaniyam olib boraman,— dedi serjant Orziqulov.	Peki, araba dilekçesini alıp gideceğim, dedi çavuş Arzıkulav.
58.92.	—Lekin oldin tosh yo‘l bilan jo‘mrak hal bo‘lsin.	—Ama önce taş yol ile musluk işi hallolsun.
58.93.	Besh qo‘lni barobar og‘izga tiqsaq, yaxshi bo‘lmas.	Beş parmağı birden ağzına sokmak iyi olmaz.
58.94.	—Ha, yashang, paxan!	—Evet, yaşa, babacığım!

58.95.	O‘zimning paxanimdan-da, o‘zginamning paxanginamdan-da!..	Kendi babamdan da cancağizim babacığimdan da...
58.96.	Daho otasini cho‘lpillatib o‘pib oldi.	Deha babasini şap şup öptü.
58.97.	—Lekin buni og‘zingizdan chiqarmang, paxan...	—Ama bunu ağızınızdan çıkarmayın, paxan...

59

59.20.	Besh-o‘n qadam oldin toshlar orasidan bir to‘rg‘ay o‘qday otilib uchdi.	Beş on adım önde taşlar arasından bir tarlakuşu ok gibi fırlayarak uçtu.
59.21.	Toshlar uzra muallak bo‘lib cho‘ldiradi.	Taşlar üzerinde şamatayla cıvıldıyor.
59.22.	Tag‘in toshlar aro sho‘ng‘idi, tag‘in samoda havolandi.	Tekrar taşlar arasına daldı, tekrar gökyüzünde havalandı.
59.23.	Jiyan ana shu toshlarga qarab chopdi.	Yeğen işte bu taşlara bakarak koştu.
59.24.	Qo‘llarini tizzalariga tirab enkaydi.	Ellerini dizlerine dayayıp eğildi.
59.25.	Enkaydi-enkaydi, qomatini oldi.	Eğildi eğildi, duruşunu düzeltti.
59.26.	—Tog‘a, manavinga qarang!— dedi.	Dağa, işte bu şekilde bakın, dedi.
59.27.	Daho imillab qo‘zg‘oldi.	Deha ağır davranarak yerinden kalktı.
59.28.	Toshlar orasida xas-cho‘pdan bino bo‘lmish in bo‘ldi.	Taşların arasında kuru otlardan yapılmış bir yuva vardı.
59.29.	İnda patlar to‘shog‘lik bo‘ldi.	Yuvada tüyler döşenmiş.
59.30.	İnda ikkita polapon qimir-qimir etdi...	Yuvada iki kuş yavrusu kıpırdadı.
59.31.	Polaponlar pati bo‘lmadi, polaponlar qanoti bo‘lmadi.	Yavruların tüyü, kanadı yoktu.
59.32.	Polaponlar hali jish bo‘ldi!	Kuş yavruları henüz tüysüzdü!
59.33.	Polaponlar pitir-pitir etdi.	Yavrular debelendi.
59.34.	İndan yerga tushgisi keldi.	Yuvadan çıkmak istedi.
59.35.	Yo‘rg‘alab-yo‘rg‘alab yurgisi keldi.	Rahvan bir şekilde koşmak istedi.
59.36.	Havolanib-havolanib uchgisi keldi.	Havalanıp uçmak istedi.
59.37.	Ammo nachora, dard boru, darmon yo‘q bo‘ldi!	Ama çaresiz, derdi var, dermanı yok idi.

59.38.	Polaponlar og‘zini kappa-kappa ochdi.	Yavrular ağızını kocaman açtı.
59.39.	Norasta-norasta ovoz berdi:	Cılız cılız ses çıkardı:
59.40.	—Chiy-hiy-chiy!..	—Cik-cik-cik!
59.41.	Daho cho‘kcaladi.	Deha çöktü.
59.42.	İndan bir cho‘p sug‘urib oldi.	Yuvadan bir dal çekti.
59.43.	Cho‘p uchini polapon og‘ziga olib bordi.	Dalı yavrunun ağızına verdi.
59.44.	Polapon og‘zini yumib oldi.	Yavru ağızını yumdu.
59.45.	Daho cho‘pni shaylab turdi.	Deha dalı hazırladı.
59.46.	İntiho, polapon tag‘in og‘zini ochdi.	Sonra, yavru, ağızını tekrar açtı.
59.47.	— Chiy-hiy-chiy!.. — dedi.	Cik-cik-cik, dedi.

59.48.	Daho cho‘p uchini polapon og‘ziga tiqib yubordi.	Deha, dalin ucunu yavrunun ağızına tıktı.
59.49.	—O, kirdi!— dedi.	O, öldü, dedi.
59.50.	—Jiyan seskanib tushdi.	—Yeğen ürpererek düştü.
59.51.	Polapon to‘lg‘ondi, polapon talpindi.	Yavru, acı çekerek sallandı, çırpındı.
59.52.	—Chiy-chiy-chiy...— degisi keldi.	Cik-cik-cik, demek istedi.
59.53.	Polaponda hayot nishon bermadi!	Yavruda yaşam belirtisi yoktu!
59.54.	To‘rg‘ay boshlari uzra charx urib bo‘zladi.	Tarlakuşu başlarında dolaşıp gözyaşı döktü.
59.55.	Shunda, toshlar orasidan haddan ziyod nimjon ovoz keldi.	O anda taşlar arasından aşırı derecede cılız bir ses geldi.
59.56.	Daho toshni qo‘tarib qaradi.	Deha taşı kaldırıp baktı.
59.57.	Tosh ostida yong‘okday chipor moyak bo‘ldi.	Taş altında ceviz kadar benekli yumurta vardı.
59.58.	Moyak yorig‘idan bir tumshuq chiqib turdi.	Yumurtanın çatlağından bir gaga çıkıverdi.
59.59.	Tumshuq vaqti-vaqti bilan qimirladi.	Gaga ara ara kimıldadı.
59.60.	Hayotga talpindi.	Hayata karşı çırpındı.
59.61.	—Bechora-ye, chiqolmayapsanmi?	—Zavallı, çıkamıyor musun?
59.62.	Hozir chiqaramiz, hozir.	Şimdi çıkaracağız, şimdi.
59.63.	Avval bir suv ichib ol!	Önce bir su içiver!
59.64.	Daho shunday deya, og‘zida tupuk to‘pladi.	Deha böyle diyerek ağızında tükürük biriktirdi.
59.65.	Tupugini avaylab moyak yorig‘iga to‘kdi.	Tükürüğünü dikkatlice yumurtanın çatlak yerine bıraktı.
59.66.	Moyak yorig‘i balg‘amga to‘ldi.	Yumurtanın çatlağı balgam ile doldu.
59.67.	Daho papirosini burqsitib-burqsitib tortdi.	Deha sigarasını tüttüre tüttüre içti.
59.68.	Cho‘g‘ini polapon tumshig‘iga olib bordi.	Külünü yavru kuşun gagasına götürdü.
59.69.	Cho‘g‘ tupukda jiz-jiz etdi.	Kül, tükürük üzerinde cız cız etti.
59.70.	Jiyan ingrab yubordi.	Yeğenin içi gitti.

59.71.	To'rg'ay boshlari uzra charx urib bo'zladi.	Tarlakuşu başlarında dolaşip gözyaşı döktü.
59.72.	Daho moyakni indan oldi.	Deha yumurtayı yuvadan aldı.
59.73.	Aylantirib qaradi.	Evirip çevirip baktı.
59.74.	Polaponda jon asari bo'lmadi!	Yavru kuşta can yoktu!
59.75.	Daho moyakni otib yubordi.	Deha yumurtayı attı.
59.76.	Polapon bir yon bo'ldi, beshigi bir yon bo'ldi!	Yavru kuş beşik gibi bir o tarafa bir bu tarafa sallandı.
59.77.	To'rg'ay boshlari uzra charx urib bo'zladi.	Tarlakuşu başlarında dolaşip gözyaşı döktü.
59.78.	Jiyan chinqirib yubordi.	Yeğen acı acı bağırdı.
59.79.	Tog'asi tizzasiga yuzlarini yashirib yig'ladi.	Yüzünü dayısının dizlerine saklayıp ağladı.
59.80.	—Nimaga yig'laysan?— dedi Daho.	Neden ağlıyorsun, dedi Deha.
59.81.	—Cho'qib oladi deb qo'rquyapsanmi?	—Çıkacak diye korkuyor musun?
59.82.	Cho'qib ko'rsin, tosh bilan solaman!	Çıksın da görsün, taş ile vururum!
59.83.	Jiyan o'pkasini bosolmay yig'ladi.	Yeğen öfkesine hâkim olamadan ağladı.
59.84.	Ko'zi qiri bilan yerda sulayib yotmish polaponga qaradi.	Göz ucuyla yerde bitkin bir halde yatan yavruya baktı.
59.85.	Tag'in yuzlarini yashirdi.	Tekrardan yüzünü sakladı.
59.86.	—Ketdik, jiyan, ketdik,— dedi Daho.	Gidelim, yeğen, gidelim, dedi Deha.
59.87.	Jiyan ketiga qaray-qaray ergashdi.	Yeğen arkasına baka baka peşinden gitti.
59.88.	Daho kamzuli oldiga keldi.	Deha yeleğinin yanına geldi.
59.89.	Birdan afti burishdi.	Birden yüzü buruştu.
59.90.	—Tfu!— dedi.	Tüh, dedi.
59.91.	Jiyan olg'a o'tib qaradi.	Yeğen ileri gidip baktı.
59.92.	Kamzul ko'krak cho'ntagida turmish daftar-qalamga...qush o'tirib ketdi!	Yeleğin göğüs cebindeki defter ve kaleme baktı... Kuş alıp gitti!

60.1.	Katta bir serjant Orziqulovga qaradi, bir derazaga qaradi.	Yetkili bir çavuş Arzıkulav'a baktı, bir pencereye baktı.
60.2.	Tashqari tikilib o'yladi.	Dikkatle dışarı bakıp düşündü.
60.3.	Serjant Orziqulov qoshiga kelib o'tirdi.	Çavuş Arzıkulav karşısına geçip oturdu.

60.4.	Barmoqlarini bir-biriga kiydirdi.	Parmaklarını birbirine geçirdi.
60.5.	Serjant Orziqulovga tikildi.	Dikkatle çavuş Arzıkulav'a baktı.
60.6.	—Bova,— dedi,— bir gap aytsam, birovga aytmaysizmi?	Dede, size bir söz söylesem, başkasına söylemiyorsunuz değil mi, dedi.
60.7.	—Qandaychikin gap?	—O nasıl söz?
60.8.	—Yo'q, siz oldin ayting-da.	—Yok, siz önce söyleyin.
60.9.	Masalan, o'g'limga aytmayman, dengda.	Mesela, oğluma söylemiyorum, deyin.
60.10.	“O'g'limdan qo'r qar ekan,— xayol qildi serjant Orziqulov.	“Oğlumdan korkuyormuş, diye içinden geçirdi çavuş Arzıkulav.
60.11.	—O'g'limning ko'kragiga mushtlaganicha bor ekan”.	—Oğlumun göğsüne yumruk atası varmış.”
60.12.	—Ayta bering, aytmayman.	—Söyleyin, söylemiyorum.
60.13.	—Gap bunday, bova.	—Söz şöyle dede.
60.14.	Siz ana shu o'g'lingizni chaqaloqdan go'dak qildingiz,	Siz işte bu oğlunuzu bebeklikte bebek yaptınız,
60.15.	Go'dakdan bola qildingiz,	Bebekten çocuk yaptınız,
60.16.	Boladan yigit qildingiz.	Çocuktan yiğit yaptınız.
60.17.	Xullas, bir parcha etni odam qildingiz.	Kısaca, bir parça eti adam yaptınız.
60.18.	To'g'rimi gapim?	Söylediklerim doğru mu?
60.19.	—Shunday, shunday!	—Öyle, öyle!
60.20.	—Keyin, o'qitdingiz, o'ylantirdingiz, joylantirdingiz.	—Sonra, okuttunuz, evlendirdiniz, iş sahibi yaptınız.
60.21.	Buyam mayli, bu, har bir ota-ona burchi.	Bu tamam, bu, her anne babanın görevi.
60.22.	Eng dahshatlisi, urushda bo'ldingiz!	En korkuncu, savaşta bulundunuz!
60.23.	Jon olib, jon berib keldingiz, qon kechib keldingiz.	Can alıp, can vererek geldiniz, ölümden döndünüz.

60.24.	Kim uchun qon kechib keldingiz?	Kim için ölümden döndünüz?
60.25.	Avvalo, ana shu farzandlar uchun!	Öncelikle, işte bu evlatlar için!
60.26.	Qola bersa, ana shu el-yurt uchun!	Ondan sonra, işte bu vatan için!
60.27.	Ana shu el-yurtni deb, ajdarho og‘ziga qo‘l tiqib keldingiz!	İşte bu vatan için diyerek, ejderha ağzına el uzatıp geldiniz!

60.28.	Gitler ajdarho edi-da, to‘g‘rimi gapmi?	Hitler ejderha idi, doğru mu söylediklerim?
60.29.	—Shunday, shunday!	—Öyle, öyle!
60.30.	—Shunday ekan, farzandlardan qarzingiz qolmadi!	—Öyleyse çocuklara borcunuz kalmadı!
60.31.	El-yurtdan qarzingiz qolmadi!	Vatana borcunuz kalmadı!
60.32.	Jamiki burchingizni bajarib bo‘ldingiz!	Bütün borcunuzu ödemiş oldunuz!
60.33.	Endi, oyoqni uzatib yoting!	Şimdi, ayağınızı uzatıp yatın!
60.34.	Farzandlar o‘z kunini o‘zi ko‘rsin!	Çocuklar kendi hayatlarını kendileri yaşasın!
60.35.	—Endi, katta, shu nevaralar...	—Artık, dede, bu torunlar...
60.36.	—Kecha farzand tashvishi deb chopdingiz, bugun nevara tashvishi deb chopyapsiz.	—Gece çocuk kaygısı diye koşturdunuz, bugün torun kaygısı diye koşturuyorsunuz.
60.37.	Ertaga chevvara tashvishi keladi, indinga evara tashvishi keladi.	Yarın oğlunuzun torunu kaygısı gelecek, öbür gün torunun torunu kaygısı gelecek.
60.38.	Dunyo shunday, bova!	Dünya böyle, dede!
60.39.	Endi siz qo‘ying, bova, damingizni oling!	Artık siz bırakın, dede, dinlenin!
60.40.	Nevaralar o‘z kunini o‘zi ko‘rsin!	Torunlar kendi hayatını kendi yaşasın!
60.41.	—Shunday, katta, shunday!	—Öyle, beyim, öyle!
60.42.	—O‘lmang, bova!	—Yaşayın, dede!
60.43.	Mayli, bu aytganingizniyam bajarib beraman!	Pekâlâ, bu söylediğinizi halledeceğim!
60.44.	İmkoniyat bo‘ldi degandan o‘zim xabar qilaman!	Kabul edildi dedikleri zaman ben haber vereceğim!
60.45.	Serjant Orziqulov qo‘yniga qovl soldi.	Çavuş Arzikulav koynuna el attı.
60.46.	—Manavini...	—İşte bunu...

60.47.	—Yo‘q-yo‘q, bova, ariza o‘zingizda tursin.	—Yok, yok, dede, dilekçe sizde kalsın.
60.48.	Bu yerda nima ko‘p, qog‘oz ko‘p, yo‘qolib qoladi.	Burada çok kâğıt var, kaybolur.
60.49.	O‘zim xabar qilaman, o‘shanda olib kelasiz.	Ben haber vereceğim, o zaman getirirsiniz.
60.50.	Qani, qo‘lni bering.	Haydi, el verin.
60.51.	Xayr, omon boling.	Hoşça kalın, sağ olun.

61

61.1.	Daho oqshom vaqti keldi.	Deha akşama doğru geldi.
61.2.	Ko‘cha bosh-adog‘iga qaradi.	Sokağın başına sonuna baktı.
61.3.	Serjant Orziqulov o‘g‘li nimaga qarayatganini bildi.	Çavuş Arzıkulav oğlunun neye baktığını anladı.
61.4.	—İjobat bo‘lmadi, ulim, ijobat bo‘lmadi,— dedi.	Kabul edilmedi, oğlum, kabul edilmedi, dedi.
61.5.	—Ko‘rib turibman, bo‘lmaganini.	—Göreceğiz, olmadığını.
61.6.	—Lekin o‘zim xabar qilaman, dedi.	Ama ben haber vereceğim, dedi.
61.7.	—Arizani olib qoldimi?	—Dilekçeni aldı mı?
61.8.	—Yo‘q, ariza qo‘ynimda turibdi, mana.	—Yok, dilekçe koynumda duruyor, işte.
61.9.	—Unda, bo‘lmaydi!	—O zaman, olmaz!
61.10.	—Yo‘q, bo‘ladi, dedi.	—Yok, olur, dedi.
61.11.	So‘g‘in xabar beraman, dedi.	Sonra haber vereceğim, dedi.
61.12.	—E-e, qachongacha xabar olasiz?	—Ee, ne zamana haber alacaksınız?
61.13.	To‘rt marta bordingizmi?	Dört defa gittiniz mi?
61.14.	To‘rt marta!	Dört defa!
61.15.	Shu vaqtgacha bo‘lsa bo‘lardi-da!	Olsaydı şimdiye kadar olurdu!
61.16.	Men, xalqimni sarson qiladiganlarga ko‘rsatib qo‘yaman!	Ben, halkımı baştan çıkaranlara göstereceğim!
61.17.	Daho shunday deya ichkariladi.	Deha böyle diyerek içeri girdi.
61.18.	İzidan yoronlari yurdi.	Peşinden arkadaşları gitti.
61.19.	Yoranlar davra bo‘lib o‘tirdi.	Arkadaşlar daire olarak oturdu.
61.20.	Serjant Orziqulov dasturxon yoydi.	Çavuş Arzıkulav sofrası kurdu.

61.21.	Choy olib keldi.	Çay getirdi.
61.22.	—O‘tiring, paxan, o‘tiring,— dedi Daho.	Oturun, babacığım, oturun, dedi Deha.
61.23.	—Bemalol choy ichib o‘tira beringlar.	—Rahatça çay içip oturun.
61.24.	Men o‘ choqqa o‘tin yorib berayin,— dedi serjant Orziqulov.	Ben ocak için odun yarayım, dedi çavuş Arzikulav.
61.25.	Daho yoranlari bilan maslahatlashdi-	Deha arkadaşları ile istişare etti, kâğıt- kalem

	maslahatlashdi, qog‘oz-qalam oldi.	aldı.
61.26.	İçkari uyga kirdi.	İçeri odaya girdi.
61.27.	Bu orada serjant Orziqulov keldi.	Bu sırada çavuş Arzikulav geldi.
61.28.	—Ay, yashanglar, ularim, — dedi.	—Hey, oturun, oğullarım, dedi.
61.29.	Choynakni qimirlaib-qimirlatib ko‘rdi.	Çaydanlığı oynatarak baktı.
61.30.	Choyi tugaganini bildi.	Çayın bittiğini anladı.
61.31.	Choy damlab keldi.	Çay demleyip geldi.
61.32.	Asfalnishin bo‘lib o‘tirdi.	Çöküp oturdu.
61.33.	Choy qaytardi.	Çay doldurdu.
61.34.	Choy quyib berdi.	Çay doldurup verdi.
61.35.	Xiyol o‘tdi, Daho keldi.	Bir süre sonra Deha geldi.
61.36.	Yoronlariga bir qog‘oz uzatdi.	Arkadaşlarına bir kâğıt uzattı.
61.37.	Yoronlar birin-birin o‘qidi.	Arkadaşları tek tek okudu.
61.38.	Bosh irg‘ab-irg‘ab o‘qidi.	Baş sallaya sallaya okudu.
61.39.	—Go‘zal!— dedi.	Güzel, dedi.
61.40.	—Lekin bu odamlar qayerda, Daho?	—Fakat bu adamlar nerede, Deha?
61.41.	—Shu qishloqda, qayerda bo‘ladi.	—Bu köyde, nerede olacak.
61.42.	—Bular qo‘l qo‘yarmikin?	—Bunlar imzalar mı ki?
61.43.	—Men, aytaman-u, xalqim yo‘q, deydimi?	—Ben söylüyorum, halkım yok der mi?
61.44.	Jon deydi!	Memnuniyetle der!
61.45.	Men elga og‘iz solsam, el jon deydi-ya, paxan?	Ben birine birinin kızını istesem, millet memnuniyetle demez mi, baba?

61.46.	—Jon demasayam, ishqilib, yo‘q demaydi.	—Memnuniyetle demese bile yine de hayır demez.
61.47.	Ayniqsa, Orolni asraylik, deya ma‘ruza qilayotganingdan buyon, el izzatingni qilib qoldi!	Özellikle Aral‘ı koruyalım diye konuşma yaptığından bu yana, halk saygı gösterir!
61.48.	—Ana, eshitdingizmi?	—İşte, duydunuz mu?
61.49.	Xo‘-o‘sh, Ochil jiyan ko‘rinmaydi, paxan?	Xo‘-o‘sh, Oçil yeğen görünmüyor, babacığım.
61.50.	—Jiyaning ulfatlari bilan yurgandir-da.	—Yeğenin arkadaşları ile geziyordur.
61.51.	Nima edi?	Niye?
61.52.	Xizmat bormi?	Yapılacak bir şey var mı?
61.53.	Bo‘lsa, ayta ber.	Olursa söyle.
61.54.	Mana, o‘zim bor.	İşte, ben varım.
61.55.	Daho bir qator ism-sharif o‘qidi.	Deha bir sıra ism-sharif okudu.
61.56.	—Ana shularni uyga aytib kelin, paxan!	—İşte şunları eve söyleyip gelin, babacığım!
61.57.	—Nima, zaril ish bormi?	—Ne, zorunlu iş var mı?
61.58.	—Bor, zaril ish bor!	—Var, zorunlu iş var!
61.59.	—Unda, enangga aytayin-da, xo‘rakni mo‘lroq qilsin?	—O zaman annene söyleyim de, yemeği daha çok yapsın mı?
61.60.	—Boring, shunday qiling!	—Gidin, öyle yapın!

62

62.1.	Serjant Orziqulov bir osh pishirimlar o‘tib qaytib keldi.	Çavuş Arzıkulav bir yemek pişirimi süresince geri geldi.
62.2.	—Aytdim, bari boramiz, dedi,— deya bosh irg’adi.	Söyledim, hepsi geliriz, dedi, diyerek başını salladı.
62.3.	Yoronlar Dahoga qarab bosh irg’adi.	Arkadaşları Deha’ya bakarak baş salladı.
62.4.	—Mabodo bu bilan ham bo‘lmasa nima qilamiz-a?— dedi Daho.	Eğer bunun ile de olmazsa ne yapacağız, dedi Deha.
62.5.	Yoronlar pinak buzmadı.	Arkadaşları aldırış etmedi.
62.6.	—Unda, o‘sha iflosning kavushini to‘g‘ilab qo‘yamiz,— dedi.	O zaman, o alçağı yola getiririz, dedi.
62.7.	—Qanday qilib kavushnini to‘g‘rilaysiz?	—Ne yaparak yola getireceksiniz?

62.8.	To'g'rilaymiz-da.	Yola getiririz.
62.9.	Siz Toshkentga yurgan odamsiz, Daho.	Siz Toshkent'e gitmiş adamsınız Deha.
62.10.	Biz tumanda ishlaymiz.	Biz ilçede çalışıyoruz.
62.11.	Tumanda kim qanday, barini bilamiz!	İlçede kim nasıl, hepsini biliriz!
62.12.	—Masalan, o'sha rahbar haqida nimani bilasiz?	—Mesela o idareci hakkında ne biliyorsunuz?
62.13.	—Umi? U... u, uchiga chiqqan buzuqi-ku!	—O mu? O...o, oldukça düzenbaz birisi!
62.14.	Buzuqi? Buzuqiligini qayerdan bilasiz?	Düzenbaz mı? Düzenbazlığını nerden biliyorsunuz?
62.15.	—Butun tuman biladi!	—Bütün ilçe biliyor!
62.16.	—Bilishning o'zi bo'lmaydi-da.	—Bilmen yeterli değil.
62.17.	Dalil kerak, dalil!— dedi Daho.	Kanıt gerek, kanıt, dedi Deha.
62.18.	—Dalil ko'p.	—Kanıt çok.
62.19.	—Masalan?	—Mesela?
62.20.	—Masalan, bir ko'kko'z o'rinbosari bor.	—Mesela, mavi gözlü bir asistanı var.
62.21.	Paxtaday oppoqqina ayol.	Pamuk gibi bembeyaz bir kadın.
62.22.	Ana shu ko'kko'z o'rinbosari bilan yuradi.	İşte o mavi gözlü asistanı ile geziyor.
62.23.	Kuppa-kunduz kuni shu ko'kko'zni mana bunday qilib tizzasida olib o'tiradi...	Güpegündüz bu mavi gözlü asistanı işte böyle dizine alıp oturuyor...
62.24.	Yoron tizzasida go'dak quchoqlab o'tirmishday qilib ko'rsatdi.	Arkadaşı dizinde bebek kucaklayarak oturmuş gibi gösterdi.
62.25.	Serjant Orziqulov e'tibor bilan ko'rdi, qunt bilan eshitdi.	Çavuş Arzıkulav dikkatle izledi, özenle dinledi.
62.26.	Daho kaftlarini bir-biriga ishqadi.	Deha avuçlarını birbirine sürttü.
62.27.	Olma po'stlog'ini qulochkashlab dasturxonga urdi.	Elma kabuğunu kucaklayarak sofraya bıraktı.

62.28.	—Bo‘ldi!— dedi.	Tamam, dedi.
62.29.	—Eshitdingiz-a, paxan, shiqoyatni e‘tiborga olsa oldi, olmasa, ustidan yuqoriga yozamiz!	—Duydunuz, babacığım, şikâyeti dikkate alırsa alır, almazsa daha üst kuruma yazarız!
62.30.	Maishiy buzuvlarga davlat idoralarida o‘rin yo‘q, deb yozamiz!	Bozuvlarga davlat dairelerinde yer yok, diye yazarız!

63

63.1.	Birin-ketin urush ishtirokchilari kirib keldi.	Arka arkaya savaş katılımcıları giriverdi.
63.2.	Daho urush ishtirokchilariga bir-bir qarab oldi.	Deha savaş katılımcılarına tek tek baktı.
63.3.	Go‘yo majlisda so‘zlamogchiday	Güya mecliste konuşma yapacakmış gibi

	tomog‘ini qirdi.	öksürerek boğazını temizledi.
63.4.	Ovozini atayin yo‘g‘onlatdi.	Sesini bilerek kalınlaştırdı.
63.5.	Tantanali suratda so‘z boshladi.	Toplantı görünümünde konuşma başladı.
63.6.	—Hammamiz uchun hurmatli va aziz urush qahramonlari!— dedi.	Hepimiz için hürmetli ve aziz savaş kahramanları, dedi.
63.7.	—Biz qalam ahli haqiqatni barqaror etish uchun keldik!	—Biz, kalem topluluğu gerçeğini sürekli kılmak için geldik!
63.8.	Toptalgan haqiqatni izlab topishga yordam berish uchun sizlani chaqirdik!	Bozulan gerçeği araştırarak bulmaya yardım etmek için sizleri çağırdık!
63.9.	Bir chol qulog‘i og‘ir shekilli, qabatida o‘tirmish yigitdan so‘radi:	Anlaşılan kulağı ağır işiten bir ihtiyar, yanında oturan delikanlıya soruyor:
63.10.	—Nima deyapti?— dedi.	Ne diyor, dedi.
63.11.	—Haqiqatni izlab topish kerak, deyapti!— dedi yigit.	Gerçeği araştırıp bulmak gerek, diyor, dedi delikanlı.
63.12.	Daho gapida davom etdi:	Deha konuşmasına devam etti:
63.13.	—Mana siz, Qulmat bova, oqsaysiz!	—İşte siz, Kulmet dede, topallıyorsunuz!
63.14.	Jabhalarda oyog‘ingizdan yarador bo‘lib keldingiz!	Cephelerde ayağınızdan yaralı geldiniz!
63.15.	Natijada Qulmat cho‘loq, deb taxallus...yo‘q, laqab oldingiz!	Sonuç itibariyle total Kulmet, diye takma ad... yok, lakap aldınız.

63.16.	Qulmat cho‘loq!	Topal Kulmet!
63.17.	Ona-vatan uchun cho‘loq bo‘lish!	Anavatan için topal olmak!
63.18.	Ona-vatan hurmat-e‘tibori esa bu!	Bu ise anavatana saygı!
63.19.	—Xudoga shukur, nevaram, to‘kinsochinchilik, yeyish-ichishdan kamchiligimiz yo‘q.	—Allah’a şükür torunum, bereketli yeme içmeden yana eksiğimiz yok.
63.20.	—Kamchiligimiz yo‘q?	—Eksiğimiz yok mu?
63.21.	Ay, otaxon-ye!	Hey, beybaba!
63.22.	Ko‘changizni qarang, ko‘changizni!	Sokağınıza bakın, sokağınıza!
63.23.	Shu ko‘chadan yurib bo‘ladimi?	Şu sokaktan yürümek mümkün mü?
63.24.	Hatto, mashinada yurib bo‘lmaydi!	Hatta araba bile gidemez!
63.25.	—Umrimiz shu ko‘chada o‘tdi, nevaram, endi, buyog‘iyam bir gap	—Ömrümüz bu sokakta geçti torunum, şimdi bunun da lafı mı olur.

	bo‘lar.	
63.26.	—Yo‘q, otaxon, yo‘q!	—Hayır, beybaba, hayır!
63.27.	Umringiz bunday o‘tmadi!	Ömrünüz böyle geçmedi!
63.28.	Mana, biz bor!	İşte, biz varız!
63.29.	Endi oynaday ravon yo‘lda yurasizlar!	Artık ayna gibi pürüzsüz yolda yürüyeceksiniz!
63.30.	Sizlar bunga munosibdirsizlar!	Sizler buna layıksınız!
63.31.	Ulug‘ Vatan urushi!	Büyük Vatan savaşı!
63.32.	Jabha! Moskva! Berlin!	Cephe! Moskova! Berlin!
63.33.	—Yo‘q, men Berlingacha borganim yo‘q, nevaram.	—Hayır, ben Berlin’e kadar gitmedim, torunum.
63.34.	Men Bulg‘oriyani ozod qilishda tizzamdan o‘q yeb qaytib kelib edim.	Ben Bulgaristan’ın bağımsızlığında dizimden kurşun yiyerek geri dönmüştüm.
63.35.	—Baribir!	—Aynı!
63.36.	Urushda bo‘lganmisiz?	Savaşta bulundunuz mu?
63.37.	Bo‘lgansiz!	Bulundunuz!

63.38.	Mayib-majruh bo‘lganmisiz?	Sakat kaldınız mı?
63.39.	Bo‘lgansiz!	Kaldınız!
63.40.	Jaydari xalq aytganday, cho‘loqsiz!	Yerel halkın söylediği gibi, topalsınız!
63.41.	Qulmat cho‘loq!	Topal Kulmet!
63.42.	—U-ku, chin, nevaram.	—O, doğru, torunum.
63.43.	—Bo‘pti-da!	—Tamam!
63.44.	Daho yoronlariga qarab oldi.	Deha arkadaşlarına baktı.
63.45.	—Eshityapsizlarmi, bular haliyam foydaziyonini bilmaydi!	—Duyuyor musunuz, bunlar hâlâ faydayı zararı bilmiyor!
63.46.	Bular bu to‘poriligi bilan qanday qilib urushgan, tasavvur qilolmayman.	Bunlar bu üçkâğıtçılıkla nasıl savaşmış, düşünemiyorum.
63.47.	Eh, o‘zim urushda bo‘lmadim-da!..	Eh, ben savaşta bulunmadım!
63.48.	Shunda, yosh yigit gap qo‘shdi:	O anda, genç delikanlı söze karıştı:
63.49.	—Endi, bovalar qaridi, shoir aka, qaridi,— dedi.	Şimdi, dedeler yaşlandı, şair ağabey, yaşlandı, dedi.
63.50.	—Birovi kar bo‘p qoldi, birovi shapko‘r	—Biri sağır kaldı, biri kör kaldı, biri yerinden kalkamaz oldu...

	bo‘p qoldi, birovi joyidan turolmay qoldi...	
63.51.	—Mana, siz, uka? — dedi Daho.	İşte, siz, kardeş, dedi Deha.
63.52.	—Otingiz nima edi?	—Adınız neydi?
63.53.	Ha, Avaz!	Evet, Avaz!
63.54.	Mana, siz urush qatnashchisiz...	İşte, siz savaş katılımcısısınız...
63.55.	—Biz urush qatnashchisi emas, shoir aka.	—Biz savaş katılımcısı değiliz, şair ağabey.
63.56.	Biz Afg‘onistonda bo‘lib keldik, xolos.	Biz Afganistan‘da doğup, geldik.
63.57.	—Bo‘lmasa, unda sizni kim deydi?	—O halde size ne denir?
63.58.	—Bizni “afg‘on”, deydi.	—Bize “Afgan”, denir.
63.59.	—Avazboy, Afg‘onistonga dam olish uchun borib keldingizmi?	—Avazboy, Afganistan‘a tatil için gittiniz mi?
63.60.	Albatta, urushga-da!	Tabiki savaşa da!

63.61.	—Chin, lekin afgʻon boshqa, urush boshqa...	—Doğru, fakat Afgan başka, savaş başka...
63.62.	—Afgʻonistonda lola sayli boʻlmadi, urush boʻldi, urush!	—Afganistanʼda lale seli olmadı, savaş oldu, savaş!
63.63.	Siz shu urushda baynalmilal burchingizni bajarib keldingiz, baynalmilal burchingizni!	Siz bu savafta uluslararası görevinizi yerine getirip geldiniz, uluslararası görevinizi!
63.64.	—Chin, baynalmilal burchimizni bajarib keldik, chin.	—Doğru, uluslararası görevimizi yerine getirip geldik, doğru.
63.65.	—O-o-o, baynalmilal burchni bajarishning oʻzi boʻlmaydi!	—Ooo, uluslararası görevi yerine getirmekle olmaz!
63.66.	O-o-o, dushpan oʻqi quloqlar ostidan viz-viz oʻtib turadi!	Ooo, düşman kurşunu kulaklar üstünden vızvız geçmişti!
63.67.	Goh oʻng tarafda, goh chap tarafda dushman bombalari paq-paq yorilib turadi!	Kâh sağ tarafta, kâh sol tarafta düşman bombaları pat pat patlamıştı!
63.68.	Har qadamda dushman minalari gumbur-gumbur portlab turadi!	Her adımda düşman mayınları gümbürgümbür patlamıştı!
63.69.	Dushman samolyotlari ajal urugʻini sochib turadi!	Düşman uçakları ecel tohumunu saçmıştı!
63.70.	Suv osti kemalari patir-putur torpedo otib turadi!..	Sualtı gemileri patır-putur mayın savurmuştu!..
63.71.	—Afgʻonistonda ichgani suv yoʻq, shoir aka, suv osti kemasi nima qiladi?	—Afganistanʼda içecek su yok, şair ağabey, sualtı gemisi ne gezer?
63.72.	—Nega suv yoʻq? Amudaryo-chi? Qadimiy Jayhun?	—Neden su yok? Amuderya? Eski Ceyhun?
63.73.	—Men Afgʻonistonda boʻlganim bilan dushman yuzini koʻrganim yoʻq, shoir aka.	—Ben Afganistanʼda bulunduğum sürede düşman yüzünü görmedim, şair ağabey.
63.74.	—Unda, nima ish qildingiz?	—O hâlde ne iş yaptınız?
63.75.	—Oziq-ovqat omborxonasida ishladim.	Yiyecek deposunda çalıştım.

63.76.	—Ana, ana!	—İşte, işte!
63.77.	Siz oziq-ovqat bermaganingizda lashkar och kolar edi, jangda mag'lub bo'lar edi!	Siz yiyecek vermediğinizde asker aç kalırdı, savaşa mağlup olurdu!
63.78.	Orden-medallardan bormi?	Madalyaların var mı?
63.79.	—Sandiqda bir-ikkita bor edi shekilli.	—Sandıkta bir iki tane vardı galiba.
63.80.	—İya, nimaga sandiqda yotadi?	—Ha, neden sandıkta duruyor?
63.81.	Taqish kerak, olib taqish kerak!	Alıp takmak gerek, takmak gerek!
63.82.	Mana, otaxonlarimizni qarang, ko'kraklari yalt-yult qiladi!	İşte, beybabalarımıza bakın, göğüsleri parıl parıl parlıyor!
63.83.	Ko'z quvonadi!	Göz canlanıyor!
63.84.	Siz ham taqing-da!	Siz de takın!
63.85.	—Qo'ying, shoir aka, qo'ying, uyalaman.	—Bırakın, şair ağabey, bırakın, utanıyorum.
63.86.	—Soddasiz, Avazboy, soddasiz.	—Alçakgönüllüsünüz, Avazboy, alçakgönüllü.
63.87.	Uyalsangiz, bu dunyoda ochdan o'lasiz!	Utanırsanız, bu dünyada açlıktan ölürsünüz!

64

64.1.	Daho urush ishtirokchilarini ruhan arbadi, qalban eladi.	Deha savaş katılımcılarını ruheneledi, kalbeneledi.
64.2.	Oxir-oqibat, chollar ma'qullab bosh irg'adi.	Sonunda ihtiyarlar baş salladı.
64.3.	Birov tuzumni so'kdi, birov ordennishonni so'kdi, birov kattani so'kdi!	Biri sisteme küfretti, biri madalyasını söktü, biri büyüklere küfretti!
64.4.	Daho ana shunda o'zi yozmish arizani o'qib berdi.	Deha işte o anda kendi yazdığı dilekçeyi okuyuverdi.
64.5.	Urush ishtirokchilari bir ovozdan rozilik berdi.	Savaş katılımcıları hep bir ağızdan rıza gösterdi.
64.6.	Daho arizani ohista bir chetga surdi.	Deha dilekçeyi yavaşça bir kenara bıraktı.

64.7.	Oʻrniga oppoq qogʻoz qoʻydi.	Yerine bembeyaz bir kâğıt koydu.
64.8.	Urush ishtirokchilari Dahó yuzigada qaramay qoʻl qoʻyib berdi.	Savaş katılımcıları Deha'nın yüzüne bile bakmadan imzalayıverdi.
64.9.	Faqat “afgʻon” Dahó yuziga qaradi.	Fakat Afgan, Deha'nın yüzüne baktı.
64.10.	—Ariza uyoqda qoldi-ku, shoir aka? — dedi.	Dilekçe o tarafta kaldı, şair ağabey, dedi.
64.11.	—Endi, “afgʻon” uka... deya kalovlandi Dahó.	İşte, “Afgan” kardeş diyerek tökezledi Deha.
64.12.	—Ha-ha, ariza oxirida imzo uchun boʻsh joy qolmadi, ha!	—Evet-evet, dilekçe sonunda imza için boş yer kalmadı!
64.13.	Qoʻl qoʻya bering, “afgʻon” uka, hamma qogʻoz, bir qogʻoz!	İmzalayın “Afgan” kardeş, hepsi aynı kâğıt!
64.14.	“Afgʻon” qoʻlida qalam, oʻyladioʻyladi, shartta qoʻl qoʻyib yubordi.	“Afgan” elinde kalem, düşündü-düşündü, tereddütsüz imzalayıp gönderdi.
64.15.	Qulmat choʻloq achchiq bilan qaytaqayta qoʻl qoʻydi.	Topal Kulmet acı içinde tekrar tekrar imzaladı.
64.16.	—Mana boʻlmasa, mana! — dedi.	İşte olmadıysa, al işte, dedi.
64.17.	—Yashang, otaxon, yashang! — dedi Dahó.	Yaşa beybaba, yaşa, dedi Deha.
64.18.	—Qoʻsh imzo boʻldi, qoʻsh imzo!	—Çift imza oldu, çift imza!
64.19.	Ziyoni yoʻq!	Zıyanı yok!
64.20.	Qoʻsh imzo, masalani qoʻshqoʻllab maʼqullash boʻladi!	Çift imza, konuyu çift olarak onaylamak olur!
64.21.	—Boʻldimi, endi keta bersak, maylimi? — dedi urush ishtirokchilari.	Tamam mı, artık gitsek olur mu, dedi savaş katılımcıları.
64.22.	—Yoʻq, shoshmanglar, otaxonlar.	—Hayır, acele etmeyin beybabalar.
64.23.	Paxan, qozondan bir xabar oling, palov pishdimikin!	Babacığım, kazana bir bakın pilav pişti mi acaba!
64.24.	Men vatan uchun qon toʻkkan tabarruk xalqimni kuruq ogʻiz joʻnatmayman!	Ben, vatan için kan döken saygıdeğer halkımı kuru ağız göndermem!

64.25.	Serjant Orziqulov ikkita lalmi toboqda palov olib keldi.	Çavuş Arzikulav iki toprak tabakta pilav alıp geldi.
64.26.	Daho tomog'iga chertib-chertib aytdi:	Deha boğazına hafifçe vura vura konuştu:
64.27.	— Endi, aybga buyurmaysizlar, haligidan yo'q, — dedi.	—Artık günah işlemeyin, artık tamam, dedi.
64.28.	—Hademay namoz o'qishni boshlamoqchiman.	—Hemen namaz kılmaya başlayacağım.
64.29.	Toat-ibodatta berilmoqchiman.	Aralıksız ibadet edeceğim.
64.30.	—Bali, ulim, bali! — dedi urush ishtirokchilari.	Tabi oğlum tabi, dedi savaş katılımcıları.
64.31.	—Asl musulmon farzandi shunday bo'ladi!	—Gerçek Müslüman evladı böyle olur!
64.32.	Daho quloqlarini katta ochdi.	Deha kulaçlarını kocaman açtı.
64.33.	Og'zini to'ldirib-to'ldirib aytdi:	Ağzı dolu dolu konuştu:
64.34.	—Sizday tabarruk xalqim qon to'kib himoya qilgan vatan uchun munosib farzand bo'lmasam bo'lmaydi-da!	—Sizin gibi saygıdeğer halkımın kan döküp koruduğu vatan için layık evlat olmasam olmaz!
64.35.	—O'zi, kolxozimizga o'zingiz rais bo'lsangiz ekan! — dedi urush ishtirokchilari.	Kolhozumuza siz başkan olsaymışsınız, dedi savaş katılımcıları.
64.36.	Daho qo'l siltadi.	Deha elini salladı.
64.37.	—Yo'q, vaqtim yo'q! — dedi.	Hayır, zamanım yok, dedi.
64.38.	—İjod, ijod!	—İcat, icat!

65

65.1.	Serjant Orziqulov palovdan keyin to'qson besh choy suzdi.	Çavuş Arzikulav pilavdan sonra doksan beş çay servis etti.
65.2.	O'g'liga choy uzatdi.	Oğluna çay uzattı.
65.3.	—E, yashang, paxan, yashang! — deya choyni oldi Daho.	—Yaşa babacığım yaşa, diyerek çayını aldı Deha.
65.4.	—Paxan, endi, qachon tuman jo'naysizlar?	—Babacığım, şimdi, ne zaman ilçeye gideceksiniz?
65.5.	—Bilmasam, — deya yelka qisdi serjant Orziqulov.	Bilmiyorum, diyerek omzunu kaldırdı çavuş Arzikulav.

65.6.	—Qachon desang, shu.	—Ne zaman dersən, o zaman.
65.7.	Sukunatni “afg‘on” buzdi.	Sessizliği Afgan bozdu.
65.8.	—Ben borolmayman, shoir aka, — dedi.	Ben gidemem şair ağabey, dedi.
65.9.	—Maktabda darsim bor.	—Okulda dersim var.
65.10.	—Biz ham shu, — dedi urush ishtirokchilari.	Biz de öyle, dedi savaş katılımcıları.
65.11.	—Tirikchilik, ulim, tirikchilik!	—Geçim derdi, oğlum, geçim derdi!
65.12.	—Bu tirikchilik emasmi? — dedi.	Bu, geçim derdi değil mi, dedi.
65.13.	—Bundan ortiq tirikchilik bormi?	—Bundan ziyade geçim derdi var mı?
65.14.	—Siz sharda yashaysiz-da, ulim, — dedi urush ishtirokchilari.	Siz şehirde yaşıyorsunuz ya oğlum, dedi savaş katılımcıları.
65.15.	—O‘tin-cho‘p demaysiz.	—Odun-dal demiyorsunuz.
65.16.	İssiq-sovug‘ingiz oldingizda, shu bois, orqayin bo‘lib yurasiz.	Sıcağınız- soğüğünüz önünüzde, bu yüzden geri gidin.
65.17.	Bizda, mana, serjant Orziqulov biladi, bir kallada ming xil tashvish.	Bizde, işte çavuş Arzıkulav da biliyor, bir kafada bin türlü kaygı.
65.18.	—Men aslo bormayman, — dedi Qulmat cho‘loq.	Ben asla gitmem, dedi çolak Kulmet.
65.19.	—Shaharlab kelguncha bir kun o‘tadi.	—Şehire gidip gelene kadar bir gün geçiyor.
65.20.	Shundayam, avtobus bo‘lsa.	Şöyle, otobüs olsa.
65.21.	Odam idoralarda ikki-uch osh pishirimlab o‘tirib qoladi.	Adam idarede iki üç yemek pişirimi süresince kaldı.
65.22.	—Shundayam, kattalar qabul qilsa.	—Böylece, yetkililer kabul etse.
65.23.	Bo‘lmasa, siz qabulida o‘tirasiz, kattalar orqa eshigidan chiqib ketadi.	Yoksa siz girişte otursunuz, yetkililer arka kapıdan çıkıp gider.
65.24.	Nafaqam masalasida boshimdan o‘tib edi.	Nafaka meselesinde başımdan geçmişti.
65.25.	—Siz, otaxon, mana shunday ordenmedallar taqib borasiz, birdan kirib ketasiz!	—Siz, beybaba, işte bunun gibi madalyalar takarak varın, hemen gidin!

65.26.	—Orden-medal taqib borishdan armon qolmadi, nevaram.	—Madalya takip gitme arzusu kalmadı, torunum.
65.27.	Menga o'xshagan orden-medallilar to'lib yotibdi!	Bana benzeyen bu madalyalardan çok var!
65.28.	Urush ishtirokchilarini ko'ndirish qiyin bo'ldi.	Savaş katılımcılarını ikna etmek zor oldu.
65.29.	Shunda, serjant Orziqulov urush ishtirokchilari joniga ora kirdi.	Sonra, çavuş Arzıkulav savaş katılımcılarının arasına girer.
65.30.	—Unda, arizani olib, o'zim bir borayin qani, — dedi serjant Orziulov.	O hâlde dilekçeyi alıp, ben bir gideyim hadi, dedi çavuş Arzıkulav.
65.31.	—Mabodo, qo'l qo'yanlar kelsin, desa, yoppa-baraka bir borib kelasizlar, binoyimi?	—Eğer, imza atanlar gelsin derse, hep birlikte gelirsiniz, olur mu?
65.32.	—Mayli, bir borishga borib kelimiz, mayli.	—Tamam, bir gidip gelelim, tamam.
65.33.	Urush ishtirokchilari shunday deya, uyuyilariga tarqaldi.	Savaş katılımcıları böyle diyerek evlerine dağıldılar.
65.34.	Daho otasini zim-ziyo hovli chetiga qo'ltiqlab bordi.	Deha, babasını zifiri karanlıkta avlu kenarına koltuklayıp götürdü.
65.35.	—Gap bunday, paxan, — dedi.	Şimdi şöyle, babacığım, dedi.
65.36.	—Ana, imzolar askarday saf bo'ldi.	—İşte, imzalar asker gibi dizildi.
65.37.	Endi... shu, toshyo'l bilan jo'mrak tashvishini bo'ldi qilamiz, paxan.	Şimdi... şu taş yol ile çeşme meselesini oldu bilelim, babacığım.
65.38.	Serjant Orziqulov xushhol bo'ldi.	Çavuş Arzıkulav hoşnut oldu.
65.39.	—Men aytib edim-ku...	—Ben söylemiştim ya...
65.40.	—Juda bilib aytgan ekansiz, paxan,	İyi söylemişsiniz babacığım, iyi.
	juda!	
65.41.	Ota-bobolarimiz chang yo'ldan yurgan, ariqdan suv ichgan!	Baba-dedelerimiz tozlu yollardan yürümüş, arktan su içmiş!
65.42.	Bizniyam chang yo'l ko'taradi!	Bizler tozlu yolu kaldıracamız!
65.43.	—Ana endi o'zingga kelyapsan!	—İşte şimdi özüne dönüyorsun!
65.44.	—Endi, paxan... yuqoriga mashina arizani uzatasiz, kelishdikmi?	—Şimdi, babacığım... üst mevkiye araba dilekçeni ver, anlaştık mı?

65.45.	Serjant Orziqulov ana shunda o'g'li maqsadini bilib oldi.	Çavuş Arzikulav işte o anda oğlunun maksadını anladı.
65.46.	—Uyat bo'ladi, ulim, uyat bo'ladi! — dedi.	Ayıp olur oğlum, ayıp olur, dedi.
65.47.	Ana, qator-qator imzo.	İşte sıra sıra imza.
65.48.	Men bekorga alohida qog'ozga imzo qo'ydirib olmadım!	Ben boşuna ayrı kâğıda imza attırmadım!
65.49.	Jamoa bo'lib so'rasa, darrov beradi!	Topluluk olarak rica edilirse hemen verir!
65.50.	—Odamda tayin bo'lsa-da, ulim.	Adamda belli olsa ya, oğlum!
65.51.	Oldin toshyo'l deb, birdan mashina desam.	Önce taş yol deyip ardından hemen araba demek olmaz.
65.52.	Yo'l biryoqli bo'lsin qani.	Yol tamamlansın.
65.53.	So'g'in, mashina bo'ladi.	Sonra araba olur.
65.54.	—Ha, mayli...	—Doğru, tamam...
65.55.	Unda, dadil-dadil gaplashing, paxan.	O zaman güçlü bir şekilde konuşun, babacığım.
65.56.	Qo'rqmang, o'zim bor!	Korkmayın, ben varım!
65.57.	—Bundan ziyod qaytib gapirishayin?	—Bunu tekrar konuşalım mı?
65.58.	—Sening aytganing boshqadir, deng!	—Senin söylediklerin dışındakileri söyle!
65.59.	Boyagi gaplar yodingizda-ya?	Az önceki sözler aklınızda mı?
65.60.	G'ing desang... yozaman deng!...	Yok dersiniz söyleyin yazayım!..

66

66.1.	Serjant Orziqulov ostonada oyoq ildi.	Çavuş Arzikulav eşikte durdu.
66.2.	Choponi yoqalarini ochdi.	Kaftanının yakalarını açtı.
66.3.	Orden-nishonlarini ko'rimli qildi.	Madalyalarını görülebilir yaptı.
66.4.	Ammo... ichkarilash uchun beti	Ama... içeri girmeye yüzü yoktu!

	bo'lmadi!	
66.5.	“Tag'in keldingmi, chol, desa, nima deyman?” deya o'yladi.	“Yine mi geldin, ihtiyar, derse, ne diyeceğim?” diye düşündü.

66.6.	O‘yladi-o‘yladi, qo‘ynidan buklog‘lik qog‘ozni oldi.	Düşündü düşündü, koynundan bükülmüş kâğıdı aldı.
66.7.	Katta ochdi.	Kocaman açtı.
66.8.	Olg‘a uzatib ichkariladi.	İleri uzatarak içeri girdi.
66.9.	Zarang tayog‘ini burchakka suyab ko‘ydi.	Ağaç bastonunu kenara dayadı.
66.10.	Arizani endi qo‘shqo‘llab ushladi.	Dilekçeyi iki eliyle tuttu.
66.11.	O‘zidan bir qadamcha olg‘a uzatdi.	Kendinden bir adım ileri uzattı.
66.12.	Katta sari yurdi.	Yetkili ileri yürüdü.
66.13.	“Qo‘limda qog‘oz ko‘rib, rahm qiladi”, deya umidlandi.	“Elimde kâğıt görünce, merhamet eder”, diye umutlandı.
66.14.	Chin, qulog‘ida telefon ushlab o‘tirmish katta serjant Orziqulov qo‘shqo‘llab uzatib kelmish qog‘ozga tikilib qoldi.	Gerçekten, kulağında telefon tutarak oturan yetkili, çavuş Arzıkulav‘ın iki eliyle uzattığı kâğıda dikkatlice baktı.
66.15.	—U nima? — dedi.	Bu ne, dedi.
66.16.	Serjant Orziqulov ariza deyishinida bimadi.	Çavuş Arzıkulav, dilekçe diyemedi.
66.17.	Ushbu so‘zlarni og‘ziga ep ko‘rmadi!	Bu sözleri ağzına layık görmedi!
66.18.	Ushbu so‘zlarga tili bormadi!	Bu sözlere dili varmadı!
66.19.	—Ana, ana! — dedi.	İşte, işte, dedi.
66.20.	—Nima ana?	—Ne işte?
66.21.	—Noma, noma!	—Mektup, mektup!
66.22.	—Noma? Qani, bering-chi.	—Mektup mu? Hani, verin.
66.23.	Katta shunday deya, telefonni joyiga qo‘ydi.	Yetkili böyle diyerek telefonu yerine koydu.
66.24.	Serjant Orziqulov uzatib turmish qog‘ozni oldi.	Çavuş Arzıkulav‘ın uzattığı kâğıdı aldı.
66.25.	E‘tibor bilan qaradi.	Dikkatli bir şekilde baktı.
66.26.	Yelkasidan nafas oldi.	Derin bir nefes aldı.
66.27.	—Uf-f! — dedi.	Off! , dedi.
66.28.	—Bilaman, to‘rt marta o‘qidim, bilaman!	—Biliyorum, dört kez okudum, biliyorum!

66.29.	—Yo‘q, bu boshqa, bunda...	—Yok, bu başka, bunda...
66.30.	Serjant Orziqulov barmoqlari bilan havoda imzo qo‘yib ko‘rsatdi.	Çavuş Arzıkulav parmakları ile havaya imza atarak gösterdi.
66.31.	—Bunda qo‘l bor, katta, qo‘l!	—Bunda, imza var, beyim, imza!
66.32.	Katta arizani tag‘in ochdi.	Yetkili, dilekçeyi tekrar açtı.
66.33.	Peshonasi tirishdi.	Alnı kırıştı.
66.34.	Lablari cho‘chchaydi.	Dudakları büzüştü.
66.35.	—Uh-u-u! — dedi.	—Ohoo! , dedi.
66.36.	—Doniyorov, Toshboyev, Zayniddinov...Zayniddinov Aliboy, Aliboy...	—Doniyorov, Toşboyev, Zayniddinov...Zayniddinov Aliboy, Aliboy...
66.37.	Katta derazaga qarab o‘yladi.	Yetkili, pencereye bakarak düşündü.
66.38.	Keyin, serjant Orziqulovga qaradi.	Sonra çavuş Arzıkulov’a baktı.
66.39.	—Bova, bu Zayniddinov Aliboy urushdan qaytib kelmab edi shekilli?	—Dede, bu Zayniddinov Aliboy savaştan geri dönmemişti galiba değil mi?
66.40.	—Shunday, rahmatlik qaytib kelmadi, shunday.	—Öyle, rahmetli geri dönmedi, öyle.
66.41.	—Unda, shikoyatta qanday qilib qo‘l qo‘ydi?	—O hâlde, şikâyetle nasıl oldu da imza attı?
66.42.	Ana shunda serjant Orziqulov nima gapligini angladi.	Çavuş Arzıkulav, işte o anda ne diyeceğini idrak edemedi.
66.43.	Bir boshqa bolib qoldi.	Bir garip oldu.
66.44.	“Hay, shum-a, shum shoir-a!— deya o‘yladi serjant Orziqulov.	“Ah, haylaz, haylaz şair, diyerek saydı çavuş Arzıkulav.
66.45.	—Senga tiriklarning imzosi yetmasdimi?	—Sağ olanların imzası sana yetmez miydi?
66.46.	Endi nima desam bo‘ladi?	Şimdi ne diyeceğim?
66.47.	—Endi, katta... — deya kalovlandi.	Şimdi, beyim... diyerek bocaladı.
66.48.	—Aliboy el-yurt uchun urushda jon berdi, shunday.	—Aliboy, vatan için savaşta can verdi, doğru.
66.49.	Endi, otasi uchun bola-chaqasi toshyo‘ldan yursin, deymiz-da.	Şimdi, babasının hatrına çoluğu-çocuğu taş yolda yürüsün, diyoruz.

66.50.	—Tushundim, bova, tushundim.	—Anladım, dede, anladım.
66.51.	Urush qurbonlari yetim-yesirlariga albatta yordam beramiz.	Savaş kurbanı yetim ve dullara elbette yardım ederiz.
66.52.	Ammo hali-hozircha ilojimiz yo‘q.	Ama şuan için imkânı yok.
66.53.	İloji bo‘lsin, darhol yordam beramiz.	İmkân olursa, hemen yardım ederiz.
66.54.	—Nimaga iloji yo‘q ekan?	—Neden imkânı yokmuş?
66.55.	Shunda nimaning iloji bo‘ladi-yu, bir shu toshyo‘l bilan jo‘mrakning iloji bo‘lmaydimi? Hali...	O zaman neyin imkânı var, bir şu taş yol ile çeşmenin imkânı yok mu? Demin...
66.56.	Serjant Orziqulov chap qo‘ynini ushladi.	Çavuş Arzıkulav sol koynunu yokladı.
66.57.	“Hali toshyo‘l arizasi nima emish, qo‘ynimda mashina arizasiyam bor, mana”, deyayin-deyayin, dedi!	“Deminki taş yol dilekçesi neymiş, koynumda araba dilekçesi var, işte, dedi!
66.58.	—Shunday bir katta rayon uchun besholti mashina tosh bilan, yosh bolaning chuldiriday keladigan manavinday jo‘mrak nima degan gap? — dedi.	—Böyle büyük bir ilçe için, beş altı araba taş ile küçük çocuğun avazı gibi akan şöyle bir çeşmenin lafı mı olur? , dedi.
66.59.	—Chin, hech gap emas, bova, chin.	—Doğru, hiç lafı olmaz, dede, doğru.
66.60.	Bilasizmi-yo‘qmi, rayon ham ro‘zg‘orday gap, bova.	Bilir misiniz, ilçe de şartlar gibi zor, dede.
66.61.	Bugun bu yo‘q bo‘ladi, ertaga u yo‘q bo‘ladi.	Bugün bu yok olur, yarın o yok olur.
66.62.	Kuni kelsa, bari bo‘ladi!	Günü gelince hepsi olur!
66.63.	Hozir bozor yo‘liga o‘tyapmiz.	Şu anda pazar yoluna taşınıyoruz.
66.64.	Shu sabab, ko‘p tanqischilik bo‘lyapti.	Bu sebeple çok eksiklik oluyor.
66.65.	—Ulug‘ Vatan urushi eskirdi desalaring, ana, Afg‘onistonda...	—Büyük Vatan savaşı uzadı deseler, işte, Afganistan‘da...
66.66.	Serjant Orziqulov shahodat barmog‘i bilan stol chertdi.	Çavuş Arzıkulav şehadet parmağı ile masaya hafifçe vurdu.
66.67.	—Afg‘onistonda...	—Afganistan‘da...
66.68.	—Baynalminal! — dedi katta.	Uluslararası, dedi yetkili.

66.69.	Serjant Orziqulov ketma-ket stol chertdi.	Çavuş Arzıkulav ard arda masaya vurdu.
66.70.	—Ha-ha, shunday!	—Evet-evet, öyle!
66.71.	Afg‘onistonda ana shundaychikin burchini bajarib kelganlar bor!	Afganistan’da işte şöyle görevini yerine getirenler var!
66.72.	Bizni ikrom qilmasalaring ham, ana shu burchni bajarib kelganlar izzatini qilinglar!	Bize hürmet etmeseniz de işte bu görevini yerine getirenlere hürmet edin!
66.73.	—Biz Ulug‘ Vatan urushi qatnashchilariniyam, Afg‘onistonda baynalminal burchini bajarib kelganlarniyam hurmat qilamiz, bova.	Biz, Büyük Vatan savaşı katılımcılarına, Afganistan’da uluslararası görevini yerine getirenlere hürmet ediyoruz, dede.
66.74.	—Afg‘onistonda haligidaychikin...	—Afganistan’da deminki...
66.75.	—Baynalminal!	—Uluslararası!
66.76.	—Ana shundaychikni burchini bajarib kelishning o‘zi bo‘lmaydi, shunday!	—Böyle bir görevi yerine getirmek kolay olmuyor!
66.77.	—Bo‘ladi, bova, bo‘ladi.	—Olur, dede, olur.
66.78.	—Shu bilan beshinchi bor kelishim, qachon bo‘ladi?	—Bununla birlikte beşinci gelişim, ne zaman olacak?
66.79.	Bu idorami, nima o‘zi?	Bu yönetmek mi ne demek?
66.80.	—Shunday deya bersangiz, meni xafa qilasiz, bova.	—Böyle konuşursanız beni üzersiniz, dede.
66.81.	So‘g‘in, ikkovimizniki bo‘lmaydi...	Sonra ikimizinki de olmaz...

67

67.1.	Ana shunda serjant Orziqulov joyidan lik etib turdi.	O anda çavuş Arzıkulav birden yerinden kalktı.
67.2.	—Bo‘lmaydi? — dedi. — Nimaga bo‘lmaydi?	—Olmuyor mu? Neden olmuyor? , dedi.
67.3.	—Uf-f, o‘tiring, bova, o‘tiring!	—Off, oturun, dede, oturun!

67.4.	Gapga quloq solmasangiz, ikkovimizning oshnachiligimiz bo'lmaydi, deyapman!	Sözlerinize dikkat etmezseniz, ikimiz dost olamayız, diyorum!
--------------	---	---

67.5.	—Gapga quloq solmay nima qilyapman?	—Sözlerime dikkat etmeyip de ne yapıyorum?
67.6.	—Obro'yingizni saqlang, deyapman-da, bova!	—İtibarınızı koruyun, diyorum, dede!
67.7.	—Obro'yimga nima qilibdi?!	—İtibarıma ne olmuş? !
67.8.	Men Maskovdan Berlingacha Gitler quvib borib edim!	Ben Moskova'dan Berlin'e kadar Hitleri kovmaya gimiştim!
67.9.	Men oltita "til" ushlab kelib edim!	Altı dil öğrenip gelmiştim!
67.10.	Men generallardan rahmatnomalar olib edim, generallardan!	Generallerden teşekkür yazısı almıştım, generallerden!
67.11.	Men uch joyimdan o'q yeb edim! Shunday!	Üç yerimden kurşun yemiştim!
67.12.	—Tavba qildim, bova, tavba qildim!	—Pişman oldum, dede, pişman oldum!
67.13.	—Men sendayin...	—Ben senin gibi...
67.14.	Serjant Orziqulov kaftini qulog'iga tutib ko'rsatdi.	Çavuş Arzikulav avcunu kulağına dayayarak gösterdi.
67.15.	—İdorada mana bunday qilib qulog'imga telefon qo'ndirib o'tirmab edim! Shunday!	—Devlet dairesinde böyle yaparak kulağıma telefon koyup oturmamıştım!
67.16.	—Xo'p, deyapman-ku, bova, xo'p!	—Tamam diyorum, dede, tamam!
67.17.	—Xo'p demay ko'r qani!	—Tamam deme, gör buyur!
67.18.	G'ing desang...	İtiraz edersen...
67.19.	Katta birdan o'zgardi.	Yetkili birden değişti.
67.20.	Yuzlari qahrli tus oldi.	Yüzü öfkeli bir hâl aldı.
67.21.	—Xo'p demasam, nima qilasiz? — dedi.	Tamam demezsem ne yapacaksınız? , dedi.
67.22.	—G'ing desang... yozaman!	—İtiraz edersen yazacağım!
67.23.	—Nima qilasiz?	—Ne yapacaksınız?

67.24.	Serjant Orziqulov barmoqlarini stol uzra yugurtirib ko'rsatdi.	Çavuş Arzıkulav parmaklarını masanın üzerinde gezdirerek gösterdi.
67.25.	—G'ing desang... mana bunday qilib yozaman!	—İtiraz edersen... işte böyle yaparak yazacağım!
67.26.	Sening aytganing boshqadir!	Sen farklı konuşuyorsun!

67.27.	—Qayoqqa yozasiz?	—Nereye yazacaksınız?
67.28.	Serjant Orziqulov shahodat barmog'i bilan shiftga ishora berdi.	Çavuş Arzıkulav şahadet parmağı ile yukarıyı işaret etti.
67.29.	—Gorbachyovga yozaman!	—Gorbaçov'a yazacağım!
67.30.	—Nima deb yozasiz?	—Ne diye yazacaksınız?
67.31.	—Ana shu katta... ko'kko'z o'rinbosari bilan... shunday-shunday, deb yozaman!	—İşte şu yetkili... mavi gözlü yardımcısı ile... böyle böyle, diyerek yazacağım!
67.32.	—Nima-nima?	—Ne-ne?
67.33.	Katta ohista-ohista joyidan qo'zg'aldi.	Yetkili yavaş yavaş yerinden kalktı.
67.34.	—Ana shu katta ish vaqtida...	—İşte bu yetkili çalışma saatinde...
67.35.	Serjant Orziqulov tizzasida go'dak quchoqlab turmishday qilib ko'rsatdi.	Çavuş Arzıkulav kucağında bebek kucaklar gibi yaparak gösterdi.
67.36.	—Ko'kko'z o'rinbosarini mana bunday qilib tizzasida quchoqlab o'tiradi, deb yozaman!	—Mavi gözlü yardımcısını işte böyle kucaklayarak oturuyor, diye yazacağım!
67.37.	Katta yuzlaridan rang qochdi.	Yetkilinin rengi attı.
67.38.	Yuzlari birdan vajohatli tus oldi.	Yüzü birden ihtişamlı bir hâl aldı.
67.39.	—He, beting qursin!— dedi.	Gözüme görünmeyin, dedi.
67.40.	Katta qalt-qalt qaltiradi.	Yetkili tir tir titredi.
67.41.	Serjant Orziqulov nima qilishini bilmadi.	Çavuş Arzıkulav ne yapacağını bilemedi.
67.42.	Nima deyishini bilmadi.	Ne diyeceğini bilemedi.
67.43.	Joyidan dovdirab-dovdirab turdi.	Sendeleyerek yerinden kalktı.
67.44.	Katta ovozi qalt-qalt etdi.	Yetkilinin sesi titredi.
67.45.	—Chiq idoradan!— dedi.	Daireden çık! , dedi.

67.46.	—He, tiling kesilsin!	—Daha fazla konuşma!
67.47.	—Nima uchun chiqaman?	—Neden çıkıyorum?
67.48.	Sening aytganin boshqadir!	Sen farklı konuşuyorsun!
67.49.	—Chiq deyman, bo‘lmasa, hozir melisa chaqiraman!	—Çık diyorum, yoksa şimdi polis çağıracağım!
67.50.	Katta uzun stol o‘ngidan yonbosh bo‘lib yurdi.	Yetkili uzun masanın sağ tarafından yan yürüdü.

67.51.	Serjant Orziqulov stol chapidan yonbosh bo‘lib yurdi.	Çavuş Arzıkulav masanın sol tarafından yan yürüdü.
67.52.	Katta serjant Orziqulovga yegudayyeguday bo‘lib tikildi.	Dede Çavuş Arzıkulav’a yiyecekmiş gibi baktı.
67.53.	—Sen arizabozdan boshqa odam urushga borgan yo‘qmi?	—Senin gibi şikâyetçiden başka savaşa giden yok mu?
67.54.	Bir sen arizabozmi, urushga borgan?!	Savaşa giden tek şikâyetçi sen misin? !
67.55.	—Og‘zingga qarab gapir, men vatan uchun jang qilib edim!	—Sözlerine dikkat ederek konuş, ben vatan için can verecektim!
67.56.	—Agar senga o‘xshagan arizabozlar himoya qilgan vatanda yashashimni bilganimda, bu dunyoga kelmas edim!	—Eğer senin gibi şikâyetçilerin kurtardığı vatanda yaşayacağımı bilseydim bu dünyaya gelmezdim.
67.57.	—Kelib yuribsan-ku?	—Gelmişsin ya!
67.58.	Katta o‘ng cho‘ntagi astarini ag‘darib ko‘rsatdi.	Yetkili sağ cebinin astarını çevirip gösterdi.
67.59.	—Ey, inson, qani toshyo‘l, qani?!	—Ey, insan, hani taş yol nerede? !
67.60.	Katta chap cho‘ntagi astarini ag‘darib ko‘rsatdi.	Yetkili sol cebinin astarını çevirip gösterdi.
67.61.	—Qani jo‘mrak, qani? !	—Hani çeşme, nerede? !
67.62.	Bo‘lsa ko‘rsat, qo‘lingga berayin-da, sendan qutulayin? !	Varsa göster, eline vereyim de senden kurtulayım!
67.63.	—Men urush qatnashchisiman, sening aytganing boshqadir!	—Ben savaş katılımcısıyım, sen farklı konuşuyorsun!
67.64.	—Sen urush qatnashchisi emas...sen — urush arizabozisan!	—Sen savaş katılımcısı değil... sen savaş şikâyetçisisin!

67.65.	Sen — urush ig‘vogarisan!	Sen savaş dalavereçisisin!
67.66.	—Meni qarib qoldi, deb so‘kyapsanmi?	—Bana yaşlıyım diye hakaret mi ediyorsun?
67.67.	Oramizda “afg‘on” bo‘zbolalar bor!	Aramızda “Afgan” delikanlılar var!
67.68.	Borib aytmaganimniyam ko‘rasan!	Gidip anlatamadıklarımı gör!
67.69.	—Urush-urush dedilaring, endi, Afg‘oniston ham qo‘shildimi? !	—Savaş savaş dedin, şimdi, Afganistan da katıldı mı? !
67.70.	Farg‘onada o‘q otildi, endi o‘q otganlargayam qo‘l qo‘ydirib ol!	Fergana‘da ok atıldı, şimdi ok atanlardanım diye imza at!

67.71.	O‘shda qirg‘in bo‘ldi, endi qirg‘inchilargayam qo‘l qo‘ydirib ol!	Oř‘da katliam oldu, şimdi katliam mağduruyum diye imza at!
67.72.	Lenin maydonida “Birlik” namoyishi bo‘ldi, endi namoyishchilargayam qo‘l qo‘ydirib ol!	Lenin meydanında “Birlik” protestosu yapıldı, şimdi protestocuyum diye imza at!
67.73.	Katta gapira-gapira burchakda suyog‘lik zarang tayoqni oldi.	Yetkili konuşa konuşa kenardaki soyulmuş ağaç bastonu aldı.
67.74.	—Urush qatnashchini so‘kkaning uchun hali kallang bilan javob berasan!	—Hâlâ savaş katılımcısına(gazisine) hakaret ettiğiniz için cevap vermelisiniz?
67.75.	Sening aytganing boshqadir! — dedi serjant Orziqulov.	Sen farklı konuşuyorsun, dedi çavuş Arzikulav.
67.76.	—Sen urush qatnashchisi emas!	Sen savaş katılımcısı değılsin!
67.77.	Sen — urush fisq-fasodchisisan!	Sen ahlaksız fesatsın!
67.78.	Sen — urush marazisan!	Savaş illetisin!
67.79.	Katta zarang tayoqni eshikdan dahlizga otib yubordi.	Yetkili, ağaç bostonu kapıdan koridora attı.
67.80.	Shahodat barmog‘i bilan dahlizni ko‘rsatib zug‘um qildi.	Şehadet parmağı ile koridoru göstererek bağırdı.
67.81.	—Chiq! — dedi.	Çık! , dedi.
67.82.	—Qaytib qorangni ko‘rmayin!	—Bir daha yüzünü görmeyeyim!
67.83.	Serjant Orziqulov ostonadan hatladi.	Çavuş Arzikulav eşikten atladı.

67.84.	Katta so'ka-so'ka, eshikni serjant Orziqulov yuziga qarsillatib yopdi.	Yetkili hakaret ederek kapıyı çavuş Arzıkulav'ın yüzüne çat diye kapattı.
67.85.	—He, soqoling ko'ksingga to'kilsin! — dedi.	Evet, gebersin, dedi.
67.86.	—Sen urush arizabozlari o'lmading, men qutulmadim!	—Sen savaş şikâyetçisi, ölmedin, ben kurtulmadım!
67.87.	Ana shunda... ana shunda, serjant Orziqulov tok urmish odam misol alpang-talpang bo'ldi.	İşte o anda... işte o anda, çavuş Arzıkulav elektrik çarpmış gibi sendeledi.
67.88.	—A?... — dedi.	Ne? , dedi.
67.89.	Ana shunda... ana shunda, serjant Orziqulov yarasiga tig' tegmish bemor	İşte o anda... işte o anda, çavuş Arzıkulav yarasına bıçak saplanmış hasta gibi sallana
	misol qalqib-qalqib ketdi.	sallana gitti.
67.90.	—A-a-a?... — dedi.	Ne-ne-ne? , dedi.
67.91.	Serjant Orziqulov eshikni mushtlayin dedi.	Çavuş Arzıkulav kapıyı yumruklayayım dedi.
67.92.	Eshikni tepayin, dedi.	Kapıyı tekmeleyeyim, dedi.
67.93.	Ammo qo'lida quvvat bo'lmadi, oyog'ida darmon bo'lmadi.	Ama elinde kuvvet, ayağında derman kalmadı.

68

68.1.	Serjant Orziqulov dahlizda mo'ltayibmo'ltayib turdi.	Çavuş Arzıkulav koridorda ümitle baktı.
68.2.	Turdi-turdi, yerda yotmish zarang tayog'ini oldi.	Durdu-durdu, yerde yatan ağaç bastonunu aldı.
68.3.	Ohista-ohista zinadan endi.	Yavaş yavaş merdivenden indi.
68.4.	“Ay, o'layin-a, urushga bormay men o'layin-a!” deya inqilladi.	“Oy, ben öleydim de savaşa gitmeyeydim!” diyerek sızlandı.
68.5.	İjroqo'm binosidan tashqariladi.	İcra komitesi binasından çıktı.
68.6.	Old-ketiga qaramadi.	Önüne arkasına bakmadı.
68.7.	Avtobus bekatiga yo'l oldi.	Otobüs durağına doğru gitti.
68.8.	Avtobus orqa eshigidan kirdi.	Otobüsün arka kapısından bindi.
68.9.	İchkarida odam siyrak bo'ldi.	İçeride az insan vardı.

68.10.	Joylar bo'sh bo'ldi.	Yerler bo'stu.
68.11.	Shunday bo'lsa-da, serjant Orziqulov... bo'sh joylardan uyaldi!	Öyle olsa da çavuş Arzıkulav... boş yerlerden utandı!
68.12.	Bo'sh joylarga qarashga beti bo'lmadi!	Boş yerlere bakmaya yüzü yoktu.
68.13.	Avtobus oxirida cho'k tushdi.	Otobüsün arkasına çöktü.
68.14.	Yelkasidan nafas oldi.	Derin nefes aldı.
68.15.	“Ay, jonim-a, esizgina jonim-a”, deya nolon etdi.	“Ay, canım, çok yazık canım”, diye sızlandı.
68.16.	Old o'rindiq qirrasiga bilaklarini to'shadi.	Ön oturağın kenarına bileklerini koydu.
68.17.	Yuzini bilaklariga bosdi.	Yüzünü bileklerinin üzerine bastırdı.
68.18.	Ko'zlarini yumdi.	Gözlerini yumdu.
68.19.	“Urushda o'qqa uchsam bo'lasmidi”, deya nolon etdi.	“Savaşta kurşun yiyerek ölsem olmaz mıydı”, diyerek sızlandı.
68.20.	Uyiga qanday yetib keldi, o'zida bilmaydi.	Evine nasıl geldi, kendisi de anlamadı.
68.21.	Kampiri girdikapalak bo'ldi.	Karısı ilgiyle karşıladı.
68.22.	—Nima qildi, chol, nime qildi?— dedi.	Ne yaptın, bey, ne yaptın, dedi.
68.23.	Serjant Orziqulov yuzini teskari burdi.	Çavuş Arzıkulav yüzünü ters çevirdi.
68.24.	—Shunday kunlarga qolganday ko'ra, urushda bedarak yo'qolsam bo'lasmidi...—deya inqilladi.	Böyle günlere kalmaktansa savaşta ortadan kaybolsam olmaz mıydı, diye sızlandı.
68.25.	Serjant Orziqulov shu yotishda o'ngalmadi.	Çavuş Arzıkulav bu yatmayla iyileşemez.

69

69.1.	Qo'ng'iroq tunda jiringladi.	Gece, zil çaldı.
69.2.	Daho eshitmaslikka oldi.	Deha duymamazlıktan geldi.
69.3.	Bolishdan bosh ko'tarmadi	Yastıktan başını kaldırmadı.
69.4.	Kim bo'lsa-da, jiringlatib-jiringlatib ketadi, deya o'yladi.	Kimse, çalar çalar gider, diye düşündü.
69.5.	Ammo qo'ng'iroq tinimsiz jiringladi.	Fakat zil aralıksız çaldı.

69.6.	Daho uyqusirab qo'zg'oldi.	Deha uyuklu bir şekilde yerinden kalktı.
69.7.	Eshik ochib, bo'sag'ada turmish jiyani ko'rdi.	Kapıyı açarak, girişte duran yeğenini gördü.
69.8.	Jiyani yuzida horg'inlik bo'ldi, tashvish bo'ldi.	Yeğenin yüzünde yorgunluk ve endişe vardı.
69.9.	—Shu... bovaning tobi qochib qoldi, — deya chaynaldi jiyani.	Bu... dedenin sağlığı iyi değil, diyerek tekrarladı yeğeni.
69.10.	—Qaysi bova?	—Hangi dede?
69.11.	—Otangiz, serjant Orziqulov.	—Babanız, çavuş Arzıkulav.
69.12.	—Ha-a, bizning paxanmi?	—Ha, bizim paxan mı?
69.13.	Endi, qarichilik shu-da...	Artık, yaşlandı o...
69.14.	—Xolam qattiq tayinladi, tez yetib kelsin, dedi.	—Teyzem iyice tembihledi, acele gelsin dedi.
69.15.	—Nu-nu, kechasi-ya?	—Peki, gece vakti mi?
69.16.	Endi, men ertaga boraman-da.	Ben yarın gelirim.
69.17.	—Bova og'ir yotibdi, tog'a.	—Dedenin durumu ağır, dayı.
69.18.	Boraman desangiz, ana, ko'chada mashina turibdi.	Gidecekseniz, işte, sokakta araba duruyor.
69.19.	Tong saharda yetib boramiz.	Tan ağarmadan önce varırız.
69.20.	Daho o'ylab-o'ylab kiyindi.	Deha, düşünün düşünün giyindi.
69.21.	Qishlog'iga uxlab-uxlab keldi.	Köyüne uyuklaya uyuklaya geldi.
69.22.	Ko'zlarini ochib, mashina chirog'ida uylarini ko'rdi.	Gözlerini açtığında, arabanın ışığıyla evlerini gördü.
69.23.	Mashinadan tushib ichkariladi.	Arabadan inip içeri girdi.

70

70.1.	Serjant Orziqulov uy to'rida uzala yotdi.	Çavuş Arzıkulav odanın üst başında boylu boyunca yattı.
70.2.	Kampiri boshida mung'ayib-mung'ayib o'tirdi.	Karısı başında üzüntülü bir hâlde oturdu.
70.3.	Ko'zi ilinib-ilinib o'tirdi.	Gözünden uyku aktı.
70.4.	Mudrab-mudrab o'tirdi.	Uyuklayarak oturdu.
70.5.	Daho ohista yo'taldi.	Deha yavaşça öksürdü.

70.6.	Onasi bosh ko'tardi, poygakda turmish o'g'ilni ko'rdi.	Annesi boshini kaldirdi, esikte duran oglunu gordi.
70.7.	Tizzasiga suyalib qo'zg'oldi.	Dizine dayanarak kalkti.
70.8.	Qulochini tor ochdi.	Kucağını küçük bir şekilde açtı.
70.9.	O'g'liga qarab yurdi.	O'gluna bakarak yurüdü.
70.10.	O'g'lini bag'riga bosdi.	O'glunu bag'rina basti.
70.11.	Teskari qaradi.	Arkasına bakti.
70.12.	Ko'zlarini yengi bilan artdi.	Gözlerini kolu ile sildi.
70.13.	Tag'in joyiga qaytib o'tirdi.	Tekrar dönüp yerine oturdu.
70.14.	Daho otasi boshiga bordi.	Deha, babasının başına vardı.
70.15.	Cho'kkalab o'tirdi.	Çöküp oturdu.
70.16.	Otasi o'sha chayir yuzli serjant Orziqulov bo'lmadi.	Babasi, o saglam duruslu çavuş Arzikulav degildi.
70.17.	Yuzlari pajmurda bo'ldi.	Yüzü solmuştu.

70.18.	Jag'lari, ko'zlari ich-ichiga cho'kib yotdi.	Çenesi, gözleri içine çökmüştü.
70.19.	Boshlari go'dak boshlaridayin maydagina bo'ldi.	Başı, bebeklerin başı gibi küçüktü.
70.20.	Serjant Orziqulov ko'zini ochmadi.	Çavuş Arzikulav gözünü açmadı.
70.21.	Daha otasidan hol so'radi:	Deha, babasına hâl hatır sordu:
70.22.	—Qalay, paxan, o'zingizni yaxshi his qilyapsizmi?	—Nasıl, babacığım, kendinizi iyi hissediyor musunuz?
70.23.	Serjant Orziqulovdan sado chiqmadi.	Çavuş Arzikulav'dan ses çıkmadı.
70.24.	Shunda, kampiri ora kirdi.	O anda karısı araya girdi.
70.25.	—Ay, otasi, ulingiz keldi,— dedi.	Baksana, babasi, o'glunuz geldi, dedi.
70.26.	—Sizdan ko'ngil so'rayapti, eshityapsizmi?	—Sizin durumunuzu soruyor duyuyor musunuz?
70.27.	Serjant Orziqulov shundagina ko'zini ochdi.	Çavuş Arzikulav o anda gözünü açtı.

70.28.	Boshida turmish o'g'ilni ko'rdi.	Başında duran oğlunu gördü.
70.29.	Bilinar-bilinmas bosh irg'adi.	Belli belirsiz başını salladı.
70.30.	Qo'lini ko'rpa ostidan oldi.	Elini yorganın üzerinden aldı.
70.31.	Ammo ko'tara olmadi.	Ama kaldıramadı.
70.32.	Gilam uzra siljitdi-siljitdi, o'g'li tarafga olib bordi.	Halı üzerinde ilerlete ilerlete oğluna doğru uzattı.
70.33.	—Tursun, otang ko'rishaman deyapti, ol, ko'llarini, — dedi onasi.	Dursun, baban selamlaşalım diyor, al, ellerini, dedi annesi.
70.34.	Daho otasi ko'lini qo'shqo'llab ushladi.	Deha, babasının elini iki eliyle tuttu.
70.35.	Daho bir seskandi.	Deha bir an ürperdi.
70.36.	Etlari uvishdi, jimir-jimir etdi.	Etleri uyuştı, tir tir titredi.
70.37.	Otasi qo'li jonsiz bo'ldi!	Babasının eli cansızdı!
70.38.	Xayolida, qurbaqa o'ligini ushlaganday bo'ldi.	Kurbağa ölüsünü tutar gibi oldu.
70.39.	Yuragi duk-duk urdi.	Kalbi küt-küt attı.
70.40.	Qo'llari qaltiradi.	Elleri titredi.
70.41.	Bo'g'zidan nimadir, nimadir bir nima	Boğazından bir şey çıkayım çıkayım, dedi.

	otilib chiqayin-chiqayin, dedi.	
70.42.	Bir amallab joyidan qo'zg'oldi.	Güçlükle yerinden hareket etti.
70.43.	Joyidan tikka turdi.	Yerinden ayağa kalktı.
70.44.	Chayqaldi-chayqaldi, ketiga burildi.	Sallana sallana arkasına döndü.
70.45.	Eshik tarafga yurdi.	Kapıya doğru yürüdü.
70.46.	Libosini oyog'iga ilib-ilmadi, kiyibkiymadi.	Giysisini asmak istedi asamadı, giymek istedi giyemedi.
70.47.	Tashqari otildi.	Dışarı çıktı.
70.48.	Zim-ziyoda entikib-entikib nafas oldi.	Zifiri karanlıkta zorlukla nefes aldı.
70.49.	Ko'ylagi yoqasini ochdi.	Gömleğinin yakasını açtı.
70.50.	Tirsagi bilan qayrag'ochga suyandi.	Dirseği ile ağaca dayandı.
70.51.	Qayrag'ochgada og'irlik qildi.	Ağaçta ağırlık oldu.
70.52.	Qayrag'och qayishib ketdi.	Ağaç eğildi.
70.53.	Yurdi-yurdi, tutga suyandi.	Yürüdü yürüdü dut ağacına dayandı.

70.54.	Chakkasini tut tanasiga qo'ydi.	Şakağını dutun gövdesine yasladı.
70.55.	Ko'zlarini yumdi.	Gözlerini yumdu.
70.56.	Ochiq derazadan onasi ovoz berdi.	Açık pencereden annesi seslendi.
70.57.	—Ay, Tursun-uv, qayerdasan, otang chaqiryapti!	—Hey, Dursun, nerdesin, baban çağırıyor!
70.58.	Daho ichqariladi.	Deha içeri girdi.
70.59.	—Otang, Tursun ulim oyog'imi uqalasin deyapti, — dedi onasi.	Baban, Dursun oğlum, ayağımı ovalasın diyor, dedi annesi.
70.60.	Daho bosh irg'ab cho'k tushdi.	Deha başını sallayarak diz çöktü.
70.61.	Ko'rpa ostiga qo'l tiqib paypasladi.	Yorgan altına elini uzatıp kontrol etti.
70.62.	Otasi oyoqlarini topdi.	Babasının ayaklarını buldu.
70.63.	Zuvalasi pishiq otasi qoqsuyak bo'ldiqoldi!	Yaşına göre sağlıklı olan babası kuru kemik olup kaldı!
70.64.	Daho, otasi oyoqlarini ohista-ohista uqaladi.	Deha, babasının ayaklarını yavaş yavaş ovaladı.
70.65.	Baquvvat qo'llar muolajasi darmon bo'ldi shekilli, otasi ko'zlarini ochdi.	Kuvvetli ellerin tedavisi derman olmuş gibi babası gözlerini açtı.
70.66.	Oyoqlari tarafda chokkalab o'tirmish o'g'ilga qaradi.	Ayak ucunda çöküp oturan oğluna baktı.

70.67.	Nimadir demoqchi bo'ldi.	Bir şey diyecek gibi oldu.
70.68.	Ammo tomog'iga bir nima tiqildi.	Ama boğazına bir şey takıldı.
70.69.	Ovozi ichiga tushib ketdi.	Sesi kesildi.
70.70.	Zo'r berib og'iz juftladi.	Gücü yettiğince konuşmaya çalıştı.
70.71.	Tag'in bo'lmadi.	Yine olmadı.
70.72.	Kampiri og'ziga suv tomizdi.	Karısı, ağzına su damlattı.
70.73.	Serjant Orziqulov bilinar-bilinmas yutindi.	Çavuş Arzıkulav belli belirsiz yutkundu.
70.74.	Ko'zlarini yumib ochdi.	Gözlerini yumup açtı.
70.75.	Gapirish uchun chog'landi.	Konuşmak için hazırlandı.

70.76.	Lablarini qimirlata oldi, ammo ovozini ko'ksidan ko'tara olmadi.	Dudaklarini kımırdattı ama sesini göğsi çıkartamadı.
70.77.	Odam ovozi og'ir bo'ladi, zilday og'ir bo'ladi!	İnsan sesi ağır olur, çok ağır olur!
70.78.	Serjant Orziqulov chiroq tegrasida aylanmish kapalakka termulib qoldi.	Çavuş Arzıkulav ışık etrafındadolaşan kelebeğe gözünü dikti.
70.79.	Onasi uzaldi.	Annesi uzandı.
70.80.	Deraza pardani surdi.	Pencerenin perdesini açtı.
70.81.	Serjant Orziqulov derazaga qaradi.	Çavuş Arzıkulav pencereye baktı.
70.82.	Osmon osti tobora oqarib keldi.	Hava git gide ağardı.
70.83.	Xo'rozlar qichkirdi.	Horazlar öttü.
70.84.	Buzoqlar ma'radi.	Buzağılar meledi.
70.85.	Serjant Orziqulov jonlandi.	Çavuş Arzıkulav canlandı.
70.86.	Yuzlari xiyol yorishdi.	Yüzü biraz aydınlandı.
70.87.	Eshitilar-eshitilmas pichirladi:	Duyulur duyulmaz fısıldadı:
70.88.	—Poda vaqti bo'ldi shekilli...	—Sürü vakti gelmiş gibi...
70.89.	Serjant Orziqulov o'g'liga termuldi.	Çavuş Arzıkulav oğluna döndü.
70.90.	Yolg'iz o'g'il qishloqdan ketib qoldi.	Biricik oğlu köyden gitmişti.
70.91.	Ota bag'ridan ketib qoldi.	Babasının bağrından gitti.
70.92.	Farzand shu-da.	Evlat bu ya.
70.93.	Avval-avval, ota o'g'li bo'ladi.	Önce, babasının oğlu olur.
70.94.	Keyin-keyin, el o'g'li bo'ladi.	Sonra memleket oğlu olur.
70.95.	Yurt o'g'li bovladi.	Vatan oğlu olur.
70.96.	El-yurt tashvishlari bilan yuradi.	Memleket meseleleriyle uğraşır.
70.97.	Yolg'iz o'g'il o'jar bo'ldi.	Biricik oğlu inatçı oldu.
70.98.	Yolg'iz o'g'il chars bo'ldi.	Biricik oğlu asi oldu.
70.99.	Ana, o'sib-undi.	İşte, büyüdü.
70.91.	Katta-matta odam bo'ldi.	Büyük müyük bir adam oldu.
70.92.	Oti nima edi... Ha-ha, shoiri zamon Pahlavon Daho bo'ldi.	Adı neydi... Ha ha, zaman şairi Pehlivan Deha oldu.

70.93.	Bordi-yu, ish buyursa, ota gapini olmadi?	Gitti, ish buyursa, baba sözü dinlemedi.
70.94.	Kim biladi, shoiru zamon...	Kim bilir, zaman şairi...
70.95.	Shunday bo'lsa-da, bir aytib ko'radi.	Öyle olsa da, söyledi.
70.96.	Farzandga ish buyurishning otalik gashti bo'ladi.	Çocuğa iş buyurmak babalık eğlencesidir.
70.97.	Kim biladi, oxirgi marta ish buyurishi bo'ladi...	Kim bilir, son iş buyuruşu olacak...
70.98.	—Tursun ulim, mollarni podaga haydasang bo'lardi...	—Dursun oğlum, hayvanları sürsen olurdu...
70.99.	Daho bosh irg'adi.	Deha başını salladı.
70.100.	—Xo'p, paxan, xo'p,— deya joyidan ko'zg'oldi.	Olur, babacığım, olur, diyerek yerinden kalktı.

71

71.1.	Daho og'ilxona taraf yurdi.	Deha, ahır tarafına yürüdü.
71.2.	Yog'och panjarali daricha oldiga keldi.	Küçük tahta pencerenin önüne geldi.
71.3.	Daricha uchiga qo'lini qo'ydi.	Pencerenin kenarına elini koydu.
71.4.	Og'ilxonaga nazar soldi.	Ahıra göz attı.
71.5.	Xolasi cho'nqaydi.	Halası çöktü.
71.6.	Dokadan sut suzdi.	Tülbentten süt süzdü.
71.7.	Dimog'i endi sog'ilmish sut hidini tuydi.	Burnu şimdi sağılmış süt kokusunu aldı.
71.8.	Og'ilxonaga yurdi.	Ahıra girdi.
71.9.	Xolasi qo'lidan sutni oldi.	Halasının elinden sütü aldı.
71.10.	—Ha-a, darrov sog'ib bo'ldingizmi?	—Hemen sağdınız mı?

71.11.	Aylanayin-da, sizdan,— dedi.	Kurban olduğum, dedi.
71.12.	—Anavi ola govmishingiz mol emas ekan, ostiga yo'latmadi.	—Bu alaca inek, sağmal inek değilmiş, altına yaklaştırmadı.
71.13.	—Aytdim-ku sizga, birovini sog'sangiz bo'ladi deb.	—Söyledim ya size birisini sağsanız olur diye.

71.14.	Ola govmish podaga ko'shilmaydi, birday uyda yotadi.	Alaca inek sürüye katılmıyor, aynı yerde yatıyor.
71.15.	Mendan boshqani yaqiniga yo'latmaydi.	Benden başkasını yanına yaklaştırmıyor.
71.16.	Tursun ulim-a, xolang aytgan anavi ola govmishni qoldir-da, manavisini podaga qo'shib kel.	Dursun, oğlum, halanın söylediği alaca ineği kaldır ve sürüye katıp gel.
71.17.	Ola govmishni hali o'zim sog'ib olaman.	Alaca ineği ben sağabilirim.
71.18.	Daho tevarakka alangladi.	Deha etrafına bakındı.
71.19.	Biron-bir xivich izladi.	Herhangi bir çubuk aradı.
71.20.	Shunda, bostirma burchagida yotmish tayoqqa ko'zi tushdi.	O anda sundurmanın kenarında yatan sopaya gözü takıldı.
71.21.	Borib oldi.	Gidip aldı.
71.22.	Ko'zlariga olib keldi.	Gözlerinin önüne getirdi.
71.23.	Serjant Orziqulov zarang tayog'i!	Çavuş Arzikulav'ın ağaç sopası!
71.24.	Burchakda yota berib, chang bosibdi.	Köşede yatıyormuş, toz kaplamış.
71.25.	Daho zarang tayoq changini kaftlaribilan sidirib tashladi.	Deha ağaç sopanın tozunu avuçlarıyla sıyırıp attı.
71.26.	Kaftarini bir-biriga urib qoqdi.	Avuçlarını birbirine vurarak silkeledi.
71.27.	Zarang tayoqqa suyandi.	Ağaç sopaya dayandı.
71.28.	Peshonasini qo'llari ustiga qo'ydi.	Alnını ellerinin üzerine koydu.
71.29.	Daho arosatda qoldi.	Deha arada kaldı.
71.30.	U podaga mol haydaydimi?	O, hayvan mı sürecektir?
71.31.	Shoir Pahlavon Daho-ya?	Şair Pehlivan Deha mı?
71.32.	Ko'rganlar nima deydi?	Görenler ne der?
71.33.	Pahlavon Daho kim degan odam bo'ladi?...	Pehlivan Deha kim oluyor?...
71.34.	Daricha g'iyqillab ochildi.	Küçük pencere gıcırdayarak açıldı.
71.35.	Daho bosh ko'tarib qaradi.	Deha başını kaldırıp baktı.
71.36.	Jiyanini ko'rdi.	Yeğenini gördü.
71.37.	Jiyan, tog'asi podaga mol haydashiga ko'zi yetmadi shekilli, o'zi keldi.	Yeğeni, dayısının hayvan sürmeyi gözü yemediği için kendisi geldi.

71.38.	Hovli darvozasini ochdi.	Avlu kapısını açtı.
71.39.	Mol bo'ynidan arqonni oldi.	Hayvanın boynundan ipini aldı.
71.40.	Zarang tayoqqa qo'l uzatdi.	Ağaç sopaya uzandı.
71.41.	Daho tayoqni bermadi.	Deha, sopayı vermedi.
71.42.	O'rgimchak in qo'ymish yog'och ko'ziga tikildi.	Örümcek ağ bağlayan ağaç gözüne takıldı.
71.43.	O'ylab qoldi.	Düşündü.
71.44.	Yo, jiyaniga tayoqni bersinmi?	Ya da, yeğenine sopayı versin mi?
71.45.	Otasi bilib o'tiribdimi?	Babası öğrenirse?
71.46.	Yo'q, yo'q...	Yok, yok...
71.47.	—Yo'q, o'zim boraman.	—Yok, ben giderim.
71.48.	Paxan...yo'q, otam aytdi,— dedi dimog'ida.	Babacığım... Yok, babam söyledi, diye mırıldandı.
71.49.	Daho darvoza sari yurmish molga ergashdi.	Deha, kapıya doğru giden hayvana yetişti.
71.50.	Vo ajab, tayoqni qanday ushlar edi?	Garip, sopayı nasıl tutuyordu?
71.51.	Otasi qanday ushlar edi?	Babası nasıl tutuyordu?
71.52.	Eslay olmadı.	Hatırlayamadı.
71.53.	Zarang tayoqni yerga sudrab yurdi.	Sopayı yere sürükleyerek yürüdü.
71.54.	Yo'q, yarashmadi.	Yok, yakışmadı.
71.55.	Huddi ketmon ko'tarmishdayin yelkasiga qo'ydi.	Tıpkı çapa kaldırmış gibi omzuna koydu.
71.56.	Bir uchidan qo'shqo'llab ushladi.	Bir ucundan iki eliyle tuttu.
71.57.	Yelkasi osha tayoqqa qaradi.	Omzu, o sopaya baktı.
71.58.	Yo'q, bunisida ep bo'lmadi.	Yok, bu da hiç olmadı.
71.59.	Endi, juzdon misol qo'ltiqlab oldi.	Şimdi dosya gibi kolunun altına altı.
71.60.	Ana shu ma'qulday bo'ldi.	İşte bu oldu gibi.
71.61.	Mol ketidan yurdi.	Hayvanın arkasından yürüdü.
71.62.	Qadamidan chang o'rladi.	Adımından toz yükseldi.
71.63.	Yerdan suv sepilmish tuproq isi keldi.	Yerden su serpilmiş toprak kokusu geldi.

71.64.	Daho qishloq etagida tosh qalab o‘ralmish podayotoqqa keldi.	Deha, köyün eteğinde taş yığılarak çevrilen sürü yatağına geldi.
71.65.	Bir chetda to‘dalanib tortishmish odamlarni ko‘rdi.	Bir kenarda bir araya gelip tartışan adamları gördü.
71.66.	Daho iziga qayrildi.	Deha geri döndü.
71.67.	Shunda, odamlar Dahoni ko‘rib qoldi.	O anda adamlar Deha’yı gördü.
71.68.	Bari shu yoqqa qarab yurdi.	Hepsi o tarafa bakarak yürüdü.

72

72.1.	Daho dovdiradi-qoldi.	Deha şaşırıp kaldı.
72.2.	Ko‘ltiqlamish tayoqni ketiga yashirdi.	Koltukladığı sopayı arkasına sakladı.
72.3.	Yuzlari lovv qizidi.	Yüzleri alev alev yandı.
72.4.	Serrayib qoldi.	Şaşırıp kaldı.
72.5.	Oldinda kelmish odam keskin qo‘l siltab aytdi:	Önüne gelen adam elini şiddetli bir şekilde sallayarak konuştu:
72.6.	—Boqmayman dedimmi, boqmayman!	—Bakmıyorum dediysem bakmıyorum!
72.7.	—Axir, o‘zimiz kelishib edik-ku, serjant Orziqulov oyoqqa turguncha galma-gal boqamiz deb.	—Sonra aramızda anlaşmıştık, çavuş Arzikulav ayağa kalkana kadar sırayla bakalım diye.
72.8.	Gaplaringda turinglar-da, endi!	Şimdi sözlerinde dursunlar!
72.9.	—Qosim, sadag‘ang ketayin, bugun sen boq!	—Kasım, yalvarıyorum, bugün sen bak!
72.10.	—Tunov kuni ishga bormay poda boqqanim uchun hisobchi bir kunlik ish haqimni qirqib tashladi, bo‘ldi-da!	—Geçenlerde işe gidemedim sürüye baktığım için, muhasebeci patron kovdu.
72.11.	—Nima gap? — dedi Daho.	Ne oldu, dedi Deha.
72.12.	— Siz so‘ramang, biz aytmaylik!	—Ne siz sorun ne biz söyleyelim!
72.13.	—Otangizning boshlari yoatiqqa tekkandan buyon kunimiz shu!	—Babanız yatağa düştüğünden beri hayatımız böyle!
72.14.	Hozirning o‘zidayoq yigirmadan oshiq odam molini bozorga sotib keldi!	Şimdi yaşı yirmiye geçen adam malını pazarda satıp geldi!
72.15.	—Joniga tekkandan keyin shu-da!	—Canına tak ettiği için böyle!

72.16.	—Anavi Sodiqov muallim gali kelganda poda boqishga or qilib, sigirini so‘yib sotdi!	—Shu Sadıqov muallim sırası geldiğinde sürüye bakmaya utandı, ineğini kesip sattı!
72.17.	—To‘g‘ri-da, diplomi bo‘p turib poda boqadimi!	—Doğru ya, diplomalı olunca sürüye bakarmı!
72.18.	—Yaxshimi-yomonmi, bir ustalning egasi!	—İyi-kötü, bir yetenek sahibi!
72.19.	—O‘zi, zamon biror ustalni egallaganniki bo‘p qoldi!	—Zamanla usta oldu!
72.20.	—Ustallar ko‘payib ketdi.	—Ustalar çoğalıp gitti.
72.21.	Daho ko‘ngliga gap tugul, qil sig‘madi.	Deha endişelendi.
72.22.	Tezroq iziga qaytgisi keldi.	Hemen geri dönmek istedi.
72.23.	—Raisga boringlar, raisga, — dedi.	Başkana gidin, başkana, dedi.
72.24.	—Raisga necha marta aytdik, podachi tayinlang deb!	—Başkana kaç defa söyledik, çoban görevlendirin diye!
72.25.	Rais odamlarda yig‘iladigan puldan boshqa oylikda tayinladi.	Başkan, halkta toplanan parayla aylık olarak görevlendirdi.
72.26.	Hech kim rozi bo‘lmadi!	Hiç kimse razı olmadı!
72.27.	O‘zingiz bilasiz, zo‘rlab ishlatishni zamon ko‘tarmaydi!	Bilirsiniz, zorla yapılan işi bu devir kaldıramaz!
72.28.	—Rais Jonibek kalga aytibdi.	—Başkan Jonibek, kele söylemiş.
72.29.	Kal, bir kamim endi molga ergashib yurishmi, depti!	Kel, şimdi tek eksiğim hayvan bakmak mı, demiş!
72.30.	—Ortiq soqovgada aytibdi.	—Lâl(dilsiz) birine söylemiş.
72.31.	Soqov, qo‘lini mana bunday qilib ko‘rsatibdi, men traktor haydayman, depti!	Lâl, elini işte böyle yaparak göstermiş, ben traktör sürerim, demiş!
72.32.	—Xo‘p, podani qayerda boqasan?	—Tamam, sürüye nerede bakıyorsun?
72.33.	Tevarak-boshing paxta, imorat...	Etraf pamuk, bina...
72.34.	—Chini bilan bir qarich bo‘sh yer qolmabdi-ye.	—Gerçekten de bir karış boş yer kalmamış.

72.35.	—Dala chetlari-chi?	—Ya tarla kenari?
72.36.	—Paxta xasharotiga qarshi dori sepilgan, molingdan ajramoqchi bo'lsang boq!	—Pamuk böceğine karşı ilaç serpilmiş, hayvandan uzak tutarsan bak!
72.37.	—Yaxshisi, podani tarqatib yubora qolaylik!	—En iyisi sürüyü dağıtıp gitmek!
72.38.	—Og'zingga tosh-ye!...	- Hay ağzına sağlık!
72.39.	—Yaxshisi, bunday qilaylik.	—En iyisi öyle yapalım.
72.40.	Mana, hammamizning ulimiz bor, birortasining bo'yniga qo'yalik, tamom!	İşte, hepimizin oğlu var, birinin üzerine atalım, tamam!
72.41.	—E, ular oyni ko'zlab turibdi!	—E onlar ayı gözlüyor!
72.42.	—Mening ulim paylasul bo'lmoqchi!	—Benim oğlum filozof olmak istiyor!
72.43.	Manavi Jo'ravoyning uli boqmasa!	Şu Jöravoy'nun oğlu bakmazsa!
72.44.	—Ulimni hozir Toshkentdan topasiz, u prokurorlikka hujjat topshirgani ketdi!	—Oğlumu şimdi Taşkent'te bulursunuz, savcılığa belge vermeye gitti!
72.45.	—Mening ulim, hech bo'lmasa oshpazlikka o'qiyman deb yuribdi!	—Benim oğlum hiç değilse aşçılık okuyacağım diyor!
72.46.	—Xoliqboy, kenjangiz ikki yildan buyon o'qishga kirolmay kelyapti, shuni bir aldab ko'ring!	—Holikboy, küçük çocuğunuz iki yıldan beri okumaya gelmiyor, onu kandırın!
72.47.	—Enag'arga aytdim, ko'nmayapti-da!	—Lanet olasıcaya söyledim, kabul etmiyor!
72.48.	Podachi bo'lsa, qizlar qaramas emish!	Çoban olursa kızlar bakmazmış!
72.49.	—Shunday dedimi?	—Öyle mi dedi?
72.50.	Chin-da, hozir diplom bo'lmasa, qizlar qaramaydi!	Gerçekten de şimdi diploma yoksa kızlar bakmıyor!
72.51.	—E, bilmay qoldim bu farzandlarni!	—Bu çocukları anlamıyorum!
72.52.	Maktabni bitiradi-yu, shahar jo'naydi!	Okulu bitiriyor, şehire gidiyor!
72.53.	—Ularni qo'ying, mening bir ulim hali ishton kiygan yo'q, fazogir bo'laman deydi!	—Onları bırakın, benim oğlum daha şalvar giymedi, astronot olacağım diyor!
72.54.	—Shu, fazodayam poda bormikin?	—O uzayda sürü var mı ki?

72.55.	—E-e, bo‘lgan bilan bu farzandlar boqmaydi!	—Ee, olsa bile bu çocuklar bakmaz!
72.56.	O‘sha yoqdayam biror ustalni oladi.	Orada bir usta olur.
72.57.	Daho gangib qoldi.	Deha afalladı.
72.58.	G‘ala-g‘ovurdan kishi bilmas sug‘urildi.	Gürültüden kimse fark etmeden çekildi.
72.59.	Ketiga qarab-qarab jo‘nadi.	Arkasına baka baka yola koyuldu.
72.60.	“Nima bo‘lyapti o‘zi?”	“Neler oluyordu?”
72.61.	Shu o‘zimizning qishloqmi yo boshqa yermi?”	Bu bizim köyümüz mü yoksa başka bir yer mi?”

73

73.1.	Olam osmanrang bo‘ldi.	Dünya gökyüzü gibi maviydi.
73.2.	Tong yellari mushk-anbar taratdi.	Şafak rüzgârı misk amberi yaydı.
73.3.	Daho darvoza bo‘sag‘asida oyoq ildi.	Deha, kapı eşiğinde durdu.
73.4.	Bir ko‘ngli, ichkari kirayin, deydi.	Bir yanı içeri gireyim diyor.
73.5.	Ichkarida ota yotibdi, ko‘ngil buziladi, dedi.	İçeride babam yatıyor, üzülürüm, dedi.
73.6.	Bir ko‘ngli iziga kaytayin, dedi.	Bir yanı ise geri döneyim, dedi.
73.7.	Qaytib qayerga borayin, dedi.	Dönüp nereye gideceğim, dedi.
73.8.	Daho o‘yladi-o‘yladi, ichkariladi.	Deha, düşündü-düşündü içeri girdi.
73.9.	Ola govmish oxuriga oyoq qo‘ydi.	Alaca ineğin olduğu ahıra gitti.
73.10.	Devorga chiqib oldi.	Duvara çıktı.
73.11.	Devorda to‘rt oyoqlab o‘rimaladi.	Duvarın üzerinde emekledi.
73.12.	Undan bostirmaga o‘tdi.	Oradan sundurmaya geçti.

73.13.	Bostirmada yurmish babaq xo‘roz qoqoqlab yerladi.	Sundurmada gezen iri horoz kaktı ve yere gömdü.
73.14.	Daho cho‘chib tushdi.	Deha korkarak düştü.
73.15.	Babaq xo‘roz ketidan o‘qrayib qaradi.	İri horozun arkasından kaşlarını çatarak baktı.
73.16.	Bir siniq qutiga omonat o‘tirdi.	Kırık bir sandığın üzerine rastgele oturdu.
73.17.	Tizzalarini quchoqladi.	Dizlerini kucakladı.
73.18.	Ko‘zlarini yumdi.	Gözlerini yumdu.

73.19.	Badani qizidi.	Vücutu hararetlendi.
73.20.	O'zini hammom bug'xonasida o'tirmish his etdi.	Kendini saunada gibi hissetti.
73.21.	Mayin havoni hammom bug'i deb	Yumuşak havayı hamam buharı olarak

	tasavvur etdi.	tasavvur etti.
73.22.	Qo'llarini yonlariga yoydi.	Kollarını yana attı.
73.23.	Entikib-entikib nafas oldi.	Güçlülükle nefes aldı.
73.24.	Oyoq-qo'llarini uqaladi.	Ayaklarını ve kollarını ovdu.
73.25.	Ko'kraklarini ohista-ohista siladi.	Yavaş yavaş göğsünü ovdu.
73.26.	Barmoqlarini botirib-botirib uqaladi.	Parmaklarını bastırarak ovdu.
73.27.	Boshidan suv quymoqchi bo'ldi.	Başından su dökmek istedi.
73.28.	Tevaragini paypasladi.	Etrafına bakındı.
73.29.	Tog'ora izladi.	Bir kap aradı.
73.30.	Ammo qo'liga tog'ora ilashmadi.	Ama eline kap ilişmedi.
73.31.	Ana shunda, ko'zlarini ochdi.	O anda gözlerini açtı.
73.32.	Daho entikdi.	Deha iç çekti.
73.33.	Ko'ngil tag'inda kenglikni qo'msadi, tag'inda yuksakni qo'msadi.	Gönlü yine bolluğu özledi yine daha fazlasını istedi.
73.34.	Ketiga o'girilib qaradi.	Arkasına dönüp baktı.
73.35.	Bostirma usti yarmi sinch tom bo'ldi.	Sundurma üstü yarım ağaçlı çatıydı.
73.36.	Sinch tom ustida bir g'aram xashak bo'ldi.	Çatı üzerinde bir yığın kuru ot vardı.
73.37.	Sinch tom ikki qavatli uyga kelbat berdi.	Çatı, iki katlı ev görünümü veriyordu.
73.38.	Daho ana shu tomdagi g'aramga chiqqisi keldi.	Deha işte bu çatıdaki yığına çıkmak istedi.
73.39.	Qanday qilib chiqishni o'yladi.	Nasıl çıkacağını düşündü.
73.40.	Yerga qaradi.	Yere baktı.
73.41.	Bostirmaga tiralmish narvonga ko'zi tushdi.	Sundurmayaya dayanan merdivene gözü takıldı.
73.42.	Yerga uzaldi-uzaldi, narvonni tortib oldi.	Yere uzandı, merdiveni aldı.

73.43.	Sinch tomga tiradi.	Çatıya dayadı.
73.44.	Bosib-bosib ko‘rdi.	Basarak kontrol etti.
73.45.	Narvondan ohista-ohista yuqoriladi.	Yavaş yavaş merdivenden yukarı çıktı.
73.46.	İkkinchi qavatta ko‘tarildi.	İkinci kata ulaştı.
73.47.	Sinch tom usti yuksak bo‘ldi,	Çatı yüksek olduğu için rüzgârlıydı.

	shamolgox bo‘ldi.	
73.48.	Daho g‘aram bo‘ylab o‘rimaladi.	Deha yığının üzerinde emekledi.
73.49.	Shunda, chap oyog‘ini bir nima tortib qoldi.	O anda sol ayağını bir şey çekti.
73.50.	Daho intildi, ammo oyog‘ini tortib ololmadi.	Deha çabaladı fakat ayağını çekemedi.
73.51.	Avaylab enkaydi, oyog‘iga qaradi.	Dikkatlice eğildi, ayağına baktı.
73.52.	Cholvari poychasi narvon mixiga ilashib qoldi.	Pantolonun paçası merdivenin çivisine takılmış.
73.53.	Daho g‘aramni quchoqladi.	Deha yığını kucakladı.
73.54.	Oyog‘ini siltab-siltab qoqdi.	Ayağını silkeledi.
73.55.	Bo‘lmadi, cholvari poychasini mixdan tortib ololmadi.	Olmadı, pantolon paçasını çividen kurtaramadı.
73.56.	—Tfu!— deya narvonni bir tepdi.	Off, diyerek merdiveni tekmeledi.
73.57.	Narvon bostirmaga, undan yerga taraqlab tushdi.	Merdiven, sundurmaya oradan da pat diye yere düştü.
73.58.	Tovuqlar qoqoqladi.	Tavuklar bağırıştı.
73.59.	Olapar it hurdi.	Alaca köpek havladı.
73.60.	Daho yerga qarab qo‘l siltadi.	Deha aşağı bakarak elini salladı.
73.61.	“O‘lib ketmaydimi.	“Ölüp gidecek miydim.
73.62.	Yuqori ko‘tarilib oldim, bo‘ldi-da”, dedi.	Yukarı çıktım, iyi oldu”, dedi.
73.63.	Chalqancha uzalib yotdi.	Ters uzanıp yattı.
73.64.	Oyoq-qo‘llarini bor bo‘yinch yoydi.	Ayaklarını ve kollarını boyunca açtı.
73.65.	Ko‘zlarini yumdi.	Gözlerini yumdu.

73.66.	Yerdan onasi ovozi eshitildi:	Aşağıdan annesinin sesi geldi:
73.67.	—Ha-a, taraqлагan nima ekan desam, narvon ag‘nab ketibdi-da.	—Bu ses ne diye baksam ki merdiven düşüvermiş.
73.68.	Eb-ey-eb-ey, esimdan aylanayin-da, govmishim sog‘uvsiz qolibdi-ku...	Hey hey hey, aklımı kaçıracağım, ineğim süt veremiyor...
73.69.	Qishloq uzra tovushlar taradi.	Köyden sesler yükseldi..
73.70.	Xo‘rozlar qichqirdi.	Horozlar öttü.
73.71.	Qo‘y-echkilar ma‘radi.	Koyunlar, keçiler meledi.
73.72.	Mollar mo‘ngradi.	Mallar möledi.
73.73.	Otlar kishnadi.	Atlar kişnedi.

74

74.1.	Tong yonib ketdi.	Şafak söktü.
74.2.	Daricha g‘iyqillab ochildi.	Pencere gıcırdayark açıldı.
74.3.	Daho yerga enkayib qaradi.	Deha eğilerek aşağı baktı.
74.4.	Onasi kadini daricha panjarasiga to‘ntardi.	Annesi, su kabını pencerenin parmaklığına çevirdi.
74.5.	Qoziqdagi buzoqni qo‘yberdi.	Kazıktaki buzağıyı salıverdi.
74.6.	Buzoq irlg‘ishlab-irlg‘ishlab o‘ynadi.	Buzağı atlayıp zıplayarak oynadı.
74.7.	Govmish yeliniga chopdi.	İneğin memesine koşturdu.
74.8.	Tizzalab cho‘kkaladi.	Dizlerinin üzerine çöktü.
74.9.	Tirsillab turmish-tirsillab turmish yelinni sho‘rpillatib-sho‘rpillatib so‘radi.	Dolu duran memesini şap şap emdi.
74.10.	Govmish, buzog‘ini yalab-yulqidi.	İnek, buzağıyı yalayıp yoldu.
74.11.	Onasi vaqti-vaqti bilan buzoqni no‘xtasidan tortib-tortib turdi.	Annesi, buzağıyı zamanında dizgininden çekip aldı.
74.12.	Sutdan ayirib-ayirib turdi.	Sütten ayırdı.
74.13.	Buzoqni tag‘in qoziqqa qantardi.	Buzağıyı tekrar kazığa bağladı.
74.14.	Panjaradagi kadini olib keldi.	Penceredeki su kabını alıp geldi.
74.15.	Tirsillatib turmish yelin oldida chho‘nqayib o‘tirdi.	Dolmuş olan memenin önüne çöküp oturdu.
74.16.	Govmish bekasi doka ro‘molini iskabiskab ko‘rdi.	İnek, sahibini baş örtüsünü koklayarak tanıdı.

74.17.	Bekasi govmishi yelinini kaftlariga olib siladi.	Sahibi, ineğin memesini avuçlarına alıp sıvazladı.
74.18.	Yelini uchlarini yerga bir-ikki tortdi.	Memesinin uçlarını aşağı doğru bir iki kez çekti.
74.19.	Yelidan tizillab sut otildi.	Memesinden ard arda süt aktı.
74.20.	Govmish bezovta bo'ldi.	İnek huzursuzlandı.
74.21.	Bekasini dumi bilan turtdi.	Sahibini kuyruğu ile itti.
74.22.	—Bosh-bosh, jonivor, bosh deyman!	—Akıll dur, hayvan, akıllı dur, diyorum!

74.23.	Bo'lmasa, podaga qo'shib kelaman!	Yoksa sürüye katıp gelirim!
74.24.	Bekasi avval-avval dimog'ida aytdi.	Sahibi mırıldandı.
74.25.	Aytib-aytib, govmishini sog'ib boshladi:	Söylene söylene ineğini sağmaya başladı:
74.26.	Izmolida o'ting bor,	Izmolida odun var,
74.27.	Oqar buloq suting bor,	Çeşme gibi akan sütün var,
74.28.	Otli molim, xo'sh xo'sh,	Ünlü malım, hoş, hoş,
74.29.	Zotli molim, xo'sh- xo'sh!	Soylu malım,
74.30.	Bekasi oriқ barmoqlari govmish yelinini cho'zib cho'zib tortdi.	Sahibinin cılız parmakları ineğin memesini gererek uzattı.
74.31.	Kadiga tizillab tushmish oppoq-oppoq sut sado berdi: povv-povv-povv!...	Su kabına ard arda akan bembeyaz süttten ses çıktı: povv-povv-povv!...
74.32.	Seni haydab boqayin,	Seni sürerek bakayım,
74.33.	Ko'ztumorlar taqayin.	Nazar boncuğu takayım.
74.34.	Targ'il molim, xo'sh-xo'sh,	Benekli ineğim, xo'sht xo'sht,
74.35.	Govmish molim, xo'sh xo'sh	Sağmal ineğim, xo'sh xo'sh
74.36.	Bekasi govmishini qo'shiqqa soldi, govmishini olqishladi.	Sahibi, ineğine şarkı söyledi, ineğini alkışladı.
74.37.	Bekasi govmishini suyib-suyib kuyladi, to'lib-to'lib kuyladi:	Sahibi, ineğine bütün sevgisiyle şarkı söyledi:
74.38.	Xo'sh-xo'sh deyman, olabosh,	Xo'sh xo'sh diyorum alacabaş,
74.39.	Ko'zing ovtkir, qalamqosh.	Gözü keskin, kalem kaş.
74.40.	Qalam qoshing suzilsin,	Kalem kaşın gerilsin,

74.41.	Suting yerga suzilsin.	Sütün aşağı aksın.
74.42.	Govmishi vazmin-vazmin kavsh qaytardi.	İneği ağır ağır geviş getirdi.
74.43.	Quralay ko‘zlari mudradi.	Ceylan gözleri uyukladı.
74.44.	Yelinidan quyuq-quyuq, oppoq-oppoq sut tag‘inda tizllab okdi: povv-povvpovv!...	Memesinden yoğun, bembeyaz süt tekrar hızla aktı: povv-povv-povv!...
74.45.	Zotdor ola oting bor,	Soylu alaca adın var,
74.46.	Qozon-qozon suting bor.	Kazan kazan sütün var.
74.47.	Govmish, sen ro‘zg‘orimiz obodi	İnek, sen evimizi geçindiren oldun, çocuklarımızın rızkı oldun, masumiyeti oldun.

	bo‘lding, bolalarimiz rizq- ro‘zi bo‘lding, oqligi bo‘lding.	
74.48.	Bolalarimiz uyqudan uyg‘onadi.	Çocuklarımız uykudan uyanır.
74.49.	Sut, sut, deydi.	Süt, süt, der.
74.50.	Shunda, bolalarimizga ko‘kragimizni beramiz.	O zaman, çocuklarımıza göğsümüzü veririz.
74.51.	Bolalarimiz ko‘kragimizni sho‘lp-sho‘lp emadi, cho‘lp-cho‘lp emadi.	Çocuklarımız göğsümüzü şap şup emer.
74.52.	Shunday bo‘lsa-da, bolalarimiz baribir... baribir sening sutingni so‘raydi, govmishim.	Öyle olsa da çocuklarımız hepsi aynı... hepsi senin sütünü emer, ineğim.
74.53.	Sening suting bizning sutimizdanda mazali-da, to‘yimli-da, govmishim.	Senin sütün bizim sütümüzden de tatlı, doyurucu, ineğim.
74.54.	Mayli, bizning sutimiz qurib qolsa qolsin, ammo sening suting qurib qolmasin govmishim.	Ne olursa olsun, bizim sütümüz kurursa kurusun ama senin sütün kurumasin ineğim.
74.55.	İy, govmishim, iy!..	Ay, ineğim, ay!..
74.56.	Quralay ko‘z, xohishim,	Ceylan göz, dileğim,
74.57.	Tuyoqlari kumushim.	Toynakları gümüşüm.
74.58.	Govmishim, bilaman, senga qiyin.	İneğim, biliyorum, senin için zor.

74.59.	Tun demayin, kunduz demayin, sut yig'asan, yeliningni to'ldirasan.	Gece demeysin, gündüz demeysin, süt biriktirsin, memeni doldurursun.
74.60.	Yelin to'la sutingni biz so'gib olamiz.	Süt dolu olan memeni biz sağarız.
74.61.	Bizdan qolmishini buzog'ing emib oladi.	Geriye kalanı da buzağın emer.
74.62.	Senga bo'lsa, shalviramish yelin qoladi.	Sana ise zayıflayan memen kalır.
74.63.	Shunday, govmishim, shunday, sen odamzot rizq-ro'zi uchun bino bo'lding, nasibasi uchun bino bo'lding, govmishim.	Öyle, ineğim, öyle, sen insanoğlunun rızkı için, hakkı için doğdun, ineğim.
74.64.	İy, govmishim, iy!..	Ay, ineğim, ay!..
74.65.	Jonivor, meni ko'rgin,	Canavar, bana bak,
74.66.	Kavsh qaytar, jim turgin.	Geviş getir, sessiz ol.
74.67.	Xurmalarini to'ldirib	Hurmalarımı doldurup
74.68.	İyib sutingni bergin.	Rahatça sütünü ver.
74.69.	Govmishim, bolalarimiz ko'kraklarimizi hadeb ezg'ilab torta bersa, bizga malol keladi.	İneğim, çocuklarımız göğüslerimizi durmadan zorlayarak çekse, bize melal gelir.
74.70.	Bo'lmasa, o'z bolamiz-a, pushtu kamarimiz-a!	Aksi hâlde, kendi çocuğumuz, bizim soyumuz!
74.71.	Sening yeliningni bo'lsa bizda so'ramiz.	Senin memeni ise biz de emiyoruz, buzağın da emiyor.
74.72.	Senga esa malol kelmaydi, govmishim.	Sana ise melal gelmez, ineğim.
74.73.	Qulluq senga, govmishim, qulluq!	Şükran sana, ineğim, şükran!
74.74.	Ana, tirsillab turmish yelining so'lib qoldi.	İşte, cılızlaşan memen solup kaldı.
74.75.	Yelinlaringni torta berib-torta berib, qo'llarim toldi.	Memelerini çeke çeke kollarım yoruldu.
74.76.	Ana, buzog'ing tamshanyapti, senga talpinyapti.	İşte buzağın senin için çırpınıyor.
74.77.	Sen bezovtasan, sen alag'dasan...	Sen, endişelisin, huzursuzsun...

74.78.	İy, govmishim, iy!..	Ay, ineğim, ay!..
74.79.	Kadimni to‘ldirarman,	Küleği doldururum,
74.80.	Bolangni kuldirarman.	Yavrunu güldürürüm.
74.81.	Olaymagin, jonivor,	Gözlerini ayırma, hayvan,
74.82.	Bolangga qoldirarman...	Yavruna bakmam...
74.83.	Ko‘shiq— qo‘shiqda qoldi, sut — sutda qoldi.	Şarkı şarkıda kaldı, süt sütte kaldı.
74.84.	Uy tarafdən jonholat ovoz keldi:	Ev yönünden acıklı bir ses geldi:
74.85.	—Oyxol, chop, Oyxol!	—Oyhol, koş, Oyhol!
74.86.	Bekasi kadini ko‘tarib hadahaladi.	Sahibi, hızla küleği kaldırdı.

75

75.1.	Daho qo‘shiqdan karaxt bo‘ldi.	Deha, şarkıdan sersemleşti.
75.2.	Ko‘zlarini yumib yotdi-yotdi, o‘zini... o‘lik fahmladi!	Gözlerini yumarak yattı yattı, kendisini... öldüğünü düşündü!
75.3.	Qimir etmadi.	Kıpırdamadi.
75.4.	Xayolan jonini izladi.	Düşünde canını aradı.
75.5.	İzladi-izladi, topolmadi.	Aradı aradı, bulamadi.
75.6.	İch-ichidan hayron bo‘ldi.	Kalpten şaşkına döndü.
75.7.	Qo‘zlarini nim ochdi.	Gözlerini yarım açtı.
75.8.	Kovzlari moviy-moviy olam ko‘rdi.	Gözleri masmavi âlem gördü.
75.9.	Ko‘zlari qirmiz-qirmiz rang ko‘rdi.	Gözleri kırmızı renk gördü.
75.10.	“Anavi moviy olam, lojuvard osmon.	“İşte bu mavi âlem, lacivert gökyüzü.
75.11.	Qirmizrang quyosh nurlari, — deya xayollandi Daho.	Kırmızı renk güneş ışığı, diye hayal etti Deha.
75.12.	Demak, o‘lmabman.	Demek, ölmemişim.
75.13.	O‘lik odam ko‘maydi.	Ölü insan göremez.
75.14.	O‘lik odam dunyoni his etmaydi”.	Ölü insan dünyayı hissedemez.”
75.15.	Daho ko‘kraklarini ushlab-ushlab ko‘rdi.	Deha göğüslerini tutarak anladı.
75.16.	Boshlarini ushlab-ushlab ko‘rdi.	Başını tutarak anladı.
75.17.	“Mana, boshim joyida turibdi.	“İşte, başım yerinde duruyor.

75.18.	Yana-tag'in, fikrlayapti, — tag'in xayollandi Daho.	Tekrar, düşündü, — tekrar hayal etti Deha.
75.19.	—Yo'q, o'lmabman.	—Yok, ölmemişim.
75.20.	O'lik odam boshi fikrlay olmaydi'.	Ölü insanın aklı düşünemez.”

76

76.1.	Shunda... shunda uydan yig'i keldi:	O anda... o anda evden bir ağıt duyuldu:
76.2.	—Otam-ay, otam-ay!...	—Oy babam, oy babam!...
76.3.	Yig'i avj oldi.	Ağıt yükseldi.
76.4.	Yig'i hovlini oldi.	Ağıt avluyu kapladı.
76.5.	Daho ana shunda o'ziga keldi!	Deha işte o anda kendine geldi!
76.6.	Dirk etib o'tirdi.	Yerinden fırlayıp tekrar oturdu.
76.7.	Uy tarafga olazarak boqdi.	Şaşkın bir şekilde ev yönüne baktı.
76.8.	Xayolida, narvon joyida bo'ldi.	Hayalinde merdiven yerindeydi.
76.9.	Xashakni quchoqlab uzala tushdi.	Samanları kucaklayarak indi.
76.10.	Oyoqlarini qo'shiq aytilmish yerga uzatdi.	Ayaklarını şarkı söylenen yere uzattı.
76.11.	Oyoqlari yerga yetmadi!	Ayakları yere uzanmadı!
76.12.	Ona Yer olis bo'ldi!	Ana Toprak uzak oldu!
76.13.	Sut qo'shig'i olis bo'ldi!	Süt türküsü uzak oldu!
76.14.	Oyoqlarini likillatdi, oyoqlarini tipirlatdi, oyoqlarini salanglatdi.	Ayaklarını salladı, kıpırdattı.
76.15.	Oyoqlari yerni topolmadi!	Ayakları yeri bulamadı!
76.16.	Momo Yer yo'q bo'ldi!	Ana Toprak yok oldu!
76.17.	Sut qo'shig'i yo'q bo'ldi!	Süt türküsü yok oldu!
76.18.	Nazmboz bo'lmishdan buyon intilib kelmish, nazmboz bo'lmishdan buyon talpinib kelmish osmonga qaradi.	Şair olduğundan beri çabalayarak çırpınarak ve geldiği gökyüzüne baktı.
76.19.	Osmon olisdan-olis bo'ldi!	Gökyüzü uzaklaştıkça uzaklaştı!

76.20.	Momo Yer osmondanda -olis bo'ldi!	Ana Toprak gökyüzünde de uzaklaştı!
76.21.	Pahlavon Daho muallaq qoldi.	Pehlivan Deha asılı kaldı.

1985

SONUÇ

Bu çalışmamızda Tağay Murad'ın “Momo Yer Qo'shig'i” (Ana Vatan Türküsü) adlı eseri Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılmıştır ve eser şekil bilgisi bakımından incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda elde ettiğimiz sonuçlar şöyledir:

1. Yazar eserinde birçok kelimedede konuşma diline özgü olan Rusça ve Türkçe ifadeleri birlikte kullanmıştır. *yopganskiy* (4/19), *bilmaganskiy* (4/46), *boqqanskiy* (4/54), *berganskiy* (53/41).
2. Metnimizde tespit ettiğimiz isimden isim yapım eklerinin birkaçı Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde ortaktır: +dosh, +li, +lik, +lıq, +inchi, +siz, +chi, +chilik. *Qarin+dosh* (3/15), *farishta+li* (4/10), *hafta+lik* (12/34), *gardish+siz* (23/6), *tanqid+chi* (28/67).

3. Özbek Türkçesinde isimden isim yapım eklerinde Farsçadan alıntı ön ekler ve son ekler de mevcuttur. Bu eklerle oluşturulmuş örneklere metnimizde sıklıkla rastlanmaktadır. *be+*, *bar+*, *ham+*, *+bon*, *+boz*, *+dor*, *+gar*, *+/gor*, *+/kar*, *+kor*, *+garchilik*, *+jon*, *+noma*, *+parvar*, *+xona*. ***be+chora*** (1/15), ***bar+qaror*** (63/7), ***ham+kasb*** (23/3), ***maqtoov+boz*** (32/54), ***gul+dor*** (7/36), ***javob+gar*** (38/50), ***oy+noma*** (18/21), ***ombor+xona*** (16/31).

4. Metinden yola çıkarak bazı isimden fiil yapım eklerinin her iki lehçede de ortak kullanıldığı görülmüştür: *+la*, *+lan*, *+lash*. ***Puf+la-di*** (29/8), ***vido+lash+ish*** (30/3), ***uy+lan-adi*** (35/16)

5. Metnimizde kullanıldığı örnekler ömevcut olan fiilden isim yapım eklerinin bazıları Türkiye Türkçesinde de mevcuttur: *-ma*, *-moq*, *-sh*, *-ish*, *-im*, *-gi*, *-qu*. ***topish+ni*** (9/38), ***kiy-im+lar+i+ni*** (13/40)

6. Fiilden fiil yapım eklerinden Türkiye Türkçesinde de ortak olan ekler şunlardır: *-ar*, *-dir*, *-l*, *-il*, *-n*, *-in*, *-sh*, *-ish*, *-dir*, *-tir*, *-t*. ***Chiq-ar-ib*** (1/35), ***soch-il-di*** (1/55), ***kiy-in-di*** (4/6), ***ko'r-ish-di*** (33/25), ***kuy-dir-mish*** (41/40).

7. Özbek Türkçesinde morfolojik olarak çokluk anlamı *+/lar/* eki ile tek şekilde ifade edilir. ***oqim+lar*** (41/79), ***maktab+lar*** (41/82), ***qo'yl+ar*** (42/4).

8. Yazar metnimizde ikilemeleri sıklıkla kullanmıştır. ***avval-avval*** (4/57), ***nechanecha taxalluslar*** (9/39).

9. Türkiye Türkçesinde aitlik eki olan *+/ki/* Özbek Türkçesinde de karşımıza *+/ki/* olarak çıkmaktadır. Buna ek olarak *+/gi/*, *+/qi/*'li şekilleri de mevcuttur.

Metnimizde bazı örnekleri şunlardır: ***o'zingiznikini*** (18/24), ***seniki*** (44/77).

10. İlgi hâli eki Türkiye Türkçesinde *+/nIn/*, *+/nUn/*, *+/In/*, *+/Un/* şeklinde iken Özbek Türkçesinde *+/ning/* olarak tek şekillidir. Bu nedenle de uyumu bozan ekler arasında yer alır. ***biz+ning*** (44/86), ***ota+si+ning*** (45/58), ***odam+ning*** (47/40).

11. Türkiye Türkçesinde bulunma ve ayrılma hâl ekleri *+/DA/*, *+/Dan/* şeklinde iken Özbek Türkçesinde *+/da/*, *+/dan/* şeklindedir. Bu ekler de uyumu bozan ekler arasında yer alır. ***old+i+da*** (47/54), ***yozuvchi+dan*** (50/50), ***idoralar+da*** (50/90).

Bazı cümlelerde *+da* bulunma eki, ayrılma hâli ve yönelme hâli eki olarak kullanılmıştır.:

sahna shifti+da... “sahnenin tepesine” (13/19),

Burilish+da avtobus qora berdi. “Dönemeçten otobüs göründü.” (20/62)

12. +dan ayrılma hâli ekinin metinde eksiz şekilde kullanımları da bulunmaktadır. *O‘tirg‘ichlar+Ø birovi...* “Oturaklar+[dan] birisi...”(13/12).

13. Yükleme hâli Türkiye Türkçesinde /+I/, /+U/ şeklinde iken Özbek Türkçesinde /+ni/ ekiyle karşılanmaktadır. *gapim+ni* (50/96), *kamzul+ni* (51/4), *barmoqlari+ni* (53/36).

14. Yönelme hâli Türkiye Türkçesinde /+A/ şeklinde iken Özbek Türkçesinde /+ga/ şeklindedir. /+ka/ ve /+qa/ şekilleri de mevcuttur. *eshiklar+ga* (54/4), *buloq+qa* (55/3), *burchak+ka* (66/9).

Bazı cümlelerde yönelme eki +dan bulunma hâli eki görevinde kullanılmıştır. *Aqllarga maslahat soldi.* (6/26) “Başkalarından akıl istedi”

15. Eşitlik hâli eki Özbek Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde ortak olup /+cha/ şeklindedir. *isqirtlar+cha* (35/44), *qadam+cha* (66/11).

16. Dönüşlük zamiri Türkiye Türkçesinde *kendi* sözcüğü ile karşılanır. Özbek Türkçesinde ise kendi anlamını taşıyan “o‘z” sözcüğü kullanılır. *o‘zi* (36/18), *o‘zimiz* (37/11).

17. Sayılara /+ta/ ekinin eklenmesi insan ve nesneleri taneler hâlinde saymaya yarar. /+ta/ ekine çıkma hâli /+dan/ ekinin eklenmesiyle oluşan /+tadan/ eki üleştirme sayıları, nesnelerin dağıtma miktarını bildirir. *bir-ikkita* (37/18), *o‘nta* (39/46), *bittabittadan* (50/74).

18. Türkiye Türkçesinde /+mI/, /+mU/ şeklinde olan soru eki Özbek Türkçesinde /+mi/ ekiyle karşılanır ve sözcüğe bitişik yazılır. *boraymi?* (50/79), *taqasanmi?* (53/50).

19. Türkiye Türkçesinde duyulan geçmiş zaman çekimi /-mİş/, /-mUş/ ekleriyle yapılırken Özbek Türkçesinde /-gan/ sıfat fiil eki ve /-(i)b/ zarf fiil ekinin üzerine şahıs eklerinin getirilmesiyle oluşturulur. Metnimizde her iki yapıya da sıklıkla rastlanmıştır. . *o‘qigansiz* (27/51), *yozgan!* (28/57), *yuribdi* (35/23).

20. Metnimizde emir kipinde diğer zamanlardan ve kiplerden farklı olarak emir kipine özgü şahıs çekim ekleri kullanılır. *to‘kib tashla-ng* (50/9), *ko‘rgin* (74/65), *bo‘lsinlar* (55/57).

21. Özbek Türkçesinde istek kipinin üç tip kullanımı vardır. Metnimizde bunlardan “-moqchi”ekinin kullanıldığı cümlelere rastlanmıştır.

bo‘lmoqchisiz (4/42), *bo‘lmoqchi* (72/42).

22. Ek fiilin şartı türkiye Türkçesinde i- fiilinin üzerine /-sA/ ekinin getirilmesiyle oluşturulurken Özbek Türkçesinde bunun yanı sıra bo‘l- fiilinin üzerine getirilmesiyle de kullanılmaktadır. *hozir esa* (58/68), *mashina kerak bo‘lsa* (58/69), *hayvon bo‘lsa* (28/33), *yuksak bo‘lsam* (41/63).

KAYNAKÇA

ABDURAHMANOV F. A., Ş. ABDURAHMANOV. “Özbek Tili Grammatikası”, Taşkent, 1975.

AHMEDOVA, M., JABBAROV, F., KENGBOEV, J. “*Men Qaytib Kelaman*” Tog‘ay Murod Zamondoshlari Xotirasida, 2008.

ATİLA, Kübra Ece, *Tağay Murad’ın “At Kişnegen Akşam” (Atın Kişnediği Akşam) Adlı Eseri Üzerine Bir Dil İncelemesi (Dil İncelemesi- Metin- Aktarma)*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, 2021.

BANGUĞOLU, Tahsin, “*Türkçenin Grameri*”. Baha Matbaası, İstanbul, 1974.

Buran A., Alkaya, E., “*Çağdaş Türk Yazı Dilleri I*”. Anadolu Üniversitesi. Eskişehir, 2018.

CIRTAUTAS, I. L. “Son Elli Yılda Edebî Özbekçenin Gelişmesi Üzerine”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, XV/ 1-2., 1976.

COŞKUN, Mustafa Volkan, “*Özbek Türkçesi Grameri*”. Ankara: TDK Yayınları, 2017.

ECKMANN, J., “*Çağatayca El Kitabı*”, (Çev. Günay Karaağaç), Akçağ Yayınları, Ankara, 2005.

EFE, Ayşe Hümeysra, *Tağay Murad’ın Aydınlıkta Yürüyen İnsanlar Romanı Üzerine Bir İnceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, 2020.

- ERDEM, Kübra, *Tağay Murad'ın "Yıldızlar Mangu Yonadi" (Yıldızlar Ebediyyen Parlar) Adlı Eseri Üzerine Bir Dil İncelemesi (Dil İncelemesi- Metin- Aktarma)*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, 2022.
- ERGİN, Muharrem, *"Türk Dil Bilgisi"*. Bayrak Baim/Yayım/Tanıtım, İstanbul, 2011.
- GÜLTEKİN M., KORAŞ H., KURBANOVA M., *"Özbek Türkçesi (Gramer-Metin-Sözlük)"*. Kesit Yayınları, İstanbul, 2019.
- HAMROYEV, M., D. MUHAMEDOVA, D. SHODMONQULOVA, X. G'ULOMOVA, Sh. YO'LDOSHEVA. (2007). *"Ona Tili"*. Taşkent, 2007.
- KARIMOV, N., MAMAJONOV S., NAZAROV, B., NORMATOV, U., SHARAFIDDINOV, O. *"XX. Asr O'zbek Adabiyoti Tarixi"*. Toshkent, 1999.
- KARTALLIOĞLU, Yavuz, *"Bir Özbek Yazarı: Togay Murad"*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, 2000.
- KORKMAZ, Zeynep, *"Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi"*. (3.bs.). TDK Yay., Ankara, 2009.
- KORKMAZ, Zeynep, *"Gramer Terimleri Sözlüğü"*. TDK Yayınları, Ankara, 1992.
- KOMİLOVA, X., SHOABDURAHMONOV, Sh., G'OZIYEV, H., *"Hozirgi Zamon O'zbek Tili"*. Taşkent, 1957.
- MIRTOJIYEV, M., *"Hozirgi O'zbek Tili"*. Taşkent, 1992.
- MURAD, Tağay, *"Momo Yer Qo'shig'i"*. 1985.
- NAZAMUDİN, Asaludin, *"Sābzvān Qo'shig'lari"* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri Ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Ankara, 2012.
- ÖZ, Aynur, *"Özbek Türkçesinde İsimler"*, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü yayımlanmamış doktora tezi), Ankara, 1999.
- ÖZ, Aynur, *"Özbek Türkçesinde Sıfat Fiiller"*, Türkoloji Dergisi, C.XIV. Ankara, s.213229, 2001.
- ÖZ, Aynur, *"Özbek Türkçesi Edebî Dilinde Fiillerde Olumsuzluk Kategorisi"*, Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu, 2002.
- ÖZTÜRK, Rıdvan, *"Uygur ve Özbek Türkçelerinde Fiil"*. TDK, Ankara, 1997.
- ÖZTÜRK, Rıdvan, (2. Baskı), *"Özbek Türkçesi El Kitabı"*. Çizgi Kitabevi, Konya, 2011.

- RAHĪMOV, A., Turniyozov, N., “*O’zbek Tili*” (1. Qism). Samarqand, 2006.
- RAHMATULLAYEV, Sh., “*Hozirgi O’zbek Adabi Tili*”. Toshkent, 2010.
- SAPAYEV, Q., “*Hozirgi O’zbek Tili*”. Taşkent, 2009.
- TENİŞEV, E. R., VD., “*Sravnitel’no- istoričeskaya grammatika tyurkskix yazıkov*”, Moskova, 1988.
- TÜRK DİL KURUMU, *Yazım Kılavuzu* (25. bs.). TDK Yayınları, Ankara, 2008.
- UMURKULOV, B. “*Xozirgi O’zbek Tili*”. Termiz: O’zbekiston Respublikasi Oliy va O’rta Maxsus Ta’lim Vazirligi, Davlat Instituti, 2012.
- UYGUR, C. V., “*ÖZBEKÇE (Özbek Türkçesi)*”. Fakülte Kitabevi Yayınları, Isparta, 2008.
- ÜŞENMEZ, E., Boltabayev S., Tuğlacı, G. (2016). *Özbekçe- Türkçe Sözlük*. Türk Dünyası Vakfı, İstanbul, 2016.
- YILDIRIM, Hüseyin, “*Özbek Türkçesi*” (2.bs.). Gazi Kitabevi, Ankara, 2012.
- SHOABDURAHMONOV, Sh., Asqarova M., Hojiyev A., Rasulov İ., Doniyorov X. (1980). “*Hozirgi O’zbek Adabi Tili*”. (1. Kısım). Taşkent.
- O’ZBEKISTON SSR FANLAR AQADEMIYASI. “*O’zbek Tili Grammatikasi*” I- *Morfologiya*, (1975). Taşkent.
- (<https://ziyouz.uz/ozbek-ziyolilari/togay-murod/>)
- (<https://ziyouz.uz/ozbek-ziyolilari/togay-murod/>).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Zeliha ÖZYILDIRIM
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İletişim	
E- Posta Adresi	
Tarih	31.08.2022